

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

kemal ateş veresiye defteri

kemal ateş
veresiye defteri

ROMAN

Kemal Ateş, 1947 yılında Kırşehir-Kaman'da doğdu. Ankara Atatürk Lisesi'nde okudu. 1970 yılında AÜ DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi, aynı bölümde "Türk Romanında Yöre Diline Yöneliş ve Fakir Baykurt'un Dili" konulu yüksek lisans tezini hazırladı. Doktora çalışmasını Ankara Üniversitesi Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı'nda yaptı. *Varlık*, *Türk Dili*, *Yansıma*, *Hürriyet Gösteri*, *E. Virgöl*, *Öğretmen Dünyası* dergilerinde; *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yazıları yayımlandı. Edebiyat dünyasında gecekonduları anlatan roman ve öyküleriyle tanındı. Bu yapıtlarıyla Lions, MAY, PEN Yazarlar Derneği Orhan Kemal Ödülü, TESK ve Edebiyatçılar Derneği Ödülü'nü kazandı. Ayrıca *Çingirak* adlı çocuk oyunu Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü'yle değerlendirildi. Toprak Kovgunları "Outcasts of the Homeland" adıyla Amerika'da da yayınlandı.

Ateş'in Eserleri:

- *Çürük Kapı* (MAY Yay., 1978; Okar Yay., 1979; Öğretmen Yay., 1985; *Bir Şarkıyı Dinlerken* ile birlikte, Milliyet Yay., 1998; Imge Kitabevi Yayınları, 2007)
- *Toprak Kovgunları* (MAY Yay., 1982; Doğan Kitap, 1999; Imge Kitabevi Yayınları, 2005; *Outcasts of the Homeland*, Foremost Press, 2010)
- *Yitik Kuzular* (Cem Yay., 1992)
- *Bir Şarkıyı Dinlerken* (Cem Yay., 1995; *Çürük Kapı* ile birlikte, Milliyet Yay., 1998; Imge Kitabevi Yayınları, 2008)
- *Öğretilmediğimiz Türkçe* (Cumhuriyet Kitapları, 1999, 2000, 2003, 2004; Imge Kitabevi Yayınları, 2010)
- *Türk Dili* (Imge Kitabevi Yayınları, 2007-2 baskı, 2009)
- *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları* (TC Kültür Bakanlığı Yay., 2000)
- *Çingirak* (TC Kültür Bakanlığı Yay., 2000)
- *Küskün Fotoğraflar* (Imge Kitabevi Yayınları, 2005)
- *Türkçem Mahzun Ben Mahzun* (Imge Kitabevi Yayınları, 2005)
- *Dil Hurafeleri: Türkçenin Güncel Sorunları* (Imge Kitabevi Yayınları, 2010)
- *Bir Başka Şehir* (Imge Kitabevi Yayınları, 2010, 2011)
- *Veresiye Defteri* (Imge Kitabevi Yayınları, 2011)

İmge Kitabevi Yayınları

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 17
Tel: (312) 419 46 10 - 419 46 11
Faks: (312) 425 29 87
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Taksim
İstiklal Cad. Zambak Sok. No: 2/4
Tel: (212) 249 34 79
Faks: (212) 249 35 79
E-Posta: imge@imge.com.tr

Genel Dağıtım

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 17
Tel: (312) 417 50 95 - 417 50 96
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Cagaloglu
Ankara Caddesi No: 45/A
Tel: (212) 527 40 57
Faks: (212) 527 41 45
E-Posta: imge@imge.com.tr

Kemal Ateş

Veresiye Defteri

Roman

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 978-975-533-680-0

© İmge Kitabevi Yayınları, Kemal Ateş, 2011

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Nisan 2011

Kapak
Duysal Yaşar

Dizgi
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
İvedik Organize Matbaacılar Sitesi
558. Sok. No: 28 Yenimahalle-Ankara
Tel: (312) 395 25 80-83 • Faks: 395 25 84
www.pelinofset.com.tr

İ m g e K i t a b e v i
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10-11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

Ayakkabılar

Evde hemen her tehlikenin kokusunu önce ana alırdı. Şevket gelmeyince bir ateş düştü Fadime'nin yüreğine. Akşam yemekleri geç yeniyordu. Esnaf evi olmanın getirdiği düzensizliklerden biriydi bu da. Şevket gelsin diye epey geç kurulmuştu sofra. Bir bekle, iki bekle, yok! Gün boyu tıkır tıkır işleyen bitişikteki dükkân çoktan kapanmıştı. Nereye gider bu adam? Komşulara ana kendisi baktı, torunlarını ya da bir başkasını gönderip ortalığı telaşa vermedi.

Ananın uğramadığı, aramadığı yer kalmadı, yoktu oğlu.

İçini kemiren kurt, bir başka yüreğe de düşsün istemiyordu. Hele gelini hiç anlamamalı. Elinden geldiğince ona sezdirmiyor kaygısını, kocası Cevat'a da... Şevket'in şimdi bir başka kadınla olabileceği kimsenin aklının ucundan bile geçmiyor. Fadime içindeki sıkıntıyı kocasıyla, geliniyle paylaşmak, paylaşıp hafiflemek ye-

rine, bir de onlardan gizlemenin suçluluğunu duyuyor. Gidip büyük oğlu Nihat'ı görmeyi düşündü bir ara, ama hem araları limoni, hem uzakça oğlunun evi. Üstelik gecenin bir yarısı da...

Akıl alıp dayanışacağı tek bir insan yoktu yanında. Gelini Sıdika:

“Nerde kaldı bu?” diye homurdanmaya başlamıştı bile.

Büyüklerin yanında gelin töre gereği kocasının adını anmaz; “o”, “bu”, “kendisi” diye söz ederdi.

“Canım arkadaşlarına takılmıştır,” dedi Fadime, hemen susturdu gelinini.

Sıdika'nın merakı yatışmadı; “Nerde kaldı bu?” diye bir iki kez daha yineleyince, yüzünün tersini çeviriverdi kaynana:

“Arkadaşlarına takılmıştır, dedik, anlaşılmadı mı sözümüz? İşine bak, tasası sana düşmedi.”

Bir daha sıkı mı, ağzını açıp, “o”, “bu” diye söz ettiği kocasını ansın gelin. Kaynana üst üste bindirdi buyruklarını, kocasını düşünmesine fırsat bile vermedi. Sıdika sessizce dönüp duruyordu evin içinde. Öfkesi şiş şiş yüzünde. Kulakları kaynanasından gelecek buyruklarda. Düşünemiyor bile kocasını.

Baba böyle konularda gelininden de saftı. Yer yatakları hazırlanınca torunlarıyla birlikte vurup kafayı yatmıştı. İçerden kesik kesik horultuları duyuluyordu. Ananın dışında herkes olağan günlerinden birini yaşıyor, kimsede en küçük bir kuşku, bir sezinti yok.

Gelin, sofadaki sedire kaynanasının yatağını da hazırladı.

“Hadi sen yat güzel gelinim!” dedi Fadime. Deminki sert çıkışını, yumuşak, sevecen sözlerle unutturmaya

çalıştı. Kendi deyişiyile “it yüzünü” bırakıp, insan yüzünü çevirdi:

“Allah senin eksikliğini vermesin güzel gelinim!” diye, demin terslediği Sıdika’ya alkışlar yağdırmaya başladı. “Evimin direğisin sen, bir tanesin!”

Sıdika, kaynanasının biraz “tavcı” olduğunu bildiği halde, gene de hoşlandı, mutlandı bu sözlerden. Son işlerini de bitirince odasına geçti, koca bir günün yorgunluğu içinde, hemen dalıverdi uykusuna.

Gelin de yatınca, büsbütün yalnız kaldı Fadime.

Daha yaşlılığın eşiğine bile gelmeden kocasıyla yataklarını ayırmışlardı. Evin, dükkânın bekçisi gibiydi Fadime. Dışarıdan küçük bir ses duysa, tatlı uykularını böler, üşenmeden sağı solu kolaçan edip gelirdi. Onun bu hallerine evde herkes alışkındı. Girip çıkması kimsenin ilgisini çekmez, ayırımına bile varmazlardı. Hele hırsızlık gibi bir tehlike kokusu almışsa, sabaha dek uyumaz, çoğu geceler gündüze kalırdı uykusu.

Sürekli bir içerde, bir dışarıdaydı Fadime. Ne yaptığıının ayırımında bile değil. Terslediği, azarladığı gelinine de acıyor bir yandan. Çocuk gibi, dünyadan habersiz, mışıl mışıl uyuyor Sıdika. Bu saatte eve gelmeyen adam başkasının kocası sanki. Köyden getirdiği saflığıyla yaşıyor hep. Öyle de işçimen ki... Kentli kızlar gibi ne hoppalığı var, ne züppeliği... Kocasının yediği haltı anlayıp giderse, güm diye çöker bu ev. Hiçbir gelin dolduramaz onun yerini. Başka biri olsa, kocası gelmeyince, huzur kor muydu insanda? Söz gelişi, büyük oğlunun, Nihat’ın karısı? Asuman böyle bir durumda gidip yatağına yatar mıydı? “Tasası sana düşmedi,” diyebilir miydi ona?

“Ah, benim güzel gelinim!” diye içini çekti. Onun yüreğine şeytanın girmemesi için, şeytandan daha şey-

tan olmak zorunda Fadime. Her fırtınanın bozup dağıtamayacağı bir köylü dinginliği vardı bu gelininde.

Kim bilir kaçınıcı kezdi yeniden dışarı çıkışı... Her seferinde mahallenin ışıkları biraz daha azalmış oluyordu. Kapkara bir gece, dışarıda ışık ısıltı adına ne varsa, sindirip yuta yuta büyüyor, koyulaşıyordu. Ölü bir sessizliğin içindeydi gecekondular. Yalnız dükkânın bir köşesinde yanık bıraktıkları lamba aydınlatıyordu ortalığı. Uzaktaki sokak lambalarının çoğu bozulmuş, görünmüyor bile.

Boyuna Kahveci Hulusi'yle kiracısı Resmiye'nin evine bakıyor Fadime. Ne yapacağını, ne yapması gerektiğini bilemiyor. Baskın verip elin orospusunun koynundan alamazdı ya oğlunu. Çevreden duyulmayacağını, mahalleye rezil olmayacağını bilse, yapacak bunu. Önünde kara, kalın bir duvar gibi duran karanlığa doğru bir iki adım daha attı. O yürüdükçe, önündeki kalın, kara duvar da yürüyor.

Bahçe çitini geçti, Resmiye'lerin evine iyice yaklaştı. Niye buraya kadar sokulduğunu kendisi de bilmiyor. Bir baskın verse miydi şu eve? Birbirine yakın, ağız ağıza duran iki evden biri Resmiye'nin, öbürü de can düşmanları Hulusi'nin. Birinde çit olsa, ötekinde duyulurdu. Oğluna en çok da bu yüzden kızıyor ya Fadime, bu yüzden kaçıyor ya uykuları. İnsan hiç değilse Hulusi gibi birinin kiracısıyla yemezdi bu haltı. Üstelik akrabalık da var aralarında. Buraya dek uykusunda gelmiş gibiydi Fadime, düşünmeden gelmişti sanki. Kafasındaki korkular, kuruntular getirmişti onu buraya. Resmiye'nin penceresine iyice sokuldu, içeri kulak verdi. Gecenin bu saatinde kapılardan biri açılrsa, ne istediğini, ne aradığını sorsalar, akla uygun tek bir söz düşünemiyor-

du. Bir analık içgüdüleriyle tehlikede gördüğü oğluna yakın olmak istiyor, o kadar... Elin kapısında bekleyip durmanın hiçbir çözüm getirmeyeceğini düşündü. Durup dururken başka işler açabilirdi başına. Ayrılmadan bir kez daha kulak verdi içeri, küçük bir ses bile yoktu. Yalnızca kendi yürek vuruşları, kendi korkusuydu duyabildiği. Burada dolaşıp durmak, oğluna yarar değil, zarar verirdi ancak. Üç beş adım ötedeki dükkânlarının gölgesine geçince, içinde tutup durduğu soluğunu rahatça boşalttı. Dükkânın kilitleriyle, kepenklerle oynayıp oyalandı bir süre.

Çaresiz evine döndü. Üstüne geçirdiği kocasının paltosunu çıkarıp yerine astı. Uyuyamayacak, biliyor bunu. İçindeki kımılıtlara uyku güç yetiremiyor. Yatağa kıvrılıp girerken, ne çorabını, ne de hırkasını çıkardı. Oğlu gelmedikçe, Şevket'in yüzünü görmedikçe, beyni de, yüreği de uykuyla uzlaşacak gibi değildi.

Kendini de suçluyor, kendine de kızıyor Fadime. Resmiye denen kaltağı öteden beri hiç gözü tutmamıştı. Dükkâna sık gelip gitmesinden bir şeyler sezinler gibiydi. İşini çabucak bitirip gitmez, ağırdan alır, oyalanırdı. Dükkânın hep تنها zamanlarını kollardı bir de... Üstelik sık da gelirdi. Onun sık gelip gitmesini gerektirecek nesi vardı ki? Bir küçük bebeği, bir de kendi canı... Kocasının Almanya'dan gönderdiği markları yiyip kuduranlardandı o da.

Resmiye'nin dükkâna kıcını sallaya sallaya gelişini, elinde tıgı, işlengisi, alışveriş sırasında hep ağırdan almasını, o suçlu halini şimdi düşünüyor da... Öylesine açıktı ki Şevket'le arasında bir şeyle döndüğü. Kimi zaman ağzını açmaya çekinecek kadar sıkılgan olurdu Şevket'in yanında. Kızarır dururdu hep. Şimdi bütün bunları

umursamamış olmasına kızıyor Fadime. Oysa pek çok kadını; “Senin aradığın yok burada!” diye terslemiş, soğutmuştu dükkândan. Böyle bir iki laf da Resmiye’ye vurup ayağını kesebilirdi. Senin aradığın yok burada, demesi yeterdi.

Pencereye baktıkça sabahın yaklaştığını görüyor. Keşke uyuyabilse de kurtulsa şu işkenceden. Ülseri iyice azmış, midesine kazanlar kurulmuş gibiydi. Ağzı, dili damağı yapışmış, kuru ağzı sak sak olmuştu.

Mutfağa geçip su içti. Su midesindeki kazınmayı biraz olsun durdurdu.

Çok istediği halde, kocasını uyandırmayı göze alamamıştı. Sinirliydi Cevat, çabuk barutlanırdı. Çocuklarının suçlarını hep gizlerdi ondan. Onsun diye değil, öl-sün diye vururdu. Uyandırıp konuşsa, öfkesini dizginleyebilir miydi acaba? Fadime epey düşündü bunu, sonunda istemeden kocasının başında buldu kendini. Usulca fısıldadı:

“Cevat, Cevat!”

Horultusu kesildi, anında sıçrayıp kalktı Cevat.

“Ne var?” dedi uyku sersemliğiyle. Ağzının bir yanından salyalar akıyordu. Küçük çipil gözleri şiş şiş, görünmüyor. Uykusu açıldıkça göz yerine iki kızarık yara çıkıyor ortaya. Kırmızının, sarının, beyazın birbirine karıştığı, açılması uzun sürecektir iki göz... Karısı, yara gibi duran bu kızarık iki noktaya baka baka anlattı. Hem anlatıyor, hem de bağırması, sesini kısması için el devinimleriyle uyarıyordu kocasını. Şevket’in şimdi nerede olabileceğini söyledikten sonra da, umduğundan daha sessiz, yatışkın göründü kocası. Tıkalı burnunu zorlaya zorlaya bir iki söz ancak çıktı ağzından. Kararsızdı, o da ne yapacağını bilemiyordu. Kafasının en az işlediği ko-

nulardı böylesi sorunlar. İşin içinde sinsi düşmanları Kahveci Hulusi olmasa, vurup kafayı yatacaktı. Hulusi duyarsa, işin hangi boyutlara varabileceğini düşündükçe, iyice suskunlaşıyor. Böyle zamanlarda bol bol savurduğu sövgüler de çıkmıyor ağzından. Dili tutulmuş, ağzı kitlenmiş gibiydi. Ağır sorunlar, açmazlar karşısında hep böyleydi o: Ya iyice suskunlaşır, çaresizleşir ya da öfkeden köpürür taşardı. Fadime'nin tam istediği kıvamdaydı şimdi, esip gürlemeden karısının dediklerini dinliyordu. Fadime dışarı derse dışarı, içeri derse içeri... Sus derse susuyor, konuş derse konuşuyor. Birkaç kez de birlikte girip çıktılar. Sonunda yapabilecekleri hiçbir şey olmadığını anlayınca, çaresiz gene yataklarına döndüler.

Çok geçmeden gürültüler duyuldu dışarıdan. Karı koca sıçrayıp kalktılar. Ayakkabılarını bile kapı önünde giydiler. Yavaş yavaş, korkudan tıkana tıkana Hulusi'nin bahçe duvarına sokuldular. Karı koca şaşkın şaşkın beklerken, üstlerindeki karanlığı geçerek biraz öteye sert bir cisim düştü. Fadime kocasından önce koşup aldı yerden. Ayakkabıydı, Şevket'in ayakkabısı... Ne oluyor demeye kalmadan, öbür teki de geldi, aynı yere düştü. Onu da kapıverdiler.

“Eyvaah, öldürdüler mi yoksa oğlumu?” dedi kadın ağlamaklı bir sesle. Çığlıklarını güçlkle tuttu. Ayakkabılarının ardından Şevket'in koparılan organları da tek tek önlerine atılacakmış gibi donakalmışlardı. Karanlığın içinden daha başka neler atılacak diye beklediler. Derken bir ses duyuldu öteden:

“Korkmayın Fadime bacı, kurtardık Şevket'i!”

Hulusi'nin karısı Elif, can düşmanlarının karısı, Şevket'i kurtardıklarından söz ediyor. Kadının ilk ağızda verdiği bu haberi iyiye mi, kötüye mi yoracaklarını bi-

lemediler. Karı koca sıtmaya tutulmuş gibi zangır zangır titriyordu. Cevat'tan önce Fadime'nin dili çözüldü:

“Amanın kurban oluyum Elif, ne oldu? Nedir bu ayakkabılar?”

“Korkmayın,” dedi Elif bir daha. “Durun, geliyorum.”

Bahçe duvarının alçak bir yerinden çıkıp geldi. Söyleyeceklerini hemen söylemedi, eve girdiler. Sıdika'nın uyuduğunu öğrenip, kapısını da sıkı sıkı kapattırmadan söze başlamadı Elif. Olanları anlattı:

Şevket'le Resmiye yatakta al takke ver külah oldukları sırada, kadının öteki odalardan birinde yatan on beş yaşındaki kardeşi dışarı fırladığı gibi, kapının asma kilitini üstlerinden kitliyor, koşuyor akrabalarına. Bu Elif haset kocasına hiç mi hiç benzememiş, Fadime'yle Cevat şimdi daha iyi anlıyorlar bunu. Kocasını kötülükler düşünürken, o iyilik için fırsat kollarmış meğer. Hulusi'nin bozduğunu düzelten de, yıktığını yapan da bu kadındır... Kocasının çirkin oyunlarını bozacak denli uzak ondan. Yatıp kalktığı kocasının çirkinliklerine kendini hiç bulaştırmamış. İçiyse dışıyla güzel kalmış. Aynı zamanda böylesi kötülüklerin sonunda kendilerine zarar vereceğini bilecek kadar da akıllı. Fadime onu dinlerken bir yandan ölüp ölüp diriliyor, bir yandan da yiğitliğine, dürüstlüğüne hayran kaldığı kadının ayaklarına kapanıyordu.

Elif ayrıntılara gire gire, karışık yerleri, karşısındaki karışık kafalar iyi anlasın diye bir iki kez yineleyerek anlattı:

Şevket alelacele giyindiği gibi, önce dışarıdan kilitlenmiş kapıyı zorlamış, gümbür gümbür kıyametler kopmuş sanki. Hulusi'yle Elif bu sese uyanmışlar.

Şevket kapıya güç yetiremeyeceğini anlayınca, pencereye koşmuş, pencere de zırh gibi tellenmiş mi dışarıdan. Kapana kısılmış fareye dönüyor Şevket. Gene de tek umudu pencere. Bütün gücüyle yüklendikçe esniyor teller. Omuz, tekme derken, teli söküp kendini dışarı atıyor. Sonra da pırr... Tam da ev basılmak üzereyken, tabana kuvvet kaçıyor. Bereket ki evi basmaya gelenler Resmiye'nin kendi akrabaları. Kocasının kiler duymuyor, duyurmuyorlar da... Bir iki erkek Şevket'in arkasına düşecek gibi oluyorsa da, Elif önlerine geçiyor. Kuyruk sallayan kancık kendi kancığının, diye öfkeli erkekleri yatıştırmakla kalmıyor, Resmiye'nin evine koşuyor alelacele, Şevket'i ele verecek ayak kabıları kaptığı gibi bahçe duvarından öte aşırıyor, ortalıkta bir iz bırakmıyor.

Fadime, böyle bir kadının elini ayağını öpmez mi, diz çöküp ayaklarına kapanmaz mı? Elif ayaklarına kapanan komşusunu tutup güçlkle kaldırdı:

“Esağfurullah bacım,” dedi. “İnsanlık ölmedi ya! Ne varsa iyilikte... Kötülük kimseyi bir yere götürmez.”

Fadime ellerini dizlerine vura vura uğunuyor:

“Amanın Elif, bokunu yerim ben senin... Boklarını yeriiiiim, boklarınıııı...”

“Aman bacım, esağfurullah, o nasıl söz!” diyor Elif, içini çekiyor, haset kocasından o da dertli görünüyor:

“Her zaman derim bizimkine, ben tek oğluma düşman bırakmak istemem. Düşmanı olmasın tek oğlumun, tek umudumun!”

Elif gidince Fadime'yle Cevat baş başa kaldılar. Şevket'in canı kurtulmuş olsa da, çok kötü bir olaydı bu yaşananlar, düpedüz rezaletti. Herkes duyar, dallanır budaklanırsa, nasıl bakarlardı mahallelinin yüzüne? Kim karısını kızını güvenip de dükkâna gönderirdi? Elif on-

ları tutuyor olsa da, tam kapanmış sayılmazdı olay. Evlerini basabilirler, gelinlerine kızlarına öç olsun diye bir kötülük yapabilirlerdi. Eloglu insanın yanına kor mu bu rezaleti?

Cevat, yıllardır yerini unuttuğu tabancasını ilk kez eline aldı, ağzına kurşun sürüp beline soktu. Güvendikleri birkaç akrabayı da yanlarına alıp uyumadılar.

Tan yeri ağardığında geldi Şevket. Suçluydu, suskundu. Kurtulup kaçınca, o soğukta, yalın ayakla, buraya uzakça bir mahallede, bir arkadaş evinde almış soluğu. Bu kış gününde kilometrelerce yolu yalın ayakla gitmiş. Gece yarısı konduğu arkadaşına başına gelenleri anlatmış, ayağına bir ayakkabı uydurmuş ordan.

Olanları düşündükçe bu kocaman herifi ayaklarının altına alıp dövmeyi bile az görüyor Cevat. Bu işi kocasına bırakmadan kadın haliyle Fadime de düşünüyor. Şevket kör bıçaklarla kesilse, az bile... Gel gör ki yaşanan korkunun en büyüğünü o yaşamış. Kıl payı kurtulan can onun canı. Kıl payı kurtulduğu ölümün sarı rengi hâlâ duruyor yüzünde. Gözleri kanlı kanlı bakıyor. Ona baktıkça acıyorlar da... Erkek milleti işte, diye düşünüyor Fadime; bir kadın kuyruk sallamayagörsün. Ölüm bile vız geliyor. Kızıp öfkelense de, bir süre sonra Şevket'in bu hali pek dokundu Fadime'ye. Her an kalkıp yüklenecek gibi duran kocasının öfkesini azdırmamaya çalıştı.

“Oğlum kudurdun mu sen?” dedi, kocasından uzak bir köşeye çekerek. “Nasıl yaparsın sen bu deliliği? Hulusi fırsat bilmez mi bunu? Yanımıza kor mu? Başka orospu mu yoktu şu dünyada?”

Sessizce anasını dinlerken, renkten renge giriyor Şevket. Bu ayıbın üstüne tek bir söz söylemeye bile, ne

yüzü var, ne gücü... Kendi ayakkabılarıyla hovardalığa gitmiş, başkasının ayakkabılarıyla dönmüştü. İyice madara olduğunu düşünüyor. Susuyor yalnızca, anasının yüzüne bile bakamıyor.

Ertesi gün Şevket'i dükkâna sokmadılar, karısıyla birlikte köye gönderdiler.

Fadime, sabah kalabalığında dükkânda hep kocasının yanında durdu. Ne yapacaklarını, karşılaşacakları tepkileri birlikte düşündüler. Geceki uykusuzluğun sersemliğini ikisi de atamamıştı. "Akıl kaldı mı bende?" diye ana söyleniyordu. Olayın ne kadar duyulup yayılacağını merak ediyorlar. Bu olay üzerine dükkânla ilişkisini kesecek müşteriler de olacak.

Fadime, saat ona doğru, birkaç durak ötedeki apartmanlarda oturan oğlu Nihat'a gitmek üzere dolmuşa bindi. Araları iyi değildi ya, oğlu ne de olsa, ayrıca hepsinin büyüğü, evin tek okumuşu... Kardeşinin başına gelenleri o da bilsin. Öğretmen karısı bu yıl sabahçı olduğu için, şimdi yalnızdır evde. Bu sıkıntısına bir iki ortak daha bulmak istiyor. Ağzının sıkılığına güveniyor oğlunun.

Dolmuştan inince, sendeleyip düşecek gibi oldu. Başı dönüyordu. Kaldırımın ortasında bir süre sendelemeden durdu. İğne ucu gibi hafif hafif dokunan ince bir ayaz vuruyordu yüzüne. Yürürken, Nihat'a söyleyeceklerini kuruyordu kafasında.

Oğlunun evine epeydir gelmemişti, şaşkın bir zamanı şimdi, yolu karıştırabilirdi. Yanlış bir sokağa girmek için sağına soluna bakındı. Bir gün çocuklarından birinin apartmanda oturacağı aklının ucundan bile geçmezdi. Nihat, apartman dedi, başka bir şey demedi,

hep hor gördü gecekonduarı. Neydi onu buralara çeken, bir türlü anlayamıyor. Çevredeki apartmanlara baktı. Aynı evi, onlarca aile paylaşıyor gibi geliyor ona. Kupkuru, beton binalar... Yirmi yıl oldu köyden göçeli, bir yirmi yıl daha geçse, başından tülbendi, bacağından şalvarı atıp, dilini değiştirerek bura insanlarına karışamazdı

Evlenen çocuklar el oluyor, diye düşündü Fadime. Böyle bir yaşamı seçenler iyice el oluyor. Yalnız bu kötü haber yüzünden değil, her zaman kapısını çalmaya çekinmişti Nihat'ın.

Yandaki yeşil apartmana takıldı gözleri. Üçüncü kattaki balkondan bir kadın, kucağında çocuğu, işine giden kocasına el sallıyor. Kadın güle güle demesini istiyor çocuğunun. Fadime onlara bakıp başını salladı. Biraz önce sanki aynı evde değillermiş gibi, böylesine bir sevgi gösterisini gülünç buldu. Bu şehirlilerin sevgilerine, sevinçlerine evler yetmiyor sanki, balkonlara, sokaklara taşıyor. Oğlu Nihat da bunlardan biri oldu çıktı. "Ahh, ah!" diye içini çekti. "Sen evlat doğur, elin kızı sefasını sürsün!"

Oğlu Şevket'i düşündü, şu haltı yememiş olsaydı ondan çok memnundu Fadime. Ağabeyine hiç benzermedi o; Nihat gibi ne "dodağı boyalı" istedi, ne de apartmanlarda yaşamayı düşündü. Ayrı bir ev bile açmadılar.

Daha kapıyı açar açmaz, annesinin önemli bir sorunu olduğunu anladı Nihat. "Oğlum, aman oğlum!" gibilerden kesik kesik bir şeyler söylüyor, zangır zangır titriyordu. Sapsarı bir yüzle, soluk soluğa girdi içeri. Ayakkabılarını çıkarırken geçen zaman içinde, olabilecek bütün kötü olayları düşündü Nihat. Büyük bir yangın, bir

iki yakınının can vermesi, cinayet, kaza, t p patlaması, hırsızlık... Annesinin yüzüne bakınca başka şeyler d   n mek olası değildi. Olabilecek bütün olayları bir anda aklından geçirdi. Kötü bir olaya, kara bir habere kendini böyle hazırlardı.

“Hayrola anne, ne oldu?”

Fadime, oturma odasındaki sedire külçe gibi attı kendini. Tıkana tıkana, kesik kesik soludu:

“Aman ananız batsın... Duydun mu, duydun mu,  evket'im kur unlardan kaldı!”

Sustu, dövünüp çırpınmaya ba ladı. İlk sözleri Nihat'ı hem heyecanlandırmı , hem rahatlatmı tı biraz. Kur unlardan kalmış, ölüm yok demek ki...

“Ne oldu anacağım? Anlatsana!”

Ellerini dizlerine vura vura olanları anlattı ana. Onun yüzünü gördüğünde aklına getirdiği d   sel olayların yanında, bu kötü haber bir mu tu bile sayılabilirdi. Duydukları çok etkilemedi Nihat'ı. Sonunda kapanacak olan bir çapkınlık  yk s ... Kadının kocası da Almanya'da olduğuna göre, kim, neden b y ts n bu olayı?

Fadime kendi suçunu anlatıyordu sanki; kendi suçunu, kendi ayıbını, kendi günahını... Olayı Nihat'a anlatırken bu suçluluk duygusunu çok daha açık ya ıyordu. Karşısındaki ailenin başka bir bireyi olsaydı, lafı böylesine gevelemez, söyleyeceklerini ağzında gezdirip durmazdı. O avukatlara bile ta  çıkartan kadın, kesik kesik, tutuk tutuk konuşuyordu. Oğlunun birden bağırıp  ağırmasından, onu suçlamasından çekiniyor, belli...

Nihat'ın sessizce dinlediğini görünce, çenesi iyice açıldı. İlk  rkekliliği kalmadı. Kimini yeri or, kimini övüyor; Hulusi'yi yerden yere vururken, karısı Elif'i hayır dualarıyla anıyordu. Sonunda gene o bildiği, ağzı kalabalık kadın oldu annesi.

Arada bir derin sessizliğe gömülmekteydi Fadime. İri gövdesini arkadaki yastığa iyice yaslıyor, bayılacak gibi oluyordu. Oğlunun getirdiği kolonyaya uzanırken, uğunmayı bıraktı, titreyen ellerini açtı. Şimdi kendi evinde olmasaydı anasına söyleyecek çok sözü vardı Nihat'ın. Onu yargılamak, yanlışlarını yüzüne vurmak için hep böyle bir fırsat kollamıştı. Gene de biraz düşününce, bunu fırsat bilmeyi kendine yakıştıramadı, söyleyeceklerinin çoğunu başka bir zamana sakladı. Bu olay ailedeki bazı yanlışları görmek için işe yarayacak mıydı acaba? Belli etmese de, sevinç bile duydu kardeşinin başına gelenlerden. Bir kardeşe yakışmayacak bir sürü saçmalıklarını gördü onun.

Aralarındaki kırılganlığa karşın buraya dek gelmiş anasının şu süngüsü düşmüş haline acıdı. Konuşmak, düşüncelerini açıkça söylememek için kendini güç tutuyordu.

Öteden beri bu eve geldiğinde ayrı bir tedirginliği, çekingenliği olurdu ananın. Burada onu kuşatan ne varsa yabancıydı. Nihat'la birlikte onlara böylesine yaklaşan, yakınlaşan kent yaşamı ürkütüyordu anayı. Daha şu kapıdan girer girmez pek çok görgüsünün bilgisinin iflas ettiğini görüyordu. Bu mütevazı evin tuvaletinde, mutfağında, salonunda gördüğü şeyler bile yabancı geliyor anaya. Yalnız bu yabancılık duygusu değil, evlatlar arasında adil olamamak da, Nihat'ın yanında tedirgin ediyor onu. Yoksa kimsenin saygıda sevgide kusur ettiği yoktu. Yetiştirip büyüttüğü, görgüsüyle bilgisiyle yıllardır üzerlerinde erk kurduğu çocuklarından görgü görenek dersi almak, onun katlanacağı bir durum değildi. Öğrenen değil, hep öğreten oldu o. Burada attığı her adımda acemiliğini sergilemekten, çocuklar gibi eğitilmekten hoşlanmıyordu.

Her taşını, her harcını ananın kendi elleriyle koyduğu Şevket'in evliliği, bu gün güç günler yaşıyordu aileye. Kardeşi, ananın biçimlendirdiği evlilik ilişkisinin kurbanı olacaktı az kalsın, nerdeyse canıyla ödeyecekti. Yalnızca yatak odasına sıkışıp kalmış bir evliliğin sonuçları, bundan daha iyi olabilir miydi? Dinler gibi görüldüğü anasının çoğu sözleri kafasına bile girmiyor. Çocuklarının eşlerine duyduğu sevgiden rahatsız olanlardandı o da. Şevket'in karısına gerçek bir sevgiyle bağlanmasından hep korkmuştu ana. Böyle olunca da onun başka kadınlarla düşüp kalkması doğal değil miydi?

İçinden bir ses haykır bütün bunları yüzüne diyor, ama ananın bu yıkılmış, suçlu hali içine dokunuyor. Yıllardır düşündüğü hesaplaşmayı, onun bu çok zayıf ânına getirmeyi doğru bulmuyor. Şu da var ki, sırası gelince bütün bu düşündüklerini açık açık söyleyecekti ona, kusurlarını yüzüne vuracaktı.

Demin bayılır gibi duran Fadime, yeniden dirilivermişti. İkisi de bazen ne konuştuklarını bile unutuyorlar. Nihat, Sıdika'nın olayı anlayıp anlamadığını birkaç kez sormuştu.

"Anlamadı," dedi ana, bunca kötü haberin içinde bunu iyi bir haber gibi verdi: "Şevket'le Sıdika'yı hemen köye aşırarak, sabah gittiler. Gelin anlamaz bundan sonra. Şöyle en az bir ay kalsınlar köyde, ortalık yatışsın."

"İyi etmişsiniz," dedi Nihat.

Ana yeniden dirilmiş, yeniden can bulmuş gibiydi. Nihat'ın çok duyup dinlediği bağlılık, sargınlık üzerine uzun bir söyleve girişti:

"Sargın olalım oğlum, tutkun olalım. Ek yerimizi göstermeyelim başkalarına. Bir Hulusi ne oyunlar oynuyor bize bak. Yedirmeyelim kendimizi Hulusi gibilere.

Biletçi Şahin gibilere çığnetmeyelim kendimizi. Bunlar sabahtan dükkâna gelmediler. Kim bilir ne oyunlara, ne planlara girişecekler. Bu olayı kullanacakları kesin. Zaten fırsat kolluyorlardı. Tutkun olalım birbirimize öğlüm, kökümüze kösteğimize sarılalım. Bak beni dinle. Bu olanları tümüyle yutacaksın, karına bile duyurmak yok, tamam mı?”

Oğlunun gözlerine bakıp sözünün onaylanmasını istedi:

“Tamam mı, anladın değil mi?”

“Tamam anne, anladım.”

“Şevket de yok, çok yalnız kaldık. Zahit askerde, askerliğinin daha başında. Babanız bunalmasın, okulda dersin olmadığı zamanlar gel, yardım et. Hem birkaç kuruş kazanırsın. Hesap kitap işlerinde, veresiye defterlerinin hesaplanmasında yardım etsen, bu bile yeter. Yalnız koma bizi oğlum.”

Ana yüzüne bakıyor, gene söz istiyordu oğlundan.

“Tamam, gelirim,” dedi Nihat, bu kez daha bir içten onayladı onu.

Ana ellerini dizlerine koyup kalkmaya çalıştı:

“Ben gideyim şimdi oğlum, baban yalnız.”

“Hayır, hemen gitme,” dedi Nihat. “Bir çay içelim öyle.” Omuzlarından bastırıp annesini oturttu.

“Hemen kaynatırım.”

Mutfağa geçti Nihat. Yarıyı aşkın su doldurduğu çaydanlığı ocağa koyarken, kendi kendine söylenir gibi konuşan annenin içerden gelen sözlerini de duyuyordu:

“Ahh, okumuşluk, okumuşluğum olsaydı, dükkânı babanızla birlikte çalıştırdım. Biz kör kaldık, okul yüzü görmedik ki... Sen şu veresiye defterlerinde bize yardımcı olsan, o bile yeter.”

Havagazı azaldığından ocak yavaş yanıyordu. Balkon kapısının önünde duran küçük tüpü yakmayı düşündü, sonra vazgeçti. Şu sıralar ne çok tüp patlaması oluyordu. İki gün önce televizyonda izlediği bir olayın etkisinden hâlâ kurtulamamıştı. Düğün sırasında tüp patladığı için, bir köyün bütün kadınları ölmüştü. Bu acıklı olay gazetelerin bu gün de ilk sayfasındaydı. Biraz önce anasının yüzünü gördüğünde de böyle bir olay geçmişti aklından.

Karısı sabah işe gitmeden, bardak tabak ne varsa yıkamıştı. İki bardak indirdi raftan. Çay demlenmeden hemen yapılması gereken hazırlıklardan değildi ya, nendense yalnız kalmak istiyor, oyalanıyordu. Yanına dönünce annesiyle neler konuşacağını düşündü. Bu olay annesinin abarttığı gibi büyük bir yıkım değildi. Olsa olsa Şevket'in evdeki, mahalledeki saygınlığı yiterdi, o kadar. Kardeşinin kendisine yaptığı bazı saygısızlıkları unutamamıştı, onun başına gelenlere sevinmek bile geçiyor içinden.

Çaylar içilirken, annesinin sözünü ettiği sargınlığa, tutkunluğa uymayan davranışlarını anlattı Şevket'in. Hep koruyup kolladığı oğlunun hatalarını duymak zor da olsa, Nihat'ı sessizce dinledi Fadime, belki de ilk kez Şevket'i savunmadan sustu.

Yamalı Sarı Defter

Önünde babasının üç veresiye defterinden en büyüğü, en kalını, yaprakları sarı, epeyce kalın bir defter. Dışı muşamba kaplı, kıvrık kıvrık yaprakları iyice kirlenmiş, yağlanmış; borçlarla kabarmış, şişmiş bir defter... Aslında yaprakları çoktan dolduğu halde, babasının elinden kurtulamıyor, kolay kolay kurtulamaz da... Eski giyeceklerin yamaya yamaya ömrünü uzattığı gibi, sayfaları çoktan dolmuş veresiye defterinin de yamaya yamaya ömrünü uzatıyordu. Babanın kendine özgü bir yöntemi vardı: Hurdadan alınmış, külah yapıp leblebi çekirdek koydukları ya da peynir vs sardıkları ak kâğıtlardan defter boyunda kesip, dolan sayfaların üstüne yapıştırıyor, böylece yenileniveriyordu o sayfa. Tıpkı giysilerin yamanması gibi... Aynı defteri yıllarca kullanabiliyorlardı.

Defterin gerçek sayfaları birkaç kat altta, görünmüyordu.

İşte böyle, pintinin, kısmığın biriydi baba. Kişiliğinin bu yanı, elini sürdüğü her nesnede belli oluyordu. Çocukluğunda babadan beş kuruş koparabilmek için neler çektiğini bir o bilir. Derslerine, babasından bağımsız yaşamak, bir an önce ondan kopup uzaklaşmak, bu cimri adama el açmamak hırsıyla sarıldı biraz da. Okudu, evlendi, çoluk çocuk sahibi oldu, ama hâlâ o özlediği bağımsızlığa eremedi. Şu günlerde, başta veresiye defterlerinin hesaplanması gibi, bazı küçük işler karşılığında alacağı paraya bile ihtiyacı vardı. Memurun, öğretmenin durumu içler acısı... Öğretmenlikten artan yarım gününü burada, bu dükkânda geçirecekti.

Önündeki defterde bir yığın eski alacak duruyor. Borcunu gününde ödeyenler de var, aylarca, hatta yıllarca aksatıp savsaklayanlar da... Veresiyecilerin çoğu, borcunu ödemek yerine, dirseğini tahta tezgâha dayayıp yaşamöykülerini anlatıyorlardı babaya. Yamalıklarla kabarıp şişmiş elindeki veresiye defterini masada bırakıp ayağa kalktı, odada dolaşmaya başladı. Pencereden dükkânlarına doğru giden insanlar görüyordu. Küçücük kırpıntılar gibi uçuşan karlar, kiremitleri kararmış gecекonduların çatılarına düşüyordu. Yere inmeden havada eriyiveriyor çoğu. Belli aralıklarla “oduncu” diye bağırان bir gezgin satıcının sesi duyuluyordu. Biraz önce de ne sattığını anlayamadığı başka bir satıcının sesini duymuştu. Elinde kürekle kasketli biri geçiyordu. Çocuklar vardı sokakta, hep çocuklar... Sokak her zaman sıcaktı onlara, karlı kış gününde bile...

Biraz önce annesi odasına çay getirdiğinde, karşısına kooperatif kurulacağından söz etmişti. Büyük bir tedirginlik vardı ailede. Kolay kolay süngüsünü düşürmeyen annesinde bile...

Bir süre ayakta dolaştı, sonra yeniden masaya döndü. Ailesiyle arasında kurulan bu barışıklığa, öteden beri yazmayı düşündüğü oyunu adına seviniyordu en çok da. Babasının pinti kişiliğini yansıtan elinin altındaki veresiye defterinde, yazacağı oyunun bütün kişileri, gereçleri hazırdı. Oyalayıcı, dikkat isteyen, sıkıntılı bir işti veresiyeleri hesaplamak, eskiden hiç sevmezdi. Şimdi yazarlık uğraşısıyla birleştirtince, enikonu zevk almaya başladı. Çoğu zaman hesapları bir yana bırakıyor, dalıp gidiyordu.

Veresiye defterindeki insanlar bir bir canlanıyorlar, kendi hikâyelerini hatırlatıyorlar ona.

Buram buram yaşamı yansıtacaktı yazacağı oyun. Yaşarken yazmanın canlılığı, sıcaklığı olacaktı. Bol müzikli, eğlenceli, şıkır şıkır bir oyun yazmak istiyor. Veresiye defterinin içinden seçtiği insanlar, hayatın içinden seçilmiş, gerçek insanlar olacak, anlatılanlara izleyici hiç kuşku duymadan inanacaktı. Yoksulları anlatan Türk filmlerinde bakkal amcanın elinde şöyle bir görünüp kaybolan veresiye defterini, iki saatlik bir oyun içinde sahneye çıkaracaktı. Yaptığının yeni bir şey olduğunu düşünüyordu Nihat.

Sık sık dükkândan büyük defteri alıyor, arkadaki baba evinde sessiz bir odada hem müşterilerin borçlarını hesaplıyor, hem de yazacağı oyunun notlarını alıyordu. Birbirini hiç tutmayan iki iş, bu kez birbirini tamamlıyor, birbirine destek veriyor.

Bakkal ile Ailesi

Defterin sarı, yamalı sayfaları önündeydi gene; bir başa bir sona doğru çevirip durmuştu. Yazmak için insan seçiyor kendine. Sıkıldıkça ayağa kalkıyor, oda içinde dolaşüyor, kimi zaman da pencere önünde dikilip kalıyordu. Buraya uğramadığı şu bir yıl içinde unutmuş gibiydi eski mahallesini. İnsan belleğinden ayrıntılar çok çabuk siliniyor; yazmaya başlayınca daha iyi anladı bunu. Yazarlık öncelikle güçlü bir bellek istiyor. Yıllardır tanıdığı insanlara bu gün dükkânda yeniden bakmış, belli etmeden giyimlerini, davranışlarını incelemiş, onlara sorular sormuştu. Onları sahneye nasıl aktaracağını düşünmüştü. Genç kızlar dışında kadınların çoğu başörtülü, tül-bentli, yemeniliydi. Kışın bile ayaklarında naylon ucuz terliklerle gelip gidiyorlar. Bacaklarında ya şalvar ya da uzun paçalı don vardı. Kolay kolay değişmeyecek olanlar da, altlarına, bacaklarına giydikleri şeyler. Başlangıçta bunlar başörtüsünden daha önemliydi. Sırtlarında havı dökülmüş, solmuş kazakların, hırkaların, yelekle-

rin hemen hepsi de el örgüsü... Yün kazak üstüne, gene yünden örülmüş yelek giyiyordu çoğu. Şevkiye abla gibi giyimi kentlilere benzeyen, kentlileşebilmiş müşterileri çok azdı. İş yaşamları olmadığından, kadınlar kentlileşmede, erkekleri epey bir geriden izliyorlar. Dışarda biraz güneş varsa, hep kapı önlerinde oturuyorlar. Gelip geçenlere bakmak bile meşgul ediyor onları.

İyice karar verememiş olsa da, oyunundaki bazı sahnelerin, şimdi sık sık defteri hesaplamaya geldiği bu odada geçmesini istiyor. Bu evin öteki gecekondu-lara benzemeyen bir yanı olduğunu düşününce de, vazgeçiyor bundan. Pencereden görebildiği yamru yumru duvarlarından soba borularının çıktığı gecekondu-lar arasında apartman gibiydi burası. Gecekondu-ların duvarlarından dışarı çıkan soba boruları, aynı zamanda baca görevi görüyor. Penceresi, bacası, kapısı yerli yerinde, dış cephesi serpmeye, içi plastik boyalı kendi iki katlı bu yeni evleri, gecekondu-ların içinde saray yavrusu gibi duruyordu. Sendikacı Davut'un evinden sonra, mahallede tuvaleti içerde olan ikinci ev burası. Hemen ilk bakışta gelip geçen herkesin dikkatini çekiyordu. Mahallelinin kıskançlık damarlarını kabartan, haset komşuları rahatsız eden babasının varsıllıklarından biriydi bu da. Nihat'ın evlendiği günlerde hemen alelacele yapılmıştı. Düğün harcamalarından, eşya giderlerinden filan yakınıılırken, bir yandan da çok gerekiymiş gibi, buranın yapımına başlanması o günlerde Nihat'ı çok kızdırmıştı. Düğünden önce yetiştirilmesi, apartmanlara giden Nihat'a öteki kardeşlerin, özellikle Şevket ile Sıdika'nın özenmemesi içindi.

Daha sonraları öğrendiği bir gerçek Nihat'ı çok üzdü. Kendisinin evleneceği günlerde yapılan bu iki katlı

evin üst katını: Şevket'e, alt katının Zahit'e verildiğini yıllar sonra adını bile şimdi bir giz gibi sakladığı bir yakın akrabadan öğrenmişti. Babanın sağlığında mal bölüşülürken, kendisini evlattan bile saymamışlardı. Onlara duyduğu kırgınlığın, kızgınlığın önemli bir nedeniydi bu. En çok da işin gizlice yapılmasına üzülmüştü. Hep kurnazlık ve gizlilik egemendi bu insanların yaşamında.

Kardeşler arasında mal mülk bölüşümüne bağlı ilk önemli ayırım böyle başlamıştı ailede. Gözünü açmazsa, bunu kim bilir daha neler izleyecek?

Bu evin alelacele yapılmasının nedeni, Şevket'i apartmanlara, ağabeyinin seçtiği yaşama imrendirmemektir. Anne baba, çocuklarla, torunlarla, kurmaya çalıştıkları aşiret düzeninin bozulmasından korkuyorlar. Okuyan çocuklar böyle bir düzen için her zaman tehlikeliydi.

Neden bu ev üzerinde düşündüğünü unutmuştu, anımsadı sonra. Oyununun geçeceği sahneleri, mekânları belirliyordu. İlk gecekonduları bu evin önündeydi. Şimdi bir yanı dükkân, bir yanı depo olarak kullanılıyor. Yıllardır dükkâna bitişik, depo olarak kullanılan yerde oturmuşlardı. Dükkânla sırt sırtaydı evleri. Oyununda da böyle olsun istiyordu.

Yeniden masaya geçti, veresiye defterini aldı. Defterde yer alan bir sürü borçlu insan... Borç içinde, ona buna abanarak yaşıyorlar. Hepsi de beni yaz, beni yaz, diye öne çıkıyor. Yaşamını ilginç bulduğu insanlar çoktu defterde. Dükkân, mahalledeki bütün öykülerin kavşak noktasıydı. Çocukluğundan beri, dirseğini tezgâha dayayıp babasına hayatını anlatan insanların öykülerini dinledi. Keşke fırsat bulsa, becerebilse de hepsini yazsa... Elindeki defterde yer alan veresiyeciler başını kaldırmış; "Beni de yaz, beni de yaz!" diye haykırıyorlar.

Yazmayı düşündüğü insanlara bu tasarısını açmayı düşünüyor bazen, hepsinin de sevinerek yardımcı olacağından kuşku duymuyor. Şimdiye dek hayatında bir kez bile roman okumamış, tiyatroya gitmemiş insanlarda bile, yaşamının bir sanat yapıtında ölümsüzleştirme özlemi var. Bunda izledikleri filmlerin etkisi olabileceğini düşünüyor Nihat.

Veresiye defterindeki insanları yazarken, kendi aile bireylerini de anlatacaktı ister istemez. Babasını, annesini, kardeşlerini, gelinleri Sıdika'yı, kendisini, karısını... Bir başka sorun da burada: Oyununu izleyen yakınlarının tepkisi ne olacak? Amaan, dedi içinden, hele bir oyun bitsin! Sahnelensin... Bunları düşünmek sonrakı iş...

Annesi... Oyununda anlatacağı aile bireylerinin en başında o yer alacak.

Annesi eve ille de bir gelin istediğinde otuz altısında ya var ya yoktu. Hastalıklarını abartıp durmuştu o günlerde. Daha genç sayılacak yaşta, otuzlu yaşlarda, yaşlandığından, hastalığından yakınıyor, ev işleriyle uğraşmayı kendine yediremezdi. Hizmetini görecektir, buyruklarını dinleyecek, ev işlerini üstünden alacak bir gelin, diyordu. Kim verecek bu gelini ona? Ya on dokuz yaşındaki Nihat, ya da on yedi yaşındaki Şevket. Kızı nişanlanınca büsbütün alevlendi ananın bu isteği, önce büyük oğlunu yokladı.

“Ben daha liseyi yeni bitirdim anne,” dedi Nihat. “Öğrenciyim, okuyacağım ben. Kadın, çoluk çocuk kahır çekemem.”

Nihat yanaşmadı evlenmeye, küçük yaşta evlenip, gülünç durumlara düşmek istemiyordu. Zaten annenin de bir ağız yoklamaktı, âdetleri, töreyi çiğnemiş gö-

r nmemek içindi. Nihat'ı bo ladı,  evket'e geldi sıra. Karde i on yedisinde ya var ya yok, ama evlenmeye d nden razı. Anne kim bilir onu nasıl tavlamı , neler söylemiş, ne sözler vermişti? Evin onun üstüne yazılması ta o günlerde verilmiş sözlerden yalnızca biriydi belki de... Almancı karısıyla eline yüzüne bula tırdı ı hovardalıktan sonra, canını kurtarmak için karısını da alıp şimdi köye kaçan kardeşi, öyle sandığı kadar pek aptal da değildi. Ancak ana baba desteğiyle bir yere varabilece ini anlamı  olmalıydı.

O günlerde bu sa malı ı kardeşinin aptallı ına ba lamı tı Nihat. Daha dünkü  ocuk evlenecek,  olu a çocuğa karı acak. Koca evde için g l n l   n  kavrayan, sorgulayan bir tek Nihat var. Karde ine yazık olacağını bir tek o düşünüyor. Bıyı ı bile terlememi  bu ufak tefek oğul,  akaları yok, evlendirilecek. Ille de bir gelin, bir hizmet i gerekli anneye. Şevket'in küçük olması hiç dert değil ona; tam tersine, bu evliliğe istediği biçimi vermeye çok elverişli. O lunun da, alacağı kızın da gözü açılmamış olmalı. Ana gibi kaynanalar için bu çok önemli. G z  açılmamış birini e ip bükmek çok daha kolay.

Evlendirmeye karar verdikleri  evket'e, t re gereği b y   n n sırasını vermesi gerekiyordu. Sırasını verip vermemek gibi bir hakkı, böyle bir t re olduğunu bilmiyordu bile. Ayrıca umurunda da değildi böylesi töreler. Biri evlenmek istiyorsa, kendi bilece i i .  nce ben, beni bekle, deyip nasıl engellerdi kardeşini? Karde i adına  z lse de hiç düşünmeden sırasını vermişti. Yalnız dilinin d nd   nce bu erken evliliğin kardeşi açısından yanlış olduğunu anlattı. Ama kimse Nihat'ın kitaplardan alınmış laflarına aldırmadı, kentliler gibi ko-

nuşan ağzına bakmadılar bile. İlle de bir gelin, diyor anne. Üstündeki kadın işlerinden, kadın yükünden kurtulup, tam bir erkek gibi erkini kurmak istiyor evde. Sabırsızlığı, aceleciliği bundan. O yaşta bütün bunları anlamış olsa bile, kimseye anlatamayacağını biliyordu.

Buralardan değil, hep köylerden kız arandı Şevket'e. Anaya göre bura kızları ya hoppa, ya züppe. Sıdika'yı buluncaya kadar köy köy dolaştılar. Sonunda kendi köylerine komşu köylerden birinden; "Burada güzel bir kız var," diye haber geldi. Bir heyecan, bir telaş, tepeden tırnağa yenilendi Şevket. Oğlan kızı, kız oğlanı görecektir, birbirinden hoşlanırlarsa, pazarlığa oturacaklar. O köylerde erkeğin sarışınından, kumralından hoşlanmazlardı; varsa yoksa karayağız, kaş kara, göz kara olacak. Kumral oğlunun "tüyü bozuk" diye beğenilmemesinden korkuyordu ana. Sonunda onun da çaresi bulundu, bir Almancı akrabadan aldıkları boyayla Şevket'in saçlarını kapkara boyadılar.

Kentten biriyle evlenmek için bütün köy kızları can atarken, aslında bu kaygıları boşaydı. Aile paralıysa, erkeğin tüyüne rengine bakan kim? Cevat'ın bakkallığa başladıktan sonra Karun gibi zenginleştiği herkesin dilindeydi. Böyle bir kısmeti kim teper? Kız-oğlan birbirini beğenince günlerce süren bir pazarlık başladı iki aile arasında. Sonunda yüklüce bir paraya anlaştılar. Hem de öylesine yüklü bir para ki, bütün oğlan babaları ayağa kalktı. Kız fiyatlarını böylesine yükseltmeye kimsenin hakkı olmamalıydı, fakir fukara çocuklarını da düşünmeliydi insan. Koca bir köy Cevat'a ateş püskürdü. Sıdika'ya ödenen başlık parası köylerde herkesin diline sakız oldu. Köy dediğin şurdan şura, solusan duyuluyor. Daha işin başında epey bir başı ağrıdı Cevat'ın.

Köylüler düğünde Cevat'ı soymak için ant içmişlerdi sanki. Ne kadar unutulmuş düğün âdetleri varsa ortaya döktüler. Gençleri kayış kemerlerle kırbaçlayıp yaktılar. Tavana asılmış kabaklar kemirtiler kadınlara, erkekleri kağıt tekerleklerine bağlayıp dik bayırlardan yuvarladılar. En tehlikelisi de buydu. Emmi yolu, dayı yolu, kardeş yolu, muhtar, çoban yolu, süt hakkı derken, adım başı soydular Cevat'ı. Sen misin başlık fiyatlarını yükselten, diye öyle bir oç aldılar ki, Cevat'ı köyden kız aldığına bin pişman ettiler. Gelini bir sürü kavgayla, gürültüyle köylünün elinden zor kurtardılar. Bütün bir köyün kızda hakkı vardı sanki. Köyden kurtulunca da sürdü soygun; Ankara'ya gelinceye dek sekiz on yerde düğün konvoyunun yolunu kesip bahşış aldılar.

Sıdika geldiğinde incecik bir kızdı; dal gibi bedeninin üstünde kocaman, kıpkırmızı yanaklar, arkada uzun belikler... Tam bir köylü güzeli. Onun gelişiyle eve buram buram bir köylülük doldu. İçeri biri girince hop ayağa kalkıyor, eşiğe yakın bir yerde nöbet tutar gibi dikilip kalıyordu. Gelinin bu davranışlarını Nihat'tan başka herkes onaylıyor, hoşlanıyor. Zavallı gelin yaptıklarını her yerde geçerli, iyi bir terbiyenin gereği sanıyor.

“Böyle bir saçmalığı istemiyorum yahu!” diye az bağırmadı Nihat. Sonunda baktılar ki şakası yok, Nihat bu yüzden evi terk edecek, yalnızca Nihat'a karşı gelinliğini bozdurdular.

Şimdi bile onca çocuk anasıyken, kimseyle yüksek sesle konuşmuyordu Sıdika; yarı dilsiz gibiydi, hele kaynatasına karşı fısıltı bile yok. Kocasıyla başkalarının yanında hiç konuşmuyorlar, evin içinde iki küs gibiler... Çok zorunlu kalırlarsa, kısa süren fısıltılarla anlaşmaya çalışıyorlar. Bazen de tercüman gibi aralarına biri giriyordu. Nihat, aileyi bu saçma töreden kurtarmak için

verdiği mücadelede hep yalnız kaldı, ne Sıdika'dan, ne başkalarından bir destek bulabildi.

Evlendikten sonra birden başka bir Şevket çıktı ortaya. O t     bitmemi  , bıyığı terlememi     ocuk, b  y  k a  a havalarına girdi. Kasıla kasıla y  r  meye ba  ladı. B  yle olmak zorunda g  r  yordu kendini. Evlilik yeni yeni huylar getirdi ona. Eskiden haftada bir kez bile yıkanmazken, her ak  şam   n  ne bir le  en koydurup karısına ayaklarını yıkatıyordu. Her s  z   hesaba kitaba dayalı biri olmu  tu.   akası   akaya, g  lmesi g  lmeye benzemiyordu. Karısına buyruklar vermeyi ne   ok seviyordu. G  c  n  , erkekli  ini g  stermek, b  y  d    n  , “koca” oldu  unu kanıtlamak i  in fırsat kolluyordu. Nihat, iyice de  i  mi  , ba  kala  mı  , karde  likten uzakla  mı   gibi g  rmeye ba  ladı onu. Ya  ı k    kt   ama, evli bir erkekti   evket, Nihat gibi bek  r de  ildi.

Yazık... Tam da   ocukluktan kurtulmu  lar, aralarında karde     dayanı  ma, karde     sargınlık yeni yeni ba  larken, bu uzakla  ma   z  yor Nihat'ı. So  uk, buz gibi bir   ey giriyor iki karde   arasına. Kıskan  lık elle tutulur, g  zle g  r  l  r bir hale geliyor.

Evde hep fısıltıyla konu  an gelinin ger  ek sesi koca dayaa   yerken duyulurdu. Hele bir ara   ok sık oluyordu kavgaları. Onun bir sesi solu  u oldu  unun, a  zındaki s  zc  klerinin, kocasından yedi  i dayaklar sırasında farkına varırdı Nihat.   evket'in yumruklarıyla, tekmeleriyle salkım sa  ak da  ıldı  ında; o dilsiz gelinin dili şöyle bir     z  l  rd   ki, t  re m  re vız gelir, canını kurtarmak i  in b  t  n g  c  yle ba  ırırdı:

“Uy   l  yom anam, uy yeti  in   l  yom! Deli   ld  r  yor a  iret beni! Yeti  in!”

Araya girdiğinde kardeşine vurmamak için kaç kez kendini güçlükle tutmuştı Nihat:

“Ne yapıyorsun, hayvana mı vuruyorsun?”

Sıdika, yediğı yumrukların, tekmelerin verdiğı ser-semliğı kolay kolay üstünden atamaz, bir süre bulundu-ğ  yeri bile şaşırır, tekmelerle yıkıldığı kilimin üzerinde kalakalırdı. Kımıldayacak bir g   bulduktan sonra, önce dağılmış üstünü başını düzeltir, t lbendini bulur, gene eski suskunluğ na döner, kimseye belli etmeden, ses-sizce ağılardı.

Bu dayaklardan sonra gelinin k s p köye gideceğini sanırdı Nihat. Bu eziyeti, aşığılanmayı onun kabul ede-meyeceğini düşünürdü. Hiç  yle olmadı, Sıdika bu yolu bir kez bile denemedi. Dayağın ardından, her şeyi unut-muş gibi, mutfaktaki işlerine dönerdi. Kışın yemek bu-ğularının ince tüller gibi örttüğü kocaman camlı o eski mutfaklarında -şimdi depoydu burası- yaşamının hiçbir döneminde g rmediğı, g remeyeceğı bir zenginlik var-dı. Geldiğinden beri ocaklar, fırınlar, çeşit çeşit kap ka-cak adeta çarpmış, büyülemiş gibiydi Sıdika’yı. Bu eşya içinde oyuncaklarına gömülmüş çocuklara benzerdi. Bakkal evindeki bolluk, ne burada, ne köyünde başka bir evde vardı. Adını yeni duyduğı pek çok yiyeceğı i eceğı, ilk kez koca evinde görmüştü. Üstelik bunlar gramla dirhemle değıldi bu evde. Cimri kaynatasının sı-nırlamaları, kuralları olsa bile, dükkândan canının iste-diğini getiriyor, dilediğini pişiriyordu. Kışın domates bulabiliyor, üzüm yiyebiliyordu. Mevsimlerin yiyecek-le getirdiğı sınır yoktu. Sıdika’yı en çok şaşırtan da buydu. Kenti ballandıra ballandıra anlatanlar yalan de-ğillermiş.  n ndeki kocaman tencerelerle bitip t ken-mek bilmeyen yemek hazırlıklarına girdiğinde, bir de

köyünü düşünüyordu Sıdika. Köydeki yoksulluğun buraya gelince ayırdına varmıştı. Yediği dayaklardan sonra, çocukları bile yokken, bırakıp gidemediği kocası değil, bu büyük kent, bu kentle birlikte hayatına giren bolluktu. Bir kez olsun sinemalarına bile gitmediği, tiyatrolarını görmediği, parklarında bahçelerinde dolaşmadığı, vitrinlerine bile doya doya bakmadığı Ankara'yı bırakıp gidemiyordu. Kocasına değil, büyülenip kaldığı bu kente duyduğu sevgi tutuyordu onu.

Onun gibi buraya köyden gelin gelen kadınların hemen hepsi de aynı hesabı yapıyordu: Kocasını bırakıp gitse, yuvasını bozsa, köyde kendisini nasıl bir hayatın beklediğini iyi biliyordu Sıdika. Artık çok uzağında olduğu o köy yaşamı, köydeki tarla, bağ, bahçe işleri az bir işkence miydi? Babalarını çok erken yitirmişler, erkek işleri bile ablalarıyla Sıdika'ya kalmıştı. Köyde ahır temizlerdi Sıdika, hayvanlara yem verir, harman sürer, sap çeker, saman dökerdi. Boyunduruğa koşulan kadınlar bile gördü köyde. Bunları anımsadıkça tüyleri diken diken oluyordu. Yuvasını bozup o yaşamın içine dönmek delilikti ona göre. Bunca eziyete, dayığa karşın, gene de cennette sayıyordu kendini. Koca dayığı mı? Koca dayığının hası, âlâsı köyde. Elleri kırılısı eniştesi, dirgen sapıyla vurunca, sakat bırakmadı mı Sakine ablasını?

Bütün bunları karısını hayvan gibi döven Şevket, oğlunu kışkırtan Fadime de biliyordu. Onun köydeki hayata geri dönemeyeceğini iyi biliyorlar. Cevat gibi birinin evindeki bolluğu kim bırakıp gider?

Sevgi değil, zenginlik tutuyordu Sıdika'yı burada.

Kardeşinin, karısını dövdüğü günlerde, annesinin duygularını anlamaya çalışırdı Nihat. Bu kavgalardan

dolayı oğluna kızdığı, hesap sorduğu hiç görülmemiştir. Tam tersine gelinine o da yüklenir, üstüne üstüne giderdi. Dayak sonrası öcü alınmış çocuklara benzerdi ananın yüzü. Kavganın nedenini bir tek o bilmektedir sanki, fırtına onun bir işaretiyle başlamış gibi görünürdü. Herkes anlamasa da, evdeki karı yağmuru yağdıran da oydu, fırtınayı estiren de... Sinsi, kurnaz, oyuncuydu anne.

Akşam olunca, anayla Şevket'in buyrukları birbirine karışıyordu. Bu buyrukların hepsi de evde bir kişiyedir, geline... Şevket, doğrudan doğruya karısına değil de, ortaya söylerdi söyleyeceğini. Sofradalarsa, elindeki kaşıkla kaplara vurarak çağırırdı karısını:

“Şuraya cacık gelsin!”

Sıdika bilir sözün kendisine olduğunu. Biraz ağırdan alacak olsa, Şevket'in azarı gecikmezdi:

“Sözümüz duyulmadı mı?”

Evlendikten sonra ağa havalarına giren Şevket, sözünü duyulmayacak biri değildir elbette. Sözünü duyulmuştur ya, töre gereği başkalarının yanında kocasıyla konuşmayan Sıdika'nın anlatamadığı bir terslik vardır. Yoksa kimseyi kös dinlemez, verilen buyrukları unutmazdı Sıdika. Çayın ya da yemeğin neden geciktiğini kocasına anlatmak için araya kimi koyacağını şaşırır, çoğu zaman yetersiz kalan işaretlerle anlatmaya çalışırdı derdini. Birinin fısıltısı, ötekinin ağa gibi gürlemeleri iyice bıktırmıştı Nihat'ı. Gelin olduktan sonra dilini kullanma hakkını yitiren Sıdika'ya yapılanları yüreği götürmüyordu. Şevket evlenince babaya da bir haller oldu. Sapasağlam adamı, eli ayağı tutmuyormuş gibi, giydirip soymak da Sıdika'nın günlük işleri arasındaydı. Daha da kötüsü aynı eziyetlere evde herkesin katılmasını istiyorlardı.

Oysa o hep korudu bu sessiz gelini. Ana baba, ileride kendi karısını da böyle koruyacağını düşünerek, daha o günlerde umudu kesmişlerdi Nihat'tan.

Neyse ki ayrı bir odası vardı ilk gecekondularında da, öteki evler gibi dar sayılmazdı, durumları düzeldikçe yeni eklentilerle büyütmüşlerdi. Kendi odası ve kitaplarıydı en güzel sığınağı. Köyü anlatan yazarlar çok okunuyordu o günlerde; Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Sabahattin Ali elinden düşmüyordu. Kitapların birini bitiriyor, birini alıyordu eline. Edebiyat öğretmeni Muzaffer Bey onlara yeni yazarları da tanıtıyordu; çoğu ders kitaplarına girmemiş, yeni ünlenmiş yazarlardı. Bunları seve seve okurken, şaşarak şunu görüyordu Nihat: Edebiyat dünyası gecekondulardan uzaktı, böyle bir olgunun ayrımında bile değildi yazarlar. Oysa ne acılar yaşanıyordu bu bir gecede kondurulan evlerde. Büyük kentler bir gecekondu denizinin içine gömülmüştü; yıkıcı kazmaları, buldozerler bu çarpık gidişi önleyemiyordu. Köye dönmemek için bir sürü eziyete katlanan kadınların öyküsü anlatılmalıydı elbette.

Sabahın köründe kaynatasıyla kalkardı Sıdika. Temizlik işlerine önce dükkândan başlardı. Mahallenin çöpçüsü olmadığından, sokağı temizlemek de onun günlük işleri arasındaydı. Sonra ev işlerine gelirdi sıra. Sabah kahvaltısıyla kurulan sofraya gün boyu ortada dururdu. Esnaf evinin kendine özgü düzensizliklerinden biriydi bu da. Evde topluca değil de, nerdeyse tek tek otururdu sofraya.

Yemek sofrası önceleri yere kurulurken, sonraları masaya kurmaya başladılar. Nihat'ın zor güç gerçekleştirebildiği kent yaşamına özgü birkaç yenilikten biriydi bu. Vakitli vakitsiz karnı acıkan gelip yemek isterdi

Sıdika'dan. Günlerce ağırlanan köylü konuklar ise ayrı bir dert... Üstelik bir de alınganlıkları olmasa... Birazcık soğukluk, hizmette biraz eksiklik görseler, köylüleri beğenmemekle suçlardı. Bir sürü dedikoduyla giderlerdi köye. Köylü konuklar gidince, bit bırakırlar korkusuyla evde ne var ne yok çıkarılır, kirliye atılırdı. Hele adları bitliye çıkmış köylüler gittikten sonra evde ayrı bir telaş başlar, bu işin üstüne daha çok titrenir, dağ gibi çamaşırlar Sıdika'nın elinden geçerdi. Gene böylesi konuklardan bit kapmamak için çoğu günler halasigilde yattığını hatırlıyor Nihat.

Kardeşinin Sıdika'yı neden dövdüğünü bu gün bile anlayamamıştı. Erkekliğin şanıındandı herhalde. İyi koca olmanın şartı bu. Hep böyle sandı kardeşi. Şevket, karısını döverken, Nihat çocukluğunun en büyük acısını yeniden yaşıyordu. Köyde daha beterdi bu işler... Köylüler kazma, kürek, tırpan, dirgen sapıyla, tırmıkla döverlerdi karılarını... Kadınlar gün boyu kullandıkları bu araçları, bir anda öfkeli kocalarının elinde, kendilerine dönmüş bir silah olarak görürlerdi. Köylülük işte! Beysbol sopasıyla dövecek değillerdi ya karılarını...

O yaz akşamı babası annesini dövmek için tırmık sapını seçmişti. Annenin haykırışlarını, günlerce, aylarca, hatta yıllarca unutmadı, bu gün bile aklında. Babasının tırmık sapıyla attığı dayağı yiyen kadın, şimdi oğluna karısını dövdürmek için uğraşiyor. Üstelik ağabeyinden biraz küçük olsa da, yıllar önce annenin çılgınlıklarını Şevket de duymuştu, aile içinde unutulmayan o kavganın küçük tanıklarından biri de oydu. O zamanlar altı yedi yaşındaydı Nihat, Şevket beş, Melahat iki üç yaşında ancak vardı. Durmak bilmiyordu babanın kolları. Ananın yeri göğü inleten çılgınları hiçbir işe yaramıyor-

du. Yardımına koşan tek bir Allah'ın kulu yok. Babanın elindeki kocaman kalın tırmık sapı ikiye bölünmüştü önce. Vurdukça öfkesi yatışacağına daha bir azıyor. Uzak bağ komşularına seslerini duyurabilmek için bütün kardeşler nasıl da ağlamışlardı. İnsan döktüğü göz yaşlarını unutabilir mi? şevket unutmuş demek ki... Karısını bu kadar rahat dövdüğüne göre... Onu kışkırtan ana da yediğı dayağı unutmuş olmalı... Ya da çok iyi anımsadığı için, acısını başka kadınlardan çıkarmak istiyor. O günü bir tek Nihat mı hatırlıyor? Evde kavga istemeyen yalnız o var çünkü. Kimse kimseyi dövsün, ezsin istemiyor.

O kavgada anasına yapabileceğı yardım, sesini uzaklara duyurup, kavgayı aralayacak bir insan bulmaktı. Yalnız o değil kardeşleri de ağlıyordu. Hepsinin bir avazı yerde, bir avazı gökte... İnsanlar kör, sağır sanki. Babasının elinden kurtulan ana, bağ evinden köye doğru kaçmaya başlamıştı. Baba ise bırakmıyor ardını, elinde küçülen sopayı atmış, taştan yumruklarla vuruyordu. Yollara dökülen çocukların en önünde Nihat, arkada şevket, en geride de Melahat... Bir yandan da düşe kalca gelen kardeşlerine bakıyor. Bu ıpıssız yerde başlarına bir şeyler gelmesinden korkuyor. Melahat iki adımda bir tökezleyip düşüyor, ağabeyinden o da yardım bekliyor. Arada parça parça Nihat'ın yüreğı... Böylesine ıssız, kimsesiz miydi dünya? Boğazını yırtarcasına, en yüksek perdeden bağırmak da bir işe yaramıyor.

Köy yolu uzayıp gidiyordu önlerinde, bitmek bilmiyordu, yol bitse kavga da bitecek belki. Ana canını kurtarmak için varmak istediğı yere -her nereyse- bir türlü varamıyor. Dinlendikçe yükleniyor baba. Ananın daha iri yarı olması hiçbir işe yaramıyor, babanın erkek gücü

her kapışmada baskın çıkıyor; ananın iri gövdesini saman çuvalı gibi yere indiriveriyor.

Köyün altındaki harman yerine geldiklerinde baba kavgayı bırakmıştı. Anayla baba, biri önde, biri arkada, iki yabancı gibi girdiler köye. Uzakta döven süren harmancıların gözünden kaçmamıştı bu durum. Çeşmenin orada yol ikiye ayrılıyordu; baba kendi akrabalarına, ane de kendi akrabalarına giden yola saptı. Bu yol ayrımında hiç duraksamadan ananın girdiği yola girdi Nihat.

Teyzesinde kaç gün kaldıklarını tam anımsamıyor, ama ilk geceyi şimdi bile iyi anımsıyor. Akrabalarından boyuna gelip gidenler olmuştu. Ana önüne gelene vücudundaki yaraları, morlukları gösteriyor, boğuk boğuk haykırıyordu:

“Bakın ne hale getirdi beni, bakın görün! Öldürecekti, öldürecekti beni!”

“Hemen yuva bozulmaz bacım,” diyordu araya giren akrabalar.

Kardeşleri yollardan köylülerce bulunup getirilmişlerdi.

Nihat sabah uyandığında anasının yanında araya giren akrabaları görmüştü gene. “Gitmem o eve,” diye yeminler eden ananın kararı her nasıl olduysa, bir iki gün içinde değişmiş, sonra gene iğde kokuları içindeki bağ evlerine dönmüşlerdi. Bir araya gelmelerine karşın, ana küslüğünü sürdürüyor, babayla konuşmuyordu. Baba barışmaya daha yatkın görünürken, ana incinmiş bir gururun hırçınlığı içinde çoğu yerde tersliyordu onu. Aralarındaki buzların erimesi epey bir zaman almıştı. Ya da aslında hiç erimemişti o buzlar.

Kadınlar, öz boyundaki çalılıklarda, kuytu yerlerde ananın bedenindeki yaralara, morluklara, çürüklere bakıp; “İlahi Cevat, ellerin kırılsın emi!” diye şakayla karı-

şık kargışlar verirlerken, kışkırtıcı olmamaya özen gösteriyorlardı. Kendi kocalarından yedikleri dayakları anlatarak, anaya bir çeşit avuntu veriyorlar, böyle kavgaları karı-koca arasında olağan sayıyorlardı. Giderek olay iyice hafife alınıyor, yedikleri dayakları insanları güldürmek için anlatıyorlardı.

“Niye dövüştünüz bacım?” diye soranlara ananın verdiği yanıt o yaşta Nihat’a bile pek inandırıcı gelmemişti. Kavganın birine ödünç verilen bir eşya yüzünden çıktığını söylüyordu. Sözde buydu kavga nedeni. Çok güvendiği akrabalarıyla konuşurken, ananın söyledikleri daha farklıydı: O gün ekin biçtikleri tarlada babanın kimi yakınları kışkırtasımış onu, kendi akrabalarına pis bir dedikodudan, bir kıskançlık olayından söz ediyordu.

Yıllar önce o dayağı yiyen anne, şimdi gelininin dövülmesinden büyük bir zevk duyuyor. Karısını dövmeyen erkeği erkekten saymıyor, onlarda bir eksiklik bile görüyor. O olaya küçük yaşta birlikte tanık oldukları kardeşi Şevket, sık sık karısını döverek, benzeri acıları çocuklarına yaşıyor. Sıdika’ya gelince, son olayda en çok Sıdika adına üzülmüştü Nihat; çektiği onca çilenin üstüne, ihaneti, aldatılmayı da yaşadı. Onun çocuklarını evlendirdince nasıl bir kaynana olacağını merak ediyor. Kendi kaynanasını -anayı- örnek almasından korkuyor. Karısını dövmeyen erkeği o da erkekten saymayacak belki de, bunun işaretlerini son zamanlarda onda görüyordu. İleride Sıdika’nın kendisini çok şaşırtacağını düşünüyor. Okumuşların, aydınların işi, halkını tanıdıkça hep şaşmak değil mi zaten?

Veresiye defterini hesaplarken, bütün bu anımsadıklarını önündeki boş kâğıtlara yazdı, oyunu için aldığı öteki notları arasına koydu. Onun oyununda da halkı tanıdıkça şaşıran aydınlar olacak.

Beni Çok Arayacaksınız

Hulusi gelmiyordu dükkâna, onunla birlikte aynı günlerde birkaç yakını da ayağını çekti. Bu olaydan ekmek kapılarının zarar göreceği belliydi. Cevat'la Fadime büyük bir tasa içindeler. Kahveci Hulusi komşulardan biriyle haber salıp borcunun hesaplanmasını istemişti.

Cevat:

“Hesap et şunların borcunu,” diye veresiye defterini Nihat'a uzatırken, yüzünden düşen bin parçaydı. Hulusi'den başka, onun ayarttıkları da borçlarının hesaplanmasını istiyordu. Daha aybaşı olmadan borçlarını ödemek istemeleri Şevket'in yediği halta bir tepkiydi.

Nihat veresiye defterini aldı, bitişikteki eve, kimse'nin girip çıkmadığı gürültüsüz odalardan birine geçti. Bir yandan Hulusi gibi dükkândan kopmak isteyenlerin borçlarını hesaplarken, bir yandan da yazacağı oyunla ilgili notlar almaya başladı.

Veresiye defterindeki sevimsiz, can sıkıcı rakamlar, çoğu kısaltılarak yazılmış yiyecek adları, bir oyunun

repliklerine dönüşüyor kafasında. Defter elindeyken, yazacağı oyun üzerine daha bir yoğun düşünebiliyor. İnsanların gelip böyle bir deftere girmeleri, borçlanarak yaşamaları elbette sıradan bir olay değildi. Düşündükçe, yazmak için seçtiği bu konuya ilgisi, isteği artıyor. Yazarını isteklendiren, saran bir konu...

Defterdeki insanlar niyetini gene anlamışlar gibi, canlanıvermişlerdi önünde. Hepsi de kendi sorunlarını, sıkıntılarını, sevinçlerini, mutluluklarını, herkes kendi öyküsünü öne çıkarıyordu. Bir tiyatro yapıtında ölüm-süzleşmek istiyorlardı. Hatta kendi yaşamlarını oynamaya hazırlardı bile. Birer artist kesildiler Nihat'ın karşısında.

Çevirdiği her sayfa, bir sürü olayı, ilişkiyi, tartışmayı, kavgayı, öyküyü çağrıştırıyordu. Kahveci Hulusi, güzel karısı Elif, kiracıları Resmiye (Şevket'inki yani), hemşerileri Nadir amca, onun solcu oğlu Turgut, Biletçi Şahin, Keskinli Kerim, Kâtip Hakkı, memur Rahmi, Şevkiye Abla, kızı Necla... Bir fotoğraf albümünden daha canlı görüyordu yüzlerini. Borç hesaplamak gibi tatsız bir işi güzelleştirmenin yolu da varmış demek ki... Sevdiği, tutulduğu bir iş oldu veresiye defterini karıştırmak. Deli demeyeceklerini bilse, bu defterle yatıp kalabilirdi.

Bu gün kahveci Hulusi herkesten öne çıkıyordu; yazacağı müşterilerin başında yer alacaktı o. Babasının buradaki en büyük düşmanı anlatılmadan olmazdı. Hulusi hemen her işlerine çomak sokan biriydi. Düşmanlıkları epey eskiye gidiyordu. Zaman zaman olanları unutup can ciğer kuzu sarması gibi görünseler de, Hulusi, Cevat'ın en sinsisi, en amansız düşmanı oldu hep.

Hulusi'yi, Kara Osman adında Cevat'ın bir başka hemşerisi sardı mahallelinin başına. Bile bile, öç almak için yaptı bunu.

Kara Osman'ı mahallenin eskileri, hele de Kamanlılar iyi bilirler. Vaktiyle Hamitli Rıza Bey çetesinde çalışmış bir eşkıya artığı. Kara Osman'ın adını sanını Cevat öteden beri uzaktan duyardı, tanışmaları 1956 yılında Hamamönü'ndeki hemşeriler kahvesinde oldu. Pazar dinlencelerinde bom, altmışaltı, altıkol üçlü, kaptıkaçtı oynadıkları hemşerilerindendi o da. Köylerinden alışkın oldukları bu kâğıt oyunlarına bir dalınca, vaktin nasıl geçtiğini bilmezlerdi. Bir gün:

“Ülen Cevat, sana bir iyilik yapacağım,” dedi Kara Osman. “Kayınbabanın çetelik günlerimizde çok iyiliğini gördüm. Yiğit adamdı senin kayınbaban. Gel ben de sana bir iyilik yapayım.”

Biraz susup heyecanlandırıyor Cevat'ı.

“Nasıl bir iyilik Osman Ağa?”

“Bir iki evlik yer kaldı elimde. Çok isteyen var ya, vermiyorum, her adamı sokmak istemiyorum yanıma. Kendi evimin hemen böğründe. Bana komşu olacak iyi bir adam arıyorum. Gel, sana vereyim şurayı.”

Nerede olduğunu bildiği halde, gene de sordu Cevat:

“Kırmızıtepe'de mi?”

“Hee, Kırmızıtepe'de...”

Kasketini çıkarıp başını kaşdı Cevat:

“Hele bir düşünelim,” dedi Kara Osman'a. Coşkusunu, istekli olduğunu belli etmedi.

Cevat, konuyu akşam karısına da açtı. İkisinin de aklına yatmıştı bu iş. Köyden gelen hemşerilerinin çoğu birer gecekondlu yapıp kiradan kurtulmuşlardı. Kendile-

rinin nesi eksikti onlardan? Hamamönü'deki iki gözcük, daracak bir yıkıntıya dünyanın kirasını veriyorlardı. Geldiklerinden beri kiracılığa bir türlü alışamamışlar, içlerine sindirememişlerdi. Kendilerini el evinde sığıntı gibi görüyorlardı. Ev sahibi ikinci bir patron gibiydi tepelerinde. İnsanın şu Ankara'da iki gözcük bir damı oldu mu, sırtı yere gelmezdi.

Ertesi pazar, o iskambil oyunlarından hiçbirine bu- laşmadan Kırmızıtepe'nin yolunu tuttular. O günlerde otobüs, dolmuş, hak getire! Allah'ın dağı tepesi, bir ke- çiyolu bile yok. Kentin epey dışı, git Allah, yürü Allah, bitmez. Apartmanlar çoktan geçilmişti, daha sonra gelen bağlı bahçeli, eski Ankara evlerini de geçtiler. Derken büyük bir gecekondu mahallesi çıktı karşılarına. Her halde geldik, dedi Cevat. Kara Osman, onun biraz er- kence duyduğu sevinci örselemeden, "Az kaldı," dedi. O büyük gecekondu mahallesini de geçtiler. Köse suratı gibi çıplak, otsuz ağaçsız, bomboş bir bozkır uzanıyo- ru önlerinde. Hazineye ait geniş bir araziye Osman Ağa birkaç arkadaşıyla birlikte Yenidoğan'ın çakallarından almış, tapulu malı gibi satıyor. Eşeginin sırtındaki küfe- lerden tespih gibi sarı alıçlar sallanan bir satıcı gidiyor- du önlerinden. İki hemşeri kan ter içinde kalmışlardı.

Bağ evleri gibi birbirine uzak, tekleme evlerden bi- rini gösterdi Kara Osman:

"İşte şu ev benimki... Sana vereceğim yer de, he- men yanında."

Cevat kasketini eline aldı, cebinden çıkardığı ko- caman mendiliyle alnındaki teri sildi, derin derin soluk- landı.

"Aman hemşerim, burada adamı kurtlar yer. Baks- na ne dolmuş var, ne otobüs... Allah'ın bir dağı..."

Kara Osman güldü:

“Kurt mu yer?” diye anlamamış gibi sordu. “Kurt yer öyle mi? Cevat, göreceksin, gün gelecek burada toprak için insan insanı yiyecek. Ne kurdundan söz ediyon sen hemşerim!”

Kararsız gibi görünse de, daha çok da bir alıcı nazlanması Cevat’inki.

“Yahu Osman Ağa, otobüs yok, dolmuş yok... Nasıl gelinip gidilir buraya?”

“Bizim köyümüzde otobüs dolmuş mu vardı aslan hemşerim? Anamızdan dolmuşla, otobüsle mi doğduk? Güldürme adamı!”

“İyi de, hiç değilse, deminki alıççı gibi, eşeğimiz atımız vardı altımızda...”

“Otobüs de, dolmuş da, hepsi gelecek buraya...”

“Suyu da yok...”

“Suyu da gelecek, bu dediklerinin hepsini de hükümet getirecek...”

“Hükümet boyuna gecekonduları yıkıyor, su getirir mi sana?”

“Yıksın... Sonunda baş edemeyeceklerini anlayacaklar. Göreceksin, suyu da gelecek, elektriği, otobüsü de... O zaman altın olacak buralar, altın!”

Çok değil, bir yıl sonra o bomboş tepeler gecekondularla dolmuş, Kara Osman’ın dediği gibi, insan insanı yemeye başlamıştı. Her yerden mantar gibi gecekondulandırıyordu. Kırmızıtepe’nin çehresi, her gün, her saat değişiyordu. Üç gün mahalleye uğramayan, evinin yolunu şaşıırıyordu. Cevat, burada gördüğü, tanığı olduğu toprak kavgalarını köyünde bile görmemişti. Kara Osman’ın dediğı aynen çıktı, insan insanı yemeye başladı. Şu yazğıya bakın ki, Cevat’ın ilk kapıştığı insan Kara

Osman oldu. Tam evini yapacakken, vaktiyle satın aldığı yeri Kara Osman bir kez daha satmaya yeltendi. Bercerdi de bunu: Günlerdir bidonlarla su getirilmiş, taşı, briketi hazırlanmış, kumu elenmiş, temeli kazılmış, amelle usta her şey hazır; tam duvarları örmeye başlayacaklarken, Kara Osman karşılarına dikiliverdi:

“Hemşerim ben buraya kadar satmadım sana, şuraya kadar sattıydım.”

Şaşkınlıktan eli ağzında kalakaldı Cevat:

“Aman Osman Ağa, sen ne yapıyon şimdi?”

“Ne yapıyonu var mı aslan hemşerim! Ben buraya kadar satmadım ki...”

“Osman Ağa, güzel hemşerim, sen bir yeri beş kere mi satacaksın bana?”

Osman Ağa aynı yeri bir kez daha satmakta kararlı:

“Hayır, kardeşim, ne münasebet! Ben şuraya kadar sattım sana, burayı satmadım. Sattığımı yeri bilmez miyim?”

Öteden Fadime de geldi, tartışmaya o da katıldı:

“Aman Osman Ağa, biz buraya kadar satın aldık senden.” diye dilinin döndüğünce konuştu, tanıkları olduğunu söyledi. Osman Ağa, Nuh diyor, peygamber demiyor. Ne yapıp ettilerse de, laf anlatamadılar. Böyle bir üçkâğıtçılığı akli almıyor Cevat'ın. Bu eşkıya artığının pek çok insana böyle yaptığı kulağına çalınmıştı aslında... Bir hemşeri nasıl yapardı bu hainliği? Araya giren komşular, ikide bir kazmaya küreğe sarılıp Osman Ağa'nın üstüne yürüyen Cevat'a, öfkeyle hiçbir şey yapamayacağını anlattılar. Neyine güveniyordu Kara Osman? Gücüne mi? Hayır... Belediyeye yazacağı iki satırlık ihbar dilekçesine güveniyor. Onun gibilerin belediyede adamları var. Gecekonduyu yapmak kolay, zor

olan onu yıktırmamak, yıkımcıların elinden kurtarabilmek... Bağırmasına çağırmasına Kara Osman pabuç bırakmadı. Hemşerilerin de araya girmesiyle biraz para daha verip, aynı yeri ikinci kez satın aldı Cevat. İçinden de; "Sen bunu unutma Kara Osman!" dedi, günlerce dişini sıkıttı durdu. İleride kesinkes hesaplaşacaktı onunla.

Gecekondu yapmanın ne denli netameli bir iş olduğunu insan başına gelince anlıyordu. Kara Osman'dan sonra başka bir bela çıktı karşılarına. İri kıyım, çam yarması gibi, hiç tanımadıkları bir adam geldi:

"Kolay gelsin!" dedi önce.

"Sağ olasin!"

Adam hırslı birine benzemiyordu; işsiz olduğunu, inşaatlarda çalışmak istediğini söyledi. Cevat:

"Görüyorsun hemşerim," dedi. "Bizim amelemiz de, ustamız da var."

Adam yüz­süz bir dilenci gibi ayak diriyor, gitmiyordu:

"Şurda ben de çalışayım, uygun bir şey verin de..."

Kocasının eli ayağı titremeye başlayınca, Fadime öne geçti, sözü o aldı:

"Kardeşim biz apartman dikmiyoruz ki burada... Yaptığımız gecekondu. Amele istemiyoruz, zorla mı çalışacaksın?"

İnsan kimi şeyleri duyar, dinler de, başına gelmeyince inanamaz. Kulağının birinden girer, ötekinden çıkar; ilginç öyküler anlatmayı, güldürmeyi seven insanların uydurması sanır duyduklarını. Cevat, buralarda böyle insanlar türediğini duyduğunda, uydurma, abartma bir öykü gibi gelmişti ona. İnanamamıştı. Zorla iş isteyen adamın suratına küreği indirmemek için kendini zor tutuyordu. Böylelerini iyi tanıyan ustalar Cevat'ı ya-

tıstırıp adamı aralarına aldılar. Getire götüre baksın şurda dediler. Yoksa evi ihbar edecek, onca emekleri boşa gidecekti. Kaç kere adama küreği vuracak gibi oldu, kasıldı kasıldı gevşedi. Karısı böyle bir delilik yapmasın diye her fırsatta gelip kulağına fısıldadı, kocasını yatıştırdı. Cevat, evinin yıkılmayacağını bilse, kıcasık boyuyla, o çam yarmasını ayağının altına alıp ezebilirdi. Kocaman adamı karınca gibi, sinek gibi görmeye başladı. Ihbar korkusu bu adam karşısında da susturdu onu. Karıncaya, sineğe bile eyvallah demek zorunda olduğunu biliyordu. Salt elinden bir bela çıkmasın diye, daha iş bitmeden adamın yevmiyesini verip başından attı. Akşama doğru bekçinin biri geldi, biri gitti. Artık karşılaştığı olaylara hiç şaşmıyordu Cevat, önceden gördüğü bir düşü yaşıyor gibiydi. Her gelene birkaç lira verip “idare” edilmesini istedi.

Gene de bir kez yıkıldı evleri, sonunda seçimlerin yüzü suyu hürmetine dokunmadılar. Demokrasinin yıkımdan kurtardığı binlerce kondudan biri olarak kaldı. Ancak herkes gibi onlar da hep yıkım korkusuyla yaşadılar uzun süre. Hele ilk yıllarda düşlerinde bile evlerini yıkıyorlardı. Yıllar sonra gene bir seçim vesilesiyle tapusunu alınca yıkım korkusundan kurtuldular.

Kara Osman, esrarcı damatlarından biri hapse düşünce, mahallede iyice yalnız kalmış, yaşlandıkça eski gücünü yitirmişti. Onun eşkıyalığını kimse takmıyordu. Vaktiyle çok adam öldürmüş bazı eşkıyalarda görülen bir korku illetine yakalandığı konuşuluyordu. Herkese esip yağan, gürleyip duran adamın, gece yanında bir adam, hiç değilse küçük bir çocuk olmadan yatamadığı konuşuluyordu. Komşuları bir fırsatını bulup, aynı yeri iki kez satmasının acısını ondan çıkarmaya başladılar.

Evler eskidikçe yıkım korkusu atlatılmış, ihbar silahı işlemez olmuştu. Hele o çok güvendiği belalı damadı da hapsi boyladıktan sonra, Kara Osman'ın nesinden korksunlar? Gece yalnız yatmaktan bile korkan, kuruntulu bir yaşlı olmuştu o. Benim diye sarıldığı yerleri karış karış, adım adım elinden aldılar.

Kara Osman:

“Gene martinimi aldırmayın, dağlara çıkarmayın beni!” diye gözdağı veriyor ya, onun kurusıkısına, göz korkusuna kimse pabuç bırakmıyor. O haksız kazançlarından elinde kala kala iki gözcük evden başka bir şey kalmamıştı. Bu kadar hırsın, kavganın üçkâğıtçılığın sonu açlık ve işsizlik... Çevresinde de bir düzine düşman. Kara Osman'a diş bilemeyen komşusu yoktu.

Ona mahallede son darbeyi Cevat vurdu. Uzun bir hesabın, yıllar süren hazırlığın sonunda, Cevat yapacağını birden yaptı. Uzun yıllar iyi iki komşu gibi sürdürdü ilişkisini. Aralarındaki eski kavgayı unutmuş gibi göründü. Sırasında birlikte rakı bile içtiler. Bu arada akrabalarını sinsice sağına soluna yerleştirdi, mahallede güçlendi. Kara Osman, Atatürk'ün astırdığı eski reisi Rıza Bey'i mezardan diriltip getirse, gene güç yetiremezdi Cevat'a.

Bir Pazar sabahı Cevat bütün akrabalarını, yakınlarını topladı, evlerinin altında, Kara Osman'ın sahiplendiği genişçe bir yeri bellemeye, kazmaya başladılar. Kadın erkek, yaşlı genç, ellerindeki bele, kazmaya, çapaya öylesine hırsla sarılmışlardı ki, köklü bir toprak tutkusuyla dolu bu kalabalığı Kara Osman'la karısı uzaktan sadece bir süre seyrettiler. İki adım yaklaşıp konuşma cesaretini bile gösteremediler. “Bana martinimi aldırma-
yın!” diye ona buna gözdağı veren adam o gün ağzını bile açmadı. Bir anda genişçe bir yerin altı üstüne gel-

miş, yıllardır güneş görmeyen toprağın mor yüzü ortaya çıkmıştı. Kazdıkları yerleri karıklara ayırıp; biber, domates, kabak tohumları, kısa ektiler; erik, zerdali, dut fidanları diktiler. Kendi köylerinin topraklarına benzeyen bu toprakları hor görmeyecek, bozkırı sevecek, bozkırla uyusacak ağaçlar dikip sebzeler ektiler. Unuttukları bu köy işlerinin tadını çıkardılar.

O gün Kara Osman'la şişman karısının seyirleri bile uzun sürmedi; hiç gıklarını çıkarmadan evlerine girdiler. Berikiler, kazmaya, bele, küreğe yüklenirlerken, kıs kıs gülmüşlerdi:

“Amanın martinini almaya mı gitti yoksa?”

“Kara Osman, burayı mezar yapmasın bize! Hah, hah, hah...”

“Gene dağlara çıkmasın bizim yüzümüzden! Hih, hih, hih...”

Palavranın, kurusıkıların işe yaramadığını Kara Osman kendisi de anlamış olmalı ki, ne o gün, ne de ertesi günler sesini çıkardı. Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş, diye orda burda dertleniyor, eski gücünün kalmadığını kendisi de kabul ediyordu. Herkesin “kötü Cevat” diye küçümsediği adama bile gücünün yetmeyeceğini görmek ona ağır gelmişti. Süngüsü birden düşüverdi mahallede. Onun böyle bir yenilgiyi kolayca kabullenmesine Cevat da şaşıtı. Bu sessizliğin ardından neler geleceğini beklediler. Yaptığı yanına kalırsa, çok büyük bir utkuydu bu Cevat için.

Bir ay sonra Kara Osman'ın evini sattığı duyuldu. Mahalleli Hanya'yı Konya'yı o gün anladı. Eşyasını yükleyip gittiği gün:

“Başınıza öyle bir bela sarıyorum ki,” dedi bütün mahalleliye. “Siz beni daha çok arayacaksınız.”

/

İşte Hulusi'nin mahalleye geliş öyküsü buydu. O zamanlar Kahveci Hulusi değil, eskici Hulusi'ydi adı. İnsan Kara Osman'ın yerine kırk yıl düşünse, mahalle için bundan daha büyük bir kötülük bulamazdı. Kamanlılar adını sanını iyi biliyorlardı Hulusi'nin. En başta kendi hemşerilerinin, kendi köylülerinin tadı kaçtı. Kamanlı olup da onun soyunu sopunu tanımayan yoktu. Hemen her köyde bir uzantıları vardı. Anasının ora köylerinde evlenmediği erkek kalmamıştı nerdeyse. İri yarı, enine boyuna bir kadındı; “döşsek gibi” derlerdi kadından iyi anlayan hovarda köy erkekleri. Bu döşegin sıcaklığını pek çok erkek duydu yaşadı da, Hulusi hep uzağında kaldı. Üvey ana elinde büyüdü o. Kendi anası, koca aramaktan, evlenip boşanmaktan yavrularını görmezdi bile. Hemen her köyde bir iki üvey kardeşi vardı Hulusi'nin. Bu gün bazılarını sever gibi görünse de, taa çocukluğundan beri aslında hiçbirini sevmemişti. Asker-

den döndüğü yıllarda onlardan birinin karısını ayartıp kaçırdı. Bu olay üzerine, üveyi özü, bütün kardeşleri, akrabaları düşman oldular Hulusi'ye. Sonunda baskılara dayanamayınca, kaçırdığı kadını boşadı. Elif ikinci karısı oldu. Akrabalarıyla arası gene düzelmedi, işlediği ayıp yüzünden hâlâ bazı akrabalarının yüzüne bakamıyordu. Onu köyüne bağlayan küçük bir ev, iki adımlık bahçe dışında hiçbir varlığı yoktu. Nesini beklesindi köyün? Üstelik akrabaları bile düşman olmuşlar... O da pek çok hemşerisi, köylüsü gibi ver elini Ankara dedi. Uzun bir süre bitpazarında eskicilikle sağladı geçimini.

Mahalleli, Hulusi geldikten sonra, Hanya'yı Konya'yı çok iyi anladı hem de... Evini kötü bir adama satıp gitmenin önemli bir intikam biçimi olduğunu gördüler. Hulusi'yi salt öç almak için başlarına sarıp giden Kara Osman'ın son sözleri kulaklarda çınladı durdu. Beterin beteri olduğunu Cevat, bu yeni komşusunu tanıdıkça öğrendi.

Omuzlarına attığı kat kat giysilerle girip çıkardı mahalleye; kısa, tıknaz bedeni sattığı eskiler arasında kaybolurdu. Elinde, kolunda, omzunda, sırtında; yelekler, pantolonlar, ceketler, gömlekler, üzerinde taşıdığı bütün giyecekler satılıktı. İyi bir alıcı bulursa, üstüne giydikleri bile satılıktı.

Hulusi, çoğu zaman işe gitmiyor, evinin orasını burasını onarıp düzeltmekle geçiyordu günleri. Asıl amacı ev onarmaktan çok, çevreden yer kapmak, toprağını genişletmekti. Bir ara eskiciliği iyice boşlamış, kendini hep bu işlere vermişti. Eskicilik ikinci işi de, ev onarmak, duvarlarını yıkıp yapmak, çevreden toprak kapmak birinci işiydi sanki. Cevat onu hep yer kazarken, toprak elerken, duvar örerken görüyordu. Amele, usta

filan tutmaz her işi kendisi yapardı. Bunları yaparken yerin altına giriyor, yüzünü bile göstermiyordu. Köstebek gibi, sürekli toprağın altındaydı. Mahalleli “Köstebek” koydu adını. Sırayla ve belli aralıklarla yıkımcıların dikkatini çekmeden, evinin bütün duvarlarını yıkmış, her duvarı biraz daha dışardan, yeniden yapmıştı. Kara Osman’dan aldığı o küçük ev, büyüdü de büyüdü. Şişen, sürekli kilo alan bir insan gibi büyüdü onun evi. Kimse farkına varmadan... Başlangıçta üç kişilik ailesini güçlkle sığdırırken, iki de kiracısı oldu. Evinin çevresindeki yolları bir bir kapattı, mahalleliye gidip gelecek yol bile bırakmadı.

Cevat, o yıllarda bir otelde çalışıyordu. Her akşam işinden döndüğünde, Hulusi’nin duvarlarını kendi evine biraz daha yaklaşmış gördükçe, içi içini yedi; “Gel eşsoğlu eşek gel, ağzımızın içine gir!” diye söylendi durdu. Bu sövgüleri önce hep kendi kendine söyledi Cevat. Hulusi’nin kapısında beslediği çakallara, berduşlara bulaşmak istemiyordu. Bu gün tutmuyor görünseler de, düzineyi bulan kardeşi var; köklü saçaklı, dallı budaklı, çevresi kalabalık bir adam Hulusi. Arkası kalın, derler böylelerine. Hele de kapısında beslediği o iki çakal, uzun boylu iki kardeş yok mu! Neyin nesiye, herifler kapısının iti gibi bekliyorlar Hulusi’yi. Büyük olanı, canının istediği saatte girip çıkıyor evine, Hulusi’nin karısıyla yalnız kalıyorlar. Çok geçmeden zaten, onun da kokusu çıktı: Adamın, Elif’in oynaşı olduğu dedikodusu yayıldı.

Çocukları o yıllarda küçüktü Cevat’ın, oğulları biraz büyümüş olsalardı, bu kadar üstüne gelmenin ne demek olduğunu gösterecekti ona. Hulusi yüzünden yedikleri içtikleri zehir oldu sanki. Karı-koca, yatarken,

kalkarken, yemekte, kahvaltıda bu düşmanlarından başka bir şey konuşamaz oldular. Hulusi bütün sınır komşularını yıldırmaq, kaçırmak istiyordu. Bu arada Cevat da boş durmuyor, köyünden getirdiği yakınlarını sağına soluna yerleştirerek güçlenmeye bakıyordu. Hulusi'nin belasından kaçanlar evlerini Cevat'ın akrabalarına sattılar. Gittikçe Cevat da güçlendi dişlendi. Bir kavgada Hulusi'yi değil de, Cevat'ı tutanların ağır basacağı kesindi. Zaman zaman çıkardıkları küçük gürültülerle iki taraf kendi gücünü deneyip sınıamıştı. Cevat, Kayserilileri bile arkasına almış gibi görünüyordu. Hulusi hep toprak derdindeyken; o, konu komşuyla iyi ilişkiler kurmanın yollarını aramış, bunun sonuçlarını bu küçük kavgalarda görmüştü. Hulusi'yi candan tutacak çok az insan vardı mahallede. Toprak hırsı ona bir sürü düşman kazandırdı. İçirip içirip mahalleye saldığı çakalları kimsede huzur bırakmamıştı. Her türlü pisliğı bilen adamlar onlar, elin karısına kızına laf atmalar, sarkıntılık, içki, kumar... Yıllar sonra o iki kardeşten birinin hırsızlığına bile tanık olmuşlardı.

Hulusi'nin evinin, bahçesinin duvarları sürekli yer değiştiriyordu. Adım adım, nerdeyse Cevat'ın eşiğine getirdi duvarlarını. Bu gözü toprağı doymayan adama dur demenin zamanı gelmiş de geçiyordu bile. Kara Osman'ı, Hamitli Rıza Bey çetesinden gelmiş bir eşkiyayı mahalleden söküp atmak gibi bir başarı vardı Cevat'ın geçmişinde. Hulusi'yi buradan kaçıramasa bile, pekâlâ ağzının payını verebilirdi. Bıçak iyice kemiğe dayanmış, karşısına çıkmak şart olmuştu. Bir keresinde kapının arkasına silah olarak kullanabileceğı bir kazma koydu, bir keresinde de aynı yere uzunca bir kürek koyup kavgaya için dışarı çıktı, Hulusi'nin yeri sürekli değişen bahçe duvarına varıp dayandı. Her seferinde son anda kavgaya

dan vazgeçti, sesini çıkarmadan öfke içinde evine geri döndü.

Pırıl pırıl bir ilkyaz sabahı Cevat bu kez silahını saklama gereği duymadan elinde kocaman bir kazma sapıyla ortaya çıktı, yeri üç gün önce bir daha değiştirilmiş olan briket duvara varıp dayandı. Bir gün önceden akrabalarını, yakınlarını görüp sıkılamış, sabah işe geç gitmelerini istemişti. “Köstebek” adını verdiği komşusunun kapısında yapı araç gereçleri hiç eksik olmazdı Sağdan soldan söküp getirdiği iri iri köşe taşlarının yanında kum yığını, kum eleği, mala, tahta sıvacı küreği duruyordu. Geldiğinden beri komşudaki inşaat hiç son bulmamıştı. Hulusi eline malayı küreği aldıkça Cevat’ı cinler tutmuş, aylarca uykuları kaçırmıştı. Epeydir dış bileyip durduğu komşusuna bağırdı:

“Gelin ağzımızın içine girin gayri, ağzımızın içine girin!”

Cevat, yıllardır kendi kendine söyleyip durduğu, kaç kez bahçe duvarına kadar gelip söylemekten vazgeçtiği sözleri ilk kez düşmanının yüzüne haykırıyordu. Bir süre hiç karşılık gelmedi Hulusi’nin evinden. Uyuyorlardı belki de... Cevat bir daha bağırdı.

“Ne hakkınız var duvarınızı getirip benim duvarıma dayamaya?”

Öfkeden, sesi, eli ayağı, her yanı titriyordu. Ama bağırdıkça bu titremelerin geçeceğini de biliyordu. Günlerdir kafasında kurup durduğu olayın nasıl gelişeceğini kendi de bilmiyordu. Belki de zorlu bir kavganın ilk sözleri olacaktı söyledikleri. Bir sürü insanın başını belaya sokacak bir kavga... Dahası ileride de sürüp gidecek, çocuklarına miras kalacak...

İlkin ön camındaki basma perde kımıldadı Hulusi'nin, sonra pencere tellerinin gerisinden ablak yüzü si-lik bir gölge gibi göründü.

“Senin tapulu malın mı?” diye bağırdı içerden.

Aynı gerekçe Cevat için de geçerliydi:

“Senin tapulu malın mı peki? Hiçbirimizin babasın-dan anasından kalmadı. Ben senden önce gelip para saydım buraya.”

“Biz ne saydık? Biz pul mu saydık?”

Cevat'ın öfkesi iyice kabarmış, titremeleri artmıştı:

“Erkeksen çık ulan dışarı!” diye var gücüyle bir da-ha haykırdı.

İnce bir telle örtülü pencerenin gerisinde Hulusi'nin yüzü iyi basılmamış, bulanık bir resim gibi görünüyordu hâlâ. Ama sesi, kurusıkısı iyi duyuluyordu:

“Gelmeyim ulan dışarı! Öldürürüm seni!”

“Gel de görüşelim, ben de gelmeni bekliyorum za-ten.”

Gittikçe ağızlarındaki laflar büyüdü, irileşti, yenilir yutul olmaktan çıktı:

“Yerim ben adamı!”

“Silerim seni buradan!”

“Karı gibi içerden konuşma, dışarı çık. Mahalleliye yol bile bırakmadın sen!”

“Mahallelinin kahyası mısın sen?”

“Kahyası değilim, bizzat mahallelinin kendisiyim!”

Akşamdan sıkıladığı akrabalarının birer ikişer çıkıp geldiğini gördükçe, daha bir coştı Cevat:

“Çık ulan dışarı, bekliyorum seni! Sıkıyorsa çık dı-şarı!”

Hulusi'nin kapısında beslediği adamlarının hiçbiri günlerdir ortalıkta görünmemişti. El adamı, bu gün var,

yarın yok... Kendi kanından, kendi canından, kendi soyundan olmalıydı arkan. Cevat'ın gerisinde epey bir ak-raba kalabalığı birikmişti.

Hulusi, sözde karısı bırakmıyormuş gibi, içerden gürültüler koparıyordu:

“Bırak be kadın beni, bırak göstereyim şuna!”

Onun, yüreksizin biri olduğunu mahalleli görüp anlamıştı. Korkmasaydı, karısı filan vız gelir, dışarı çıkar-dı. O ufak tefek Cevat, komşuların gözünde büyüdü, hiç beklemedikleri bir yiğitlik gördüler onda. Bundan sonra hesaba konmayacak bir adam olmadığını herkes kabul etti. Kara Osman'ı yıldırmaq her adamın harcı de-ğildi zaten. Hulusi'ye verdiği gözdağı aslında, bütün düşmanlarındaydı.

O günden sonra Hulusi'nin Cevat'a yakın olan du-varları bir daha yerinden kımıldamadı. Ne var ki Hulusi'nin ana mesleği, birinci işi bu; eskicilik bile yer tut-maktan, ondan bundan toprak koparmaktan sonra geli-yordu. Çoğu gecekondulu gibi, bir hastalık halini aldı bu Hulusi'de. Boş duramıyordu. İlle de bir şeyler yap-a-cak, bir şeyler yıkacak. Cevat'tan artık bir toprak kopa-ramayacağını anlayınca, başka komşulara döndü. Kös-tebek gibi gene girdi toprağın altına; eşmeye, kazmaya, kendine yer açmaya başladı. Biraz çekingen, kof buldu-ğu adamlarla uğraştı. En çok da alt komşusu Hacı Yah-ya'yı rahatsız etti. Şura da benim, bura da benim, der-ken, adamın bahçesini elinden aldı. Sonunda Hacı Yah-ya yılgınlık gösterdi, Cevat'ın yakınlarından birine evini satıp mahalleden ayrıldı. Bu durum Hulusi'nin hiç ho-şuna gitmedi. Cevat burnunun dibine bir yakınıni daha sokmuştu. İbrahim öyle Hacı Yahya gibi kolay yutula-cak bir lokma değildi üstelik. Adamda zebella gibi kar-

deşler var. Oysa bu evi kendi kardeşlerine almak istiyordu Hulusi. Onca oyunu, düzeni boşa çıktı.

Bir gece Cevat'la karısı, duvarlarına, kapılarına, pencerelerine çarpan taş sesleriyle uyandılar. Karı-koca, gecelikleriyle dışarı fırladılar. Mahalle koyu bir karanlığın içindeydi, kimseler yoktu. Şaşkın şaşkın sağa sola bakınıp dururlarken, öteden İbrahim'le karısı çıkıp geldiler. Onların evi de taşlanmış, taş sesleriyle uyanmışlar. Ertesi günler kümeslerinden tavuklarını, horozlarını çaldılar. Kapılarından ayakkabılarını yürüttüler. Hırsızlıktan çok, taşlanmak ağırlarına gitti. Çalacaklar diye dışarı çımaşır bile asamaz oldular.

Böyle aşağılık bir davranışla tedirgin edilmek, yıldırılmak istendikleri açıktı. Kim yapabilir bunu? İki ailenin ortak düşmanı Hulusi'den başka kimseye yakıştıramıyorlar. Belli aralıklarla aynı olay birkaç kez yinelindi. Gece uykuları kapılarına, pencerelerine çarpan taş sesleriyle bölündü. Derin uykularından çocuklar da uyanıyor, korku içinde ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Dışarı çıktıklarında taşı atan ya da atanlar, yok oluyordu.

İki aile kafa kafaya verip planlar kurdular. Geceleri sırayla çatılarda nöbetler tuttular. Her kimse, gölgesini olsun görseler, işini bitirecekler.

Bu olay iki aileyi daha çok bağladı birbirine. Yılgınlık göstermeyeceklerine ant içtiler, ana avrat üstüne büyük yeminler ettiler, kitaba el bastılar. Yılmayacaklar, gitmeyeceklerdi buradan. Geceleri hep korku ve tedirginlik içinde geçiyordu. Bazen aradan aylar geçiyor, her şeyi tam unuttukları günlerde evleri gene taşlanıyordu. Nöbetler, gevşeyen önlemler yeniden sıkılaşıyordu. Taşı atan her kimse yakın bir yere sığındığı kesindi. Düşmanın çok uzakta olmadığını biliyorlar, ama suçüstü yaka-

layamadıkları için, kimi nasıl suçlasınlar? Sabah hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi, öteki komşularla birlikte Hulusi de “geçmiş olsun”a geliyordu. Herkesle birlikte Cevat’ın sıkıntısını paylaşmaya çalışıyordu. İbrahim’le Cevat, gözleriyle görmedikçe onu suçlamayı göze alamadılar. Üstelik de o günlerde Hulusi öylesine iyi, yumuşak, komşu canlısı görünüyor ki, aralarındaki bütün düşmanlıkları unuttuğunu sanırsınız. Sinsiliğini bilmeseler, değişti, düzeldi bu adam, diyecekler. Günlerce iki ailenin uykuları kaçtı. Katil olmak, elini kana bulamak işten bile değildi. Sonunda Cevat’la İbrahim Hulusi’nin yaptıklarına aynen, gene sinsice karşılık vermek için anlaştılar. Bir gece İbrahim’in o iri yarı kardeşlerinden biri, Hazım, kocaman bir taşı Hulusi’nin penceresinden içeri yolladığı gibi, hemen bitişikteki ağabeyinin evine sığını-verdi. Hulusi biraz sonra gürleyip çıktı, karanlıkta ulu-orta bağırmaya, küfürler etmeye başladı. Kime? Belli değil. Yaygarasını duyan komşular uyku sersemliğiyle gelip başına toplandılar.

“Bunu yapanın yanına korsam, şerefsizim, alçağım!”

Don gömlek Hulusi’nin başına toplanmış komşular arasına Cevat’la İbrahim de karıştılar. Hiçbir şeyden haberleri yokmuş gibi:

“Geçmiş olsun hemşerim!” dediler, herkesle birlikte onlar da söylenip homurdandılar. Hulusi kimlerin yaptığını anlamıştı elbette. İlk öfkesi geçince sus pus oldu, kimseyi suçlayamadı. İbrahim yeni uykudan kalkmış gibi gözlerini ovuşturuyordu:

“Önce bizim evleri taşladılar, sonra sıra sizin eve geldi. Bir elime geçirsem şu alçakları!”

Bu gülünç manzaraya bakarken, evleri taşıyanların da, evi taşlananların da orada olduğunu bilenler biliyor-

du; ama bu kıcı yere yakın iki adamın, Hulusi'yle Cevat'ın oyunlarına akıl erdiremeyenler de çoktu.

Hulusi'yi öfkeden çatlatmak için bir iki söz daha söyledi İbrahim:

“Biz aldırmadık, sen de aldırma hemşerim. Ev taşlayarak bir şey elde edilmeyeceğini eninde sonunda görecekler.”

Çok ileri gitmesin diye Cevat, akrabasını karanlıkta şöyle bir dürtüverdi. O, İbrahim gibi fazla soğukkanlı olamadığı için gevşeyip gülmekten çekiniyordu. Gülmeden, açık vermeden, herkesten önce uzaklaştılar oradan.

Karşılığını ağır bir biçimde göreceğini anlayınca, Hulusi ev taşlatmayı boşladı. Cevat, su uyur düşman uyumaz, sözüne böyle bir düşmanı olunca inandı. Öyle sinsi, sinecen bir adam ki... Kendi evi de taşlanınca, bir süre iyi bir komşu oldu Cevat'la. Ne ki Hulusi'yle sür-tüşmeden, hırıltısız gürültüsüz yaşamak kolay değildi.

Cevat'ın, Bakkal Cevat, ötekinin de Kahveci Hulusi olmadığı günlerde, yıllar önce bir de yol yüzünden kapışmışlardı. Hulusi, mahallenin anayolu sayılan yolun ortasına bir eklenti daha yapmaya kalkışmıştı. Komşular gözlerine inanamadılar. Ark filan kazıyor sandılar. Adamın şakası yok, yol göz göre göre elden gidecek... Kamyonları, arabaları, odunları, kömürleri, yükleri, göçleri nereden gelip nereye gidecek? Düpedüz şaşırmış bu adam! Hulusi böyle yapınca, yol kenarında evleri olanlar elleri kolları bağlı dururlar mı? Burası gecekondu mahallesi... Biri bir adım çıkmayagörsün, iki günde paylaşırırler koca yolu. Cevat'la karısının huzuru gene kaçtı. Mahalleli; “Ah ulan Kara Osman ah!” diyordu. “Yaptın bize yapacağını.” Kara Osman'ın giderken söylediği

sözleri bir kez daha anımsadılar: Beni çok arayacaksınız... Gerçekten onu öyle bir arattı ki Hulusi...

Şimdiye kadar ona bulaşmak istemeyen silik adamlar bile karşısına dikiliverdiler:

“Anayola mı göz koydun şimdi de?”

“Odunumuz nerden gelecek bizim?”

“Ya kömürümüz?”

“Şu koca mahalleye bir araba yolunu çok mu gördün Hulusi?”

“Gözün doysun gayri arkadaşı!”

“Yedin yuttun mahalleyi!”

Herkes kararlı, dövüşse dövüş, kavgaysa kavga... Mahallelinin birden ayrıntı kabarıvermişti. Onca insana karşı epey direndi Hulusi. Buralar benim, diyor, başka bir şey demiyordu. “Bir etek dolusu para saydım,” diyor, kimine bağılıyor, kimini acındırmaya çalışıyordu. Sıvacı Dursun’u, Fahri Usta’yı bile karşısında görünce, yelkenler indi Hulusi’de. Kurusıkıyla işin yürümeyeceğini anlayınca, yapacağı eklentiye kendi sınırlarına çekti.

Cevat, Şevket’i nişanladıkları günlerde, gelin daha rahat bir eve gelsin diye gecekondualarını küçük bir eklentiyle büyütme ihtiyacı duymuştu. Hulusi’nin belediye ihbar edeceğini bildiği için çoktandır inşaat işlerine bulaşmıyorlardı. Zaten kendilerine dar gelen eve bir de gelin gelince, fikirleri değişti. Gecekondualarını biraz genişletmekten başka çareleri yoktu. Hulusi’den çekinerek yaptırdığı küçük mutfak, iki gün sonra yıkımcılar yerle bir edip gittiler. Birkaç kazma darbesiyle, toza toprağa, yıkıntıya dönüşen emeğine baktıkça, üzüldü, canı sıkıldı Cevat’ın. İşin kötüsü, “geçmiş olsun” demek için gelenler arasında Hulusi de vardı. Sesini çıkarmadı, ihbarcısını bilmiyormuş gibi davrandı. Aynı gün İsmet Paşa Mahallesindeki yıkım amirliğine gitti,

evini yıkan ekibin başındaki adamı kapı önünde bekledi. O gün birkaç yer daha yıkmış olan amir, akşamüzeri geldi, elindeki evraki müdürüne verdikten sonra, görev yerine yakın olan evinin yolunu tuttu. Cevat, bir ajan gibi on beş-yirmi dakika kadar izledi adamı, Yenidoğan'a yakın bir yerde, iki katlı, sarı bir eve gelince takip bitti. Evin önünde biraz oyalandıktan sonra, kapıyı açıldı. Kapıyı açan kadın, bu ufak tefek, elinde kasketiyle bekleyen köylü kılıklı adama şaşkınlıkla baktı:

“Buyurun, bir şey mi istediniz?”

“Tanrı misafiriyim ben, iki dakika amirimle görüşmek istiyorum.”

“Kimsiniz siz?”

“Bu gün evim yıkıldı benim... Amirime bir maruzatım olacak, fazla vaktinizi almam.”

Bu ufak tefek, yalvarır gibi konuşan adamı içeri almakta hiçbir sakınca görmedi kadın. Yıkım amiri uzun boylu, buğday benizli bir adamdı. Sabah evini yıktığı adamı tanıdı.

“Buyur hemşerim, hayrola!”

“Sayın amirim bu gün olanları biliyorsunuz. Biz altı yedi nüfusuz, bu kalabalığa bir de gelin geldi. Onca insan iki göz damda yaşayacağız. Bir mutfağı bize çok görmeyin. Benim onca emeğim boşa gitti.”

“Geç otur hele önce bir.”

Cevat, ezik tavrını hiç bozmadan, gösterilen koltuğa ilişti.

Amirin karısı kocasından önce konuşmaya başladı:

“Sadullah, gene ev mi yıktınız? Ben sana ev yıkma, ev yıkanın evi olmaz demedim mi?”

Kadın, kocasının konuşmasına fırsat vermeden Cevat'a döndü:

“İnan amcam her gün söylerim bu adama. Ev yıkanın evi olmaz derim. Hâlâ kirada sürünüyoruz biz de...”

“Ne yapalım, emir böyle,” derken, âmir karısından çekinir gibiydi.

O sırada iki çocuk girdi odaya, sırayla konuğun elini öptüler. Cevat, rengi soluk pantolonunun sağ cebinden para tomarını çıkardı, en büyük banknotlardan birer tane uzattı çocuklara. Ev sahipleri:

“Yaa, yapmayın, olur mu?” diye karşı çıktılarsa da, öteki dinlemedi onları.

“Bizim böyle görüldüğümüze bakmayın. Ağa çocuğuyum ben. Babam yıllarca köyün muhtarlığını yaptı. Kaymakamlar, hâkimler, savcılar gelip giderdi evimize. Bizde el öpene bahşış verilir, âdettendir.”

Vereceğinin daha devamı olacağını da belli etti Cevat:

“Şurdan çıkarken biri ayakkabılarımı düzeltti önüme koydu, diyelim. Hemen çıkarılır ona bir altın bahşış verilir. Bizler vaktiyle böyle gördük beyim. Bizim gerçek âdetlerimiz böyledir. Allah bağışlasın yavrularınızı. Pek güzel çocuklarmış!”

Amir, yıllardır yıktığı evleri düşünüyordu. Kimse yasak dinlemiyor, aynı yerler gene gecekondularla doluyordu. Artık yalnız köyünden gelenlerin değil, memurların bile gecekonduculuğa yöneldiğini biliyordu. Zabıta arkadaşlarının çoğu, vaktiyle yıkım için gittikleri yerlerde oturuyorlar. Karısının feryadı haklıydı, bir türlü kiradan kurtulamamışlardı. Bazı arkadaşları gibi, sonunda belki onlar da bir gecekondu mahallesine yerleşeceklerdi.

“Hemşerim, biliyorsun bu işleri, tepemizdeki adam yıkacaksınız, diyor.”

Amir, biraz konuştuktan sonra yumuşamış gibi göründü:

“Önümüz bayram, bayram tatilinde yapın siz mutfağınızı.”

Kendinden yaşça genç adamın elini öpecek gibi ayağa kalktı Cevat:

“Allah sizden razı olsun beyim.”

Çıkarken, bir köşede duran partial ayakkabılarını görememiş gibi ağırdan aldı, amirin büyük kızı ondan önce davrandı, toz toprak içindeki ayakkabıları getirip önüne koydu. Hazırlıklıydı Cevat, cebinden yarımlik bir altın çıkardı:

“Al bakiim kızım. Sen ne kadar görgülü bir kızsın böyle!”

Ötekilerin itiraz etmeleri işe yaramadı, kız altını alıp cebine koymuştu bile. Yılların yıkımcısı, hem böyle çok ezik duran, hem de işini akıllıca yürüten bir adamla ilk kez karşılaşılıyordu.

Yıkım amirinin evinden keyifle çıktı Cevat; mutfak ya da küçük bir eklenti değil, bundan sonra apartman bile yapsa olurdu.

Üç günlük bayram tatilinin bir günü yetti ona, yıkılan mutfağının yerine, Hulusi'ye inat, daha büyüğünü yaptı.

İki komşu, hep böyle düşman değil, zaman zaman dost da oluyorlardı. Barışık yaşadıkları günler, onların şu dünyadaki en huzurlu günleri olmuştu. Hemşeriliklerini düşünüyorlar, hırsın unutturduğu insanlıklarını anımsıyorlardı. Uzun süren küskünlüklerin ardından bir bayram günü Cevat, evine gelen konuklar arasında Hulusi'yle karısı Elifi de görünce ayrı bir sevinç duyardı. Bayramın güzel kazançlarıydı bunlar. İkisi de böyle

günlerde, kavgadan, gürültüden, hırstan, öfkeden bıkmış görünürdü. Bırakıp geldikleri köylerine duydukları özlemi konuşurlardı. Köylerindeki bayramları, yediklerini içtiklerini, iyi kötü günlerini anlatırlarken, bazen en arsız, en duygusuzu bile dokunsan ağlardı. İki kavgacı adam, sulugöz çocuklar gibi olurlardı.

“Amaan, yalan dünya işte!” derlerdi ermiş bir derviş edasıyla.

“Sultan Süleyman’a kalmadı bu dünya...”

“Bize mi kalacak?”

Bu iki hırslı adam, hiçbir şeye metelik vermeyen, gönlü zengin, kalender insanlar gibi konuşurlardı.

“Sonunda bir kefene sarınıp gideceğiz. Bu dünya malı, bu dünyada kalır.”

“Geçiciyiz, konuğuz bu dünyada.”

“Konuğuz, yaa...”

“Ne demiş Yunus: Yalan dünya, yalan dünya/ Yalan dünya değil misin? Muhammet’i bir top beze/ Saran dünya değil misin?”

Barışın verdiği mutluluğun güzelliği, dinginliği vururdu yüzlerine, belleklerinde çok az yer bulabilmiş Yunus Emre şiirleriyle sözleri evrensel bir güzelliğe ulaşırdı.

Sonunda Cevat’la Hulusi, ev komşusuyken, iş komşusu da olunca, ilişkileri epey değişti. Bir esnaf olgunluğu geldi ikisine de... Küşüşmeleri, dövüşmeleri demek, ikisinin de epey bir müşteri yitirmesi demekti. Cevat’ın bir sözüyle Hulusi’nin kahvesinden ayağını çekecek yığınla insan vardı. Öte yandan, hep Hulusi’nin ağzına bakan yakınlarının sayısı da az değildi. Hele kahvenin kumarbazları onun has adamları... Artık eskisi gibi yol yüzünden, yer yüzünden dövüşmeyi göze alamıyorlardı.

Komşular arasında sonu gelmeyen sınır kavgaları zaten bitmiş gibi görünüyordu. Eskisi gibi paylaşılacak toprak kalmamıştı. Yardımlaşma, dayanışma zamanı, imece günleri başladı mahallede. Bütün bunlara karşın, birbirinin yüzüne gülüp dost görünseler de, içlerindeki düşmanlığı kesin biçimde silip atamıyorlardı. Su uyur, düşman uyumaz, sözünü her zaman hatırladılar.

Düşmanın hiçbir zaman uyumadığını bir başka olayla daha iyi anladı Cevat. Sinsiliğin, sinecenliğin, şeytanlığın böylesine pes doğrusu! Aklına her şey gelirdi de, Hulusi'nin dükkânına hırsız sokacağını, dükkânını yarıracacağını düşünemezdi.

Bir gece sabaha doğru mahalle çeşmesine giden komşu kadınlardan Kibar, Cevat'ın dükkân kapısını açık gördü. Kadın, gecenin köründe neyin nesi bu diye bitişikteki eve koştu, Cevat'ı uyandırdı. Don gömlek kalkıp geldiler ki, ne görsünler, raflar boşaltılmış, her taraf tamtakır, bomboş... Ne kadar sigara, çay varsa, hepsini almışlar. Oysa bir gün önce çaka çaka doldurmuştu raflarını. Dünya sanki başına yıkıldı Cevat'ın. Utanmasa hemen orada, çocuklar gibi oturup ağlayacaktı.

“Eyvah mahvoldum ben!” diyor, başka bir söz çıkmıyordu ağzından.

Yükte hafif, pahada ağır ne varsa, olduğu gibi götürmüşlerdi. Çayların, sigaraların bulunduğu rafları tümüyle boşaltmışlar. Kim yapar bunu? Hırsızlık mı, düşmanlık mı? Önce bunu düşündü Cevat. Belki de her ikisi... Kimin yaptığına değgin hiçbir belirti, küçük bir ipucu bile yok ortalıkta. Dükkâna yakın komşulardan gören, işiten olmamıştı. Cevat bir sürü insandan kuşku duydu. Kiminin de boşu boşuna günahını aldı, hatta bir ikisini kızdırıp gücendirdi bile. Polisler, bekçiler gelip

gitti, sonuç yok. Şu yaptı ya da şu yaptırdı, diyemediler. Geçmiş olsun'a gelen, üzüntüsünü paylaşan komşuların her biri bir şey söylüyordu. Hele Hulusi, herkesten daha çok üzülmüş gibi görünüyordu. Dükkâna her gelişinde, o bozuk ağzıyla, hırsızlara küfürler edip gidiyordu.

Cevat, yeni bir hırsızlığa karşı epey önlem aldı. Şimdilerde dükkânının önünde, gece hep yanık bıraktığı lambayı o günlerde taktırdı. Tahta kepenkleri az buldu, demir kepenkler yaptırdı. Gece yastığının altına keser ya da nacak gibi bir silah koymadan uyuyamıyordu.

Bu hırsızlık olayından iki üç ay sonra, gene gece yarısı, Cevat büyük bir gürültüyle uyandı. Sesler dükkânından geliyordu. Yastığının altındaki nacağı aldı, dükkânla evi arasındaki küçük kapıya yavaş yavaş sokuldu. Biri, çapa biçiminde kocaman bir demiri asma kilitlere takmış, var gücüyle asılıyordu. Adamın yüzünü tepeden vuran lambanın ışığında yarım yamalak görebiliyordu. Hırsız, gencecik, kaytan bıyıklı bir oğlan... Hulusi'nin kahvesine gelip giden berduş takımından birisi... Gürültülü hamlelerinin ardından, elini gözlerine siper yapıp, sık sık içeriyi kolluyordu. Dükkânın içi epey karanlık olduğundan, küçük kapının önünde bekleyen Cevat'ı göremiyordu. Boyuna, bütün gücüyle kilitleri kanıyordu.

Hırsız öylesine gürültü çıkarıyordu ki, komşuların uyanıp onu ürkütmesinden kaygılandı. Avucunun içine gelmiş kuşu kaçırmak istemiyordu. Hırsızın girmesini beklerken, tir tir titriyordu yerinde. Girer girmez neresi gelirse, indiriverecekti nacağı. Elini kana bulayacak, katil olacaktı belki de... Evde yalnız çocukları vardı, karısı köydeydi. Çocukları uyandırıp bu işe bulaştırmak istemedi. Onunla bir başına boğuşmayı daha doğru buldu.

Hırsızın çabaları uzadıkça, Cevat daha fazla bekleyemedi, içerde boğuşmak yerine dışarıda yakalamayı düşündü, evin dış kapısına yürüdü, tam dışarı fırlayacaktı ki, alttan tak diye bir ses! Açılmadı kapı. Yatarlarken, kızının sürgüyle yetinmeyip, kapının arkasına bir de taş koyduğunu anımsadı ya, iş işten geçmişti. Gene de hırsızın peşini bırakmadı. Ev aralarında başlayan uzun bir kovalamacadan sonra, aşağıdaki derelerde hırsız elinden kaçırdı.

Uluorta bağıırıyordu Cevat:

“Gördüm, tanıdım onu. Kaytan bıyıklarını gördüm!”

Sıkı sıkı tuttuğu nacağı hâlâ elindeydi:

“Gördüm, kaytan bıyıklarını gördüm, tanıdım onu!”

Bu üzücü olayı anlamaya çalışırken bile, Cevat'taki öfke deliliğine, o yarı şok içindeki haline gülmek için insanlar kendilerini zor tutmuşlardı. Bazıları, delirmek herhalde böyle olur, diye düşündüler. Bağirtisi epey denetimsizdi. Nihat, hep aynı sözleri tekrarlayıp duran babasının gerçekten delirdiğini sandı. Mahalleye geldiğinden beri kendileriyle uğraşıp duran Hulusi'nin sonunda bunu başardığını düşünmüş, babasının haline baktıkça çok üzölmüştü.

“Gördüm, o kaytan bıyıklarını gördüm... Gördüm... Gördüm... Gördüm...”

Biraz susuyor, gene hep aynı sözlerle uluorta bağıırıyordu:

“Gördüm onu, kaytan bıyıklarını gördüm!”

Babanın bu haline, aradan günler geçtikten sonra epey gülmüşlerdi.

Cevat, birkaç kez Hulusi'nin kahvesinde gördüğü hırsız tanımlayınca, müşterisinin kim olduğunu düşünüp duran, daha doğrusu düşünüyor gibi yapan

Hulusi'ye gerek kalmadı, kaytan bıyıklının adını bilen birkaç komşu çıktı. Komşuların verdiği bilgiler polislere yetti, o gece hırsızı yakaladılar.

Cevat, Hulusi'nin bu işle ilgisinin ortaya çıkarılması için çok uğraştıysa da, hırsızın suç ortaklarını, olayın gerisinde başka kimlerin olduğunu öğrenemedi.

Şevket'in kiracısıyla düşüp kalktığı Hulusi, işte böyle biriydi. Resmiye denilen o ayrık bacaklı kadın, üstelik uzaktan akrabasıydı da Hulusi'nin. Böyle bir olayı kul lanmaz mı? Yıllardır fırsat kollayıp duruyordu.

Hulusi, borcunu komşulardan biri aracılığıyla gönderdi. Veresiye defterinin 27. sayfasında yazılıydı. Borcunun hepsi ödenince, defterden adı silindi. Biri borcunu öder de, sevinmez mi Cevat? Sevinemiyordu işte! Hulusi gibi biri bile olsa, müşteri yitirmek her zaman canını sıkırmıştı. Bu can düşmanının adını defterden silmek epey zor geldi Cevat'a. Hulusi'nin borcunu ödeyen komşusunun önünde ağlamaklı oldu. Çok istediği halde ağzını açıp bir iki laf söyleyemedi adama.

Hulusi'nin adı silinince o sayfa boş kalmadı elbette. Aynı sayfaya, ödenen borçların üstüne boş bir kâğıt yapmadı, yeni bir veresiyecinin adını yazdı. Defter incelegine, gene kalınlaşmıştı.

Hulusi dükkândan koptuğuna göre, Cevat'a karşı yeni bir savaş başlatacağı kesindi.

Bakkaldan Ayrılanlar

Hulusi'nin ardından birkaç kişi daha veresiye defterindeki borcunu kapatıp adlarını sildirdiler. Borçlarını ödeyip ayrılanlarda Cevat'ın gücüne, iktidarına karşı bir başkaldırı vardı sanki. Sana eyvallahımız kalmadı, der gibiydiler. Üstelik bunların çoğu, Cevat'ın yakın hemşerileriydi.

Resmiye denilen orospu yüzünden mi bütün bunlar?

Bir kooperatif sözüdür gidiyordu. Cevat'a karşı gelişen bu yeni eylemin başını, gene eski düşmanı Hulusi çekiyordu. Bu kez yalnız it kopuk takımı değil, okumuş gençler de vardı yanında.

Hele Turgut gibi, Rahmi gibi okumuş, efendi çocukları onun yanında görmek, kahretti Cevat'ı. Böyle olmasaydı kahveciden hiç korkusu yoktu. Dün Turgut'un babası Nadir, veresiye defterinden adını sildirince, onıların da kooperatifçilere katılacağından kuşkusu kalmadı.

Turgut'larla aynı köydendiler, Ankara'ya yeni geldikleri yıllarda onlara az iyiliği dokunmadı.

Cevat, sözünü geçirebileceğine, yeniden kendisine döndüreceğine inandığı insanlara fırsat buldukça Hulusi'yi anlatmaya çalıştı:

“Şimdiye dek kaç kez bakkal dükkânı açtırdı benim karşıma. Biliyorsunuz bunu. Memiş gibi, Halil gibi yeltenek akıllıları o kandırdı, o çıkardı karşıma. Sermaye bile verdi onlara. Ne oldu sonunda? Hepsi de boyunun ölçüsünü almadı mı? Benim tokadımı yemeye doymadı bu Hulusi. Şimdiye kadar onun aklına uyanlar ne kazandı? Bana söyleyin, ne kazandılar? İyi düşünün, öyle atın adımınızı.”

Mahallelinin yakasını Cevat bırakınca kooperatifçiler sarılıyordu:

“Bu kez kooperatif kuruyoruz Cevat'ın karşısına, bakkal dükkânı değil. Ne demek kooperatif? Birlik demek. Bizim sırtımızdan milyoner oldu Cevat. Bizim paramız zengin etti onu. Bundan sonra paramız Cevat gibi araçlara gitmeyecek, kendimizde kalacak. Bütün mahalleli birlik olursak, yıkarız, sileriz onu.”

Mahallelinin çoğu ortada, şaşkın durumda; ne yapacaklarını, ne yana kayacaklarını bilemiyorlar. Bu konuşmaları dinledikçe şaşkınlıkları daha da artıyor.

Cevat:

“Hulusi denen adam kiskancın, hasedin biri,” diyordu. “Alet olmayın onun fesatlıklarına. Şurda iki üç kuruş kazanıyoruz diye hırsından çatladı. O da vaktiyle bakkal dükkânı açmaya niyetlenmişti, biz ondan önce davranınca, hasedinden çatladı, kudurdu. Kafasını taşlara vurdu. Şimdi de bir kooperatif dalgası tutturdu. Daha önceki bakkalların sonu ne olduysa, bu kooperatifin sonu da öyle olacak.”

Avukat Turgut:

“Bu işi daha önceki bakkal dükkânlarıyla sakın karıştırmayın!” diyordu. Kooperatif bu, bakkal dükkânı değil. Sen Cevat’tan aldığın her mal için belli bir kâr vermiyor musun?”

“Veriyorum, veriyoruz elbette!”

“Hah, işte! Bu kâr sende kalacak. Herkesin, bütün bir mahallenin ortağı olduğu bir bakkal dükkânı bu da. Sen bir bakkal dükkânı açsan, başkalarından alışveriş yapar mısın?”

“Yapmam!”

“İşte bütün mahalleli de bu kooperatifin üyesi olunca, başka bakkaldan alışveriş yapmayacak. Cevat’a gitmeyecek. Sonunda ne olacak Cevat’a? Batacak. Tepe-sinin üstüne gidecek hem de... İnanmayın, kanmayın o sömürgene!”

Birbirini bekliyormuş gibi o günlerde Cevat için terslikler üst üste gelmeye başladı... Uzun pazarlıklar sonucu kurulan koalisyon hükümeti de “kooperatif” diyor, “halk sektörü” diyor boyuna. Radyoda, televizyonda kooperatifleşmenin önemi anlatılıyordu. Her yandan kısıtılmış gibiydi Cevat. Şimdiye kadar karşısında hiç böyle güçlü bir eylem olmamıştı. Karşısındaki insanlar gene aynı insanlar ama, bu kez silahları yeni. Bütün bunlara karşın süngüsünü hiç düşürmüyor Cevat. Büyük bir güven içinde:

“Önceki bakkallar gibi olacak bu gorpetifçilerin sonu da,” diyor. Hiç aldırmıyor, aldırılmaz gibi görünüyor.

Turgut’un babası Nadir’in hasta olduğunu dün bir komşudan öğrenmişlerdi.

“Ne duruyon? Hemen ziyaretine gidelim,” dedi Fadime.

Onlarla bir kez daha görüşmek için iyi bir fırsattı bu. Cevat’la karısı kucaklarında elma, portakal dolu ke-sekâğıtlarıyla kapılarına dayandılar. Turgut’un annesi Rukiye, çok sıcak, içten karşıladı hemşerilerini. Nadir, mahallenin bu en varlıklı adamını karşısında görünce, hastalığını filan unutup ayaklandı. Aralarındaki kırıngılığın verdiği bir duyarlılık, bir eziklik vardı iki tarafta da. Bakkalla karısını evin başköşesine oturtular. Biraz sonra öteki odada dosyalarla uğraşan Avukat Turgut da geldi.

Ağızlarını açar açmaz kooperatiften söz etmeyeceklerdi, kocasını böyle sıkılamıştı Fadime. Ortalığı ısındırmak için hemen bir konu buluverdi:

“Ne zaman göçüyorsunuz apartmanlara?”

“Kim, biz mi?” dedi Nadir, şaşırmış gibiydi.

“Hee, siz...”

Güldü Nadir. Konuşurken biraz zorlanıyordu:

“Bizim ağızımıza mı düşmüş apartmanlara göçmek! Bunca nüfus. Bizim yerimiz değil apartmanlar.”

Fadime Turgut’u gösterdi:

“Kocaman abukat oğlun var. Ekmeğini aldı eline ne güzel!”

Nadir oğlunun gözlerine baktı, kendisinden önce belki o yanıt vermek isterdi. Turgut sadece gülüyor, söze girmek istemiyordu.

Oğlunun konuşmayacağını anlayınca;

“O daha yeni yaka,” dedi Nadir. “Bunca horantayı geçindiremez. Stajyerliği yeni bitti. Yazıhanesi tutulalı bir ay bile olmadı. Sonra bize baksın diye okutmadık ki biz onu. Kendini kurtardı, altın bileziği koluna taktı ya,

yeter bize. Unutmayın, arasın sorsun bizleri, yeter. Fazlasını istemiyoruz.”

Kocasını desteklemek için Rukiye de birkaç söz söyledi:

“Herkesin gözü önüne bakıyor Fadime bacım, arkaya değil. Yarın onların da boy boy çocukları olacak. O da kendi çocuklarını, kendi önündekileri yetiştirecek, büyütecek, iş gücü sahibi edecek. Öyle mi amma?”

Fadime hafifçe burnunu çekti:

“Daha yük olmasınlar da bize,” dedi. “Yardımları onların olsun. İşte biz de oğlan okuttuk. Nesini gördük? Valla kendi yağıyla kavrulsun, hiçbir şeyini istemiyoruz.”

“Bize yük olmasınlar da,” dedi Cevat, buruk bir gülümsemeyle. “Şurda bomboş evlerimiz varken, aldığı iki kuruş aylığa güvenip apartmanlara gitti Nihat.”

Kocasını konuşuyorsa, Fadime beş konuşuyordu:

“Ne demişler? Kuş gördüğü yuvayı yapar. Bizim anamız babamız apartmanda mı büyüdü? Bizler uyuşamayız apartmandakilerle. Her işleri bize ters gelir. Akılınız varsa, siz de göçmeyin, derim ben.”

Rukiye içerden sesleri duyulan kızlarına çayı demlemelerini buyurduktan sonra, konuklarına döndü:

“Nerden çıkıyorsa bu apartmanlara göçme işi? Bir iki komşu daha sordu böyle. Biz bu yaştan sonra apartmanlara alışamayız. Nemize apartman bizim? Oralara gidersek gülünç oluruz. Bilirsiniz, ilkin Köse Şakir gitti de, perdeleriyle hep alay ettilerdi. Penceresine çarşaf takmış filan derlerdi.”

Bu söylentiye anımsayıp gülüşürlerken, sıcacık çaylar da geldi. Nadir, biraz alıngan, duygulu bulduğu oğlunun, anasının sözlerini kendisine dolaylı bir öneri, bir baskı gibi görmesini istemiyordu.

“Turgut evlenince istediği yere gider, biz karışmayız. İster apartmanlara gitsin, ister burada kalsın. Şimdiye dek yolunu kendi çizdi. Küçükken bile karışmadık. Şükür bir yanlış da olmadı.”

Fadime ağıda, yaşlı bir türküye başlayacakmış gibi iki yana şöyle bir sallandı. Yarasına dokunulmuştu sanki:

“Bizi dinleseydi, Nihat’ın apartmanlara gitmesine hiç razı değildik. Bizim aklımızı beğenmiyor şimdikiler. Aldığı para ev kirasına bile yetmiyor.”

Turgut deminden beri biraz soğuk durduğunun ayırımındaydı. Sözün uygun bir yerini bekleyip o da katıldı söyleşiye:

“En doğrusunu yaptı Nihat ağabey,” dedi. “Bura, bu mahalle ne verir insana? Apartmanlarda, iyi çevrelerde çocuklar da iyi yetişir Fadime teyzeciğim. Daha iyi okullara giderler, iyi arkadaşlar edinirler. Çocukların bu mahallede her gün gördüğü şey, kavga dövüş, bir sürü kabalık. Görüyorsunuz işte!”

Fadime güldü:

“Siz okumuşların akli hep bir... Nihat da böyle dedi giderken. Gitsin bakalım. Allah canlarını sağ etsin. Gitsinler, n’apalım!”

Baştaki gergin hali yoktu Turgut’un. Yumuşak konuşması insanı sarıyor, etkiliyordu. Lafta onunla baş etmek güçtü. Keşke Nihat’ı da getirseydik, diye düşündü Cevat. Ama gelmez ki o... Bunların kafaları aynı, fikirleri bir... Herkes biliyor ki, Turgut bile Nihat’ın yetiştirmesi. Toplumu kurtarma sevdasında ikisi de. Kendi oğlunun yetiştirdiği gençler, mahalleliyi Cevat’a karşı örgütlüyorlar. Bunların dilleri, tavırları, dünya görüşleri aynı. Kendisine karşı savaşılanların başında, kendi öz oğlu Nihat varmış gibi geliyordu Cevat’a.

Kısa süren sessizlikleri genellikle Fadime bozuyor:

“Düğün ne zaman?” diye sordu Turgut’a dönerek.

Güldü Turgut, ılık ılık bir şeyler aktı gözlerinden. Birazı utanç, ama daha çok da nişanlısına duyduğu sevgiydi yüzünü ısıtan.

“Daha epey var teyzeciğim. Yaza gelince ya da güze doğru evlenmeyi düşünüyoruz.”

“Geç olsun da güç olmasın,” dedi Cevat.

Fadime, Turgut’u şöyle bir süzdükten sonra:

“Valla yüzüne söylemek gibi olmasın,” dedi. “Nec-la’yı çok severiz biz. Ne iyi kızdır! Maşallah, hanımlık akıyor üstünden. İşçimen de sonra, çalışkan... Akşam işinden dönünce görüyoruz, koca bir evin işi de onun üstünden geçiyor. Okudum diye şu kadarcık bir gururlansa, kibirlense ya! Kaynaşır, kanı akar size. Gelin dediğin öyle olmalı, karışıp kaynaşmalı geldiği yerle.”

Konuşma uzadıkça kafalarındaki asıl sorun’un sıkıntısı sarıyordu Cevat’la karısını. Peşrev çekerek, hasmın etrafında oyalanarak ısınmaya çalışan güreşçilere benzetiyordu kendilerini. Bu ısınma faslının ardından sonunda kapışacaklardı ister istemez. Cevat, konuya girmek için uygun bir söz arıyordu. Karısının gözlerine baktı, böylesi konularda Fadime daha becerikliydi. Hâlâ temkinli konuşuyordu o, ortalığı istediği tavda görmediğini kaş göz imiyle kocasına belli etti.

“Turgut, hani abukatların kartları olur. Senin yok mu?”

“Var Fadime teyzeciğim,” diye utangaç bir gülümseme geçti Turgut’un yüzünden.

“Ee, getir bize de biraz.”

Turgut birkaç kartvizit çıkarıp uzattı. Bir iki taneyle yetinmedi Fadime, elindekilerin hepsini çekip aldı.

“Ver, ver, daha ver,” dedi Cevat. “Fadime teyzeni bilmez misin yavrum? Doktor arayan, abukat arayan onu bulur. Bizim hanımın mahalledeki adı ne biliyor musunuz?”

Gölerek karşısındakilerden yanıt bekledi sorusuna, yanıtlayan olmadığını görünce;

“Sihhiye Onbaşı,” diye bir kahkaha attı. “Bizim hanımın mahalledeki adı bu: Sihhiye Onbaşı... Neden öyle derler? Her gün bir sürü hasta takılır peşine, doktor doktor dolaştırır.”

“Ee, insanlık, n’aparsın?” dedi Fadime. “İnsansak birbirimize yardımımız dokunacak, bir yaralı parmağa işenecek. İnsansak eğer...”

“Sizi bilmez miyiz?” dedi Rukiye. “İyilik yapmayı seversiniz. İyilikçi insanlarsınız.”

Fadime, tek bir sözcüğünü bile okuyamadığı kartvizitlere hayran hayran bakıyordu:

“Nerden nereye? Koskoca abukat oldu Turgut. Hatırlar mısınız ortaokula versek mi diye düşünüyordunuz. Kararsızdınız da, gelir bizim Nihat’tan, bizden akıl alırdınız.”

“Evet, ben de hatırlıyorum,” dedi Cevat, kendi çocukluğu dile getiriliyormuş gibi heyecanlandı. İnsanları etkilemekte, akıl çelmekte karısının üstüne yoktu doğrusu. Her sözüyle karşısındakilerin en can alıcı yerini buluyordu. Nadir’in de, Rukiye’nin de gözleri dolu dolu olmuştu.

“Hatırlamaz mıyız?” diye söze başlayan Nadir de o günlerle ilgili bazı anılarını anlatırken, konuklar asıl ziyaret nedenini unutmuş gibiydiler. Buraya korku içinde geldikleri ilk yıllara kadar gitti sözleri. Ankara’ya yeni yerleştikleri günlerin heyecanı, korkusu, tedirginliği

unutulur gibi değildi. Kendilerini bilmedikleri, görmedikleri yepyeni bir yaşamın içinde bulmuşlardı. Birer suçluydular sanki. Bütün soylarının soplalarının sürüp geldiği ata ocağını, ana yurtlarını, yakınlarını bırakıp gelmişlerdi. Köyde kalanlar, buna “ocak söndürmek” diyorlardı, kente göçenleri kınıyorlardı. Düzenlerini bozan birer kötü insan gibi görüyorlardı köyden gidenleri. İstmeden geldikleri kente karşı da suçluydular. Üzerine ev kondurdukları toprakların kimin olduğu, işin sonunun nereye varacağı belli değildi. Koyu bir karanlıktı önleri. İçinde barındıkları konducukları yasa dışı sayıyorlardı. Yıkım kazması her an tepelerine inebilirdi. Bir karış yer yüzünden komşulukların çoğu, kavgalarla, düşmanlıklarla başlamıştı. İnsan insanın kurdu olmuştu. Kente geldik diye bir yandan değişiyorlar, bir yandan da değişmenin, kökünden, geçmişinden uzaklaşmanın utancını, ürküntüsünü yaşıyorlardı. Çocuk gibiydiler sanki, her şeyi yeniden öğrenmek zorundaydılar. Göçenler çoğaldıkça hem yalnızlıkları, hem o suçluluk duyguları azalıyordu. Hem aynı yazgıyı paylaşmanın getirdiği bir yakınlaşma, hem de ne çok kıskanırlardı birbirlerini. Korku, güvensizlik, hele de açlık korkusu... Her an yutuverecek diye bekledikleri bir canavarın ağzındaydılar sanki, bazen o canavardan daha vahşi olmak zorunda hissediyorlardı kendilerini. Ya geçinemeyip aç kalırlarsa? Buralarda tutunamazlarsa, yeniden köye dönüp gülünç olmak da vardı işin sonunda. Kim göze alabilirdi bunu? Tek tük yeniden köyüne dönenler oluyordu, savaş yitirmiş asker gibiydi onlar.

Ne yapıp edip iyi haberler göndereceklerdi köylerine: İyiyiz, kazancımız yerinde, aç, açık değiliz şükür, evimiz de var, paramız da, diyeceklerdi. Çocuklar oku-

yorlar, iyi okuyorlar hem de... Kentli çocuklardan daha kafalı bizim çocuklarımız, demeliydiler bir de... Biraz gerçek, biraz yalan, biraz abartma; herkes üç aşağı beş yukarı köyüne böyle haberler göndermek için yarışıyor-du birbiriyle.

Yeniden köye dönüp, sönmüş bir ocağı tüttürmek kolay mıydı? Dişleriyle, tırnaklarıyla sarılıp kalacaklardı burada. Beğenmeseler de, alışmak zor gelse de, köylerini özleseler de... Artık dönüşü yoktu bu yolun.

Çok düşündükleri halde, ayıplarlar diye karısını çalıştırmayı göze alamamıştı Nadir. Altı kişilik aile yalnız Nadir'in eline bakıyordu o günlerde. Dört çocuktan ancak biri okuyabilecekti: Ya Ali, ya Veysi ya da Turgut... Öyleyse en akıllısını, en zekisini seçmeliydiler. Nadir, arada bir çocuklarını yanına alıp, Nihat'ın yanına gidiyor, hangisinin daha zeki olduğunu belirlemesi için sınavı çekmesini istiyordu. Bir kez değil, epey sürdü bu sınav. Nihat, yalnız Turgut konusunda güven veriyordu:

“Okur bu,” diyordu. Gerçekten de daha o günlerde belliydi Turgut'un okuyacağı.

“Nihat ağabeyin beni sınava çektiği ilk günü çok iyi anımsıyorum,” dedi Turgut. O gününü anlatırken içinin en sıcak yerinden geliyordu sözcükler.

Bir yaz akşamı, pazar günü olduğunu bile anımsıyor. Pazar dinlencesi bu kentte girmişti yaşamlarına. Dinlence günlerinde erkekler ya pijamalarını giyip evlerinin orasını burasını onarırlar ya da giyinip süslenip kahvelere, sinemalara giderlerdi. Pijama buralarda aynı zamanda inşaat kıyafetiydi. O zamanlar bakkal değildi Cevat, bir otelin çamaşırhanesinde çalışıyordu. Konuk geldi diye kahveden, altmışaltının başından kaldırıp getirmişlerdi. Nihat ağabeyin sorduğu soruları bile anım-

şıyor şimdi. Işık hızı, ses hızı... Bunlar yaşamında ilk kez duyduğu terimlerdi, öyle olduğu halde kendisine sorulan matematik problemlerini yanlışsız çözmüş, oradakilerin hayranlığını kazanmıştı. Aynı gün bir sütçünün kazancını da gene yanlışsız hesaplayınca, Nihat ağabey;

“Okur bu çocuk, hiç düşünmeden verin ortaokula,” diye bağırırmıştı öteki odadaki büyüklerine. Ardından yetiştirip gelen bir hemşeri çocuğu hiç kıskandırmamıştı onu. Geldikleri köylerde iyi okuyor, diye Nihat’ın adı konuşulurdu yalnız. Öyle de zayıf, cılız biriydi ki, “İyi okuyanlar böyle olur, zekâ kurutur adamı,” diyordu köylüler. Başarıda tek kalmak değil, çoğalmaktan yanaydı o. Yalnızlığın her türü gibi, başarıda yalnız kalmak da kötüydü, sanki bunu biliyordu Nihat ağabey. Keşke gerçek ağabeyi olsaydı Nihat, o günlerde böyle düşünürdü. Ortaokula kaydını yaptırırken, Almancayı onunla aynı dili okumak için seçmişti. Bilmediklerini sorabileceği tek okumuş, örnek alacağı tek genç oydu çevresinde. Ailesinin okuması için verdiği kararda, Nihat ağabeyin etkisi büyüktü. Yoksulluğun, cehaletin içinde debelenip kalan, köydeyken aynı sıralarda okuduğu arkadaşlarını düşünüyordu. Bir zamanlar ortak düşler kurdukları nice yetenekli arkadaşı, köylüler için çok çetin sayılan bu yolda bir adım bile atamadan, köylerinde yoksul birer çiftçi olarak kalmışlardı. Ailesi yiğitlik gösterip buralara gelmeselerdi, şimdi avukat değil de, birkaç dönümlük kıraç toprakla boğuşan yoksul bir çiftçi olacaktı. Eşe dosta mesleğinin yazılı olduğu ilk kartvizitlerini dağıttığı şu günlerde, bunları hiç unutmuyordu Turgut.

Çaylar içilirken, bütün bunlar yeniden anımsanıp konuşuluyordu. Konuşulanların etkisiyle olacak, Ce-

vat'la karısı, kafalarındaki hesapları bir süre için de olsa unutmuşlar, içten bir muhabbete dalmışlardı.

“Nihat ağabey okur demesiydi, belki de okutmayıp işe vereceklerdi beni,” dedi Turgut.

Cevat'tan gördükleri bir başka iyiliği de Nadir söyledi:

“O benim ilk fırın işini de Cevat sen bulduydun. Biz hiçbir iyiliği unutmayız hemşerim.”

Yaptıkları iyiliklerin, yardımların böyle anımsanması, Cevat'la karısını pek sevindirmişti. Laf lafı açınca kafalarındaki planı, asıl ziyaret amaçlarını nerdeyse unuttaklardı. Şimdi konuğu oldukları bu insanlara başka iyilikleri de dokunmuştu. Bunları başa kakmış gibi olmadan, usturupluca anımsatıyorlardı.

“Demin senin fırın işinden söz ettin ya,” dedi Cevat. “Hatırladıkça gülerim. Cumhuriyet fırınının patronu pek severdi beni. O zamanlar iyi de ekmek satıyoruz biz. Hikmet Bey, bakkallara ekmek dağıtan arabacısından çok şikâyetçi, kimi aldıysa bakkallara oyun oynamış... Bilirsin bu işleri, adam sayarken eksik sayar, doksan ekmek verir sana, yüz ekmek verdim, der. Biz çok karşılaştık böyleleriyle... Hikmet Bey, bana güvenilir bir adam bul Cevat, dedi. Seninle gittik, hatırlayacaksın... Aradan altı yedi ay geçti, fırına, Hikmet Bey'e ugradım. Sana kızgınım Cevat, dedi. Eyvah, bizim Nadir'den de mi şikâyetçi yoksa, dedim. İnan omuzlarım şöyle bir düştü. Niye Hikmet Bey, dedim, Nadir'in bir kusuru mu oldu? Yok, dedi, senin bir kusurun oldu... Hayrola, ne kusur ettik sana karşı? Sen o arkadaşı az övmüşsün bize, dedi. O anda Nadir hemşerim, duyduğum keyfi anlatamam sana. Ee Hikmet Bey, dedim, biz her insana aracı olur muyuz hiç?”

Dinleyenleri çok etkilediğini görünce, Hikmet Bey'in sözünü bir kez daha yineledi:

“Sen o arkadaşı çok az övmüşsün, kabahatin var senin, dedi bana...”

Mahcubiyetinden ne diyeceğini bilemedi Nadir. Çayını yudumlarken, bu övgünün tadını çıkardı sadece.

Eski günleri, ortak anıları anarak yaratılan duygusallık, odadaki herkesi etkilemişti. Şu sıralar yürüttükleri kooperatif toplantılarında her gün birkaç ağız sövdükleri Cevat amcayı aslında sanıldığınca kötü bulmuyordu Turgut. Bu düzenin esnafı bundan daha iyi olamaz, diye düşünüyordu. Yaşamak denilen bu karmaşık ve bol kurallı oyunu, dünyaya gelen herkes gibi oynamak zorundaydı o da... Cevat amca, ne kendiliğinden durup dururken var olmuş, ne de kendi kendini var etmişti. Attığı her adımda yaşamın öğrettikleri vardı. Bu kuşak köylülerinin çoğunda olduğu gibi, babası anasının üstüne genç bir ferik alınca, kendi öz çocuklarını evlat gibi görmemiş. İlk darbeyi babasından yemiş Cevat... Hırslı adamdı, ama bir kaynağı da toplumdur bu hırsın.

Bir süre daha havadan sudan konuşuldu. Turgut avukat olduktan sonra, komşularına karşı daha bir alçakgönüllü olmaya çalışıyordu Nadir. Oğlunun okumuşluğunu, mesleğini içine sindirememiş gibi görünmekten çekiniyordu. Evin iki kızının getirip götürdüğü çaylar içilirken, sonunda ister istemez kooperatif konusuna gelindi. Cevat, daha iki söz etmeden kıpkırmızı kesildi, soluğu kabardı, dili sürçmeye başladı.

“Yazık ki hemşeri hemşerinin kuyusunu kazıyor. İşte şu gorpetif işi...”

Fadime, kocasının bu sözlerini gereğinden fazla ciddi buldu; böylesine acıklı, dokunaklı konuşmayı başlangıçta uygun bulmadı. Güleç, şakacı olmaya çalışarak:

“Ee, önce hayırlı olsun, diyelim,” dedi, kocasının ağzından sözü kaptı:

“Hayırlı olsun gorpetifiniz Turgut!”

“Yok, daha kesinleşmiş değil teyzeciğim.”

Vazgeçmiş olabileceklerini düşünerek bakkalla karısı biraz umutlandılar.

“Kesinleşir canım!” diye gizlemeye çalıştığı bir merakla lafın gerisini bekledi Fadime. Turgut:

“Bazı işlemler kaldı,” deyince boşa umutlandığını anladı kadın. Kooperatif sözünü duyar duymaz konuşma iştahını yitiren kocası gibi suskun değildi o:

“Olur, o işlemler de olur canım!” dedi. “Şimdi devlet de pek önem veriyor bu işe. Ecevit kooperatifçiliği dilinden düşürmüyor. Size kredi de verirler belki.”

“Bakalım teyzeciğim, bunların hepsi bir tasarı. Az kaldı, bitecek yakında.”

Fadime, alçak perdeden, hafif bir kahkaha attı. Gü-lüp durması, alay etmekten çok, kooperatifin kendileri için dayanılmaz, katlanılmaz bir olay olmadığını göstermek içindi. Bu girişimlerini pek ciddiye almıyormuş gibiydi.

Sessiz, suskun kalmamak için, Nadir de açtı ağzını:

“Hani daha kuramadılar ki,” dedi. Bir iki söz de o söyledi.

Fadime hep olgun görünüyordu:

“Kurulursa da hayırlı olsun!”

Kısa suskunluklar bile herkese çok uzunmuş gibi geliyordu. Fadime, boş bardakları almak için gelen Nazife'nin elindeki örgü örneğine bakıyordu. Bundan son-

ra kooperatif dışında hiçbir konunun ilgi görmeyeceği belliydi. Nakış, örnek, oya, işlengi, kafasına girmiyordu bunlar. Fadime konuyu bir süre unutmuş gibi görünürken, yeniden kooperatife getirdi sözü:

“Ben Turgut’un kötü bir iş peşinde olacağını hiç sanmam. Akıllı çocuk, akılla bin yaşasın! Bizim ağırımıza giden ne biliyor musunuz? Turgut’u Hulusi gibilerin, Biletçi Şahin gibilerin arasında görmek... Hulusi buraya göçtüğünden beri az mı çekti mahalleliye? Onu, Kara Osman’ın neden başımıza sardığını biliyorsunuz. Hırs, haset, ahlaksızlık... Her şey onda. Yol bırakmadı mahalleliye. Biz dur dedik, biz durdurduk onu. Yoksa odunumuzu, kömürümüzü getirdiğimiz şu tek yolu da bırakmayacaktı bizlere. Bu yüzden sevmedi bizi, yıllardır kinlendi durdu.”

Karşıdakiler sus pus olmuşlardı. Söylediklerini yalnız başlarıyla değil, sözleriyle de onaylasınlar istiyordu Fadime.

“Söyleyin, yanlışı var mı? İyi adam denir mi Hulusi’ye?”

Rukiye, oğlunun ters bir söz söylemesinden korkuyordu baştan beri. Altan almasını işaret etmek için Turgut’un gözlerine bakıyordu. Oğlu, büyüklerinin etkisinde kalmamak için inadına onlara hiç bakmadı, söze başlarken de annesinden gelen kaş göz imine aldırmadı.

“Hulusi ağabey sadece bir üyemiz. Bu kooperatif mahallenin ortak özlemi Fadime teyze. İnanın benim amacım size zarar vermek değil, sizi ortadan kaldırma hırsımız yok bizim. Sizleri ben de çok severim. Hele Nihat ağabeyi!... Ben çoğunluğa bir şeyler verelim diyorum. Bir kişinin mi, yoksa yüz kişinin mi yararına olan daha iyidir. Biz yoksulluktan geldik, hâlâ da kurtulama-

dık. Yoksulluğun ilacını arıyoruz. Kooperatifleşmeyi yoksulluğa karşı bir çare olarak görüyoruz. Bizim okuduğumuz kitaplar böyle diyor.”

Sözleri ters, kırıncı olmak şöyle dursun, ağzından bal damlıyor sanki Turgut’un. Fadime onunla yüzde yüz aynı düşüncedeymiş gibi, onu onaylayarak başladı söze. Amacı Turgut’un güzel sözlerinin etkisini hemen silmekti. Kırmadan, gücendirmeden, karşısındakini daha beter kıskırtmadan yapmak istiyor bunu. Turgut’un söylediklerini kendi dilince yineledi, kimini tamamladı, kimini onaylar gibi göründü.

“Yalnız Turgut’um,” dedi sözünün bir yerinde, gürül gürül konuşurken, birden susuverdi. Kaşlarını kaldırıp gözlerini yere dikti, çok düşünerek konuştuğunu karşısındakilere anlatmaya çalıştı. Etli burun kanatları açılıp kapanıyordu. Söz bulamadığından değildi susması, söyleyecek, konuşacak çok sözüm var da, konuşmak istemiyorum, der gibiydi. Bu durgun, düşünceli halini çok sürdürmeden, şiir okuyormuş gibi yeniden başladı söze:

“Ne olursa olsun, ben senin yerinde olsam, Hulusi gibi, Biletçi Şahin gibi adamlarla yola gitmezdim.”

Üzüntüsünü, gücenikliğini gizlemiyordu Fadime. Baktı ki kimse ona karşılık vermek niyetinde görünmüyor, Hulusi’den söz etti hep. Kardeşinin karısını kaçırarak denli ahlaksız olduğunu, vaktiyle kapısında beslediği serserileri içirip içirip ortalığa saldığını anımsattı. Mahalleye verdiği zararları uzun uzun sayıp döktü. Geceleri insanların evlerini bile taşılattığından söz etti. Ayrıca dükkânlarını yarıdan da oydu. Bunları konuştukça karşısındakiler susuyordu. Suskunluklarının konuğa duydukları saygıdan mı, yoksa kendisine hak verdiklerinden mi ileri geldiğini kestiremiyordu Fadime. Her ne

olursa olsun, onları girişimlerinden vazgeçiremese bile, Hulusi'den bir parça soğutacaktı. Kafalarında bir ikiye-ciklenme yaratması bile yeterdi. Sözleriyle şimdiden aralarına bir güvensizlik sokmak istiyordu.

Fadime, bu laf kalabalığının sonunu, yalvarır gibi, yumuşak, okşayan bir sesle bağladı:

“Turgut’u Hulusi gibilerin, Biletçi Şahin gibilerin arasında görmeseydik iyi olurdu. Tekin adamlar değil onlar.”

Karısı konuşurken Cevat da söyleyeceklerini hazırlamış, kafasında bir düzene koymuştu.

“Sizin gibi insanlar, hele Turgut gibi biri Hulusi’yle nasıl yan yana gelir? İşinize karışmak gibi olmasın, siz gene bildiğinizi yapın. Sizler iyi insanlarsınız. Biz iyiler için varız, iyilik için varız bu dünyada. Aramızdaki hemşerilik, dostluk ölmesin. Her zaman hizmetinizdeyiz sizin.”

Biraz kekeledikten sonra Nadir’in de dili çözüldü:

“Sağ olun, Allah sizden razı olsun! Dostluk, hemşerilik biter mi Cevat Ağa? Aklınıza böyle bir şey gelmesin. Ağrımız sızımız, inciniğimiz yok sizinle. Sizden dağlar kadar memnunuz inanın. Biz dünümüzü unutmadık, dününü unutanlardan da değiliz. Dar günlerimizde ilkin size koştuk. Hiçbir zaman boş çevirmediniz bizi. İnanın bunları aynen Turgut’a da söylüyoruz. Vazgeçin bu işten, dedik kaç kez. Ama okumuşları bilirsiniz, sizde de var okumuş, başka şeyler istiyor onlar. Bizler gibi bezir lambası, gaz çırası yakarak gelmedi onlar. Savaş günlerini, kıtlık zamanlarını yaşamadılar. Toptan kurtulalım, toplum olarak kurtulalım, diyorlar. İşte Turgut’un yüzü, kendisine de söylüyorum. Giriştikleri gorpetif işi bana fazla umut vermiyor.”

Fadime bunca güzel sözün fazla işe yaramayacağını anlayınca, şöyle belli belirsiz bir gözdağının, karşısındakilerin ayranını kabartmadan hafif bir meydan okumanın yerinde olacağını düşündü:

“Bak burasını iyi dedin Nadir kardaşım! Yanlış hesap Bağdat’tan döner. Yanlış görünce döneceksin elbette. Ama görünen köy de kılavuz istemez. Şimdiye dek Hulusi’nin karşımıza adam çıkarması bir değil, beş değil... Vaktiyle Memiş’e, Halil’e dükkân açtıran da oydu, o yeltedi. Hani ne oldu sonları? Yenilginin utancını yaşadılar, tereklerini sökmeye elleri varmadı.”

Cevat da karısının havasına kaptırdı kendini, belli belirsiz bir gözdağını o da gerekli görüyordu. Karşısındakini kıskırtmamaya özen göstererek:

“Bu gorpetifin sonu da öyle olacak,” dedi.

Bu kez daha uzun bir sessizlik sardı odayı. Nadir’le Rukiye sizin işiniz Turgut’la der gibiydiler. Söze karışmıyorlardı. Cevat’a dik gitmek, eline fırsat geçmiş anlayışsız biri gibi görünmek istemediler. Sözlerindeki meydan okumayı sezdikleri halde, anlamamış gibi göründüler, yılların bakkalına hep olgun davrandılar.

“Bir deneyelim bakalım Cevat amca,” dedi Turgut. “Mahalleli istiyor bunu. Okumuşsun, bize yol göster, diyorlar.”

Sonuç Cevat için umutsuzluktu. Kendilerini daha fazla yormak istemediler. Ağızlarını açmak, dudaklarını kımıldatmak bile ağır bir yükü bundan sonra. Bu yükün altına girmek için bir daha zorlamadılar kendilerini. Çaresizlik içinde boyunlarını büküp sustular. Yalnız giderayak Fadime gene gülmeden duramadı:

“Allah hayırlı eylesin!” dedi, gülüyor gibi görünse de, sinirliydi bu kez. “Allah mahallemiz için hayırlı ey-

lesin. Yalnız mahalleye değil, vatana, millete hayırlı eylesin!”

İyice kendini belli eden bu alaylı sözlere sessiz kalmak istemedi Turgut:

“Vatana millete diyecek kadar büyük bir şey yok bunda Fadime teyze. Allah mahalleye hayırlı eylesin diyelim en iyisi!”

Kibarca susturdu kadını. Cevat ise süngüsü düşmüş, burnunu çekiyor, boğazını temizliyordu. Azarlanmış, onuru kırılmış çocuklar gibiydi. Bundan sonraki kısa, kesik konuşmalar bu istenmeyen suskunluğu bozmak içindi; yapay, kuru, zorlamalı...

Sonunda karı koca izin isteyip kalktılar. Omuzlarına hiç istemedikleri bir yük, yeni ağırlıklar binmişti sanki.

Dışarı çıkınca görüşme süresince izledikleri kibarlıklarından eser kalmamıştı. Cevat, Nadir’in yamru yumru duvarları karanlıklara gömülmüş evine doğru yumruklarını sıktı:

“Ülen size de iyi bir ders vermezsem, kıcınızın üstüne oturtmazsam sizi, bana da Cevat demesinler!”

“Arayol” dedikleri, ancak iki insanın yan yana gidebileceği dar bir yoldan evlerine doğru yürüdüler.

Cimriler Birbirine Benzemez

Bu gün dersi yoktu Öğretmen Nihat'ın. Kızıltepe'deki bakkal dükkânına oğluyla birlikte geldiler. Çocuk sabah sabah uykusuzdu, eve götürüp yatırdılar.

Nihat'ın böyle erkence gelmesi babayı pek sevindirdi:

“Aferin Nihat!” diye gülümsedi. “Eskiden mala gideceğim günlerde güçlükle kaldırırdık seni, hatırlar mısın? Hayata atılınca değişiyor insan, değil mi?”

Güldü Nihat, baba kendini zamanla anlaşılacak bir “baba” gibi görüyor demek ki... Ancak zamanla anlaşılacak doğruları, meziyetleri varmış gibi...

Hepsini biliyor, hepsini hatırlıyor, babasıyla, annesiyle yaşadığı her şey aklında, daha onları unutacak yaşlarda değil. Babaya anneye değgin anıları insan istese de kolay unutamıyor.

Mala gideceği zamanlar daha bir sinirli olurdu baba. Bu hâlâ onun hiç değişmeyen huyu... Toptancı halle-

rinde hep güç işler beklerdi onu. Sağlığı uygun olmadığı halde, gene de bu işleri kimseye bırakmazdı. Cevat'a göre, bir esnaf satarken değil, alırken kazanmalı. Mesleğinin püf noktalarından biriydi bu. Çocuklarına derdi ki:

“Malı satarken değil, alırken kazanın. Ben ölürsem unutmayın bunu.”

Çok önemli sözlerine, öğütlerine, genç yaşındayken bile, “ben ölürsem” diye başlardı. Bir âlemde babanın mala gittiği günler... Akşamdan herkesi sıkılardı:

“Yarın mala gideceğim, erken yatın, erken kalkın!”

Bu azarla karışık buyruklar kardeşlerin hepsineyse gülüverirler, alınganlık gösteren, gücenen olmazdı. Ağır sözleri herkesçe paylaşıldı.

Baba yatmadan önce, kargacık burgacık el yazısıyla yazdığı “eksik mallar” listesini ortaya çıkarır, eklenecek bir şey olup olmadığını evde herkese sorardı. Her eksiğin bu listeye yazılması için titizlenirdi:

“Halden geldikten sonra bana şu eksik, bu eksik demek yok! Tamam mı? Ne eksikse söyleyin şimdi.”

Uzun uzun düşünülür, liste yeniden yeniden okunur, unutulmuş eksik bir mal varsa, hemen yazılırdı.

Çok erken uyanırdı baba. Mala gidecekse, kendisiyle birlikte herkesi ayağa kaldırmasa bile, öylesine gürültücü olurdu ki, kimse rahat uyuyamazdı. O gün öksürüğü bile değişir, kaba kaba, en üst perdeden çıkardı. Bir alarm gibi evde herkesi tedirgin ederdi onun balgamlı, kaba öksürükleri. Öksürüğünü çoğu zaman bile, gerçekten bir alarm gibi kullanırdı. Bununla da yetinmez, kapıları kıracak gibi açıp kapardı. Evle dükkân arasında kitap büyüklüğünde küçük bir pencere vardı. Mala gideceği günler ordan anaya verdiği buyruklar artar, sesi bütün odalardan duyulurdu:

“Çocuklar kalkmadılar mı daha? Mala gideceğim bu gün, unuttular mı yoksa?”

“Yok unutmadılar,” derdi ana da, onu bir süre oylar, erken saatlerde hemen uyandırmak istemezdi çocuklarını.

Fadime, kocasından aldığı, arkası kesilmeyin bu sert buyruklardan sonra çocukların odasına gelir, sıcak yataklarında uykularına sıkı sıkı sarılmış çocuklarının yüzünü görünce gene kalakalır, sabahın köründe uyandırmaya eli varmazdı. Geri döner, bir süre daha babayı oyalamaya bakardı.

Kendisi çalışırken ötekiler öyle uzun uzun yatmasını istemezdi Cevat. Onların hamalıymış gibi, uşayıymış gibi, ağırına giderdi bu. Nihat’la Şevket biraz geç kalkmayagörsün, söylene söylene burunlarından getirirdi:

“Ben eşekler gibi çalıştım, siz horul horul uyuyun. Keyif çatın siz!”

Çocukların gece uykuları bile keyif çatmaktı babaya göre.

Sürekli sinirli, öfkeli haline artık gülmekten başka çareleri kalmamıştı. Gene bir gün mala gidecekti baba, alarm gibi evi tedirgin eden gürültülü öksürüğünü herkese duyurarak, erkenden kalkmıştı. Elini sürdüğü her şeyi ses çıkarmak için kullanıyordu sanki. Çocuklardan hiçbiri akşam sıkıladığı saatte gelmemişlerdi dükkâna. Nihat’la Şevket öylesine derin uykudaydılar ki, küçük pencereden verilen buyruklar işe yaramamıştı. Baba sabahın köründe alışverişe gelen küçük bir oğlanı kucakladığı gibi, dükkânı tezgâhı bırakıp arka bahçe kapısından dolaşarak, çocuklarının uyuduğu odaya dek gelmişti.

“Şu tırnak kadar çocuğa bakın da utanın halinizden!” diye küçümencik müşterisini örnek göstermişti onlara.

Şevket’le Nihat, gözlerini ovuşturup uyku sersemliğini biraz atınca anlayabilmişlerdi çocuğun yatak odasına neden getirildiğini. Çocuk böyle karışık bir olayı, babanın abartılı tepkisini anlayamayacak kadar küçüktü, şaşkın şaşkın yataktaki ağabeylerine bakıyordu. İki kardeş gülsünler mi, ağlasınlar mı? Hakaretler yağdırarak giden babanın arkasından hem gülüyorlar, hem kızıyorlardı. Baba gidince öteden ana da gelmiş, babanın sabahın köründeki bu gösterisine birlikte gülmüşlerdi. Kocasının acımasızlıklarına, sık sık ölçüsü kaçan öfkelere kalkan olan anne, ne yapar eder kendini evde kocasından daha çok sevdirdi. Babanın sanki kimsenin sevgisine gereksinmesi yok gibiydi, zor bir adam olmasının önemli nedenlerinden biriydi bu. Onları doyuruyor, onları geçindiriyordu ya, yeterdi bu. Canı isteyen sever, istemeyen sevmez! Kim ne derse desin, katı, acımasız, sinirli hali hiç değişmezdi.

Cevat, elinde alınacak mallar listesi, raflara bakarken, Nihat eski günleri anımsıyor, gülümseyerek izliyordu babasını. Kimi olayları anımsamak için bazen bir gülüş bile yetiyordu. Yıllar önce elin çocuğunu uymakta oldukları yatak odasına kadar getirerek gösteri yapan babanın hali, hep güldürmüştü Nihat’ı.

Kuka kutularını, çikolata, makarna, düğme kutularını, yağ tenekelerini bir bir elden geçirdi baba. Sık sık eğilip kalkıyor, “gözgöz” dedikleri önü camlı, birbirine ekli tahta küçük sandıklara benzeyen sergenlerin kapaklarını açıyor, gözünden kaçmış bir eksik olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Listeye bir iki eksik daha yazdıktan sonra kalemini kulağının üstünden kirli şapkasının altına doğru soktu. Bu sırada yaşlıca bir müşteri girmişti. Adam istediği malın önce fiyatını soruyor, sonra:

“Povv!” diye tepki gösteriyordu. Birkaç parça mal aldı ya, epey sızlandı fiyatlardan. Sonunda başbakana sunturlu bir küfür salladı:

“Ak günler gelecekti hani?” diye Ecevit hükümetine getirdi sözü. Babası, böyleleriyle hiçbir tartışmaya girmemesi için günlerce önceden sıkılamıştı Nihat’ı.

Adam gittikten sonra Cevat söylenmeye başladı:

“Ülen imanına yandıgımın adamı, başbakan benim tezgâhımda mı oturuyor? Raflara karşı sövüp durmazlar mı böyle! Amma uymayacaksın bunlara... Sesini çıkar-mamakla iyi ettin. Aman haa! Siyaset sokma buraya. Seni biraz bu hükümetten yana biliyorlar ya, inadına söverler. Sövsünler, aldırma!”

“Aldırmam, korkma baba!”

Nihat, alışveriş sırasında kimi malların yerini bulmakta güçlük çekiyordu. Fiyatları şaşırmasın diye her yana etiketler yapıştırılmıştı. Baba, gene de Fadime’yi oğlunun yanına dikmeden gitmek istemedi. Yeni evle dükkân arasındaki haberleşmeyi sağlayan zile bastı, çok geçmeden karısı geldi.

“Buyur herifim, ne var?” dedi.

“Sabah sıkışıklığında Nihat’ı yalnız bırakma, yardımcı ol!”

“Olur, yanında dururum ben.”

Baba bir gidecek oluyor, sonra aklına bir şey takılmış gibi geri dönüyordu. Mala gideceği günlerde çok tezcanlı olurdu oysa. Unutkanlığı yüzünden dönüp duruyordu dükkânın içinde. Ona göre, kendi dışında, evde herkes iş bilmez insanlardı. Bu yüzden bir türlü çıkıp gidemiyor. Ana, göz ucuyla babayı süzüyor, Nihat’a bakıp sinsice gülüyordu. Unutkanlığı yüzünden aynı sözleri birkaç kez yineleyip durmuştu baba:

“Aman olgun davran müşterilere oğlum,” diyordu. “Kadına kıza saygılı olun. Hemen iftira hazır burada. Şevket’in yediği şu halt yüzünden adımız ırz düşmanına çıkacak. Kadınlarla kızlarla laubali olmayın.”

Böyle sıkıntılı, güç günlerde yalnız baba değildi dalgın, tedirgin olan. Hepsi de sanki yaşamlarına yönelik bir tehlikeyle, bir tehditle karşı karşıyaydılar. Ya kapanırsa şu dükkân? O zaman ne duruma düşerdi bu aile? Mahalledeki kooperatif girişiminin ardından, iflas korkusunu şimdiye dek hiç böyle güçlü duymamışlardı.

Baba ortalıkta dolanıp dururken, ana dayanamadı, taşıverdi:

“De, git gayri! Mala gideceğim diye erkenden kaldırdın bizi.”

Karısına ters ters baktı Cevat, bulaşma bana der gibi... Kulağının üstündeki kalemi aldı, eksikler listesini bir kez daha çıkardı, bir şeyler yazdı.

“Tığ yok baksanıza, unutacaktık...”

Bu arada neyin nerede olduğunu da gösteriyordu Nihat’a.

“Hadin Allahasmarladık!” diyebilirdi sonunda, yürüdü.

Ana, oğlunun kulağına fısıldadı:

“Göreceksin, gidemez.”

Öyle de oldu, iki adım öteden geri döndü baba:

“Yahu kına var mıydı, bir bakın hele?”

Ana kehanetinin doğru çıkmasından mutlu, güç tutuyordu gülmesini:

“Canım gerek yok kınaya. Millet burada da şeerli oldu gayri, oceye başladılar.”

Böyle söyleyen ananın elleri kına kırmızısıydı.

“Olsun,” dedi Cevat, işine karışılmasından hoşlanmadı. “İki müşteri için de olsa, getiririm ben. Şu gün-

lerde hiçbir eksikimiz olmamalı. Bana kaç kadın geldi, kına istiyoruz, kınasıldık, diye. Haberin var mı senin?”

“İyi, hadi bakalım,” diye boyun büktü Fadime. Ana ancak böyle lüzumsuz tartışmalarda susar, alttan alırdı. Baba elindeki eksikler listesine kınayı da yazarken, ana sinsi sinsi gülerek, alaycı tavrını bırakmıyordu. Cevat bir kez daha:

“Hadin Alaasmarladık!” dedi, tatlı ayrılmak istiyordu gene de; kalanlara belli belirsiz, bağışlar gibi bir gülümsemeyle baktı.

Ana, duramadı fısıldadı:

“Göreceksin, gene dönecek.”

Onu hep doğrulamak ister gibiydi Cevat, birkaç adım atmadan gene döndü. Fadime, gülmemek için etlerini sıkıyordu:

“Ne oldu herifim, bu kez ne unuttun?” diye sordu. Alay edildiğinin ayrımındaydı Cevat. Ananın yüzüne bile bakmadan:

“Şu Çubuklu Zeynel gelirse veresiye verin,” dedi Nihat’a. “Geçen gün veresiye istediymi de, bir düşünelim, dediydim. Kiracı miracı ya, verelim, bir deneyelim bakalım. Yoksa gorpetifçilere kayacak o da. Fahri Usta bile onlara karıştı, kahvede boyuna gorpetif propagandası yapıyor.”

“Peki,” dedi Nihat.

Bir daha yürüdü baba, bu kez çok daha uzaktan döndü. Fadime’nin yüzünde şimdi gerçekten güçlkle bastırıldığı bir gülümseme, bir alay:

“Hayrola herifim,” dedi. “Gene ne oldu?”

Dayanamayıp sonunda kihkihlerini koyverince, babanın gözleri pörtleyiverdi. Bir ters bakış yetti kadının sululuğuna.

“Şu Keskinli Kerim’e veresiye vermeyin,” dedi Cevat. “Asılıp duruyor günlerdir. Gorpetifçilere gidecekmiş, varsın gitsin. Böyle çürük, batakcı adamları onların başına saralım ki, çabuk batsınlar. İşleri tez hallolsun! Haa, unutuyordum, biraz filtreli sigara atın içeri. Öyle çok yüklenen olursa, vermeyin. Yakında gene zam var sigaraya.”

Fadime karşı çıktı:

“Bir yandan gorpetifçileri alt etmeye çalışıyoruz, bir yandan da sigara saklatıyorsun bize.”

Cevat’ın o kötü, ters bakışı bir daha döndü karısına:

“Canım gorpetif kurulsun hele bir... Yarın zam geleceğini bile bile sigarayı, yağı raflara doldurmanın âlemi var mı? Şurdan uyanığın biri gelir, hepsini alıp götürür. Senin yerine, o kazanır. O kadar enayi miyim ben? İyi müşteriye, has müşteriye el altından verirsiniz.”

Sigarayla başlayan el altından satılan mallar, gittikçe çoğalacağa benziyordu. Yineleye yineleye inandırıncılığını yitirse de, baba bir kez daha; “Alasmarladık!” diyerek yürüdü. Bu kez gerçekten gitmiş, geri dönmemişti. Onun ne zaman gidebileceğini bilen anne, bu kez bir kehanette bulunmamıştı.

Nihat dinlese, Fadime kocasını çekiştirmekten pek hoşlanıyordu. Oğlunun biraz kös dinlediğini anlayınca, kadın sustu, daha sonra da eve gitti.

Dükkânda yalnız kalmıştı Nihat. Müşteriler tek tük geliyordu. Sabah kalabalığı geçmişti. Öğle kalabalığına kadar işler azalır, müşteriler insanı bunaltmazdı.

Babasını düşündükçe gülüyordu. Pintilikte bir eşi daha bulunamazdı. İnce hesaplıydı da... Sinirliydi, hoşgörüsüzdü. Annesine de kızıyordu Nihat. Alay etmek, küçümsemek çözüm değildi ki... Değişmesine yardımcı

olmak yerine, onun pintiliğini bile kullanıyordu anne. Öfkeli, cimri babaya karşı çocuklarını kolayca kendi yanına çekiyor, babanın erkini kırıveriyordu. Aralarındaki iktidar kavgası bunu gerektiriyordu. O kusurlu kaldığı sürece, çocukların anaya daha yakın olacaklarını biliyordu. Bu ince hesaplar, nasıl bir düşkünlüğün eseriymiş, anlamak olası değildi.

Babanın pintiliği daha çok evine karşıydı. Mahallede dara düşen herkes ona koşardı. Baba bu huyunu şöyle bir öyküyle açıklıyordu çocuklarına:

Bir adam varmış, çok tutumluymuş, herkes pinti bilirmiş bunu. Tek bir kibrit çöpü yüzünden karısına öyle bir dayak atmış ki, günlerce hasta yatmış kadın. Bir gün yol yapımı için yardım toplamaya gelen köy kurulu, bu adamın evine gelince, girmek istememişler. Para alamayız, kibrit çöpü yüzünden karısını yataklara düşüren adamdan hayır gelmez, demişler. Tam gideceklerken biri demiş ki, biz görevimizi yapalım gene de, girip isteyelim. Girmişler, köy yolu için yardım istiyoruz, demişler. O pinti adam, hay hay demiş, en büyük yardımı bu adam yapmış.

Cevat çok sevdiği bu öyküyü sık sık anlatır, o adam gibi pintiyim, tutumluyum, ama sırasında dünyanın en eliaçık, en koçak adamıym demeye getirirdi.

Gerçekten kimi zaman eli açılıverirdi babanın. Karşısındakine bir parça güveniyorsa, ne parasını esirgerdi, ne malını... Hele de kaz gelecek yerden... Veresiye isteyene veresiye, para isteyene para... O öyküdeki gibi, cömertliğiyle bazen şaşırtırdı insanları. Şevket'in düğünündeki hali, elini cebine atınca çıkardığı tomar tomar paraları çalgıcı Abdallara, pullu köçeklerin üstüne saçı saçiverişi hâlâ unutulmadı. Ağzına içki koymadığını

bildikleri halde, Nihat bile o gün babasını sarhoş sanmıştı. Çifte davullar, zurnalar, çifte köçekler, radyoda çalıp söyleyen türkücüler getirmişlerdi. Üç gün üç gece süren düğünde, enayice bahşiş savurup çalgıcılara para kaptırmasın diye yakınları Cevat'ın başında nöbet tuttular. Cevat, para tomarına el attıkça, birkaç kişi birden bileklerine sarılıp geri cebine sokuyorlardı. Baba inatla, tabanca çeken öfkeli bir kavgacı gibi para tomarına yeniden sarılıyor; "Bırakın beni!" diye sarhoşlar gibi haykırıyordu. O akli başındaki adam gösteriş delisi olmuştu birden.

Yılların cimriliğini unutturmak için, arada bir böyle fırsatlar kollardı.

Demek ki cimriler de birbirine benzemezlerdi.

Köyden Göç ve Zor Günler

Babasına yaşamında çok kısa bir süre hayranlık duyduğunu anımsıyor. O duygu keşke hep yaşasaydı. Otuz yıllık yaşamı içinde sadece birkaç gün duyulan bir hayranlık...

Yıllar öncesiydi, köydeydiler. Şevket'le birlikte bağ evlerinin arkasında, bir ara harman yeri olarak kullanılmış düzlükte oynuyorlardı. Güneş yolunu kesen dağlara yaklaşmıştı iyice. Gün boyu sığağın altında yarı baygın hastalara dönen bozyazıyı, sırtların, küçük tepelerin iri gölgeleri tutmuştu. Üç beş kuzuluk sürüleri biraz ötede, akşam serinliğinin getirdiği canlılıkla, göz önü bir yerde otliyordu. Köyle bağ evini bağlayan patikadan kendilerine doğru bir adam geliyordu. Adam köylülere benzeseydi, belki de hiç ilgilerini çekmeyecekti. Köylüden çok memura benziyordu. Köylüler gibi kara, kavruk değil, yüzü bembeyaz bir yabancıydı bu. Yaklaştıkça apak yüzü iyice belli oluyordu. Beyaz göm-

leği, kasketi, giysisi, her Şeyi yeniydi. Bu ıssız bozkırın ortasında bir yabancı görmek, oynadıkları, oynayabilecekleri oyunlardan daha ilginçti. Oyunlarını bırakıp adamı beklediler. Geçip gideceğini sanırlarken adam keçiyolundan ayrılmış, kendilerine doğru geliyordu.

İki kardeş heyecanla ayağa kalktıklarında, ağaç dallarına, çalılara, om a çubuklarına takıp yırttıkları  stlelerinden toz toprak uçuŐuyordu.

“Babam bu!” dedi Şevket.

“Hadi canım, ne babamı!”

Elin adamına “babam” diyecek kadar küçüktü kardeşi, çocuktu.

“Vallahi babam bu!” diye bir daha haykırdı Şevket.

Yaklaştıkça gülüyordu adam.

Kardeşinin kışın hastalanıp Ankara’ya gittiğinde, babasını bu değişmiş haliyle gördüğünü düŐünememiŐti Nihat. Şevket’e açılan baba kuşağı onu da bekledi, ikisini birden sarıverdi.

Bir birini, bir ötekini öpüyordu Cevat. Apak, pamuk gibi yumuŐacıktı yüzü. Biraz g beklenmiŐti de... Cildi aklaŐmıŐ, saçları kopkoyu kararmıŐtı. Tanınmayacak denli değişmişti baba.     birlikte biraz ilerideki bağ evine doğru yürüdüler. Ana da göründü öteden. Çocuklar gibi ivecen değil, ağır ağır geliyordu o. Babayla ananın kucaklaŐması çok kısa sürdü. Birbirine Şöyle bir dokunup çekildiler. Bu ıssız dağ başında bile sevgi gösterisi onları utandırıyordu. Sevgiden utanır gibiydiler. O konuŐkan, ağzı kalabalık kadından tek bir sevgi, sevinç sözü çıkmıyordu.

Nerdeyse bir yıldan beri babasızdılar, yeniden yetiŐkin bir erkeğin gücüyle dolmuştu ev. İssız bozkır akşamları eskisi gibi korkulu gelmiyordu. Akşam karanlı-

ğının getirdiği korku ve yalnızlık yok olmuştu. Sanki onlarca, yüzlerce ev, koca bir köy taşınıp gelmişti yanı başlarına. Yer yatakları gene dışarı, yıldızların altına seriliyordu. Rüzgârın getirdiği sesler, uzaktaki karaltılar, köpek havlamaları, eski korkuların hepsi bir dinginliğe dönmüştü babayla birlikte.

Bu mutlu günlerin ömrü sadece birkaç gün sürdü.

Anayla baba baş başa kalınca, baba ceplerinden tomar tomar paralar çıkarıyor, hesaplar, tartışmalar başlıyordu aralarında. Baba elini hangi cebine atsa, deste deste para çıkıyordu. Tek bir cebine sığmadığı için kâğıt tomarları bütün ceplerine dağıtmıştı. Böylesine çok para, bu evde ilk kez görülüyordu. Buna karşın, ilk günlerin o sıcak, saygılı havası birden yok oldu. Bunca çok görünen para, ne yoksulluktan, ne de yoksulluğun getirdiği kavgalardan kurtarabilmişti aileyi. Anayla baba arasındaki ağır kavgaları gene eski günleri hatırlatıyordu.

“Nasıl bu kadar çok borç yaparsın?” diye bağıyordu baba.

“İki koyun aldım,” diyordu ana da. “Ne yapsaydım? Köylük yerde hiç ağartı yüzü görmesin mi çocuklarımız? Süt, yoğurt yemesinler mi?”

“Ben kolay mı kazanıyorum bu paraları? Ciğerlerim çürüyor o rutubetli yerde. Geldin, gördün Ankara’da çalıştığım yeri.”

“Çocukları üstüme atıp gittin. Neyle doyurayım ben bunları? Koyun almazsak, inek almazsak...”

Baba, ananın sözünü ettiği borçları fazla buluyor, söylenip duruyordu. Sonunda dayanamamış, gücenik gücenik duran karısına biraz para uzatmıştı. Ana öylesine gücenmiş, kırılmıştı ki, elleri uzanmamıştı kocasının ortaya attığı paralara.

“Kalsın, istemem! İstemiyorum.”

“İyi ya avrat,” diye kekeleyip duran baba, demin karısı para istedi diye kızıp köpürürken, bu kez parayı veremediği için sinirleniyordu. Dövecek, vuracak gibi kaldırıyor ellerini:

“Al diyorum şunları!”

Ortada sahipsiz kalan paraları biraz daha itiyor anaya doğru. Neden sonra ana acı dolu bir yüzle uzanıp alıyor. Nihat, zaman zaman çok sertleşen bu ağız kavgalarından anlıyor ki, babanın bir yıl Ankara’da çalışmasıyla yoksulluk yakalarını bırakmamış. Baba birkaç gün içinde eski baba olup çıkmıştı. Eski köylü haline dönüş vermiş, görünüşünde de öteki köylülerden hiçbir farkı kalmamıştı. Ona duyduğu hayranlık, bu tartışmalarla birlikte yok olup gitmişti.

Babanın izni süresince uzak bağ komşuları, köydeki yakınları akşam oturmalarına gelmişlerdi. Babanın anlattığı her şeyi çok ilginç buluyordu köylüler. O zamanlar kentte çalışan, oraları bilen kaç kişi vardı ki? Eski suskun, sönük adamın ağzından bal damlıyor sanki, bırakıp gidemiyordu köylüler. Kentle ilgili her şeyi sormuşlardı. Herkesi bir masal gibi büyülüyordu babanın anlattıkları. Ankara’nın büyüklüğünü tanımlayacak söz bulamıyordu baba:

“Bizim köyün yüz katı var belki de,” diyordu.

Dinleyenler küçük dillerini yutacak gibi oluyorlar:

“Allah Allah!”

“Deme yav!”

“Ne yüz katı, belki de bin katı, bin katı...”

Baba büsbütün şaşırtıyor köylüleri. Kocaman camlı mağazaları, elleri ojeli, dudakları boyalı, güneş görmemiş ak tenli kadınları anlatırken, köylü kadınlar babanın sözünü kesiyorlar:

“Bizim gibi tarlada, bağda bostanda güneşin altında kavrulmuyorlar ya,” diyorlardı.

Baba, kentin sokaklarını, asfalt yollarını, geceyi gündüze çeviren sokak lambalarını, lokantalarını, lunaparkları, büyük mağazaları, sebze hallerini, bitpazarını, sinemaları, kendi çalıştığı oteli, Ulus’taki heykeli anlata anlata bitiremiyordu.

“Hela bile paraylaymış orda, öyle mi Cevat?” diye soruyor kente imrenti duyulmasını istemeyen yaşlı bir kadın.

“Parayla,” diye doğrulayınca, pek şaşıyor köylüler.

“Her şey, elini neye sürsen parayla,” diyor bir başka komşu. “Bura gibi ekmek, dikmek, biçmek yok orda.”

“Kesekâğıdıyla her şey”

“Soluduğun hava bile para...”

“Amma ona göre de kazanç var, öyle mi Cevat?” diyor bir başka köylü de.

“Parayı tutmayı bileceksin orda,” diyor baba. “Fantaziye dalarsan, aç kalırsın.”

Baba, kentlilerin konuşmalarına öykünüyor, onlarla nasıl konuşulacağını anlatırken de, kendi dil özelliklerinden kurtulamıyordu:

“Kadınlara hamfendi, erkeklere baafendi, diyeceksin. Sabah işe geldiğinde günaydın... Kırmızı’yı, güm-pür’ü bilmezler orda; domatis, patatis, diyeceksin.”

Dinleyenler bu konularda büsbütün bilgisiz olmadıklarını göstermeye çalışıyorlar:

“Hıyara da salatalık diyorlar...”

“Hee, hıyara da salatalık...”

Babanın böyle ağzına bakılan, sözü sohbeti dinlenen biri olması ananın da hoşuna gidiyor, belli etmese de gurur duyuyor bundan.

Babayla konuşan köylüler kentlilerin ahlakı konusunda iyi şeyler düşünmüyorlardı:

“Pek açık saçıklarmış,” diyor karşı bağ komşuları Halime.

“Bacaklarında don yokmuş,” diyor biri de.

“Don bile!” diye aynı şaşkınlığı, aynı merakı bir başkası da paylaşıyor.

Utangaç utangaç gülüyor baba, vereceği yanıtın ayıp kaçacağı kaygısı var yüzünde. Ama sözü milletin donuna kadar getiren kendisi değil ki... Bir an utangaçlığından kurtuluyor:

“Canım donları var da, nasıl diyim?” İki parmağını gösteriyor. “Şu kadarcık, gem gibi bir şey!”

Şehirli kadınların giydikleri donun geme benzetilmesi herkesi kih kih güldürüyor. Kahkahalar, yaprak, dal sesleri getiren rüzgâra karışıp, çıtır çıtır yıldız dolu gökyüzüne doğru yükseliyor. Geceyi dolduran rüzgârın, ağaçların uğultusunu, ağustosböceklerinin seslerini, belki de ilk kez insan sesleri bastırıyor babanın gelişyle.

“İrz namus yokmuş şeerlilerde...”

Baba, kentliler hakkında bu denli olumsuz düşünülmesine razı olmuyor. Ne de olsa yaşadığı, karnını doyurduğu, üstelik yakında göçüp gideceği yer orası.

“İyisi de var kötüsü de,” diyor. “Her yerde olduğu gibi, namuslusu da var, namussuzu da...”

“Kapıyı çalıp giriyormuşsun,” diyor dinleyenlerden biri.

“Vallaha! Yeminle anlatıyorlar...”

“İnanmayın siz... Haa, var öyle yerler... Genelevleri diyorlar belki.”

Kentin bu kadar kötülenmesinden ana da hoşlanmıyor:

“Kız bacım, şu bizim samanlıklar var ya... Oralarda olanlara bakın siz! Her yerde iyi de var, kötü de...”

Baba, kenti, kentlileri böyle temize çıkardıktan sonra, yakında çoluğu çocuğu toplayıp, evcek gideceklerini söyleyince, köylüler inanmamışlardı buna:

“Ata ocağı bırakılır mı Cevat?”

“Baba ocağı söndürülür mü?”

“Aklınızı mı oynattınız siz?”

Babayı caydırmaya çalışan köylülere öyle bir kızıyor ki Nihat. İçin için sövüyor onlara. “Okuyacağım ben orada,” diyor. “Okuyup büyük adam olacağım.”

Babasının izni süresince yalvardı durdu Nihat:

“Giderken beni de götür...”

“Öbür gelişimde hepinizi götüreceğim zaten,” diyor baba. “Sabret biraz. Para artırıp gecekondyu yapınca hepinizi götüreceğim, bırakmayacağım burada.”

Nihat, izni biten babasıyla hemen gitmek istiyor. Bu yüzden hastalanmaya bile razı. Hastalığı nedeniyle Ankara’yı kendisinden önce gören kardeşini dünyanın en mutlu çocuğu sayıyor. “Keşke ben de hastalansam,” diye dualar ediyor. Bunca sağlıklı olmasına kızıyor, bir şanssızlık gibi görüyor bunu. Akşamla birlikte bozkıran karanlık çökünce, görmüş, yaşamış gibi kentteki ışık dolu hayatı özlüyor. Böyle kör karanlık nedir, bilmezmiş oralar. Gecesi de gündüzü de birmiş... Gökyüzündeki çıtır çıtır yıldızlar örneği, kenti aydınlatan ışıllı lambalar olurmuş.

Oraları bir an önce görmek için hastalanmaya bile razı Nihat:

“Ne olur babacığım, ben de geleyim seninle!”

Ayrılacakken kimseyi kırmak, gücendirmek istemiyor baba:

“Sabret oğlum! Öteki gelişimde hepinizi götüreceğim. Doyacaksın, bıkacaksın Ankara’dan.”

Bir yıl sonra baba verdiği sözü tuttu, göçü yükledikleri gibi ver elini Ankara... Göçecekleri kesinleşince nasıl da ağlamıştı köylüler... Ölümelerde bile böylesine ağlanmamıştı.

Ankara’da büyük bir otelin bodrum katındaki çamaşır-eyiydi babanın işyeri. Dışarıdan, mazgal aralarından çok az bir ışık sızıyordu içeri. Üstü tellerle korunan büyük ampullerle aydınlanıyordu. Kışın bile çok sıcak bir yerdi, sıcakla birlikte dayanılmaz bir rutubeti vardı. Hammam gibi, alttan alta külhanlar yanıyor sanki. Kazanlardan boyuna sıcak sular fışkırıyor, ıslak çamaşırlar duman duman tütüyordu. Sıcak suların gelip gittiği borular, çamaşır kazanları, kurutmalar, ütü silindirleri, küçük ütülerin ısıtıldığı harıl harıl yanan havagazı ocakları... Bunların hepsi birden çalışmaya başlayınca, cehenneme dönüyordu işyeri. Çalışanların çoğunun sırtında incecik bir atlet vardı. Kimi erkek işçilere bu bile çok gelir, yarı çıplak çalışırlardı. Kıpırmızı olmuş yüzlerinden boncuk boncuk terler akardı. Gözleri ise, kan çanağına dönerdi. Duvarlar bile, gün boyu bu insanlarla birlikte ter döküyordu.

Burası işçiler için ne denli katlanılmaz bir yerse, Nihat için de o denli ilginçti. Hiç sıkılmıyordu bir kere. Sık sık geliyor, babasının ve öteki işçilerin nasıl çalıştıklarına bakıyordu. Babasının hep, “Ciğerlerim çürüyor!” diye yakındığı bu işyerini seviyordu o. Çamaşırların nerdeyse tamamına yakını babanın elinden geçiyordu. Kazanlardan çıkan tertemiz, sakız gibi olmuş çamaşırların kimi kurutma dolaplarına, kimi ütü silindirlerine,

kimi de girişteki uzun koridorda çalışan gömlek ütücülerine gidiyordu. Ütücüler, ağızlarına aldıkları suyu, filitten çıkan ince bir toz gibi, ütülerdikleri gömleğin üstüne püskürtürlerdi. Başlarında Şef yoksa, ellerindeki kızgın ütüyle birbirini kovalamak, onların en büyük eğlencesiydi.

İki çamaşır kazanıyla kurutma kazanları, musluklar, şarteller, sabun dolu kaplar, çamaşır harmanları arasında geçiyordu babanın günleri. Pantolonunu diz kapaklarına kadar çemrer, sabunlu su birikintilerinin içinde takunyalarla dolaşırdı. Kazanların muslukları, kapakları açılınca, birden sular yürür, buharlar içinde kalırdı baba. Ankara'nın lüks gazinolarının, pahalı lokantalarının, eğlence yerlerinin kirleriydi ayağının altından akıp giden. Masa örtüleri, peçeteler, çarşafklar, garson ceketleri, yastık kılıfları, gömlekler, tertemiz, apak olup çıkıyordu babasının işlettiği aygıtlar sayesinde. Çok önemli biri olarak görüyordu Nihat babasını, çamaşırevinin canı sayıyordu onu. Ayrıca babanın çalıştığı bölümün bitişiğinde, rengi solmuş elbiselerin boyandığı bir yer vardı. Çamaşırhanelerde o yıllarda boya da yapılıyordu.

İşçilerin alınlarından, burunlarından damlayan boncuk boncuk terler bile eğlendiriyordu Nihat'ı. Arada bir gözlüklü Şef onu bir köşeye çekiyor, dersleriyle ilgili sorular soruyordu. Ötede Şef'le arasında geçen konuşmalara kulak kabartan babasını verdiği yanıtlarla hep gururlandırdı, utandırmadı. Bu zor sorulu sınavların ardından Şef:

“Bravo, oğlun çok akıllı Cevat!” deyince, babasının sevinçten dudakları titrer, dili tutulurdu sanki. Ağlamaklı olurdu. Sevinçler bile çoğu zaman ağlatırdı babayı.

Gelen kirli çamaşırlar köşede bir yerde kocaman harman oluyordu. Nihat, bunların üstüne kendini sırt üstü atar, saatlerce oynardı. Vaktin nasıl geçtiğini anlamazdı bile. İşçilerinse yorgunluktan, sıcaktan canları çıkmıştır, gözleri duvarda tık tık işleyen saatte olurdu hep. Yumuşacık çamaşırların üstünde, sanki köpük içinde, sanki rüyada Nihat. Yukarıdaki mazgallardan aşağı bakan birinin gölgesi vururdu bazen. Nihat yerinden fırlar, bu meraklı adamla göz göze gelmek isterdi. Çepeçevre ışığın sardığı bir karartı görebilirdi ancak. Arkadan vuran güçlü ışık, meraklı adamı saklardı.

Çamaşır harmanından beyaz garson ceketlerini çekip çıkarıyor, birer birer ceplerine bakıyordu. Hepsi boş, boş, boştur da, tam umudu kesilecekken, küçük bir buluntunun sevinci doldururdu elini, yüreğini. Ya beş on kuruş para, ya küçük renkli sabun, ya da küçük bir düğmedir bulduğu. Renkli küçük sabunları şeker gibi yiyesi gelirdi. Sabun niyetine kullanıp ellerini yıkamazdı. Onun verdiği sevinç, temiz bir elden daha önemliydi sanki. Bu kıyamadığı güzelliğin ellerinin içinde köpük köpük eriyip gitmesine gönlü razı olmazdı. Buluntuları cebine koymadan önce, babasına gösterip, “Benim olsun mu?” diye onun onayını almayı unutmazdı. Öteki işçiler, bu küçük buluntuları getirip ona verirlerdi.

Baba, “Ciğerlerim çürüyor,” diye yakındığı bu iş yerinde tam altı yıl çalıştı. 27 Mayıs Devrimi’nden sonra büyük bir işsizlik başlamıştı ülkede. Patronla müdür işçilere karşı birden değişiverdiler. Çamaşırevine iş veren eğlence yerlerinin, pavyonların çoğu kapanmıştı, patronlarının ise Yassıada mahkemelerinde yargılandıkları konuşuluyordu. Bu patronlar arasında, o günlerin gazinocular kralı, ünlü kabadayı Gazi Avşar da vardı. İşini eskisi gibi sevmiyordu baba, eve hep sıkıntılı dönüyor-

du. Öteden beri saygıyla, sevgiyle andığı patronlarını, yöneticileri sürekli yeriordu. İstedığı zammı alamadığı gibi, üstüne üstlük mesailer de kaldırılmıştı. Kazancı yarı yarıya düşmüştü babanın. İşe girip çalışmayı düşünen ana, hemşerilerinin, köylülerin dedikodusundan çekiniyordu. “Karı çalıştırmak” onursuz, ayıp bir işti onlara göre.

Patronla müdürün eski işçilerden kurtulmak istedikleri kesindi. Onlara verdiği paranın yarısına çalışacak yığınla işsiz vardı ülkede. Üstelik de bir “sendika” sözü tutturmuştu eski işçiler, bu da patronların hoşuna gitmiyordu.

Sonunda çok uydurma, gülünç bir nedenle babanın işine son verildi.

Babanın o işsizlik günleri tam bir karabasandı. Bir yandan iş arıyor, bir yandan da eski patronuna karşı hak arıyordu. Baba istediğince kendini haklı görsün, sonunda haklı çıkan patron oldu. Mahkemede kazandıkları davayı Yargıtay’da yitirmişlerdi. Oysa büyük bir tazminat umuyorlardı.

İş diye hangi kapıyı çalsa, nereye gitse, boş dönüyordu Cevat. Koca Ankara’da iş kurudu birden, ekmek aslanın ağzına geçti. Aile büyük kentin gerçek yüzünü işte o günlerde tanımaya başladı. Baba tam bir barut gibiydi. Zaten sinirli, soğuk, öfkeli bir adamdı, işsizlik bin beter etti. Yanına yaklaşılmıyordu. En küçük bir olayda barutlanıveriyor, hemen yükleniyordu çocuklarına. Küt, pat... Nereleri gelirse... İş bulamayınca, simit satmayı, pazarlarda limon satmayı, Hulusi gibi eskicilik yapmayı bile düşünmüştü. Ana o güzelim işten sonra, simitçilik, limonculuk gibi ayak satıcılığını yakıştıramamıştı kocasına. “Nazmi Ağa’nın kızıydım ben,” diyor, simit satan bir adamın karısı olmayı kendine yediremiyordu. “Belli

bir adamın kızıyım ben!” diye söylenip durmuştu ana. Geçmişinde bir saygınlık, bir onur görüyordu. Bu düş-künlük aileye büyük bir acı veriyordu.

Aile sıcaklığı yerine yalnızca işsizliğin, parasızlığın, yokluğun sıkıntıları duyuluyordu evde. Nihat, bir ka-lem ya da defter parası istemeyegörsün, baba kıyametle-ri koparıyordu:

“Nerden veriyim. İşsizim bilmiyor musunuz?” diye bar bar bağııyordu. Bir daha sıkıysa para için yanına var!

İşsiz kalınca, vaktinin çoğu evde geçiyordu baba-nın. Ayakkabıları eskiyor diye Nihat'ın top oynamasına izin vermiyordu. Hemen her gün bir kıyamet de bu yüzden kopuyordu. Baba, top alanlarını bir bir dolaşır, Nihat'ı nerede yakalarsa, döve döve eve getirirdi.

Sık sık ayakkabılarını inceliyor, üzerinde top yeniği, aşınmalar, sökülmeler görürse, vay haline! Artık yalnızca bu olmuştu babanın işi: Top alanlarını bir bir dolaş-mak, Nihat'a göz açtırmamak... Hele de arkadaşlarının yanında dövmek sanki ayrı bir doyum veriyordu ona. Akli sıra böyle böyle yola getirecek oğlunu. Oysa bu da-yaklarla çocuğun iyice dengesini bozduğunun, onu da-ha bir azdırdığının ayırımında değildi. Yediği onca daya-ğa karşın Nihat'taki top tutkusu azalmadı, arttı. Futbol, şehrin ona sunduğu en güzel oyundu! Çocukların şeh-rine, adına futbol denilen kapıdan girilebilirdi ancak, çocuk bunun farkına varmış, ama baba anlamıyordu. Onun ağır tokatlarının, tekmelerinin acısını bile top alanlarında unutabiliyordu.

Babanın işsizliği, evleri için parasızlık, yoksulluk demekti, aç kalmak demekti. Ama Nihat için bunlardan da beter oldu işsizliğin sonucu, onun için top oynaya-

mamak demekti. Gönlünce top oynayamıyor, gönlünce çocuk olamıyordu. Nereye gitse, nerede oynasa, arayıp buluyor, Azrail gibi karşısına dikiliyordu babası.

Baba, bu top işine iyiden iyiye takmıştı.

Gene bir gün top alanında yakalayıp dve dve eve getirmişti Nihat'ı. Dvmekle hırsını alamamış, ayakkabılarını ıkarttırıp, yalın ayakla mahalle çeşmesinden su getirmesini istemişti. Dayakla yetinmiyor, gururuyla oynamak istiyordu oğlunun. Geçici bir gözdağı değil, ciddi ciddi istiyordu bunu. Zorla ayakkabılarını almış, iki de testi tutuşturmuştu eline.

Mahalle eşmesi epey uzaktaydı. Bir sürü evi çıplak ayaklarla nasıl geçip gidecekti? Hangi ocuk olsa testilerini yere vururur, bırakıp giderdi bu evi. Böyle yapmak geçiyor Nihat'ın içinden. O onur yarasının getirdiği öfke içinde bile, bu düşünceden vazgeçiyor, göze alamıyor bunu. Çaresiz katlanıyor verilen cezaya. Tek kurtuluşun büyümekte olduğunu biliyor. ocukluğun geçip gitmesini o da istiyor.

Elinde testilerle, kim bilir kaç arkadaşının, kaç evin, kaç kızın önünden geçip gidecek? Çıplak ayaklarını mı saklasın mahalleliden, gözyaşlarını mı? Birkaç ev ötede halasının gelini yetişmiş, testileri elinden almıştı. Bu utanç verici durumdan kurtulduğunu sanırken, hemen ardından baba da bitivermişti. Onu rezil etmeyi iyiden iyiye kafaya koymuş bir kere. El değiştiren testileri gelinden zorla almış, gene Nihat'a vermişti. eşmeye dek de arkasından gözlemişti.

Herkesin önce gözdağı sandığı ceza uygulanmıştı.

Böyle kavgaların ardından çoğu zaman yaptığı gibi, o gün de halasına ks gitmişti Nihat.  gün hiç uğramamıştı eve. Hala evi de yoksul bir ev...  gün sonra anası yalvara yakara zorla götürmüştü.

Kırılan gururunu ancak futbolla onarabiliyordu. Her acının tek ilacı bu oyundu sadece. Çalımlarla, şutlarla, attığı gollerle arkadaşlarının hayranlığını kazanmak, yaşadığı bütün acıları unutturuyordu, baba dayasını bile... Top sesini bir duymayagörsün; dayak, hakaret, çeşmeye gönderilmek, çıplak ayakla bırakılmak, cezanın her türlü vız geliyordu. Sevinçten yana çok kısır yaşamında, futboldan başka bir mutluluğu yoktu ki...

O günlerde babayla arasındaki bu inatlaşma epey sürüp gitmişti. Biri dayası, öteki futbolu boşlamadı. İşsizlik öylesine katılaştırmıştı ki babayı... Dayaktan daha etkili olacağına inandığı yollar da aradı. Sonunda ayak-kabılarını sandığa kilitlemeye kadar götürdü işi. Pazar olunca, futbol en çok o gün oynanırdı, Nihat'ın ayak-kabılarını alıp sandığa kitliyor, hadi nereye gidersen git, diyordu. Ayakkabısız nereye gidilir? Ayakkabı olmayınca nasıl top oynanır? Sanki sandığa kendi kitlenmiş, hapsolmuştu. Yaşadığı bu sıkıntıyı yaşamının hiçbir döneminde duymadı. Bazı zamanlar köyü, köydeki çocukluğunu bile arar oldu. Oysa buralara gelmek için hastalanmaya bile razıydı köydeyken. Şiddet gören bir kadının boşanmak gibi bir seçeneği vardı en azından, ama şiddet gören bir çocuğun bu şansı da yoktu. Babadan bunaldıkça köye gezmeye gidiyor, birkaç gün içinde anlıyor ki, oralara da yabancılaşmış. Üç beş gün geçmeden sıkılıyor, kente, kentteki yaşamına dönmek istiyor.

Bu işsizlik karabasanı öyle küçük zararlarla atlatılmadı. İlk kez o yıl kırık notlar aldı Nihat, ilk kez o yıl bütünlemeye kaldı. Yaşamının en büyük yalanını ilk kez o yıl söyledi evdekilere: Sınıfta kaldığını sakladı. Top oynadığı alanları iyi bilen baba, okulunun yolunu bile bilmiyordu, bu yüzden de o koskoca yalanı kimse anlayamamıştı.

En yoksul mahalle arkadaşlarının cebinde bile birkaç kuruş harçlık olurken, o hep meteliksiz dolaşırdı. Kaç kez sinema kapılarında parasızlık yüzünden arkadaşlarından ayrılmak zorunda kalmıştı.

“Yok mu ulan bir bilet paran?”

Züğürtlüğün böylesini mahallenin en yoksul çocuğu bile anlayamıyor, şaşıyor. Onlarla dolaşırken, paralı bir yere gidilecek diye korkardı. Parasızlık yüzünden arkadaşları arasındaki mutluluğu da tam duyamıyor, salt bu yüzden onlardan uzaklaştığı oluyordu. Zaten baba da böyle olsun, arkadaşsız kalsın istiyordu. Ona göre insanı para harcamaya özendiren arkadaşlarıydı.

Cebi parasızken (arпасız kalmak diyordu arkadaşları buna), canının çektiği yiyecekler bir başka görünüyordu gözüne, daha bir imrendirici oluyordu. Yıllar sonra kendi dükkânlarında iyice kanıksadığı yiyecekleri canı nasıl da çekerti. Parasızlık, istekleriyle, özlemleriyle arasında aşılmaz bir duvar örüyordu. Sevdiği her nesneye gönlüyle, düşleriyle uzanabiliyordu ancak.

Defter, kitap parası istediğinde bile;

“Nerden veriyim?” diyordu baba. “İşim mi var benim?”

Daha üstelerse, okula göndermeyeceğini, okutmayaacağını söylüyordu. Gözünü korkutuyordu belki, belki de gerçek niyeti buydu, okuldan soğutup işe vermek... Üstelik derslerindeki eski başarısının sürdüğünü sanırken söylüyordu baba bunları. Ya bir de sınıfta kaldığını bilse!

Yalnız ana bu konuda biraz daha duyarlı görünür, oğlunun hevesi kırılсын istemezdi. Oysa hevesi çoktan kırılmış, sınıfta bile kalmıştı çocukları.

Bir işe girse, üstündeki bu baskının kalkacağını, cebinin para göreceğini düşünüyordu Nihat. Bıraksa mıy-

dı yoksa okulu? Özlemleriyle arasına giren o duvarları, işe girerse, bir bir yıkacağına inanıyordu. Sinirli, pinti babaya el açmaktan ancak böyle kurtulabilirdi. Az bir mutluluk muydu bu?

“Okutmazsanız okutmayın!” diye bağıyordu artık harçlık alamadığı günlerde.

Hâlâ eski başarısının sürdüğünü sanıyorlardı. Eve getirdiği okul karnelerinin üstünde arkadaşlarının yardımıyla düzeltmeler yaptığını, başarı haberlerinin yalan olduğunu bilmiyorlardı. Alışlagelen başarıları sürüyor, hep de sürecektir sanıyorlardı. Oysa o çalışkan çocuk, çamaşirevinde Şef’in zor sorularını anında yanıtlayan o zeki çocuk, sınıfta kalmıştı. Ne evde, ne mahallede biliniyordu bu. Öylesine değişmişti ki, kendi kendini tanıyamaz olmuştu Nihat. Serseriliklere özenç duyar olmuştu. Arkadaşlarıyla kimi serseriliklere bulaştı, çoğu yerde de yüreksizliği, korkuları kurtardı onu. Bir Yaşar’ın, bir Engin’in aklına uyup esrara başlamadı hiç değilse, sabah akşam barbut atan mezarlık kumarcılarına karışmadı. İçkiyi bile bir iki kez tatmakla yetindi. Hem bunlara verecek parası mı vardı?

O yıllarda bir soygun tasarıları bile olmuştu. Plan, Engin’le Yaşar’ın kafasından çıkmıştı. Engin, astsubay olan babasının beylik tabancasını getiriyor, arada bir Ankara dışında atış talimleri yapıyorlardı. Önce sadece talimdi yaptıkları. Tabancayla oynamak hoşlarına gidiyordu. Nihat, insana bir anda birkaç kişiyi birden öldürebilecek gücü veren böyle bir silaha ilk kez bu kadar yakın oluyordu.

Soygun planını ilkin Yaşar attı ortaya. Grubu çekip çeviren de Antep’ten gelip aralarına karışan bu çocuktu zaten. Engin, Sedat çoktan hazırıldılar. Azıcık nazlanan

Rıdvan'ın aklını çelmek zor olmamıştı. Nihat, bir başına nasıl oyun bozanlık etsin? Rıdvan'ın da o yana kaydığını görünce, çaresiz:

“Olur,” dedi. Bir yandan da için için dua ediyordu, biri vazgeçsin ya da işin şaka olduğunu söylesin diye... Hallerine bakınca hiç şaka gibi görünmüyordu.

Atış talimi yaptıkları tepelerden geçen belediye otobüslerinden birini soyacaklardı. Bu ıssız yerde yakalanmayacaklarına inanmışlardı. O günlerin ünlü gangsteri Necdet Elmas oluvereceklerdi. Bunları düşünerek, yapacakları işten büyük bir heyecan duyuyorlardı.

Yol kenarına, uygun bir yere yatmışlar, tuzağa düşürecekleri otobüsü beklerlerken, korkak bir oyun bozan görünmemeye çalışarak, nasıl ipe un sereceğinin yolunu aradı Nihat:

“Yahu biletçilerde fazla para olmaz,” dedi. “Bu hattın müşterisi de azdır zaten. Girdiğimiz belaya değmez bu iş.”

“Açıkça korkuyorum desene ulan inek!” diye Yaşar parladı.

Neyse ki yalnız kalmadı, Kenan'la Sedat da onu arkalayınca, grup bu soygun işinden vazgeçti.

Aralarında Yaşar olduğu sürece kirli bir işe bulaşmamak elde mi?

Zayıf, kara kuru bir oğlandı Yaşar, ama sıırım gibi, benim diyen delikanlının gücü yetmezdi ona. Kilis'ten nakil gelmiş, ortaokul öğrencisiyken karışmıştı aralarına. Kısa zamanda sınıfın en dayı geçinenlerini bile yıldırmıştı. Cebeci'nin bütün kızları kendilerine musallat olan bu çocuğu tanıyordu, onu görür görmez yolunu değiştirmeyeni yoktu. Güpegündüz kaç kızı çekip sokak ortasında öpüvermişti. Tazı gibi de hızlıydı, kıza öpücü-

ğü kondurur, ardından pırr... Tut tutabilirsen... Okuldan çok sinemalarda, kahvelerde geçiyordu günleri. Okula karşı eski ilgisi kalmamıştı.

Derslerin kesildiği günlerde, okul bahçesinde Hidayet Bey'den öğrenmişti kötü haberi:

“Oğlum, ne yaptın sen? Sınıfta kaldın haberin var mı?”

“Nasıl olur öğretmenim? İki zayıf dersim vardı benim. Çok çok üç ders...”

“Devamsızlıktan oğlum, on üç dersten kaldın hem de, belge aldın, kovuldun sen okuldan. Bilmiyor musun?”

“Düzeltilmenin yolu yok mu hocam? Rapor filan...”

“Geçti artık. Önceden olsaydı, kurul toplanmadan...”

Hidayet Bey çok üzölmüş görünüyordu:

“Sen böyle olacak öğrenci miydin oğlum?”

“Devamsızlığımın otuz günü geçtiğini bilmiyordum hocam. Beni hiç uyaran olmadı.”

“Sorsaydın, öğrenseydin muavininizden.”

“Öğrenmek istedim. Belkis Hanım velini getir, dedi.”

“Getirseydin oğlum.”

“Babam öldürürdü beni...”

Başını eğiyor Nihat, babasının nasıl bir baba olduğunu anlatmak o kadar zor ki... Her durumda yalnız hiddetini, öfkesini, yumruğunu, tekmesini ortaya koyan bir adamı nasıl anlatsın bu nazik öğretmenine? Korku ve hoşgörüsözlüğün getirdiği yalanlarla doluydu ailede ilişkiler. Babasına ikinci sınıftayım, diye yalan söylediğini de bilmiyordu Hidayet Bey. Anlamamış gibi yüzüne bakan öğretmenine biraz daha anlatmaya çalıştı babasını:

“Babam beni öldürürdü öğretmenim. Getiremezdim okula...”

Gözyaşlarını öğretmenine göstermemek için hemen uzaklaşmıştı ordan. Okul bahçesini kuşatan akasyalar, kalın bahçe duvarları, uzun kavaklar fır dönüyordu tepesinde. Basketbol potaları, kale direkleri birbirine karışmıştı. Yer gök birbirine karışmıştı sanki. Hidayet Bey bile ayırımıydı; böyle olacak öğrenci miydi o? Başarısı taa köyünde bile herkesin dilindeydi. Okuyan çocuklara örnek gösterilir, okuyacak çocuklar için ona danışılırdı. Böyle biri on üç dersten belgeli olmuştu. Başına gelenleri evdekilerden hâlâ gizliyor, kendine bir çıkış yolu arıyordu.

Bu gizli sorunu yüzünden iyice içine kapanmıştı. Gerçek öğrenilecek diye korku içindeydi. İçin için kendini de suçluyordu, Yaşar’a, Engin’e uyup okulunu asmamalıydı?

Yalan başlamıştı bir kez, üst üste katlanıp gidecekti. Geçen yıl sınıfta kaldığını söyleyememişken, bu yıl belge aldığını nasıl söylesin? Böyle bir gerçeği öğrenince, yaşatır mı babası onu? Ölümlerden ölüm beğen o zaman!

Şimdi veresiye defterlerini hesapladığı bu dükkânı işte o günlerde açmışlardı. Bir yıl iş arayan baba, iş bulamayacağını anlayınca, gecekondusunun bir yanını yıkıp bakkaliye yaptı. Tanrı eşin dostun yokluğunu vermesin; kime gittilerse, kime el açtılsa boş dönmediler. Akrabalardan altını bileziği satılmayan gelin kız kalmadı. Faizle paralar buldular. Böyle açıldı bu dükkân. İşleri umduklarından da iyi gitti. Mahallede böyle bir yer, yıllardan beri beklenirmiş.

Buranın ilk halini anımsadıkça, gülüyor şimdi Nihat. Kocaman vitrin camının yerinde eskiden küçük bir

pencere vardı. Dışarıdan dükkân olduğu anlaşılmazdı. Tabanı o zamanki kondular gibi topraktı. Tezgâhı, rafları, “gözgöz” dedikleri birbirine eklenmiş önü camlı tah-ta bölmeleri Fahri Usta’ya yaptırmışlardı. Öylesine der-me çatmaydı ki başlangıçta... Buzdolabı bile yoktu, o yıllarda buzdolabı nerdeyse küçük bir ev fiyatına... Ya-zın sıcaklığında süt şişelerini, yoğurtları içi soğuk su dolu leğenlerde sakarlardı. Çoğu yiyecekler bozulduğu için dökülürdü. Demirbaş eksigi, mal eksigi çoktu; ama elle-rinden geldigince müşteriye “yok” dememeye çalışılırdı. Müşteriye ha yok demişsin, ha kovmuşsun... Böyle der-di baba. Kendilerinde bulunmayanlar bir koşu gidilip başka dükkânlardan getirilecekti. Müşteriyi öteki dük-kânlara kaçırdın mı, elin adamı ne yapıp eder, ayartır, elinden alırdı.

Üst üste sınıfta kalıp belge aldığı, yani okuldan ko-vulduğu, dükkânla gelen mutlu günlerde ortaya çıkmış-tı. Nihat, belgeyi cebine koymuş, akşam lisesine yazıl-mak için uygun bir veli arıyordu. Başına gelenleri baba-sına söylemeyip saklayabilecek, kafa dengi biri olmalıydı bu. O günlerde kimi geceler baba, çocuklar dükkân-dan para sızdırıyorlar mı diye, gece uyanıp, herkes ya-tarken üstlerini başlarını arardı. Cebindeki kovulma belgesi böyle bir aramada çıktı ortaya. Evde herkes bey-ninden vurulmuşa döndü. Başarısı her yerde övgüyle konuşulan çocuğun düştüğü hal, inanılacak gibi değildi. Baba epey bir söylenmiş, bağırip çağırmıştı. Eskiden ol-sa, eski babası olsa, işçiymen ya da işsizken olsa, böyle ucuz atlatamazdı Nihat. Dükkân epey bir değiştirmişti babayı. Hem artık “dayak çocuğu” gibi görmüyordu bü-yümüş oğlunu. Olaya ondan hiç beklenmeyen bir so-ğukkanlılıkla çözümler aradı.

Baba, elinde kovulma belgesi, hayatında ilk kez oğlunun okuluna gidip, yöneticilerden bu belgenin anlamını sordu. Oğlunun okula kabulü için epey bir ağlayıp sızladı. Yöneticiler tek çözümün akşam lisesi olabileceğini söylediler.

Baba, bir elinde gene şapkası, bir elinde istenen belgeler, akşam lisesi yöneticilerinin karşısına çıktığında da epey gözyaşı döktü. Ağlarken, tıkana tıkana, “Köyden ben bu çocuğu okutmak için geldim!” diyor, başka bir şey demiyordu.

Babanın bu hali öyle bir dokundu ki Nihat’a, yenden eski Nihat olacağına yeminler etti.

Öyle de oldu, kısa zamanda eski başarılarına yenden döndü. Babanın işsizliğiyle başlayıp, bu dükkânla biten o karabasan iki yılına mal olmuştu. Hiç dert değildi bu, zararın neresinden dönülürse kâr... Ailede herkes böyle düşünüyor, kimse bu olup bitenlerle ilgili canını sıkacak söz söylemiyordu.

Dükkânın kazancı öylesine iyiydi ki, daha ilk yıllarda Hulusi gibi haset, kıskanç komşulardan, kem gözlerden korkar oldular. Aile eski günlere göre, büyük bir bolluk içindeydi. O güne dek hiç görmedikleri, bilmedikleri yiyecekler girmişti sofralarına.

Nihat, dükkânın boş, sessiz zamanlarında eski günleri düşünüyor, bol bol notlar alıyordu. Bu dükkânın ilk yıllarını yazacağı oyunda kesinkes anlatmalıydı. Burası olmasaydı, iki yıl sınıfta kaldığını öğrenince, okutur muydu babası? Dükkânın getirdiği varsıllık babayı bile değiştirmişti. Bunun yanı sıra, aile için yeni, başka sıkıntılar tanımaya başladılar. Sözgelisi “iflas” korkusu, yeni bir korkuydu ailede. Eskiden böyle bir kavram,

böyle bir kaygı yoktu onlar için. İşler tıkır tıkır giderken bile baba diline pelesenk ederdi bu sözü:

“İflas ederiz sonra haa, iflas!”

Epey bir zamandır unuttukları bu korku, mahalledeki kooperatif sözüyle birlikte şimdi yeniden hortladı. Yazacağı oyunda bütün esnafa, tüccara özgü, özellikle de kriz günlerinde yaygınlaşan bu kaygıyı da anlatacaktı. Bir yere sinmiş, sinsice bekleyen bir düşman gibiydi iflas... Veresiye defteriyle yan yana duran oyun notlarına bu konudaki düşüncelerini de ekledi. Şu çok kısa yazarlık deneyimi içinde görmüştü ki, not almazsa, insan yaşadıklarını, düşündüklerini çok çabuk unutuyordu. Oyunuyla ilgili notlarına şunları da yazdı Nihat: “Bu korku, bu kaygı anlatılmadan, bir esnaf ailesinin gerçeği tam anlatılamaz. Bizimkiler iflas edeceklerine kimi zaman gerçekten inanırlar, kimi zaman da bu kaygı biz çocuklara karşı kullanılır, savurganlıklar böyle önlenmeye çalışılırdı.”

Bunca bol, bunca güzel yiyeceği bir arada ilk kez bu dükkânla birlikte görmüştü çocuklar. Çikolatalar paket paket, cins cins; leblebilerin sarısı, beyazı, şekerlisi; fındık fıstık kavanozlar dolusu; peynirin, zeytinin, reçelin en az bir iki çeşidi tenekelerle ellerinin altında. Çocuklarını bunca yiyeceğin içinde bırakıp giderken, akli hep dükkânda kalırdı babanın. Canları çektikçe, bazen onun yanında bile gizlice uzanıverirlerdi. Lokumlar, çikolatalar, fındık fıstık gerçekten satılıyor mu, yoksa çocukların midesine mi gidiyor? Neler neler gelirdi babanın aklına. Dükkândaki onca yiyeceği ya satıldı diye gizli gizli hallediyorsa çocuklar! Buna karşı bir önlem almak da zordu. Çocuklarına sürekli iflastan söz etmesi biraz da bu yüzdendi.

“İflas ederiz, kapanır burası. Önünüze gelenden atıştırıp durmayın!” diye, baba boyuna sıkıldardı çocuklarını. Dükkân kapanırsa düşecekleri yoksulluğu anlatırdı:

“Siz böyle har vurup harman savurursanız, biz çabuk kârı kediye yükleriz.”

İflası anlatan yığınla sözcük, deyim vardı babanın dilinde: Topu atmaktan, batmaktan, gömüklemekten, söz ederdi hep.

Baba, mala gedeceği günlerde, bir şey unutmuş gibi neden sonra geri döner, ani baskınlar yapardı dükkâna. Kaç kez ellerinde fındık fıstıkla, ağızlarında lokumla, bisküviyle yakalamıştı çocukları. Hele sokakta oyuna dalıp, dükkânı, kasayı unutmaları babanın en büyük korkusuydu.

Bir gün sokakta oyuna dalmış çocuklarına iyi bir ders vermişti. Onlara görünmeden içeri girmiş, kasada ne kadar kâğıt para varsa cebine indirdikten sonra, çağırıp hesap sormuştu:

“Nerede bu paralar?”

Şevket’le Nihat birbirlerinin gözlerine bakıyorlar, ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Gerçekten de bomboştu kasa... Oysa az önce bir sürü kâğıt para vardı. Allah Allah! Nereye gider onca para? Evet, sokakta oyundaydılar ama, bir gözleri de hep dükkândaydı. Böyle durumlarda büyük olmanın zorluklarını yaşırdı Nihat. Babanın gözleri daha çok onun üstünde olurdu, olayın ilk sorumlusu o sayılırdı. Şevket için iş kolay; ağabeyinin arkasına sığınıverirdi hemen. Öteden beri hep böyleydi onun huyu.

Baba dişlerini sıkı sıkı:

“Vaah size vah!” diyordu. “Batırdınız beni, batırdınız! Şunlara bakın siz! Dükkânı bırakmışlar da oyun

oynuyorlar sokakta. Nerede, bulun paraları? Kime çaldırdınız, kime çarptırdınız?”

Baba en küçük bir gevşeme göstermeden, oyununu sonuna dek sürdürmüş, günlerce hesap sormuştu:

“Nerede o paralar? Kime çaldırdınız?”

Çocuklar günlerce süren suçluluk duygusundan, işin içinde babanın bir oyunu olduğunu anlayınca kurtulmuşlardı.

Baba gidince iki kardeş (küçük kardeş Zahit çok az karıştırdı onlara), yiyeceklere öyle birden yüklenmezler, “Seninki çok, benimki az,” diye sürekli birbirini dizginlemeye çalışırlardı. Baba mala gittikten epey sonra başlardı şölen. Onun kurnazlıklarını, ani baskınlarını biliyorlar, tuzağa düşmüyorlardı artık. Gerekirse dükkânın kapısında sırayla nöbet bile tutuyorlardı. Bisküvi arasına lokum koyup yiyorlardı en çok, “sarma”ydı bunun adı. “Cevat gitti, sarmalar başladı,” diye gülüşürlerken, sak sak lokum yapışmış ağızları güçlkle açılıp kapanırdı. Hele de bu suçlarına anayı da ortak etmişlerse, keyiflerine diyecek olmazdı. Ana da yanlarındaysa yaptıkları suç olmaktan çıkar, içleri daha bir rahat yiyip içerlerdi. Öyle birkaç lokumla, bisküviyle dükkânın iflas etmeyeceğini görmüşler, bu iflas korkusunu babalarının kendilerine karşı kullandığını anlamışlardı.

Karşılarına yeni bir bakkal dükkânı açıldığında (şimdi kooperatif yüzünden olduğu gibi), iflas korkusu daha bir yoğun duyulurdu. Böyle zamanlarda sanki bir savaş hali yaşanıyormuş gibi, baba herkesi tedirgin ederdi. Hoşgörüsü iyice azalır, çok sertleşirdi. Gene “iflas” sözünü ne çok dolardı diline. Evde bir karabasan yaşanırdı sanki, şimdi olduğu gibi... İflas korkusunu sürekli diri tutardı. Bu korkunun ne kadarının gerçek,

ne kadarının kuruntu, ne kadarının oyun olduğu bili-nemezdi. Onun böyle zamanlara özgü uyarıları, önlem-leri, ögütleri yeniden girerdi yaşamlarına. Müşteriye iyi davranılacak, kimse gücendirilmeyecektir. Uyulması ge-reken ilkelerin başında gelirdi bu. Müşteri huysuz, aksi hile olsa, çocuklar gibi avutun, derdi baba. Böyle za-manlarda veresiyecilere daha bir anlayışlı olunurdu. Ve-resiyeci müşterilerin sayısı birden kabarır, borç yazdık-ları defter sayısı bile artardı. Kiracılara veresiye verme-mek ya da kefilsiz hesap açmamak gibi ilkelerini baba kendisi bozardı. Hem de yeminle koyduğu ilkelerini, yeni bir rakip yüzünden ister istemez bozardı.

lyice dar, kısmık biri olurdu baba. Evde pişirilen yemeklere bile karışırđı. Gelinine, pişirsin diye elde ka-lan, satılmayan malları verirdi. Satılmayan, bayat ek-mekler kendi sofralarına giderdi. Koskoca bakkal ailesi taze ekmeğe bile özlem duyardı. Çocuklar bu durumdan yakınacak gibi olurlarsa, savaş günlerini, kıtlık günleri-ni, kendi çocukluğunu anlatırdı onlara. “Ot yedik biz, taş yedik!” diye gözlerini belerte belerte terslerdi çocuk-larını. Bulup da bunamak sayardı onların yaptıklarını. Şımarıklık sayardı. Ne demek ekmek beğenmemek, Tanrı’nın nimetini horlamak!

Baba, eski yoksulluk günlerini, kıtlık günlerini an-latırken, Nihat’ın, Şevket’in, Melahat’ın gözleri fal taşı gibi açılırdı:

“Taş mı yerdiniz baba?”

“Ot mu yerdiniz gerçekten?”

“Elbette ya, taş yedik, ot yedik! Ne sandınız?”

Baba bunlarla övünür gibiydi. Çocuklarının sert di-ye yakındığı ekmeği öfkeyle alır, elleriyle parçalar, dün-yanın en tatlı yiyeceğiymiş gibi yerdi.

“Pambık gibi ekmek! Nesi varmış? Aç değilsiniz de ondan. Ah bir aç olsanız, bal gibi yersiniz bu ekmeği.”

Çocuklar gizli gizli birbirinin gözlerine bakıp gülüşürlerdi. Babanın davranışını doğru bulsa bile, bu gizli alaylara çoğu zaman ana da katılıyor, kaçamak gülüşlerle, uğrun bakışlarla bir dayanışma başlıyordu aralarında. Bu dayanışma, bu ortaklık sayesinde, babanın söylediklerine kızan olmazdı. Onun en ağır hakaretlerine bile gülüp geçiyorlardı. Babanın yarattığı mutsuzluğu, aralarında paylaşıyorlardı.

İşlerin bozulduğu zamanlar, dükkânın ilk kurulduğu yıllardaki titizliğine dönerdi baba. Cam kavanozlardaki, raflardaki pahalı yiyeceklere, çerezlere kuşkuyla bakardı. Bunca yiyecek içindeki en küçük bir eksilmeyi bile görür, sorardı:

“Bu ceviz içinden sattınız mı hiç?”

Çocukların bakışlarında, yüzlerinde kuşkusunu destekleyen belirtiler yakalarsa, ardını bırakmazdı:

“Gerçekten satıldı mı bunlar?”

Büyük olduğu için topun ağzında hep Nihat vardır. Şevket, olsa olsa ağabeyine uymakla suçludur. Ağabeyi yapmazsa, o da yapmayacaktır. Babanın bu öfkeli anlarında büyüğünün arkasıdır onun yeri. Nihat, küçük kardeşinin arkasına sığınamaz ki! Öfkeli baba, ilk yanıtı ondan bekler, gözleri Nihat’ın üstündedir, çünkü elebaşı odur.

“Satıldı. Başka ne olabilir ki?”

Kolay kolay inanmış görünmez baba. Vuracak gibi elini kaldırır; hanidir unutulmuş tokadının, tekmesinin acısını anımsatır.

“Batıracaksınız beni, batıracaksınız bu dükkânı. Iflas edeceğiz, iflas!”

Nihat, o günlere değgin anımsayacağı bunca çok anısı olacağını doğrusu hiç düşünmemişti. Yazarlık uğraşı belleğine, zihnine ayrı bir canlılık verdi sanki. İçi kuruyemiş dolu cam kavanozlara bakarken, çocukluğunun, ilk gençlik yıllarının olayları bir bir gözlerinde canlanıyordu. Yazması söz konusu olmasaydı bunları anımsayamaz, düşünemezdi bile. Dükkânda çalışmaktan eskisi gibi sıkıntı duymuyordu. Babası bile ayrımındaydı bunun. Eskiden bu işlere candan sarılmadığını birkaç kez yüzüne vurmuştu gene. Hele şu veresiye defteriyle ilgili işlere düşkünlüğüne hiç anlayamıyor olmalı. Oğlunun yazmak gibi bir amacı olduğunu bilmiyor, herhalde salt memurlukta aradığını bulamamasına bağlıyordu.

Bir müşteri yarım kilo peynir isteyince, tezgâhın altındaki emaye kapta peynirin tükenmiş olduğunu gördü. Açılmış teneke de yoktu. Bitişikteki depodan yeni bir peynir tenekesi getirdi, bu işlerde kullanılan kör bir keserle kenarlarına vurarak açtı, tuzlu sarı sularını döke döke içinden büyükçe bir kalıbı çıkardı, emaye kaba koydu. En çok sabahları satılıyordu peynir, tek bir kalıp yeterdi şimdilik. O, peynirle uğraşırken tezgâhın önünde epey bir müşteri birikmişti. Babası olsaydı kızardı buna. Ona göre bakkallıkta önemli kusurlardı bunlar. Böylesi hazırlıklar müşteri yokken, müşteri istemeden yapılmalıydı. Küçücük kusurlar için bile söylenir dururdu.

Kadının istediği yarım kilo peyniri tarttı önce, sonra öteki müşterilerle ilgilendi. Neyse ki kalabalığı dağıtmak güç olmadı, kuru kalabalıkmış, işleri çabuk bitti. Ayağının dibindeki peynir tenekesini kaldırmadan önce, emaye kaba gözeneklerinden sarı sular sızan bir kalıp

daha koydu. Kahvaltılıkclarını akşamları alanlar içindi bu da. Peynir en çok sabahları satılıyordu. Bir peynirle ilgili bile uyulmasını istediği nice kuralları, hesapları vardı babanın. Tuzlu sudan tezgâha satılacak kadar çıkarılmalıydı; ne çok, ne az... Suyunu iyice süzmüş olarak, kupkuru satılırsa zarar ederdi. Hemen tenekeden çıkarıp, “alasulu” satmak da doğru değildi, müşteri hoş karşılamazdı bunu.

Öğlen kalabalığı geçmiş, rahatlamıştı Nihat. Tezgâhın altına koyduğu defterini yeniden aldı. Peynir konusunu düşünürken, aklına bir yığın düşünce gelmişti. Unutmamak için bunları hemen yazdı. Bu dükkânın ilk açıldığı yıllarda bura insanını sofrasında peynir bile lükstü. Kahvaltılık yiyecek çeşidi bir ikiyi geçmezdi. Margarin türü bir yağ ve reçel olurdu genellikle. O günlerde bir de “gül reçeli” çok satılırdı, en ucuzu buydu çünkü. Çoğu bunu da alamaz, köyünden getirdiği pekmezi yeğlerdi. Zamanla reçele alışanlar, pekmezi unuttular. Tüketime yavaş yavaş bu dükkânda alışmıştı mahalleli. Öyle yarım kilo, bir kilo peynir alabilene pek rastlanmazdı. Şimdi o günlerin veresiye defterlerinden biri olsaydı, bu gelişmeyi daha somut görebilirdi. Önce yüz-iki yüz gram derken, peynir vazgeçilmez, olağan yiyecekler arasına katıldı. Giderek başka çeşitleri de istenir oldu. Tulumu, kaşarı, akıtmacı... derken çeşitler çoğaldı. İnsanları bu tür yiyeceklere, tüketime alıştırmamanın biraz da kendi ellerinde olduğunu anlamışlardı. Herhangi bir malı burada satılmaz, burada gitmez, diye getirmemenin yanlış olduğunu kısa zamanda görmüşlerdi. Bir bakkalı ilgilendiren her türlü mal getirilmeli, müşterinin gözleri önüne konmalıydı. “Bu neymiş?” diye önce görüp soracaklar, tanıyacaktı, sonra alacaklar-

di. Önce bir iki kişi alır, derken koca bir mahallenin yiyecekleri arasına katılırdı. İnsanlar birbirinin yalnız giyimine kuşamına değil, sofrasına da bakıyordu. İlk lüks gibi görünen nice yiyecek içecek, gittikçe bura insanının da günlük gereksinimleri arasına katıldı. Başlangıçta yalnızca “sade gazoz” satılırken, şimdi meşrubatın, biranın her türlü satılıyordu.

Ah, ne kadar isterdi eski veresiye defterlerinden birini bulabilmeyi! Yeni yeni kentlileşen bu insanların tüketim alışkanlıklarındaki gelişmeyi, değişmeyi açıkça görebilirdi. Tüketimdeki çeşitlenme hızla artmıştı. Buna karşılık eskiden çok alınıp satıldığı halde, şimdi unutulmuş, hiç istenmeyen mallar da vardı. Sözcüğü, ilk yıllarda kınayla birlikte rastık da çok satılırdı. Şimdilerde kına bir parça direnirken, rastık unutuldu. Kınanın da şurada birkaç yıllık ömrü kaldı. Düğünlerde, kına geceleri için alıyorlar. Burası mahallenin yalnız bakkalı değil, tuhafiyesi, manavı, sırasında kasabıydı da... Çeşit çeşit iplikler, kukalar, tığlar, şişler, miller, danteller satılıyordu. Dükkânın bir köşesinde birkaç çeşit sebze her zaman bulunurdu. Baba ara sıra inek, dana keser, kasap gibi mahallenin et gereksinmesini de karşılardı. Eskiden çamaşır sodası vardı, şimdi çeşit çeşit deterjanlar aldı çamaşır sodasının yerini. Şimdikiler bilmezler bile... Kimi gelişmeler salt bura bakkallarına özgü değildi elbette. Eski veresiye defterlerinden biri bulunabilse, çivi, menteşe, kapı kilidi gibi ürünlere de rastlanırdı. Burarlarda boş toprak kalmadığı için gecekonduculuk eski hızını yitirdi. Bu yüzden yapı gereçleri alınıp satılmaz oldu. En azından bakkallar bu işleri bıraktı. Yapı gereçlerinin her türlü artık bakkallarda değil, “ardiye” denilen yerlerde satılıyordu.

Bir de “emen” satılırdı eskiden, bu gün yalnız pas-
tırma üstünde görülebilen bir yiyecek...

Nihat, yazacağı “Veresiye Defteri” adlı oyunun not-
larına bütün bu anımsadıklarını da ekledi.

Ayrı Dünyalar

Akşamüstü baba bir kamyonet dolusu malla geldi. Kocasının geldiğini duyar duymaz ana da çıkıp geldi öteden. Kamyonetten indirilmeyi bekleyen kocaman çuval-ları gösterip içini çekti:

“Bunların altına girecek yiğit gerek şimdi.”

Ne kocasından umuyordu bu yiğitliği, ne Nihat’tan.

Kamyonetin şoförü, biraz ötede, tam bir beyefendi gibi duruyordu. Daha işi alırken, indirilmesine bindirilmesine karışmam diye kesimini kesmiş adam... Yarıdım eder mi, diye gözlerine boşa bakıp durdu Fadime. Nihat, iri çuval-ları şöyle bir yokluyor, kaldırıp kaldıramayacağını anlamaya çalışıyordu.

“Ah, ah!” diye gene iç çekti Fadime. “Şevket’imi nasıl aramazsınız şimdi!”

Belli etmese de bu sözün kışkırtıcı etkisini içinde duydu Nihat. Küçüğünün yerini tutamamak gibi bir durumu kabullenemiyor, kendine yakıştıramıyordu. Oku-

muşluk yüzünden kol gücünü, bilek gücünü yitirmişti. İçine sindiremeze de gerçek bu... Sağını solunu tarttığı çuvallardan birinin altına giriverdi sonunda. Hoop, dedi, havalandırdı. Düştü düşecek, çuvalın altında kalacak diye ötekilerin yürekleri ağzına geldi. Bir adım, iki adım daha derken oradakilerin de desteğiyle kocaman şeker çuvalını içeri atıverdi. Bir mucize gerçekleşmiş gibi şaşkıncı ana.

“Öğretmenliğe benzemez bu işler,” diye müşterilerden biri takıldı.

Nihat, büyükçe bir çuvala daha el atıp altına girecekken, ana engelledi:

“Yoo, aman haa! Alışık değilsin sen oğlum. Git öte git! Bir yanın sakatlanacak şimdi.”

Nihat'ı kovarcasına uzaklaştırdı çuvaldan. Az önceki başarısına karşın onu hâlâ küçümser gibiydi. Bu işler sana göre değil, demeye getiriyordu. Ananın uyarısıyla Nihat'ın yanından çekildiği çuval geldiğinden beri herkesin gözünü korkutuyor, kimse elini sürmeye yanaşmıyordu. Yardım dilenen bakışlarla şoföre bir kez daha göz atıldılar. I-ıh! Bu adamdan hayır gelmeyeceği daha baştan belliydi. Kesimini bozmaya niyetli görünmüyordu. “Kalıbının adamı değilmiş,” dedi Fadime içinden. Gelip geçenler arasında işe yatkın, güçlü bir erkek bulunamayınca, bu ağır çuvalın altına girmek babaya düştü. Hoop, dedi, alıverdi çuvalı sırtına. Arı sokmuş gibi ağır yükün altında yüzü bir anda şişmiş, mosmor kesilmişti. Ayakları birbirine dolaşıyor, çevredekilerin yardımıyla dengesini güç sağlıyordu. İkına sıkına, çok zor da olsa, o kocaman şeker çuvalını gereken yere getirip fırlatırcasına attı sırtından. Cevat'la birlikte herkes derin bir soluk aldı. Hemen oracıktaki sandalyeye oturuverdi

Cevat. Hırıl hırıl solurken, can çekişen ölümcül hastalara benziyordu. Uzun bir süre yüzündeki morluk geçmedi.

“Öldüm anam, öldüm!” diye inledi durdu.

Ana:

“Ah, ahh Şevket'im olacaktı ki şimdi!” dedi. “Bir el varırdı bu kocaman çuvallara.”

Daha köye göndereli bir hafta bile olmadan, Şevket'i özlemişe benziyordu. Belli ki çok sevdiği, evde bir ikili gibi hareket ettiği oğlunun gözden düşüp gitmesini istemiyordu. Dahası, onun yerini Nihat'ın almasından korkuyordu.

Babanın iniltileri hâlâ sürüyor:

“Öldüm aşiret, öldüm ben!”

Biraz kendine gelince, Fadime koluna girip eve doğru götürdü.

Akşam kalabalığının en civcivli zamanı geçmiş, dükân tenhalaşmıştı. Tek tük, arada bir gelenler vardı. Nihat, müşteri olmayınca, sıkıldıkça dışarı çıkıyordu. Dükânın önü bu alacakaranlıkta bile çocuk doluydu. Kuyudan su getiren kadınlar geçiyordu. Sokağın başındaki bozuk çeşmenin ordan karısının geldiğini gördü Nihat. Asuman'la sabahtan sözleşmişlerdi, gece burada kalacaklardı. Giyimiyle kuşamıyla, fönlenmiş kızıl saçlarıyla buradakilerin her zaman ilgisini çekerti karısı. Yaklaştıkça yüzündeki gülümseme artıyordu. Eve sapan ara yola gelince durdu,

“N'aber bakkal bey?” diye takıldı kocasına.

“İyilik sağlık öğretmen hanım!”

Karı-koca konuşurlarken, annesinin kokusunu almış gibi, oğulları Barış da göründü öteden. Evin merdivenlerini düşürcesine indi. Ardından Şevket'in çocukları

da fırlamıştı. Çevresindekilerin telaşı çocuğu büsbütün coşturuyordu. Böyle sevinç içinde büyüklerine koşarken, küçük adımları kaç kez ona oyun oynamış, çocuksu sevinci ağıta, gözyaşına dönmüştü. Oğlu gene düşecek diye haykıra haykıra koştu Asuman:

“Aman kuzucuğum!” dedi, çığlık çığlığa kucakladı yavrusunu; daha doğrusu kollarına düşüvermişti çocuk. Eve girerlerken, köşede bekleyen Nihat’a el salladılar.

Yeniden dükkânın önüne, voltasına döndü Nihat. Mutluluğu düşündü, neydi şu mutluluk? Her kitap bir başka türlü anlatıyordu onu. Sabahattin Ali, Kürk Mantolu Madonna’da, hayatın hiçbir zaman kafamızdaki kadar harikulade olamayacağını söyler. İnsan her şeyde bir eksiklik bulur, ama eksikğin ne olduğunu da tam bilemez. Bilemez çünkü, eksiklik kendindedir belki de... Hiçbir zaman ne olduğunu bilemediğimiz eksiklikleri düşünmek yerine, mutluluk biraz da yetinmek, razı olmak gibi geliyor Nihat’a. Tatarımsı çekik gözleri, ak tenli güleç yüzüyle karısının şöyle bir yanından geçivermesi; onu, eteğine sarılmış oğluyla görmek, mutluyum demesine yetmişti. Bütün bir gün boyunca sırtına yüklenen yorgunluğun ardından bile, gülmeyi, gülümsemeyi biliyordu karısı. Uzun dolmuş kuyruklarında bekledikten sonra, bu gecekondu mahallesine gelmek bile başlı başına bir yorgunluktu. Bir gülümsemeyle bile yaratıveren kolay bir duygu muydu mutluluk?

Karısı İstanbul’un Bağdat Caddesi’nde doğup büyümüştü, kendisi ise Ankara’nın bu yoksul gecekondu mahallesinde yetişti. Kentli bir kızla bu mahallenin ilk yakınlığıydı bu. Karısıyla birlikte böylesine bir ilki gerçekleştirmişlerdi. Asuman bile tam ayırımında değildi bunun.

Karısıyla arasında büyük bir uçurum, bir kültürel uzaklık vardı. Bu uçurum yutabilir, yok edebilirdi evliliklerini. Hani o filmlerdeki gibi; “Biz ayrı dünyaların insanlarıyız!” diye sonuçlanabilirdi birliktelikleri. Küçük sıkıntılarına karşın, bitmeyeceğini, süreceğini biliyor evliliğinin. Bir ilk örnekti onların evliliği, yaşama-lydı. Yeni tanıdığı günlerde pek ürküttüğü, yadırgadığı bu çevreye alışmış, ısınmıştı karısı. Bura kadınlarıyla kolayca dost olabiliyor, kabalıkları, bilgisizlikleri eskisi gibi rahatsız etmiyordu onu. Kadınların toplantılarına, günlerine de katılıyordu bazen.

İki ayrı kültürü uzlaştırmanın, kaynaştırmanın zorluklarını yaşadılar Asuman’la birlikte. Güç de olsa sonunda iki aile alışmış, kabullenmişti birbirini. Kimi sıkıntıları en yoğun biçimiyle evlilikten önce, nişanlıyken, son olarak da düğünde yaşamışlardı. Düğün değil de bir karabasandı sanki. O çelişkiler, terslikler, o günlerin toyluğu içinde büyük bir yükmüşçesine üstlerine binmişti.

Kayınbabası ters adamdı; düğünde ikide bir ortaya çıkıp halay çeken, göbek atan köylü kılıklı adamlara baktıkça sinirlenip durmuştu. Kaynatasının o hali Nihat’ın gözünden kaçmamıştı. Hem bunu anlamak için iyi bir gözlemci olmaya gerek yoktu. Asuman’ın babası, duygularını, tepkilerini ne gizlemesini bilirdi, ne ertelemesini... Çocuk gibiydi. “Akli sinirlerinin ucunda,” derdi Nihat onun için. İstanbul’un Bağdat Caddesi’nden gelen pek sosyetik yakınlarına karşı kendini rezil olmuş gibi görüyordu. Ya o konuklar dağılırken, birlikte fotoğraf çektirirkenki hali!... Kasketli, başörtülü, tülbentli hısımlarıyla birlikte durup bir iki poz çekinmek işkence gibi gelmişti ona. Hısımlarıyla aynı kare içine girmeyi

yakıştıramamıştı kendine. O zaman çok sinirlense de, şimdi gülüyor Nihat, “canı sağ olsun” diyordu. Fotoğraf albümleri Asuman’la mutluluklarını belirleyen sayısız karelerle dolu. Önemli olan da ikisinin ilişkisi değil miydi? O gün kayınbabası bir iki poz çekinmek isteyenleri terslemiş, yakınlarını kovarcasına uzaklaştırmıştı ordan. Düğün sırasında buna benzer tatsızlıklarda, Asuman’la ellerini daha sıkı tutmuşlar, dokunuşları daha sıcak gelmişti birbirine. Savcı babanın giderayak yaptığı o son terslikte de öyle olmuştu. Asuman’la el ele tutuşup, fotoğraf çektirmek isteyen köylülerin hiçbirini kırmamışlardı. 68 kuşağının aşkta, evlilikte; sınıf, din, dil, mezhep farkını nasıl yıktığının bir örneğini görmüşlerdi kendi düğünlerinde. O gece nice zıtlıklar girdi aynı kare içine, nice uzaklıklar, nice farklı renkler buluştu: Halay çekenlerle dans edenler, tangocularla, twistçilerle çiftetelliler, baş örtülülerle kaplin şapkalılar, şalvarlılarla mini etekliler... Davulcusuyla bateristi, bağlamacısıyla gitaristi, “elma” diyenle “alma” diyeni... Düğün süresince o süklüm püklüm halinde toyluğunun yanı sıra, bu kargaşanın da payı büyüktü. O günlerde böyle bir evliliğin yürümeyeceğine inanalar, karşı koyanlar az değildi... Onlar yanılmış olduklarını daha uzun yıllar, yaşamlarının sonuna dek göreceklerdi. Böyle bir kararlılıkla, kimi zaman zorlansa da, korumuştur evliliğini. Kayınbaba varsın aynı fotoğraf karesine girmesin yeni hisimleriyle. İstanbulluluğuna yakıştıramasın bunu. Asuman’la aynı çatı altında kare kare çoğalıp gelen mutlulukları albümlere sığmıyor ya şimdi... Dört yıldır kutlanan evlilikleri, Barış’ın yaş günleri, nişan, nikâh gibi, onları bu birlikteliğe getiren önemli anılar... Asuman, öteden beri çocuklarına hep ters davranan, her şeye kar-

şı çıkan babasının evliliğine de karşı çıkacağını biliyordu. Yeniyetmeliğinde, konuşmakta zorlandığı babasına bir ara mektup yazmayı bile düşünmüştü; bütün bunları bilen Nihat, onun düğündeki sinirli hallerine pek aldırmamıştı.

Bir müşteri dükkânın eşiğinde Nihat'ı bekliyordu. Dalıp gittiğinin o zaman ayrımına vardı. Müşteriyle birlikte içeri girdiler. Adam veresiyecilerdendi. Çayı sigarayı da yazdırmak istiyordu.

“Tekel maddelerini yazamıyoruz âbi,” dedi Nihat.

“Yoo, babanız veriyor...”

“Babam, vermeyin diye sıkılıyor bizi.”

“Hayır, yanışın var senin. Çayı sigarayı da alıyorum ben. Bize veriyor...”

Adam, sinirli bir tavırla, çay sigara verilmezse, öteki malları da bırakıp gideceğini söyledi. Oysa okumuş diye hep kibar olurlardı Nihat'a karşı.

“Ne yani, biz de mi kooperatifçilere karışalım?”

Aba altından değnek gösteriyordu adam. Kooperatifçilere katılıp, size karşı ben de savaşırm, demeye getiriyordu. Kooperatif dolayısıyla kimi müşterilerde beklenen huy değişikliği bu da...

“Peki,” dedi Nihat, adamın isteğini kabul etti. Cerbezeli biri olduğunu babası da biliyordu.

Dükkânın kapanacağına yakın baba da geldi, kasadaki kâğıt paraları sayıp aldı. Kapıları, kepenkleri birlikte kitlediler, birlikte evin yolunu tuttular.

Asuman, bütün gün kendisini yoran işleri anlatıyordu. Öğretmenlik dışarıdan görüldüğü gibi değildi. En çok da ayakta durmaktan yoruluyordu. Günde beş altı saat ayakta durmanın sonu varis... Dersi oturarak anlatabilse, huy işte, yapamıyor... Epey bir de müdürle-

rinden yakındı. Böyle kuralcı, yönetmelikçi müdür az bulunurdu. Ya o çenesi, o gevezeliği! Adam politikacı olmalıymış...

Bu yakınmaların anlamı, beni bir de siz yormayın demekti. Böyle anlıyordu Fadime. Çekine çekine de olsa, gelinine bir iki iş buyurmadan duramadı. Geline kıza iş buyurdukça, şanına şan kattığını düşünür Fadime. Asuman, bu aileyi tanıdığı yıllarda, ikinci bir Sıdika olmaktan korkmuştu. Evliliklerini başlangıçta onaylayan babası, sık sık Sıdika'nın durumunu örnek gösterir; "Sen de böyle olmayasın bu köylülerin elinde!" derdi.

Uzun bir süre bu eve, Sıdika'ya benzetileceği kaygısıyla gelip gitti Asuman. Sonra kocasını tanıdıkça bunun boş bir kuruntu olduğunu anladı. Karısının hizmetçi gibi, ilkelce kullanılmasına izin verecek, göz yumacak biri değildi Nihat. Bunu bildiği halde, evde küçük bir işe bulaşırken bile, üstündeki o garip ürküntüyü atamıyordu. Sıdika gibi olma korkusu... Gelin değil, düpedüz hizmetçiydi Sıdika, hatta daha da beter... Hizmetçilerin bile belli bir çalışma düzeni vardı.

Asuman, bir kadın olarak eltisine acıyordu. Evde bir tek Nihat koruyup kolluyordu onu. Sıdika'nın bir kez olsun sofrada herkesle oturup yemek yediğini görmemişti. Yüksek sesle konuştuğu insan sayısı bir ikiyi geçmezdi. Gelinlik âdetini bu mahallede gördü Asuman. Gelinlerin, büyüklerin yanında konuşmaları yasaktı, yüzyıllardan beri süregelen bu töreyi büyük kentlerde de yaşatmaya çalışıyorlar. Bu saçmalıkların değişmesi için Nihat'ın gösterdiği bütün çabalar boşa gidiyor. İlişkilerinin ilk günlerinde, daha nişanlı bile değillerken, Nihat; "Bizimkiler modern bir aile değildir," dediğinde, doğrusu bu kadarı aklının ucundan bile geçmemişti.

Tanrı'nın konuşmak için verdiği ağzı dili, kadının her yerde kullanması yasak. Gelinliğin daha başında, insanın hakkını arayabileceği en önemli yetisini elinden alıyorlar. Evlenir evlenmez kadın sözsüzleştiriliyor. Adına terbiye, töre diyorlar bunun. Evdeki bütün büyüklerle kūs gibi yaşıyor Sıdika. Yalnız Sıdika değil, bu eve girip çıkan her kadın yaşlıların yanında fısıltıyla konuşuyor. Kimi zaman bu fısıltılar öyle çoğalıyor ki, garip, tuhaf, apayrı bir dünyada yaşadığını sanıyor Asuman. Nihat'la ikisinin beynine kan sıcıyor bazen. Neyse ki Asuman'dan bu tür beklentileri olmuyor. Onun kentli göreneğine bir itirazları yok en azından.

Bunlarla uğraşmak isteyen Nihat üzüldüğüyle kalıyor sadece. Çoğu da gülünçlüğü hem ayrımında, hem de yaşamasını istiyor.

İçinde o bir türlü atamadığı Sıdika gibi olma korkusu bir yana, gene de çay, salata gibi işleri zevkle üstlendi Asuman. Yemek servisini de o yaptı.

Kimi zaman Sıdika'nın bu haline inat, buraya konuk geldiklerinde, Asuman, hizmet bekleyen erkekler gibi oturuyordu sofrada. Sıdika gelinlik yapıp fısıldarken, onun sesi olanca gürlüğüyle çıkıyor. Kendi annesinin, babasının yanında nasılsa, burada da öyle davranıyor. Kendi babamın yanında içiyorum diye, bir ara kayınbabasının yanında içiyordu sigarayı. Nihat'tan bir tek bu yüzden baskı gördü. Daha doğrusu kocasının salt bu yüzden mutsuz olduğunu gördü. Asuman, herkesin yanında sigaraya sarılır sarılmaz, Nihat'ın yüzü asılır, suskunlaşır, sanki dünya başına yıkılırdı. Karşılıklı ödün verilmeyen evlilikler nerede görülmüş. İster istemez kaynatasının yanında sigara içmeyi bıraktı. Barış'a hami-le olduğu günlerde de tümüyle kurtuldu.

Asuman, herkese birer bardak çay dağıttıktan sonra, tepside kalan son bardağı kendi önüne koydu, yerine oturdu. Şevket'i vp duran kaynanasına ister istemez o da kulak verdi. Kocaman, iri çuvalları kaldırmak, yalnız onun harcı, diyordu Fadime.

"Ahh, gene nasıl aradık Şevket'imi bu gün!"

O böyle konuşurken, Nihat'ın elindeki çay buz gibi oldu. Belli ki ana, Şevket kadar, Sıdık'a'nın eksikliğini de duyuyordu. Asuman'dan bir iş isterken nasıl çekindiğini, ezile ezile hizmet beklediğini görüyor. Asuman'ın okumuş olması, savcı kızı olması, onların detlerini bilmemesi... Ana istese de Sıdık gibi bakamıyor ona. Eve daha girmeden, onlarca metre öteden verdiği buyruklarını kime versin şimdi? Elbette arayacak Sıdık'ı. Onun yokluğunda, ordusunu yitirmiş komutan gibi. Komşulardan duyulan o buyrukları kesilivermişti. Asuman'a gelini gibi bakamıyor, bu şehirli kızına bir türlü ısınamıyor Fadime. Gelin değil de, evine gelip giden hatırlı bir konuktu sanki.

Barış, deminden beri üstüne ken uysallığın, sessizliğin ardından:

"Kakam var," dedi.

ocuk için buraya bir de lazımlık getirmişlerdi. Bu evde  torun büyümesine karşın, lazımlığı bilmiyorlardı. Asuman boş bardakları mutfağa götürdükten sonra, oğlunun elinden tuttu, lazımlığıyla birlikte tuvaletin önüne götürdü. Çok geçmeden, muştu verir gibi:

"Kaka bittiii!" diye bağırdı ocuk.

Asuman, burada bulunmayacağını bildiği için, antastından getirdiği tuvalet kğıdından bir parça koparıp oğluna koştu. Daha kıcını silip esenliğe kavuşturmadan, uzun süre ayrı kalmışlar gibi, ana-oğul birbirine sarıldı.

“Boklar üzerinde sevişiyoruz!” dedi Asuman.

Nihat'ın bir gözü oğluyla karısında, bir gözü anne-siyle babasında... Bu evde pek çok şeyin yadırgandığı gibi, çocuğa duyulan böylesi bir sevginin de yadırganacağı nerden bilsin Asuman? Bunu Asuman'a anlatmak hem gereksiz, hem de zor. Sigara yasağı koymaya benzemez ki... Anne ve babanın gülümseyişlerindeki yapaylığı, zorlamayı görüyor Nihat. Gerçek bir sevinci değil, rahatsızlığı, yadırgamayı anlatıyor yüzlerindeki iğreti gülüş. Herkesin değil, Nihat'ın anlayacağı denli açık bu. Alay, küçümseme bile saklı bu iğreti gülüşte. Hâlâ oğlunu öpüp duruyor Asuman, kocasının duyduğu sıkıntının ayrımında bile değil. Bayılıyor onun bu kentsoylu saflığına. Nerden bilsin köylü kurnazlığını, içten pazarlığın böylesini? Bu evde sevginin, sevincin, böyle özgürce dile getirilmediğini nerden bilsin? Anne baba, büyüklerinin yanında kendi çocuklarına sahip çıkamamışlar, dokunamamışlar bile. Sevgiden yana yüreği bomboş bir kuşak... Barış'ı şapur şupur öperken, karısı bilmeden, sanki Nihat'ın yerine hınç alıyordu böyle bir kuşaktan.

Cevat'la Fadime, gelinlerine bakarlarken, bir de kendi çocuklarını nasıl yetiştirdiklerini düşünüyorlar sanki. Nihat'ı, Şevket'i, Melahat'i, şimdi askerde olan Zahit'i... Daha beşikteyken ya da emeklemeye başladıklarında çocuklar yapayalnız evde bırakılır, uzak ekin tarlalarına gidilirdi. Döndüklerinde de kim bilir kaçıncısı yapılmış pislikleri üstünde bulurlardı. Sağ esen bulmuşlardır ya, yeterdi bu onlara. Asuman'la Barış'a baktıkça duydukları rahatsızlık, yüzlerindeki iğreti gülümseme, o günleri anımsadıklarını, hayatlarının nerden nereye geldiğini düşündüklerini de gösteriyor.

Çaylardan sonra söz döne dolaşa kooperatifçilere geldi. Cevat, kendilerinden kopabilecek müşterileri kestirmeye çalışıyordu. Nihat'tan, bu gün kimlerin gelip kimlerin gelmediğini öğrendi.

“İyi bir ders alacaklar benden!” diyor baba. Hem çok korkuyor, hem de kendine güveniyor, ailesinin yanında büyük konuşuyor.

Anayla baba, kimi konuları Asuman mutfğa geçince konuşuyordu. Şevket'in başına gelenler, Sıdika gibi Asuman'dan da gizlenmişti. Karısıyla her şeyi paylaşmamış olmaktan acı duyuyor Nihat. Sağır sultanın duyduğu olayı, ne yapıp edip iki gelinden de gizleyeceklerdi. Böyle bir içtensizliğe alet olduğu için üzüyor Nihat.

Asuman'ın varlığı yüzünden, anayla babanın konuşmaları sık sık kesiliyor ya da fısıltıya dönüşüyor, sesleri kısılıyordu. Nihat, biraz bundan duyduğu rahatsızlıktan dolayı:

“Hadi geç oldu, biz yatalım,” dedi karısına. Dip odalardan birine, Sıdika'yla Şevket'in odasına geçtiler. Yabancı bir yerde ayrı yatmayacağını bildikleri için, hiç pazarlığa girişmeden, Barış'ı da aldılar yanlarına.

Herkes yatınca Cevat'la Fadime'nin fısıltıları daha bir koyulaştı, iyice halvet oldular.

“Aah, ah!” diye içini çekti Fadime. “Sıdika'mın yeri başka canım! Asuman'ı gördün işte! İşin birini kendi yaparsa, ikisini bana yıkıyor. İş buyurmayalım diye boynuna yorgunluktan yakınıp durdu, gördün işte! Şimdi Sıdika olsaydı, çocuklar gibi soyar yatırırdı bizi, leğeni önümüze koyar ayaklarımızı yıkardı. İş iste sen Sıdika'dan... Ötekine de iş buyurma, canını al! Şeerli kızı, ne olacak!”

Aah Sıdık'a'm, vaah Sıdık'a'm, diye diye epey bir uzayıp gitti Fadime'nin fısıltıları. Sonunda:

“Çağırtsak, getirtsek mi artık Şevket'le Sıdık'ı?” dedi.

Cevat, henüz zamansız buluyordu bunu:

“Hele biraz daha kalsınlar. Şevket'i hemen getirirsek, iyice ayrıları kabarır milletin. Dedikodu aldı yürüdü mahallede, kulağına gelmiyor mu senin?”

Bu konuyu biraz daha zamana bırakmayı uygun gördüler.

Büyük bir haksızlığı yaşıyormuş gibi gözlerini kısıtı Cevat:

“Şu sıkıntılar, şu belalar olmasa, iş güç hiç yormaz beni.”

“Ben de öyle!” dedi Fadime. “İş güç değil de, böyle-si belalar pek yoruyor insanı. Kolu kanadı kırılmış gibi oluyor insan.”

Ya Tutarsa

“Nereye Turgut’um, söylemek yok mu?”

Ananın sesi biraz bulanık, kırgın gibiydi. Yanlış bir iş yapmış olmanın ürküntüsü, çekingenliği de var aynı seste.

Çıkmak üzereyken geri döndü Turgut:

“Kooperatif toplantısına... Bilmiyor musun anacağım?”

“Bilmiyorum oğlum, nerden bileyim?”

Sesindeki kırgınlık açıldı, kesindi bu kez. Rukiye’nin ağzından çıkan bu sözlerin, bu soruların bir başka ortağı daha vardı içerde: Baba... Öteki odada kendi işleriyle uğraşıyor görünse de, antenleri bu yana dönüktü. Ananın sözlerini, sorularını kocasıyla birlikte hazırladıkları belliydi.

“Gel biraz yanıma,” dedi Rukiye. Oturması için oğluna sediri gösterdi. Onun gösterdiği yerden daha yakın oturdu Turgut, yanağını yanağına dayadı anacığının. Bir

iki küçük yüz devinimiyle, kaş göz imleriyle güldürmek, çukura kaçmış gözlerindeki tedirginliği kovmak istedi. Demin konuşacağı bir yığın sözü varmış gibiyken, şimdi susuyordu ana.

“Söyle, konuş anacığım!”

Ağzı neden sonra açıldı kadının:

“Ne bileyim oğlum, biz cahiliz!”

Gene sustu. Yılların bezginliği, yılgınlığı, nice acı deneyimlerin izleri vardı bu susuşta. Ailece, hiçbir işte vurdumduymaz, rahat olamamışlardı. Olmaları gereken yerde bile... Bir Cevat konusunu kafalarında nasıl da büyütüyorlar.

“Konuş anacığım, seni dinliyorum!”

Suskunluğunu bozmadan, gene önüne bakıyor ana. Çok yorucu, can sıkıcı bir işe başlayacakmış gibi, söze giremiyor. Derin bir soluklanmadan sonra açıldı dili:

“Biliyoruz oğlum, körüz biz! Yol yordam göstere-meyiz sana. Şimdiye dek sen hep kendin buldun yolu-nu, önüne çıkan taşları kesekleri kendin temizledin. Bu büyük şehre gelince, sizlere verebileceğimiz görgümüz, bilgimiz geçersiz oldu. Geçmez akçe oldu bizim bildik-lerimiz. Ne öğretebiliriz ki sana? Şimdi gittiğin yol ne-dir, onu da bilmiyoruz. Kocaman avukat oldun. Yakın-da evleneceksin de... Çoluk çocuk sahibi olunca bizi anlaman daha kolaylaşacak, daha iyi anlayacaksın bizi.”

“Nedense ana babalar, evlatlarının, kendilerini çocukları olunca daha iyi anlayacaklarını düşünürler. Şimdi de anlarız anacığım! Niye anlamayalım?” diye yanagını bir kez daha sürdü anasının yüzüne. “Söyle ne söyleyeceksen, çocuklarımızın olmasını beklemeyelim.”

Ana düşünceli, üşenmeye benzer bir durgunluk içindeydi.

“Ne bileyim ben! Bizim söylediklerimiz senin yüreğine korku salmaktan, içine kurt düşürmekten başka bir işe yarar mı bilmem?”

“Yarar yarar,” diye güldü Turgut. İstiyor ki kendi neşesinin birazı da anasının kederli, esmer yüzüne bulaşsın. Göz kırparak, bir iki şaklabanlılık daha karıştırdı sözlerine.

“Olsun anacığım, korku da gerekli. Söyle, susma, korku da gerekli!”

“Korku gerekliyse, yararlıysa, biz bol bol bunu verdik sana. Çünkü bilmediğimiz bu büyük kentte biz hep korktuk.”

“Korktukça, korkunun üstüne gidiyor, değil mi insan?”

Aklım ermez, der gibilerden boynunu büktü ana.

“Gene sustun,” dedi Turgut.

“Acele etme, dilim çözüldü, konuşurum gayri... Bak oğlum! Boşu boşuna bizi düşman sahibi yapma. Biz Cevat'ın çok iyiliğini gördük. Hemşeriyiz şurda, yakın köylüyüz üstelik. Karşısına önce bizim dikilmemiz doğru olmaz, iyi kaçmaz. Biliyorsun, bir zamanlar babana iş bile buldu bu adam. Yıllarca dükkânından veresiye yedik.”

Keder sevinçten daha bulaşıcı, daha baskın çıktı. Ananın yüzündeki kederin dağılacığını beklerken, Turgut'un yüzündeki sevinç uçtu.

“Ben kimseye düşman olmak niyetinde değilim anacığım. Biz bir kooperatif kurmak istiyoruz. Yüzlerce insanın yararına bir iş bu. Ama bundan Cevat amcanın dükkânı zarar görecekmış, n'apalım? O zarar görecekti diye koca mahallenin yararına bir girişimi durduralım mı? Biraz da az kazanıversin Bakkal Cevat ...”

Boynunu iyice içine çekmiş, üşümüş civcivler gibiydi ana.

“İyi ya oğlum, önce hemşeri olarak biz çıkmamalıydık karşısına. Hiç iyi kaçmadı bu.”

Anasının anlamayacağını bile bile:

“Bir hemşeriyle uğraşmak gibi basit değil bu iş,” dedi Turgut. “İnsanlar kendi yaşamları adına birtakım fikirler peşinde koşuyor, yenilikler arıyor. İnsanlar yeni şeyleri denemeli. Beğenilir, iyi bulunursa, kabul görür. Bu kooperatif de böyle bir şey. Yüzlerce insanın hayatına bir şey katacaksa, yüzlerce insanın sömürülmesini önleyecekse, Cevat amcayı sorun yapmamak gerekir.”

Turgut, öteki odadan babasını da çağırmayı düşündü. Sonra gerek duymadı buna. Nasıl olsa kulağı buradaydı. Söylediklerini anadan daha iyi anladığı kuşkusuzdu. O hep oğluyla yüz göz olmamak için anayı öne sürerdi.

Babanın ilk çalıştığı fırındaki işini Cevat'ın yardımıyla bulduğu düşünülürse, sorun'un evde neden böylesine büyütüldüğüne şaşmamak gerekirdi.

Turgut, kendini babasının yerine koydu bir de. Dara zora düştükçe hep Cevat amcaya koşmuşlardı. Mahallede çok az kişi, bu toplumsal düzeni kavramış olanların gözüyle bakıyordu Cevat amcaya. Turgut'a göre Cevat, sömürü düzeninin bu mahalleye uzanmış küçük bir kolu, sömürü düzeninin küçük bir damarı. Bunu anlatmaya çalışarak, çoğu zaman etkilediğini sandığı kişileri, ya elektrik parasını, ya su parasını ödeyemediği için Cevat amcadan borç alırken görüyordu. Turgut'un konuştuıkları bu insanların bir kulağından giriyor, ötekin-den çıkıyordu. İşte biri de kendi babası... İyiliklerinden dolayı sadece minnet duyuyor ona. Yalnız esnaf olarak

değil, hemşeri olarak da sayıp seviyor. Güçlülere, zorluklara çözüm getiren bir insan olarak görüyor Cevat amcaı. Herkesin kolayca dostluğunu kazanabiliyordu. Paranın getirdiğı önemli bir şansı bu. Odununu kömürünü alamayan, elektrik su parasını ödeyemeyen, ev arayan, ev soran, gelin alıp kız veren, hastalanan, askere giden, iş arayan, işinden ayrılan, uzayan pazarlıkların bitmesini isteyen, kahvede iskambil masasında dördüncüyü arayan... Herkes ona koşuyordu. Sıkıntı içinde olanlar hep onun kapısını aşındırmış... Yalnız kendi ailesi değil, nişanlısının ailesi de böyle görüyordu Cevat amcaı.

Bunları düşündükçe, işinin çok zor olduğunu biliyor Turgut. Bu düşünceler içinde sıkıntıyla kalktı yerinden.

Ana, bu sıkıntılı haliyle göndermek istemedi oğlunu:

“Dur Turgut’um, çay iç de öyle git. Bacıların çay koydu.”

Saatine baktı, çay içecek kadar vakti vardı, döndü, sedire oturdu. Baba da geldi yanlarına. Tartışma yeniden alevlenecek diye beklenirken, hiç oralı değildi Nadir Usta. Tam tersine kooperatifle ilgisiz konulara getirdi sözü. Deminki sıkıntılı havaya dönmeye niyetli görünmüyordu. Biraz sonra da Zeynep’in getirdiğı çayların buğusu doldurdu odayı. Kafalarında ise, geçmiş yılların, uzak anıların, silik, buğulu resimleri vardı.

Nadir’in Ankara’da tuttuğı ilk iş, gecekonduarda duvar ustalığıydı. Bu mahalledeki evlerin çoğı onun elinden çıkmıştı. Cafer Usta, Elvan Usta gibi olmasa bile, ustalığı fena sayılmazdı. İşini sıkı tutar, çalışırken kimsenin dalga geçmesine izin vermezdi. Elleri pıtrak

gibiydi o günlerde. Her yanı benek benek, kireç lekesi, çamur lekesi içinde olurdu. Hele de buraya geldikleri ilk yıllarda, gece gündüz yapılara çağrılıyordu.

O günlerde en büyük korku yıkım korkusuydu. İş gereği ne çok evin yıkımına tanık oldu. Çoğu da kendi elleriyle, kendince bir özenle ördüğü duvarlardı. Yıkıcılar görününce, yapı hemen durur, ustalar, ameleler araç gereçlerini topladıkları gibi, gizlenecek, saklanacak yer ararlardı. Belediye zabıtalari ellerine geçirirse, araç gereçleri de alıp götürüyorlardı. Yıkıcı sözü duyulunca kimsede bet beniz kalmazdı. Yıkılacak ev sanki kendisininmiş gibi ev sahibiyle birlikte aynı korkuyu, aynı acıyı duyardı Nadir Usta. Aynı korkuyu, bazen babasını izleyen Turgut da yaşırdı. Çocuklar, yıkımcıların babalarını alıp götürceğini sanırlardı. Belediye görevlileri cipten iner inmez, ev sahiplerinin yalvarıp yakarmalarıyla karşılaşılırdı. Bu yalvarmaların çoğu hiçbir işe yaramazdı. “Evimizi yıkmayın!” diye ağlaşan çocukların hali daha bir dokunurdu insana. Yıkımcıları etkilemek için bir sürü kurnazlıklara başvurulurdu. Yıkılacak eve gebe kadınlar, hastalar yatırılırdı. Canlarını hiçe sayardı bunlar. Enkaz altında kalmak umurlarında bile değildi. Kimi kocaman bir bıçağı kendi çocuğunun boğazına dayar, görevlileri tehdit ederdi. Çoğu zaman boylarından büyük bir kavgayı çocuklar başlatırdı. Yıkımcılara atılan ilk taşlar onların elinden çıkardı. Turgut kendi evleri yıkılmış gibi öfkelenir, hırslanırdı. Babasının emeği, babasının güzel hüneridir yıkılan duvarlar, taş atan çocuklara o da karışırdı.

Ev sahibine “Geçmiş olsun” derken, öylesine ezik olurdu ki babası. Evle birlikte evin sahibi de yıkılmıştır sanki. Ne deseler boştur. O güzelim duvarlar, özenle di-

zilmiş kiremitler, sapasağlam tuğlalar, briketler geri gelir mi? Kaba küfürler de olmasa, konuşacak söz, dili var eden başka sözcükler yoktur sanki. Yıkımın verdiği ilk öfke, ilk şaşkınlık geçer geçmez, komşular işe yarayacak briketleri un ufak olmuşlarından ayırıp boş bir yere çekerlerdi. Kendi evlerinin de yıkıldığından söz ederek, ev sahibinin acısını hafifletmeye çalışırlardı. Böyle bir iki yıkımla hiçbirini de pes etmemiştir. Enkaz temizlenecek, kırılanın dökülenin yerine yenisi alınacak, yeniden sürecektir bu savaş. Pes etmek yok! Ev sahibinin başayalım demesi üzerine yeniden başlanırdı. Amelelerin, ustaların günlükleri, kullanılan araç gereç, her şey ikiye katlanacaktır. Sil baştan... Ustalar, ameleler için yeni bir iş, yeni bir kazançtır bu. Kimsenin içine sinmeyen, kimseye sevinç vermeyen yeni bir kazanç... Mutluluk değil, acı verirdi yıkımla gelen bu kazanç.

Nadir Usta, içi sızlaya sızlaya anlatırdı yaptığı evlerin yıkılışını.

Yıkımlar, mahallede o günlerin önemli olaylarındandı. Türküler bile yakılmıştı. Rızkını destan satarak çıkaran, halk âşığı birinin evini yıkmaya gelen zabıtalara, elini kulağına atıp söylediği türkü bu gün bile herkesin dilindeydi:

*Sana diyom sana yıkıcı başı
Sırtımda taşıdım bu kadar taşı
Daim yoksul ile mi devletin işi
Acı bize acı yıkıcı başı*

1957 Ankara'sında kenardakilerin yaşadığı yıkım acısının böyle türküleri olmuştu. Nadir Usta bu türküyü dilinden düşürmezdi. Yaptığı gecekonduların yıkılmasını kendi uğursuzluğuymuş gibi düşündüğü bile olurdu. Yıkıcı kazmalarının yıkamayacağı denli sağlam, demir-

den evler yapmayı kurardı. Böyle bir güç isterdi yukarıdakinden. Bu çocuksu düşlerini karısına, çocuklarına da açar, kendi kendine gülerdi.

Kazmalarla, buldozerlerle, hatta bombalarla bile önleyemediler gecekonduculuğu. Denizler gibi, okyanuslar gibi büyüyüp gitti mahalleler. Birkaç yıl içinde burarlarda gecekondu yapılacak yer kalmayınca, Nadir Usta'nın işi azaldı, kazancı düştü. Duvar ustalığı karın doyurur bir iş olmaktan çıktı. Boy boy, yaş yaş, bir sürü çocuk... Kimi ekmek ister, kimi üst baş, kimi kalem, defter... Ne yapsın Nadir Usta? Çocukları, okuduğu halde Turgut bile gazete, simit satıyordu. Metin, Cebeci'deki tren istasyonunda su satıyordu. Cevat'ın veresiye defterinde borçları en kabarık müşterilerdendiler. Defterde ona açılan sayfalar çabuk doluyordu, beş çocuğu vardı çünkü.

“Allah yokluğunu vermesin Cevat'ın. İyi adam, neme lazım!”

O zamanlar ailede ne çok söylenirdi bu söz. Cevat ne çok övülürdü. Nadir Usta, çok sevdiği fırın işini onun yardımıyla bulmuştu. Duvar ustalığından sonra ilk işiydi bu Ankara'da. Parası iyiydi, sigortası ödeniyordu. Duvar ustalığı gibi mevsimlik değildi, sürekli, kesintisiz bir iş. Yapılarda soğuk bir başka türlü dokunurdu insana, sıcak bir başka türlü dokunurdu. Fırında ise, arabanın içinde bakkallara ekmek satıyordu. Fırın demek, ekmek demek... Ekmek için göçüp gelmemişler miydi köylerinden? Yüzlerce, binlerde sıcak ekmeği bir arada görmek bile güven veriyor, tokluk veriyordu insana. Bu işle birlikte açlık korkusunu unutmuşlardı. Nadir Usta'nın aldığı aylık dışında, her gün iki sıcak ekmek de cabası... Her akşam filesinde evine getirdiği

bu sıcak iki ekmek bile işine imrenti duyulmasına yetiyordu. Bu güzel işi Cevat sayesinde bulmuştu Nadir. Böyle bir adamın karşısına dikilip kooperatif kuruyorlar. Bunu düpedüz nankörlük olarak görüyor Nadir Usta. Geçen gün veresiye defterindeki borçlarını son kurusuna dek ödedikleri halde, sanki hâlâ ödenememiş, ödenemeyecek borçları kalmış gibiydi.

Nadir Usta o günleri oğluna bir kez daha hatırlattı:

“İyilik gördüğün adama kötülük yapılmaz oğlum!” dedi. Söz kooperatife gelince kısa konuşuyor, konuyu kapatmış gibi görünüyordu. Söyleyeceği her şeyi söyleyememenin sıkıntısı içinde bırakıyor Turgut’u. Bu gün kooperatif konusunu hiç konuşmayacakmış gibi dururken:

“Ne ispatlamak istiyorsun, bilmem ki oğlum?” diye bir laf daha vurdu oğluna.

Turgut susuyor, öyle iş olsun diye elindeki çayı karıştırıyordu.

“Ben bir şey ispatlamak istemiyorum baba,” dedi, olabildiğince yumuşak, sakın girdi söze. Elindeki bardağı sehpaye bıraktı. Parmaklarını birbirine geçirmiş, eğip büküyordu. Kısa, kesik cümlelerle, uzun süren suskunluklarla tartışmak istemiyordu. Sessiz konuşmalardan bıkmıştı, sesli konuşmak istiyordu artık. Günlerdir konuşmak, tartışmak, tasarılarını, düşüncelerini anlatmak isteğiyle doluydu:

“Topluca kurtuluşun, topluca kazanmanın ve birlikte paylaşmanın değerini anlamalı bu toplum,” dedi babasına. “Denemeli bunu. Bir araya gelmeyi, birlikte üretmeyi ve paylaşmayı öğrenmeliyiz. İnsanlığın ömrü, nice sınamaları, denemeleri yaşayacak kadar uzun. Bu kooperatifleşmeyle birliğin gücünü anlamak istiyoruz.

Demokrasiler, insanların kendi kurtuluşları adına girişecekleri deneylere izin vermeli. Bu kooperatif daha büyük birlikler için hem bir örnek, hem bir maya olacak.”

Mehmet Ali Aybar'ın bir sözünü anımsadı, “maya tuttu!” diyordu o. Bu sözü biraz değiştirerek söyledi, o kadar inançlı değildi çünkü:

“Maya ya bir tutarsa!” dedi. Aybar gibi değil, Nasrettin Hoca gibi konuştuğunu fark edince, için için güldü.

Turgut'u dinlerken, boyunları bükük, gözleri hep yerdeydi ötekilerin. Bunca söze, böylesine bir inanca karşı durmak, karşılık bulmak zordu onlar için. Turgut anasını babasını böyle bırakmak istemiyordu. Sehpaya bıraktığı çayı hâlâ sıcaktı, bir iki yudumda bitirdi. Büyük sözlerin, uzak özlemlerin getirdiği kaygılar da büyüktü. Umutlu olan Turgut'ta da, umutsuz olan ana babada da açıkça görülüyordu bu kaygılar.

Kendilerini böyle bırakıp gitmek istemeyen Turgut'a:

“Peki oğlum, sen bilirsin!” dedi Nadir Usta. Oğluna verdiği sıkıntıyı hafifletecek bir şakaya geçmek zor olmadı baba için:

“Sen bilirsin, dedikten sonra, değirmende kavga olmazmış.”

Yeniden doğan neşeli havanın mayası da, şaka yollu söylenen bu söz oldu. Turgut şaklabanlığa kadar götürdü bu küçük şakayı. Ellerini Fadime teyze gibi yukarı kaldırdı:

“Allah vatana millete hayırlı eylesin kooperatifimizi!”

Zeynep kikir kikir gülerek ağabeyini düzeltti:

“Kooperatifimizi değil âbi, gorpertifimizi!”

“Evet, gorpertifimiz vatana millete hayırlı olsun!”

“Amin!” diye güldüler.

Bu gülüşmelerden sonra gönlü rahat ayrıldı Turgut.

Camilerden Bile Kalabalık

Kapıyı Hulusi'nin karısı Elif açtı. Girişteki ayakkabılardan geçilmiyordu. Biraz gecikmişti Turgut.

“Epey gelen olmuş anlaşılan.”

“Oldu ya,” diye gülümsedi Elif. “Düğün evi halt etmiş!”

Ayakkabıların çıkarıldığı “antre” dedikleri girişten, sofadaki aydınlığa geçtiler. Yaptığı tek doğumdan sonra sakız lekesine benzer lekeler kalmıştı Elif'in yüzünde. Cildinde hiç çıkmayan kirler gibi duran bu çığirtlere karşın, gene de güzeldi yüzü, gülekti de... Gelen konukları, bunca kalabalığı yüksünmüşe benzemiyordu.

Öteden Hulusi'nin sesi duyuldu:

“Turgut mu o?”

“Turgut, Turgut!” diye, muştular gibi içeri selendi karısı.

Oda gerçekten düğün evi gibiydi. Kapıdan değil de, bacadan girmişçesine yoğun bir duman vurdu yüzüne. Bir sevinç uğultusu kabardı.

“Buyurun sayın avukatım!”

“Turgut’çuğum şöyle geç!”

“Aslan yeğenim şöyle otur!”

Yaşlısı genci ayaktaydı; yol verip yer gösterdiler. Turgut bu karşılama törenini çok uzatmamak için çabucak Rahmi’nin yanına ilişti.

“Şöyle otursaydın,” diye baş köşeyi gösteriyor, ilgisini kesmiyordu Hulusi.

“Yok, yok, iyi burası!” dedi Turgut, yerinde kaldı.

Hulusi yastıklarla, minderlerle besledi arkasını.

“Hiç gerek yoktu âbi!”

Odadakiler ellerini döşlerine götürerek, birer “merhaba” sundular. Turgut da aynı saygıyla, elleri göğsünde karşıladı merhabaları.

“Biraz gecikince, Cevat seni de mi caydırdı, diye kaygılandık.”

“Yok canım, daha neler Hulusi âbi!” diye güldü Turgut. “Bizi kimse kandırıp döndüremez.”

Odaya şöyle bir göz attı:

“Maşallah, kalabalığımız bu gün daha iyi!”

“Bu arada cayanlar, dönenler de var tabii, “ dedi Biletçi Şahin, teneke gibi kulak tırmalayan bir sesle. “Umutlandığımız birkaç kişi kalleşlik etti Turgut’çuğum! Yeniden Cevat’a döndüler.”

Biletçi Şahin’in daha hoş geldin bile demeden, Turgut’u kötü bir haberle karşılaşması Hulusi’nin canını sıktı. Kalabalığı yüreklendirmek, coşturmak varken, şom ağızlılığın sırası mıydı şimdi?

“O dediğin üç dört kişi hiç önemli değil,” diye sözünü kesti köylüsünün. “Biri de benim kiracım Sazcı Şeref... Yan çizdi bize. Ama eninde sonunda ya bize dönecek, ya da evimden def olup gidecek. Zaten kirasını da hep aksatıyor.”

Ağır, dingin bir tavırla öteden Fahri Usta da karıştı söze:

“Şu günlerde bizim mahallede insan pek kıymetli Turgut Bey. Milletin bir yakasından biz tutuyoruz, öbür yakasından Cevat tutuyor. Geçen gün beni gene çevirdi Cevat. Bir sıkıntım olup olmadığını sordu. O gitti, Hulusi geldi. Böylesine bir ilgiyi şimdiye dek hiç görmedik valla!”

“Aman dikkat et Fahri Usta!” diye mahallenin marangozunu uyardı Hulusi. “Seni tavlama için, sana iş bulurlar, iş veriler, bir iki küçük marangozluk işi uyduurlar. İnsanın önüne ufak yemler atar bunlar.”

“Sen gönlünü rahat tut!” dedi Fahri Usta. “Bizde söz bir, Allah bir!”

Onlar kendi aralarında konuşup şakalaşırlarken, Turgut, yasa, yönetmelik, sözleşme örnekleri gibi kalınca bir evrakla gelen Rahmi'ye döndü.

“Şu bizimki gibi bir kooperatifin ana sözleşmesi,” dedi Rahmi, elindeki bazı kâğıtları Turgut'a uzattı.

Sigara dumanından soluk alınmıyordu içerde. Konuşmalar bakkalın evinden duyulmasın diye odanın dışardan tellenmiş tek penceresi sıkı sıkı kapatılmış, perdeleri bile iyice çekilmişti. Kooperatif çalışmaları olabilirdiğince Cevat'tan gizli yürütülüyordu. Solunum rahatsızlığı olanları odanın dumanlı havası epey bunaltmıştı. Toplantının başında daha düzgün konuşan Fahri Usta'nın soluğu hırıltılı çıkmaya başladı:

“Açın şu pencereyi biraz yahu!” diye imdat ister gibi bağırdı. “Öldürecek misiniz bizi?”

Ağzını her açışında, sözü bıçak gibi kesiliyor, öksürürken, biri boğazını sıkıyordu sanki. Nöbet nöbet gelen öksürük, adamcağızı konuşamaz duruma düşürdü. Kur-

şun yemiş gibi dizlerinin üstüne kapanmıştı. Neden sonra öksürüğü dindi, yaşlar içinde kalan gözlerini odakakilere dikti. Yeni bir nöbete daha tutulmamak için ağzını açmıyordu. Eliyle pencereyi gösterdi. Bu el deviminini tamamlayacak tek bir söz bile çıkmadı ağzından.

Keskinli Kerim, pencereye yakın olanlara bağırdı:

“Açın be kardeşim şu pencereyi! Görmüyor musunuz, ölecek adam! Bu kadar da korkmayın şu Cevat denen feleksizden!”

Hulusi camın açılmasından yana değildi aslında, ama ev sahibi olarak konuklarını gönendirmek boynunun borcu. Mızırdana mızırdana açtı:

“Cevat’ın evinden duyulmasa iyi olurdu ya, neyse!

“Cevat gözünü iyi korkutmuş senin!” diye takıldı otel kâtibi Hakkı.

Hulusi, hiç saklamadı korkusunu:

“Yaman adam, neme gerek!”

“Onun karısı daha yaman! Cevat’ı Cevat yapan karısı... O kadının avucunun içine alamayacağı adam yok!”

Keskinli Kerim sunturlu bir küfür salladı:

“Başlarım onların belasından! Nesinden korkuyorsunuz şu yer cücesinin?”

“Sinsiliğinden korkarım ben onun,” dedi Hulusi.

“Çok sinsi, çok sinecen biri o. Oyunları pek çok. Ne yapar eder, daha biz gorpetifi kurmadan ayartır hepimizi. Gelir sana, bir iki küçük iyilik yapar, aklını çeler.”

Katip Hakkı:

“Onun iyilikleri bir ökse gibidir, aman haa!” diye araya girdi.

“Evet, öyledir!” diye gittikçe artan bir coşkuyla sürdürdü Hulusi konuşmasını. “İyilikleriyle alır sizi avu-

cuna. Hep haberiniz ola... İyilikleriyle borçlandırır sizi. Veresiye verir, deftere yazar. Hele o defterine bir düştünüz mü, bir daha çıkamazsınız. Görmüyor musunuz? Hiç veresiye vermediği adamlara bile şu günlerde veresiye vermeye başladı. Eskiden kiracılara kolay kolay veresiye vermezdi, şimdi böylesi kurallarını bir tarafa bıraktı. Milleti bizden soğutmak için kapı kapı dolaşıyor.”

“Bana da uğradı,” dedi Kerim. “Beni de kafaya almaya çalıştı, veresiye veririm, filan dedi ya, yanaşır mıyım ben!”

Ötekiler pek inanmış gibi bakmıyordu Kerim’e. Kâtip Hakkı güldü:

“Bize tam üç kez uğradı,” dedi. Turgut’a döndü:

“Size uğramadılar mı?”

“Uğramaz olur mu?” diye elindeki evraktan başını kaldırdı Turgut, içini çekti. Ötekiler gibi övünç değil de, sıkıntı duyuyordu bundan.

“Bizimkiler öyle yufka yürekli ki! Demin Hakkı güzel söyledi: İyilik bir ökse gibi onun elinde. Borç, veresiye derken, herkesi ökseye düşürüyor. Ee, vaktiyle bizimkiler de düşmüşler bu ökseye.”

Yeniden elindeki kâğıtlara döndü Turgut, kısık sesle Rahmi’ye bir şeyler söylüyordu.

Hulusi, herkesi yeniden yeniden uyarıyordu Cevat’a karşı:

“Adam kandırmak için çalmadığı kapı kalmadı. Hepinize de ne diller dökmüştür, ne diller! Sakın arkadaşlar kanmayın, tava gelmeyin.”

“Aldırma Hulusi âbi, boş ver!” dedi Kâtip Hakkı. “Aramızda ayrılacaklar varsa, bir an önce ayrılınsınlar ki, gerçek gücümüzü bilelim, hesabımızı doğru yapalım. Böyle satılmışların bir an önce ayrılmalarında yarar görüyorum ben.”

Hakkı'nın biraz da gözdağına benzeyen sözleriyle şöyle bir irkildi kalabalık, sus pus oldular. Hakkı kendisine bakanları dik dik süzdükten sonra:

“Haksız mıyım arkadaşlar?” diye biraz daha yumuşak bir tonda bitirdi sözlerini, daha sakın olmaya çalıştı. Dinleyenler:

“Haklısın, yerden göğe kadar haklısın!” derken, kendilerinin satılmayacaklarını göstermek ister gibiydiler.

Hulusi yanlış anlaşılmaktan kaygılandı. Sözü kısa bir süre bile başkasına kaptırmaya dayanamadı:

“Kusura bakmayın arkadaşlar!” dedi. “Birbirimizi yanlış anlamayalım. Sözümüz meclisten dışarı... Ben buradaki arkadaşlara hep güvenirim. Ama sayımız bundan ibaret değil. Daha gelmeyenler, gelemeyenler var, kararsızlar var, gidişimizi görmek isteyenler var, gücümüzü görmek isteyenler var, var oğlu var... Efendim? Öyle mi amma? Cevat denen adamı ufak tefek görüp de yabana atmayın. O şöyle böyle bir adam olsaydı, çoktan silinirdi mahalleden.”

Heyecandan soluğu ağzına sığmıyor, tıkanır gibi oluyordu. Çatal çatal çıkan sesi bazen bağırmaktan kısılıyordu. Sözü bir başkasına kaptıracağı telaşıyla çabucak boğazını temizledi.

“Vaktiyle karşısına kimi arkadaşlarımız dükkân açtı. Saklamıyorum, hepsinin de ardında ben vardım. Başta bizimle birlik olanlar, sonradan Cevat'a dönmeselerdi, çoktan kapanacaktı Cevat'ın dükkânı. Ben ne dönecekler, döneceklikler gördüm. Sonunda af buyurun, işkilli büzük oldum böyle!”

Odadakiler kahkahalarla güldüler. Sözü iyi bağlamış olmanın rahatlığını duydu, demin ağzına sığmayan

soluğu iniverdi. Daha yatışmış olarak sürdürdü konuşmasını. Sözlerinin sonunda Turgut'a döndü:

“Haksız mıyım Turgut yeğenim?”

“Haklısın ağabeyciğim!”

Oda sıcaktı. Kâtip Hakkı'nın kırmızı yüzünü terler basmıştı. Ceketini çıkarıp oturduğu sandalyenin arkasına astı. Hulusi'nin açıyorum diye, camı hafif aralık bırakmasını az buldu:

“Aç yahu şu pencereyi! Korkak olma o kadar. Cevat fena korkutmuş seni. Onda oyunlar varsa, bizde de var. Bu kooperatif işini öteki bakkallarla karıştırmayın. Burada birlik var, dayanışma var.”

Hulusi'den önce bir genç uzandı, kıynaşık duran camı sonuna kadar açtı.

Taze, temiz hava bunalanları memnun etti:

“Ha şöyle yahu!” dedi Hakkı. “Dışarıda öyle soğuk hava yok, Elif bacı boşa yakmış sobayı. Bahara giriyoruz. Açın, kapıyı da açın, pencereyi de açın... İllegal örgüt kurmuyoruz burada. Gizlimiz saklımız yok kimse-den.”

Bunları söylerken göz ucuyla Turgut'u aradı. Az da olsa mürekkep yalamışlığını, ülkede yeni siyasal eylemlerle ortaya çıkan dili bildiğini göstermek istiyordu. Bir otelde gece kâtibiydi Hakkı. Geceleri işine gidiyor, gündüzleri çok az bir uykudan sonra mahallede kadınlarla çene çalıp duruyordu. Evliydi, üç de çocuğu vardı. Ortaokulda belge alınca, öğrenimi yarım kalmıştı. Konuşurken kendini sıkması, sıkılması yoktu. İsterse kentliler gibi, isterse köylüler gibi konuşuyordu. Biraz çapkınca olduğu söylenirdi ya, adı öyle kötü bir olaya karışmamıştı. Eline yüzüne bulaştırmadan, çevirdiği ince işleri bilenler biliyordu.

Hakkı konuşurken, her zamanki şakalar, takılmalar başladı:

“Ülen pravo Hakkı!” dedi Fahri Usta, gülerken yumuk yumuk kapandı gözleri. “Abukat olacak adammış-sın sen!”

“Müthiş bir ikna gücü var bizim Hakkı’nın,” diye şakaları ciddi bir övgüye çevirdi Hulusi. “Hiç bu yana dönmez, Cevat’tan kopmaz bellediğimiz adamları bile bize getirdi. Vallaha Aşkolsun!”

“Daha durun bakalım,” dedi Hakkı, bastırmaya çalıştığı bir gururla. “Daha kimleri getireceğim buraya ben, hele durun siz! Cevat’ın yakınlarını, akrabalarını bile aranıza katacağım.”

“Yapar mı yapar!”

“Hakkı demişler ona!”

“Hakkı deyince, bir dakika soluklan orda!”

Hulusi, Turgut’la Rahmi’ye döndü:

“Nasıl bu bizim Hakkı yeğen? Avukat olacak adam-mış, değil mi?”

“Olmuş bile!”

Hakkı şakalar karşısında olduğu gibi, övgüler karşısında da pişkindi.

“Aah Turgut’çuğum ah!” diye içini çekti. Yarasına dokunulmuştu sanki. Ortaokulu bitiremediği için kendine kızıyordu. Çocukluğundaki hatalarından söz etti. Bunları anlatırken bile yaşamının en mutlu günlerini anlatır gibi rahat, acı duymadan konuşuyordu. Acılı görünse de, yüreğinde duymuyordu. Her şeyi kolay unutan, kaygısız bir adam gibi konuşuyordu.

Sıva ustası Çubuklu Dursun’un yeni kurulan koalisyon hükümetinin ömrüyle ilgili sorusunu Turgut’tan çok, Hakkı yanıtladı:

“Kooperatif, halk sektörü gibi konularda anlaşıyorlar, neden yürümesin bu koalisyon?”

Turgut, toplantılarda parti tartışmalarından olabildiğince kaçınıyordu. Girişimlerine politik bir görünüm verip kimseyi ürkütmek istemiyordu.

“Asıl konumuza geçebilir miyiz?” diye sordu ortaya.

Hulusi gelecek kişiler olduğunu söyleyince biraz daha beklemeye karar verdiler. Herkes gene kendi havasına döndü. Odadakilerin kimi konuşmaya, gevezeliğe pek isteksiz görünürken, kimi de sessizlikten rahatsız oluyormuş gibi, konuşmadan duramıyordu. Hulusi, Kerim, Şahin, Hakkı... Bunların böylesi toplantılarda suskun kalma huyları yoktu. Oğlunu bir berbere çırak olarak vermek isteyen Biletçi Şahin’e, Berber Hidayet akıl veriyordu:

“Oğlun ayakta durmaya dayanırsa, hiç durma ver. Ben bir yer bulurum ona. Yalnız ayakta durmak zor gelir çocuklara. Üç gün çalışmadan bırakıp gidiyorlar.”

Yanındaki iki üç kişiye kendi çıraklık, kalfalık günlerini anlatıyordu Berber Hidayet:

“Ne yaparsınız, berberliğin anayasası böyle yazılmış, şurda müşteri varsa, çırak oturmaz. Bu kural hiç değişmez. Ben bildim bileli böyledir. Anayasalar değişir, berberlerin bu yasası değişmez.”

Ağzı hiç kapanmayanlardan biri de Hulusi. Anlasa da, anlamasa da her konuda bir şeyler söylüyordu. Konuşmak, gevezelik sanki bir zorunluluktan onun için. Hükümetle ilgili konu açılınca Turgut’un tedirginliğini anladığı halde, gene de duramadı:

“Aman bozulmasın bu koalisyon. Gorpetifçiliğe önem veriyorlar. Gorpetifçilik... Bir de neydi... Ha, halk sektörü... Bir de köykent projesi var. Hiç dillerin-

den düşürmüyorlar bunları. Daha dün televizyonda açıklama yaptılar, gorpetifçilerin arkasındayız, dediler.”

Kamanlı Cevdet, Fahri Usta gibi genizden gelen nıknış konuşmasıyla o da çevresindekileri güldürenlerden-di:

“Arkamızda değil de, biraz da önümüze geçseler daha iyi olur ya!” dedi.“Ben arkamda duranlardan hiç hazzetmem. Biraz huyluyumdur da...”

Gülüşmeler bitince Fahri Usta sordu:

“Hükümet bizi adamdan sayar da, gorpetifimize kredi verir mi acaba?”

“Almaya çalışacağız,” dedi Turgut. “Bakkallara göre bazı avantajlarımız olacak. Bunlardan yararlanacağız.”

Turgut’un hemen sönüveren kısa konuşmalarını Hakkı her keresinde yetersiz buluyor, daha geniş bilgi vermeye çalışıyordu:

“Evvel Allah alacağız krediyi! Siz bunu herkese böyle söyleyin. Ayrıca birinci elden, fabrikalardan alacağız mallarımızı. Toptancılar aradan çıkacak. Yeni hükümetin amacı da bu zaten. Aracıya tefeciye kesin karşı hükümet. Mallar fabrikadan çıkar çıkmaz, halka ulaşacak. Aradaki sömürücüler kalkacak. Anlatabildim mi?”

Turgut, aracı konusuyla ilgili daha önce çok konuştuğu için, bozuk plak gibi aynı sözleri yinelemek istemiyordu.

Keskinli Kerim:

“Kredi aldığımız gibi, göreceksiniz açılış törenine hükümet büyüklerini de getireceğiz,” dedi.

Baştan beri süregelen iyimserliğiyle ona da katıldı Hulusi:

“Neden olmasın? Bir milletvekili, bakan filan getirip nutuk attırınız. Bir de şöyle... Neydi o yav?”

Aradığı sözcüğü bulmak için Turgut'tan yardım bekledi:

“Ne diyorlardı ona?”

Eliyle makas işareti yapınca:

“Kurdele mi?” dedi Turgut.

“Hah, iyi bildin! Kurdele, kurdele... Kurdele kestiririz.”

Kalabalık gittikçe şakayla ciddi olanı, düşle gerçeği birbirine karıştırıyordu. Şaka olarak söylenen ciddiye alınıyor, ciddi sözler şaka sanılıyordu. Basit, küçük şeylere gülebilmek, belki de onların en büyük şanslarıydı. Molier izleyerek, Aziz Nesin okuyarak gülecek değillerdi ya... Bunlardan incinip, rahatsız olmuyor Turgut. Ne kadar çok konuşurlarsa, o kadar saygı göreceklerini, itibar kazanacaklarını, adam yerine konacaklarını düşünüyorlar. Kooperatiflerinin açılış törenine büyük devlet adamlarının geleceğine, nutuklar atılıp kurbanlar kesileceğine, gazetelerde boy boy fotoğraflarının çıkacağına inananlar vardı. Dahası, televizyonda bile görüneceklerdi. Neden olmasındı? Şöyle yirmi otuz kişilik kalabalıkları görünce, ayrıntı kabaran politikacılar uzun uzun nutuklar atmıyorlar mı? Ayaklarının altına koy bir sandalye, parlak nutuklar dinle onlardan. Ülke seçimlerden yeni çıkmış, uzun pazarlıklar sonunda bir koalisyon hükümeti binbir güçlkle kurulabilmişti. Seçimlere doğru ağzını açan her politikacı, hep fakir fukaradan dem vurmuş, yoksulun yanında olduklarını söylemişlerdi. İşte yoksulların el birliğiyle kurdukları bir birlik, hayırlı bir girişim... Devletse göstermeli devletliğini. Hep yoksulu diline dolayan politikacılar el uzatmalı, güç vermeli.

Kayserili Hacı da mahallesinde bir bakan ya da belediye başkanı görmeyi çok istiyordu, hatta bir milletvekiline bile razıydı:

“Ülen şuraya bir milletvekili olsun getirin, köyden bir koç getirip kesmeyen şerefsiz!” dedi.

Kamanlı Cevdet kıs kıs güldü:

“Kayserililerin bu kadar cömert olduğunu bilmezdim. Bakın siz şu işe... İyi kulak verin millet Hacı'ya!”

Keskinli Kerim;

“Bir daha et sen şu yeminini,” diye bağırdı öteden. “Açılış törenine milletvekili getirmeyen şerefsiz!”

Kayserili Hacı, iskambil oynarken en güçlü kozlarını masaya vuran kumarbaz coşkusuyla sağ elini kaldırıp indiriyordu. Yıllardır kapı numarası bile verilmeyen, hep yıkım korkusu içindeki bu evlere, bir milletvekilinin gelmesini çok önemli sayıyordu:

“Siz getirin bir milletvekilini, koç kesmeyen şerefsiz!”

“Tamam, unutmayın!” diye kalabalığı tanık gösterdi Kerim.

Kayserili Hacı'ya Turgut da takıldı:

“Sen koçunu iyi besle!”

Yarenlikle Turgut'un da ilgilendiğini görünce, Hakkı duramadı:

“Milletvekiline de, bakana da hiç gerek yok... Açılış konuşmasını Fahri Usta yapacak... Göreceksiniz, öyle konuşacak ki, bu adam niye milletvekili olmamış diye şaşacaksınız. Milletvekili bile seçeceksiniz Fahri Usta'yı.”

“Neden seçilmesin, nesi eksik Fahri amcanın?” dedi Turgut. Bir yandan da saatine bakıyor, bu gevezeliklere son vermek için uygun bir zaman kolluyordu. Bekledikleri iki üç kişi daha vardı.

Kendini hiç yormadan, ağır ağır konuşuyordu Fahri Usta:

“N’olmuş yani?” dedi Hakkı’ya. “Beğenemedin mi? Milletvekili oluruz elbet. Neyimiz eksik bizim?”

Hakkı’nın şiş göbeğindeki titreme arttı:

“Biz de başka bir şey demedik ki... Kih, kih, kih!... Olursun, dedik. Milletvekilinin işi zaten parmak kaldırmak, parmak indirmek... Kaldır parmağını, indir parmağını... Milletvekili dediğin bu işte! Ee, o parmak sende de var.”

Fahri Ustada ne kırgınlık, ne kızgınlık, ne de küçük bir coşku... Çevresindeki telaşlı kalabalığa benzemiyor o. Gene öyle, kendini hiç yormadan:

“Bizde parmak da var, kafa da...”

Böylesi zevzekliklerin her zamanki baş müşterisi Keskinli Kerim, elini kısık gözlerinin üstüne siperlik yapmış, ufka bakar gibi, burnunun ucundaki adamın kafasını arıyordu:

“Hani nerde o dediğin kafa? Kafa mafa göremiyorum ben.”

Fahri Ustada her sözün karşılığı daha önceden hazırlanmış gibiydi:

“Allah baba kullarına kafa dağıtırken, herkes gibi ben de sıraya girdim; dedim ki, ey Allah’ım, benim kafam biraz büyük olsun... Ey kulum, dedi Allah da, az önce elimde kocaman bir kafa vardı, şöyle kazan büyük-lüğünde... Amma Kerim adında bir kulum geldi, senden önce ona verdim... N’apalım Kerim’ciğim, biz senden biraz geç kalmışız. Yoksa o kafa diye taşıdığın kazan bende olacaktı. Bizim kafa biraz küçük olduğu için, zor görünüyor.”

Şakaları fazla uzamış görenlere bile can geldi, birkaç neşeli sözle gırgıra onlar katıldılar:

“Aman iyi ki geç kalmışsın Fahri Usta. Kerim’inki gibi kafan olacağına, hiç olmasın!”

“He hey! Lafa ihtiyacı mı var Fahri Usta’nın?”

“Aldın mı ağzının payını Kerim?”

“Fahri Usta’nın anlattığı şu tesserlemeye bakın siz... Mahallenin Nasrettin Hocası o...”

“Mahallenin Bölükbaşı’sı ...”

Turgut, deminden beri Rahmi’yle görüştüğü sözleşme konusunu bırakıp kalabalığa döndü. Elindeki evrakı zarfa koyarken:

“Arkadaşlar, ağabeyler, bir dakka!” dedi.

Uğultu tam kesilmedi. Hulusi de:

“Bir dakka!” diye yineledi Turgut’un sözlerini. “Komşular, Turgut beyi dinliyoruz...”

Turgut, bakışlarını kalabalığın üstünde gezdirirken, şamata, uğultu ağır ağır söndü. Gözler onun üstündeydi şimdi.

“Hepiniz hoş geldiniz!”

“Hoş bulduk!” diye topluca uğuldadılar.

Gevezeliklere fırsat vermemek için kafasındaki hazır cümleleri arka arkaya sıraladı:

“ Sayın komşular, ağabeyler! Neden toplandığımızı biliyorsunuz. Gücümüzü birleştirelim, bir tüketim kooperatifi kuralım, diyoruz. Umduğumuzun üstünde ilgi gördük. Şimdi burada, sizin oluşturduğunuz şu kalabalık, bu ilginin açık kanıtı. Ama biliyorum ki, sayımız bununla kalmayacak, kalmamalı da...”

Kendisini onaylamak için de olsa konuşanlara, mırıldananlara küçük el devinimleriyle fırsat vermedi, susturdu. Konuşmasını başladığı hızla sürdürdü:

“Yapacağımız ilk iş şu: Yeni üyeler kazanmak. Daha kimler katılabilir bize? Onları belirleyeceğiz. Mahallede konuşmadığımız, kapısını çalmadığımız adam kalmayacak. Kimin sözü kime geçerse, ne yapmak istediğimizi

anlatsın. Şimdi kimler kimlerle konuşacak, onu belirleyelim?”

“Ben bizim hemşerimiz Davut’la konuşurum,” dedi Sıvacı Dursun.

“Ben de Hilmigillerle konuşurum,” dedi Biletçi Şahin.

“Ben de kahveye gelen herkesle, hatta gelmeyenlerle de...”

Aralarında bir yarış başlamıştı sanki. Topluluğu, birliği güçlendirme yarışı...

Kahveci Hulusi, bağırdıkça çatallanan sesini herkese duyurmak istiyordu:

“Bir şey daha var arkadaşlar... Bazı komşular Cevat’a borçlu. Veresiye yiyorlar. Borçlarını ödeyemedikleri için bize katılamıyorlar. Şimdi adı lazım değil, ben birkaçının borcunu ödeyip kurtaracağım Cevat’tan. Gerekiirse, borç yüzünden Cevat’tan kopamayanlara, destek olmalıyız.”

“Elbette, elbette...”

“Birbirimize yardım etmeliyiz.”

Bu arada Elif, çay dolu tepsiyle odaya girmişti.

“Aman nerde kaldın bacı?” dedi Kamanlı Cevdet.
“Boğazımız kurudu.”

Yerinden kalktı, şeker kabını aldı kadının elinden.
“Kazak kocan işe yaramaz. Konuk ağırlamayı bilmez.”

“Kahvede yeterince ağırlıyorum sizi, bir de burada mı ağırlayacağım.”

Herkes birbirine laf çarpıyordu:

“Misafirin kötüsü ev sahibini ağırlarmış!”

“Yahu kuru kuruya mı içilecek bu çaylar?”

Şaka yollu atılan lafları, uzayıp giden şakaları duyuyordu Hulusi. İşine gelmediğinden değil, arada bir

dalıp gittiği için duymuyor... Bu kalabalık, bu coşku onu öylesine heyecanlandırdı ki, eski düşmanı Cevat'ın işi bitti diye düşünüyordu. Her konuşma, her söz girmiyordu kafasına. Kısa zamanda ulaşacaklarına inandığı başarının şimdiden sevincini duyuyor. İçinde gelip gelip giden bir coşku... Cevat'a karşı okumuş gençlerin de katıldığı ilk kez böylesine güçlü bir eylem, onun evinde başlatılıyor. Nasıl coşmasın Hulusi?

"Bu Cevat denilen kazıkçının defteri dürülecek bu kez. Kışının üstüne oturtacağız. Bizde bu birlik olduktan sonra bu iş tamam!"

İyice kendinden geçtiği sırada karısı bıçak gibi kesti sözünü:

"Dur Allasen gayri!" dedi kocasını horlarcasına. "Cevat'ı karıştırmadan doğru dürüst kurun şu gorpetifinizi. Cevat'ı dilinize dolamadan kurulmuyor mu?"

Odadakiler gülüşürken, Hulusi karısının yüzüne bakakaldı:

"Kurulmuyor," diye tersledi Elif'i. Deminki konuşma isteğini birden yitirmiş, ne söyleyeceğini bilemeden, karısına bakarak başına sallıyordu:

"Avrat, sen karışmasan olmaz mı?"

Karısı karşılık vermedi. Hulusi'nin öfkesi sözle yatışacak gibi değildi.

"Sıçarım senin canına!" diye ayağa kalktı, tutmasalardı indiriverecekti yumruğu.

"Ne diyim kı?" dedi Elif. Öfkeli kocası yumruk değil de, kendisine gül verecekmiş gibi rahattı. Yumruktan kıl payı kurtulduğuna aldırmadan, telaşsızca:

"E canım, ağzınızı Cevat'la açıyor, Cevat'la kapıyorsunuz. O da bir komşu şurda. Karşıma gorpetif açılıyor, diye adam kara yaslara girdi. Hırsından, kederinden

ölecek nerdeyse... Sonra hepimiz az çok bir iyilik gördük ondan. Şimdi kendi yok, Allah'ı var."

Hulusi, yüzünde gülme mi, öfke mi, ne olduğu belli olmayan bir tavırla Turgut'a döndü:

"Neydi deminki konuştuğumuz? Ha... İyilik ökseyi... Bizim avrat da düştü o ökseye. Bana Cevat'ı savunuyor baksanıza. Yalnız pahacı değil, ırz düşmanı onlar. Şimdi beni konuşturmayın, o Şevket ne yere bakan yürek yakandır o. Dükkânda ne filmler çeviriyor o."

Sonra iyice açığa vurduğu bir öfkeyle:

"Sen işimize karışma!" diye bağırdı karısına. "Doğru dürüst dağıt şu çayını!"

Kadın gene altta kalmadı:

"Sen gorpetifini doğru dürüst kur da, ben doğru dürüst dağıtırım çayımı!"

Hulusi bir daha yekindi yerinden:

"Şimdi ağzını dağıtırım senin!"

Araya girenler çabuk yatıştırdılar Hulusi'yi. Biri çay tepsisini elinden alıp kadını uzaklaştırdı.

"Ah ülen ah!" diye içini çekti Hulusi, dizlerine vurup dövünüyordu. Bu öfkeli halini çokça sürdürüp konukların keyfini kaçırmak istemedi. Zorla da olsa, gülmeye çalışırken, hali pek acınasıydı.

"Ülen şu kötü Cevat'a bakın siz! Şu yer cücesine... Bizim avrat bile meftunu onun. Şeytan tüyü var sanki herifte. Kendi karımız bile ondan yana çıkıyor."

Turgut:

"Ondan yana çıkmıyor Hulusi âbi," dedi. "Yanlış anlama Elif ablayı. Dilimize çok dolamayalım şu adamı, demek istiyor."

Rahmi'nin araya girmesiyle sıkıntılı hava dağıldı:

“Yahu, lafın geverini hep Cevat’tan yana verdik, biraz da başka konularımıza geçelim.”

Keskinli Kerim, Hulusi’nin gerçek acısının nerede yattığını biliyordu:

“Sen kahvehane açacağına, şuraya bakkaliye açsaydın keşke...”

Sıkıntıyla boynunu büktü Hulusi. Yarasına dokunmuş gibi içi yandı.

“Aah, ah!” diye derin bir soluk boşalttı. “Hiç sormayın orasını. Ben bakkaliye açayım diye düşünürken, bu şeytan benden atik davrandı. Eyvah, dedik ya, iş işten geçti! Sonunda biz de çaresiz kahvehane açtık.”

Demin karısına kaldırdığı yumruklarını kendine çevirdi:

“Kırmalı bu kafayı, kırmalı” diye bir süre dövünüp durdu.

Kayserili Fahri Usta:

“O zamanlar işinden atıldıydı Cevat,” dedi. “Çoluğu çocuğu aç kaldıydı. Dükkânı açınca, bir geçim yolu buldu, diye seviniyorduk. Sonra kardaşım herif bir aldı yürüdü, bizleri beğenmez oldu. Adamda bir çalım, bir okkalanma. Püf, püf... Kırmızıtepe’nin Vehbi Koç’u oldu. Borcunu biraz geciktirsen, veresiyeyi keser, adamı kalabalığın içinde bozar. Pahalı desen, dükkândan kovar.”

“Burnu bir sürtülmedi de ondan,” dedi Hakkı. “Sömürdü bizi sömürdü.”

Turgut’un çayı bitince biri kalkıp yeniledi. Bu konuşmaları, zaman zaman gülünç bulsa da, bir uyanışın, bir bilinçlenmenin başlangıcı sayıyordu Turgut. Su kaynama noktasına gelmişti, okuduğu kitaplar böyle demiyor muydu? Halk, geriliği, yanlış, sömürüyü görüyor;

yeni bir düzen istiyordu. Mahallede hırsıyla, hasetliğiyle tanınan Hulusi, kavgacılığıyla bilinen Keskinli Kerim bile gözüne bir başka görünüyordu. Dinlerin bir amacı da, kötüler düzeltmek değil miydi? Kötüler bile arınacak, düzelecekti bu eylemin içinde. Bu girişim başarılı olursa, daha başka birlikler için mahalleli isteklenecekti. “Hulusi gibilerle yola gidilir mi?” diyenlere aldırılmıyordu.

Çayını yudumlarken, yeniden kulak verdi konuşmalara. Kahveci Hulusi, Çöpçü Hamit, Garson Muharrem, Keskinli Kerim, Fahri Usta... Hepsi de kooperatifi çok önemsiyor, hepsinin de gözlerinde güzel bir umut...

Hep Cevat’tan yana konuşulmasını yanlış bulsa da, bu yanlış hemen düzeltmeyi düşünmüyordu. Bu arada bekledikleri komşulardan iki kişi daha geldi. Turgut:

“Komşular bir dakika beni dinleyin!” diye kalabalığı susturduktan sonra:

“Kurucu üyelerimizi seçeceğiz. Toplantının en önemli bölümüne geldik. Açık oyla mı seçelim, kapalı oyla mı?”

Çoğunluk, seçimin açık oyla yapılmasını istedi. Turgut, memur arkadaşı Rahmi’ye döndü, kâğıt kalem çıkarıp seçilenleri yazmasını istedi. Sonra yeniden kalabalığa döndü:

“Kimleri öneriyorsunuz?”

“Biri sen,” dedi Hulusi, elini kaldırdı.

“O malum bir şey,” dedi Hakkı.

Herkes elini kaldırıncaya, Rahmi’nin elindeki kâğıdın en başına Turgut’un adı yazıldı.

Turgut, sessiz, çekingen, ama dürüst olduklarına inandığı insanları öne çıkarmak istiyordu.

“Ben de Sıddık amcaı öneriyorum,” dedi, otel işçisi Sıddık Yurtçu’yu gösterdi. Utangaç, ezik bir gülümsemeyle çevresine bakındı Sıddık. Böyle işler bana göre değil, der gibiydi. Turgut’un bunca insan içinden kendisini önermesinden hoşlanmıştı da... Sıddık elini göğsüne götürüp, bağışlanmasını istedi.

“Ben anlamam bu işlerden Turgut Bey. Sadece düz üye yapın beni.”

Toplantıda çok sessiz, çekingen bulduğu bir başka kişiyi daha önerdi Turgut:

“Behçet amcaı öneriyorum, kurucularımızdan biri de o olsun.”

“Yok,” diye directti o da. Gözlerini kırıştırıyor, benim ne haddime der gibi bakıyordu. Yöneten değil de, yönetilen olmanın rahatlığını yeğliyordu. Turgut’un daha etkin olmasını istediği böyle birkaç kişi, çekingen, isteksiz çıktı. Bunların kimi çekingendi gerçekten, kimiyse kurnazdı aslında, sanki başarısız olurlarsa, daha kolay kaçabilecekleri bir yerde durmak istiyorlardı. Garson Muharrem, Berber Hidayet, hep ikili oynayabilecek insanlar gibi göründü ona. Şimdiden içine böyle kuşku lar düştüğü için de, kızdı kendi kendine.

Kâtip Hakkı nazlananları görünce, parladı:

“Canım ne var bunda çekinecek? Illegal örgüt kuruyoruz ki...”

Seçilmek istemeyenleri biraz payladıktan sonra, Turgut’la Rahmi’ye döndü:

“Arkadaşlar layık görürlerse, yazın beni. Zevkle çalışırım. Mahallemize küçük bir hizmetimiz olursa, ne mutlu.”

Kalabalık büyük bir coşkuyla:

“Yazın Hakkı’yı da,” diye bağırdı.

Onun adı da yazıldı.

“Rahmi kendini unutma,” dedi biletçi Şahin.

Sonunda kurucu üyeleri seçtiler. Toplantıya katılanlar arasında Kırşehirililer, Kayserililer, Keskinliler çoğunluktaydı. Seçilenler bu grupların temsilcisi gibiydiler.

Turgut bir iki açıklama daha yaptı:

“Komşular, bu seçilenler kurucu üyeler. Görevimiz geçici. Kooperatifimizin kuruluşu tamamlanınca, ilk genel kurulda yönetim kurulu seçilecek.”

“Ne demek geçici, bu işleri sizler götürürsünüz artık.”

“Tabii, tabii...”

“Geçici meçici değilsiniz...”

Toplantının asıl gündemi görüşülmüştü. Herkes gene kendi havasına döndü. Biraz sonra da birer ikişer dağılmaya başladılar. Kalkıp gidenler:

“Bir kuru çayla bizi ağırladın bakalım,” diye Hulusi’ye takılıyorlardı.

“Gelecek toplantıyı sizde yapacağız. Bakalım senin eli sıkı hatun neler ikram edecek? Sizde çayı bulacağımız da şüpheli.”

Kapılar açılıp kapandıkça, odanın ağır havasına taze, serin bir hava karıştı. Kurucu üyeler yarın yapacakları işleri aralarında bir kez daha görüştüktan sonra, onlar da kalktılar.

Eşikte ayakkabılarını giyerlerken:

“Valla bu günkü kalabalığımızı camiler bile toplayamıyor Turgut Bey,” dedi Fahri Usta. “Bir sonuç almazsak, yazık bize!”

Turgut çok hoşlandı bu sözden. Güldü. Mahalledeki değişmeyi, toplumun değişen özlemlerini ne güzel anlatıyordu bu söz.

“Doğru,” diye onayladı Turgut. “Bir iş yapamazsak ayıp bize! Gerçekten bunca kalabalığı camiler bile toplayamıyor.”

Sazcının Karısı

Nisan güneşinin bir iki kez bulutları aralayıp yüzünü göstermesi yetti çocuklara. Yoksulluğun dar, sıkıntılı evleri bir bir dışarı boşaldı. Kum gibi çocuk kaynıyordu sokak. Nihat, dükkânda sıkıldıkça, arada bir dışarı çıkıyordu.

Dışarıda da başka sıkıntılar bekliyordu onu. Kooperatif için hazırlanan Hafız Ömer'in eski dükkânı, hemen iki adım ötedeydi. Ellerinde araç gereçlerle içeri girip çıkan kooperatifçilerle göz göze geldikçe rahatsız oluyor, sıkıntı duyuyordu. Sıkıntıdan da öte, biraz utanıyor da... Babasının eski düşmanları yanlarına yeni gençleri alıp, bu kez kendisinin de saygı duyduğu, dahası, mahallede ilk tohumlarını attığı düşüncelere yaslanıp örgütleniyorlardı. Yok edilmek istenen bu dükkânın yaşamlarındaki önemini düşündükçe, içi cız ediyordu Nihat'ın. Aile için nerdeyse kutsallığa varan bir önemi vardı buranın. Kendisini okuldan kovulmaya dek götür-

ren yoksulluğun, işsizliğin ardından, bu dükkânla gelen varsıllık günlerinde yeniden kazanmıştı eski okul başarısını.

Kooperatifçileri görmemek için eşikten, vitrin önünden fazla uzaklaşmıyor. Elinden geldiğince o yana bakmamaya çalışıyor. Oysa babası kimlerin kooperatifçilerle birlik olduğunun bilinmesini, oranın sürekli gözlenmesini istiyordu. İki cami arasında kalmış beynamaz gibi görüyordu kendini. Bir yanda ailesinin yaşamında çok önemli yeri olan bu dükkânın yazgısı, öte yanda düşünceleri, inançları aynı, aynı ülkülerle beslendiği arkadaşları... Ne yapacağını bilemiyor Nihat.

O yana bakmasa da neler olduğunu bilmek istiyordu. Arada bir haber getirip götür, dedikodu üreten kimi müşterilerin anlattıkları tören hazırlıkları yapıyordu belki de. Dedikodulara bakılırsa, belediye başkanı bile gelecekti... Kimi de bu söylentileri yalanlıyordu:

“Koca belediye başkanının işi gücü mü yok Allah aşkına, şu üç kuruşluk kooperatif için mi gelecek?”

Her neyse... En iyisi hiç düşünmemek bunları, o yana hiç bakmamak, onları görmemek... Kooperatifçilere “komünist” diyen ana babasının durumuna düşmek istemiyor.

Sazcı Şeref’in yaşlı karısı Şükrüye Hanım teyze so-kağa çıkar çıkmaz, ilk işi gürültücü çocukları paylamak oldu. Artık iyice yüz göz olduğu çocuklardan biri çemkirdi, dil çıkardı. Çocuğun bu davranışı yaşlı kadını daha da kızdırdı, arkalarından koşmaya yekindiyse de, bir iki adımdan ötesini göze alamadı. Adımlarını birazcık açmayagörsün, dengesini yitiriyor, düşecek gibi oluyordu. Bir yandan da yaşlılığının bu açık belirtilerini saklamaya çalışıyordu. Çocuklarla uğraşacağım derken, būs-

bütün gülünç olmak, rezil olmak da vardı. Uzaktan uzağa verdiği gözdağlarını hiç tınmıyordu çocuklar. Hele biri tam bamteline bastı kadının:

“Kocakarı!” diye haykırıverdi yüzüne.

Bunu da duyduktan sonra kibar kalamazdı Şükrüye Hanım:

“Eşşek sıpaları!”

Öfkeyle şişmiş, sarkmıştı yüzü. Yerden taş arandıysa da, vazgeçti bundan. Yeniden ilk beklediği yere, ev sahibi Hulusi'nin bahçe duvarına döndü. Burası nöbet yeriydi onun. İş buldukça çevre köylere saz çalmaya giden kocası Şeref, birkaç günün uykusuzluğunu çıkarmak için gündüzleri uyurken, Şükrüye Hanım gürültücü çocuklara karşı evinin önünde nöbet tutuyordu. Kutsal bir yeri, yüce bir varlığı bekler gibiydi. “Zavallı!” diye geçirdi içinden Nihat. Hiç değişmeyecek bu kadın. Öteden beri hep acırdı ona.

Yazacağı veresiyeciler arasında bu kadına da yer vermeyi düşünüyordu. Çünkü veresiye defterinin en sorunlu müşterisiydiler.

Mahalleye ilk geldiği yıllarda sazıcı Şeref'in anası sanmışlardı Şükrüye Hanım'ı. Karısı olduğunu öğrenince inanamadılar. “Oğlun mu?” diye kaç kişi gaf yapmış, istemeyerek, bilmeyerek en duyarlı yanına dokunmuşlardı kadının. Ağızlarından böyle bir söz kaçmasın diye onları yeni tanıyanlar hemen uyarılırdı.

O ilk günlerin tersine, sonradan kadına karşı iyice hınzırlaşmıştı mahalleli. Yüzüne “Şükrüye Hanım” deniyor, arkasından da “Kocakarı” oluyordu adı. Şükrüye Hanım, kendisine “nine”, “ana” diyenlerden hiç mi hiç hoşlanmaz, böylelerini ya tersler ya da duymazdan gelir, tiksindir gibi yüzünü çevirirdi. Onun mahallede en çok

kızdığı insanlar, “teyze” ya da “abla” demesini bilmeyen, istediği bu küçücük incelikten yoksun insanlardı. Böylesi kabalıklara hiç hoşgörüsü yoktu. “Nine”, “ana” diyenlerin yanında, bir de tam bir köylü kabalığıyla “ebe” diyenler vardı ki, gücü yetse böylelerini hemen boğuverecekti orada.

Sütlaç gibi kırış kırış, buruş buruştu Şükrüye Hanım’ın yüzü. İri, mavi gözlerinde yaşlılığın getirdiği bir ıslaklık olurdu her zaman. Burnu hafif kemerliydi, ama düzgündü, kimi yaşlılarıinki gibi sarkmamıştı. Boyu upuzun, bu yaşta bile selviye benziyor. Bir de gençliğinde görmeliymiş insan, derdiniz. Bura kadınlarından ayrı bir konuşması vardı. Köylülükten tek bir iz bile yoktu onda, ne dilinde, ne davranışlarında... Hele yeni tanıştıklarına öylesine ince, kibar görünürdü ki, nerden, hangi lüks semtlerden düşmüş bu yoksulluğun içine derdiniz. Sizi biraz istediği kibarlıkta görmüşse, diline dil, sözüne söz bulamazdınız. Zaten mahallede “hanım” sözcüğü onun gibi iki üç kadına yakıştırılırdı ancak. Ötekiler böylesi sıfatlara ısınamamış köylülerdi.

Şükrüye Hanım, yeni tanıştıklarında kesinkes bir saygı uyandırırdu; ne ki çok sürmez, bu kibarlığının, inceliğinin örtemediği gülünçlükler, düşkünlükler görürdünüz halinde. Siz göremeseniz bile, mahalleli içiyle dışıyla onu size anlatırdı.

Şükrüye Hanım yoksuldu, hem de mahallenin en yoksulu. Öteki komşuları gibi köyünden, şurdan burdan en küçük bir desteği yoktu. Hayata böyle yok yoksul başlamadığını, görmüş geçirmiş biri olduğunu anlatırdı hep. Belki doğruydu bu, belki de bir avuntu, bir aldatmaca. Herkesin mahallede pek çok hemşerisi varken, onun geçmişine tanıklık edecek tek bir insan, tek

bir hemşerisi yaşamıyordu. Kendi hikâyesini yalnız kendisi anlatabilirdi. Başkalarının onun geçmişiyle ilgili en küçük bir bilgisi yoktu. Bu bile önemli bir eksiklik sayılırdı burada. Köksüzlük, soysuzluk gibi görülürdü. Yalnız yoksul değil, tam bir garipti o. Mahallede ilk bıraktığı güzel etki, kötü cins boyalar gibi çabuk silinip gitti.

Kısa zamanda onlar da veresiyece müşteriler arasına katıldı; adları veresiye defterinin kırk ikinci sayfasında yazılıydı. Defter doldukça sürekli yamandığından, yıllardır hep aynı sayfada kaldılar. Kocasını Şeref'in saz çalmaktan başka bir iş gelmezdi elinden. Mahalle düğünlerinden çok, uzak Ankara köylerine giderdi Şeref. Önünde göbek attı diye karılarını kışkırtan, sazı en keyifli yerinde susturan kocalar yüzünden kendi mahallesinde çalmaya yeminliydi. Oysa aynı kadınlar, Kırşehir, Keskin Abdallarının kara suratlı çalgıcıları önünde şakır şakır oynarlardı. Onları biraz rahatlatan köy düğünleri güzün hasattan sonra oluyor, kışın düğün işleri kışınca, sazı Şeref'in günleri kahvelerde kâğıt oynamakla geçiyordu. Her yıl dillerine doladıkları güz düğünlerinden umduklarını bulamayınca, çoğu zaman Cevat'la aralarında borç yüzünden bir çingar kopardı. Böylesi müşteriler hep kaygılandırmıştı babayı. Şeref gibi üç beş adam, en paralı bakkalı bile kısa zamanda bataklı yapabiliyordu. Bu yüzden kaç kez veresiyesini kesmişler, peşin alışveriş yapmalarını istemişlerdi. Bakkalla arasında ne geçerse geçsin, gene de efendiliği, olgunluğu elden bırakmazdı Şeref; Cevat kızsın, kovsun, dövsün isterse, o hep garip boynunu bükerti.

Yıllar öncesinin bir tartışmasını anımsıyordu şimdi Nihat. Baba öylesine bir kükreymiş, gürlemişti ki, dükkânda kıyamet kopuyor sanmışlardı. Evde kim varsa,

kahvaltı sofrasını bırakıp dükkâna döküldüler. Fadime, Şevket, Nihat, Zahit, soluğu dükkânda aldılar. Sürekli kavga çıkaran sarhoşlardan biri sanmışlardı önce. Baba'nın tartıştığı adamın Sazcı Şeref olduğunu görünce rahatladılar. Şeref, yanında karısı Şükrüye Hanım teyze, ezik ezik, suçlu suçlu dinliyorlardı öyle. Yalnızca baba bağırıp çağırıyordu. Onu daha çok kışkırtmamak için, ne Şeref, ne karısı ağzını açıyordu. Belli ki konuşmak için uygun bir söz de bulamıyorlar. Şeref'in yaşamı eğlence meclislerinde insan idare etmekle, sarhoş avutmakla, sarhoş eğlendirmekle geçmişti. Olgunluğu, uysallığı mesleğinden geliyordu biraz da. Baba yeri göğü yıkıp inletirken, o dinliyor, susuyordu sadece.

Sorun her zamanki sorun: Sazcı Şeref aylarca yemiş içmiş, ama öde şu borcunu deyince, yok... Üstüne üstlük, daha da verilsin, daha da yazılsın istiyorlar. Cevat'ın gücüne gidiyor bu durum. Sırtına binen bir daha inmek istemiyor. Borcunu isteyince, dirseğini tezgâha dayayıp hayat hikâyesini anlatan insanlardan bıkmıştı.

“Yazmam gayri, yazarsam şerefsizim!” diye ortalığı inletiyordu. Kötü sözlerle, ağır yeminlerle bağlıyordu kendini.

Sazcı Şeref bütün söyleyeceklerini söylemiş, sözden yana varını yoğunu bitirmiş gibiydi. Daha ne söyleyebilirdi ki Cevat'a? İşile ilgili sorunlarını dinleye dinleye ezberlemişti bakkal: Köylülerin eskisi gibi uzun düğünler yapmadıklarını, tarlaların verimsizleştiğini, düğünlerde oynatacak kadın bulamadıklarını az mı anlatmıştı ona?

Susmaktan başka çare göremiyordu Şeref, Cevat bağırıkça o hep boynunu büküyordu.

“Haklısın,” diyordu sadece. “Ne desen, ne söylesen haklısın!”

Bu arada Fadime kalabalığı yarıp kocasının yanına geçmiş, iki yanın da son sözlerini sessizce dinlemişti. Yangına körükle gidenlerden değildi o. Cevat'ı böylesi öfkelerinde bir tek karısı yatıştırabilirdi. Bir süre o da ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemedi. Kocasını haklıydı haklı olmasına; ama öte yanda da açlığın, yokluğun karşılıklarına diktiği çaresiz iki insan... Hiç yoksul olmamış, yokluğu tanımamış biri değildi ki Fadime.

Cevat, üstü muşamba kaplı tahta tezgâhın üstüne koyduğu yağı, şekeri, ekmeği geri çekerken:

“Yazmam,” diyor da başka bir söz demiyordu. Aksilik bu ya, çok ters bir günüydü Cevat'ın, çok katı, sinirli bir günündeydi. Şimdiye dek Fadime desteklememiş olsaydı, Şeref'in veresiyesi çoktan kesilmiş olacaktı. Onları gene arkalarsa, kocasının onca öfkesini kendi üstüne çekmek de vardı. Biraz da bu yüzden çok istediği halde Sazcı Şeref'in yanında yer alamadı Fadime. Önce kızgın kocasını yatıştırdı, sonra yumuşak bir tavrıyla:

“İnanın sizin kadar hiç kimseyi idare etmedik Şeref Efendi,” dedi. “Borç çok kabarırsa, sizin için de iyi olmaz, ödemek güçleşir.”

Kendilerini her zaman koruyup kollayan Fadime'nin de desteğini göremeyince, büsbütün umutsuzluğa düştü Şeref'le karısı. Almak istedikleri şekeri, yağı, ekmeği Cevat çoktan yerlerine kaldırmıştı.

Veresiyeci karı koca, çaresiz elleri boş çıkıp gittiler.

Onlar gittiler ya, geride kalanların içleri hiç de rahat değildi. Bir suç işlemiş gibiydiler. Fadime gözleri dolu dolu:

“Amanın gidin yokluğu batsın!” dedi. “Hiç değilse şu tek ekmeği verseydik.”

Cevat'ın tavrında bir olumsuzluk görmeyince, oğlu Nihat'a döndü:

“Al oğlum şu ekmeği, Şeref’in evine götür.”

Delikanlı ekmeği kaptığı gibi götürdü, Şükrüye Hanım’a verdi. Kadın bir onur sorunu filan yapmadan aldı, teşekkür etti.

O gün buncacık kollayabilmişti Fadime Sazcı’yla karısını.

Tek bir ekmek neyi çözümlerdi ki? Evlerinde bir kaşık şekerin, bir fiske tuzun bile bulunmadığı herkesin dilindeydi. Fadime uzaktan uzağa da olsa, onların durumuyla ilgileniyordu. Arada bir pişirdiği yemeklerden gönderiyor, komşuların yiyecek, yakacak vermelerini sağlıyordu. İçler acısıydı Şükrüye Hanım’ın durumu. Sabahları sokağa çıkıyor, kapı kapı dolaşıp karnını doyuracağı yerler arıyordu. Geçerken şöyle bir uğramış gibi görünüyor ya da küçük, sözde nedenler buluyordu. Hangi evde, hangi saatlerde kurulu sofra bulacağını bilirdi. Önce biraz uzağa otursa da, gözleri sürekli ortadaki yiyeceklerde olurdu.

“Buyur Şükrüye Hanım, sofraya buyur.”

Kimi yüreктen, kimi dil ucuyladır bu çağrılar.

Çok bir üstelenmiş gibi:

“Hadi ısrarınızı kırmayım,” derdi Şükrüye Hanım, çok zayıf bir nazlanmanın ardından yavaşça sokuluverirdi sofraya.

Cevat’ın evi de Şükrüye Hanım’ın sık sık uğradığı, anlayış gördüğü evlerdendi. Kimi zaman siftinmeye geliyor diye kızan çocuklarına, Fadime, “Ah, yokluğu bat-sın!” diye, onu değil de, yokluğu kınamak gerektiğini anlatırdı.

Şükrüye Hanım, komşularına kopuk kopuk anlattığı yaşamöyküsüne 93 Harbi’yle başlardı. Bu savaş yıllarında Kafkasya’dan göçüp gelmişler. Yaşamının bir bö-

lümü Gümüşhane’de, Samsun’da geçmiş. İlk kocasıyla İzmir’de geçen evlilik yıllarından çok az söz ederdi. lmüş ilk kocası; uzun bir süre dul kalmış, sonra Sazcı şerefle evlenmiş. Bunları anlatırken, “şimdiki kızlar tırnağım olamazlardı benim!” diye geçmişteki güzelliğiyile övünürdü. Konuşur, konuşur; çok uzaklarda kalan gençliğiyile, güzelliğiyile avuturdu kendini.

“Cami yıkılsa da mihrap yerinde,” derdi komşuları. Bunun yalan olmadığı apaçıktı. O, böyle avunup dururken canını sıkacak sözler edilmezdi pek. Yaşamının en büyük övüncü, geçmişte kalan güzelliğiydi. Gerçekten de geçmişte kalmış eşsiz bir güzelliğın, şimdi içler sıızlatan bir kalıntısıydı şükrüye Hanım.

Verisiyesi kesildikten sonra kadının düştüğü durum sık sık bakkalın evinde de konuşuluyordu. Konuyu hep ana açıyor, kocasının acıma duygusunu, içindeki iyilik kapılarını son bir kez daha zorlayıp, yeniden veresiye verip veremeyeceğini anlamaya çalışıyordu. Cevat ise, sadece acıdığını belli ediyor, onca borçtan sonra veresiyeye niyetli görünmüyordu. Hiç değilse borcun yarısı ödensin istiyordu.

Fadime bir işi kafasına koymayagörsün... Sazcı şeref’e yardım için veresiyeden daha güzel bir yol buldu. ocuklarının saz dersi almasını önce o akıl etti. Fadime bunun için tarlayı tohuma hazırlar gibi hazırladı aileyi. Saz çalmanın güzelliğini, çocukları kötü alışkanlıklardan alıkoyacağını anlattı, böyle işleri öteden beri boş bulan kocasını bile etkileyip kandırdı. Nihat’la şevket için hemen bir saz aldırdı. Saz alındı ya, bunun dilini öğretecek biri gerekli.

“Sazcı şeref ne güne duruyor?” dedi Fadime. “Parayla değil mi, koşa koşa verir.”

Bakkal ailesindeki bu saz çalma sevdası, gene Fadime'nin eseleyip beselemesiyle komşu çocuklarına da bulaştı. Sazcı Şeref büyük bir sevinç duydu bundan. Beş öğrencinin ödeyeceği ücret, o yokluk içinde epey bir gelirdi onun için.

“Size ikram edecek çayları yoktur,” diye Fadime eski gazete kâğıtları içinde, bir gün çay, bir gün şeker paketleyip gönderiyordu çocuklarıyla. Ardından da, “Amanın cimri babanız duymasın!” diye sıkılıyordu.

Yakacak odunu kömürü de yoktu Sazcı Şeref'in. Mahalle ağır bir kış geçiriyordu. Kar değil de, kandi sanki yağan; yoksullar böyle diyordu. Konduların üstü ak postlarla örtülmüş gibiydi. Evler silme kar altındaydı. Saz çalışırken soğuk içlerine, taa iliklerine işliyordu buz gibi odada. Ev sahibi Hulusi'nin kendi elleriyle yaptığı eklenti duvarlar öylesine inceydi ki, dışarının soğuğunu olduğu gibi içeri alıyordu. Hafif fırtınalar bile duvarları önüne katıp götürecekmiş gibi ürküntü veriyordu insana. Sazcı Şeref, Nihat, Şevket ve öteki öğrenciler, ateş yerine şarapla ısıınıyorlardı. Kafayı bulduktan sonra kar kış vız geliyordu.

Sonunda bu sorun da Fadime'nin aklıyla çözümlendi: Öğrenciler derse giderken, sırayla yakacak götüreceklerdi.

İşte o günlerde yoksulluk belası biraz hafifledi Şükürüye Hanım'ın evinde. Aylardır ödeyemedikleri ev kirasını bile ödemişlerdi.

İlk günlerin acemiliği, beceriksizliği... İncecik tellerle uyuşmayan acemi eller... Tımbır tımbır çıkan kaba, uyumsuz, can sıkıcı sesler... Ama öğreneceklerine inançları tam. Şeref, öğrencilerin hevesleri kaçır gibi olduğunda, göğsü nakışlı sarı sazi alıp yumuluyor üstüne,

en güzel türkülerini dinletirken, bir gün sizler de böyle çalacaksınız demeye getiriyordu.

Onun çalıp söylediği köy türkülerini büyülenmişçesine, hayranlık içinde dinliyordu çocuklar. Bırakıp geldikleri toprakların kokusunu getiriyordu bu türküler. Şeref'in sesine pek güzel denemezdi; hastalıklı gibiydi; ama dokunuyor, sarıyordu insanı. Şeref, daha tellere değer değmez, ince bir ürperti dolaşıyordu etlerinde, derileri taraz taraz oluyordu. Öğrenciler, sazın perdelelerinde dolaşan usta ellerinin hünerine ulaşmak için sabırsızlanıyorlardı. Nihat çok seviyordu bu uğraşını; belki de ilk kez ailesinin de desteğini gördüğü bir tutkusu olmuştu.

Evde saz çalarken Fadime de kulak veriyordu oğluna. Şeref'ten öğrendiklerini çalmasını istiyordu. Sazdan aldığı güçle, güvenle daha bir güzelleşmişti sanki Nihat'ın sesi. Öğrendiği her türküyü büyük bir coşkuyla söylüyordu evdekilere:

Engine de deli gönül engine

Şimdi rağbet güzel ile zengine

Gerçekten çok güzel mi çalıyordu Nihat? Oğlunun başarısı mıydı anayı böyle duygulandıran? Çalınan türkülerin güzelliği mi? Yoksa, yoksa... Bunları Sazcı Şeref öğrettiği için mi etkileniyordu?

Bu türküler Fadime'nin gönderdiği çaya şekere karşılık, Sazcı Şeref'in armağanı gibiydi. Hep aşkı, acıyı, hüznü anlatıyordu onun türküleri. Türkülerden özge, sevdiklerine verecek nesi vardı ki? Tutkusu, becerisi, gösterişi, varsıllığı, yiyeceği içeceği, ekmeği aşısı, ikramı, armağanı, her şeyiydi bu türküler. Aynı zamanda sevdasının dili, sevdasının elçisiydiler, seveda gülüydü her biri. Mahallede birine tutulduğu zamanlar, sazına, türkü-

lerine düşkünlüğü artardı Şeref'in. Oğlunun ondan öğrendiği türkülerini dinlerken, Fadime'nin güzel yüzü gölgeleniyor, bir iç ağrısının acıları vuruyordu gözlerine. Durup dururken ağlama huyu yoktu, ama gözyaşlarını güç tuttuğu kesindi. Gözlerinde öyle bir anlam yakalıyor ki Nihat, çaldığı sazın telleri kopuveriyor sanki. Anayla şeref arasında ellerindeki sarı sazın telleriyle, türkülerle gidip gelen, kendi yanık sesiyle somutlaşan bir şeyler olduğunu düşünüyor. Delikanlının neredeyse ustalaşmış elleri yolunu şaşırıverdi birden. Sazın perde-lerinde dolaşan parmaklarına çengel gibi kuşklar takıldı. Yüreği küçüldü, daraldı; sazına her sarılıştaki duyduğu coşku, bir daha dönmemesine uçup gitti yüreğinden. Sazın hafif gövdesi taş kesildi kucagında.

Bu isteksizlik ananın gözünden kaçmadı:

“Neden çalmıyorsun oğlum?”

O anda ana ile oğul arasında sessiz bir kıyamet koptu. Dudakları küçük bir çocuğun dudakları gibi sarkıp düştü Nihat'ın. Küçük bir çocuk oldu o anda. Yıllar öncesine gitti aklı. Unutulmuş bir utancın verdiği eziklikle, aşağılanmayla kavruldu içi.

Nihat'ın değişen yüzündeki, sarkan dudağındaki anlamı, içindeki sessiz kıyameti sezmek güç olmadı ana için. Vazgeçti istegiinden:

“Peki, çalma oğlum.”

Nihat, çok sevdiği sazı da, saz dersini de bıraktı o günden sonra; onunla birlikte başlayan arkadaşlarının da hevesi kaçtı, saz derslerine gitmez oldular. Şükrüye Hanım'ı biraz rahatlatan bu küçük kazanç kapısı da böylece kapandı, Şeref'in saz öğretmenliği bitti.

Şoför Rıfka'nın şaşı kızı Leyla, bir arkadaşıyla birlikte sokağa çıkınca keyfi yeniden kaçtı Şükrüye Hanım'ın. Çocukları zorla da olsa kovup uzaklaştırmıştı ya, şimdi de bu şıllıklar çıktı ortaya. Sokak istediği sessizliğe kavuşacakken, bu koca "zöpzöppler" türedi. Mahallede yer bulamamışlar gibi gelmişler, Şükrüye Hanım'ın tam evinin önünde durmuşlardı. Kadının o deliliğe varan kıskançlığını, kendilerine bakıp ne hallere girdiğini bilecek denli şeytan ikisi de. Görmezden, anlamazdan geliyorlar bunu. Gidecekleri varsa bile gitmiyorlar; kıskançlığı, öfkesi iyice azsın, sinirleri bozulsun istiyorlar. Besbelli, eğlence arıyorlar kendilerine. Şımarık şımarık gülüşlerini böyle bir hesapla uzatıyorlar. Şükrüye Hanım, kendisinden on yaş genç kocası rahat uyusun diye sokağı susturacaktı akli sıra; kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla, gibilerden gene çocuklara sataştı. Uzaktaki suçsuz çocuklara... Kocasının içerde uyuduğunu bir kez daha duyurdu herkese. Sinirinden aklını oynatacak gibiydi kadın. Dayanamadı, olabildiğince uysal, anlayış bekler gibi:

"Kızım, Şeref amcanız içerde uyuyor," dedi.

Kızlar önce birbirine bakıp gülüştüler, sonra da yüzüne kahkahayı atıverdiler. Şımarık gülüşlerine, ayaklarındaki naylon terliklerinden çıkan şıpıdak şıpıdak sesleri de katarak, deli taylar gibi uzaklaştılar.

Kadın hemen orada, bakkalın önünde, içini dökebileceği ilk insana, Nihat'a doğru yürüdü.

"Şıllıklar!" diye söylendi. "Bunlar da kız olacaklar. Kocam uyuyor şurda, bilmiyorlar mı? Akşam gene geç yattı adam."

Sinirden yaşlı bedeni titreyip duruyordu. Neden sonra yatıştı öfkesi. Konuştuklarının çoğunu ipe sapa gelmez bulsa da, dinliyordu Nihat. Çok istediği halde onun

gevezeliklerine katılamıyordu. Sonunda bu tek yanlı gevezelikten Şükrüye Hanım kendisi de bıkmış olacak ki, Nihat'ı lafa ısındırmaya çalıştı.

“Tü, tü, tüü...” diye tükürür gibi yaptı. “Kırk bir kere maşallah Nihat Bey! Hiç değişmemişsin. Gene eskisi gibi yakışıklısın. Allah sahibine bağışlasın. Hih, hih, hih!”

Kadının bunca çabasından sonra don yağı gibi duramazdı. Zaten yazacağı veresiyecilerdendi Şükrüye Hanım. Onun bu boş gevezelikleri bile yararlı olabilirdi. Bu yüzden, terslemeden, saygıyla, ilgiyle, dinliyordu. Üstelik daha şimdiden bu kadına borçlu gibi görüyor kendini. Kahramanlarını dinlemek, anlamak, hatta sevmek zorundaydı.

“Şeref âbi nasıl, iyidir umarım?”

“Teşekkür ederim Nihat Bey. İyi, iyiyiz şükür! Şeref âbin uyumakla meşgul şimdi.”

Konuşurken bile yaşlılık yoruyordu.

“Şevket’ler gelmediler mi kövden?”

Şükrüye Hanım “köy” demiyor da, “köv” gibi bir şey diyordu.

“Gelmediler. Daha bir süre kalacaklar köyde.”

“Sen yeniden bakkal oldun bakıyorum.”

“Öyle oldu teyzeciğim!”

Güldü kadın:

“Hangisi daha kolay, bakkallık mı, öğretmenlik mi?”

“İkisinin de kendine göre zorlukları var.”

Şükrüye Hanım, sabah sabah kahvehanenin kapalı olduğunu bildiği halde, o yanı iyice kolladıktan sonra:

“Hulusi beyimiz bizi evden çıkarıyor, biliyor musun?” dedi.

“Evet, biliyoruz.”

“Canımız çok sıkkın Nihat Bey. Nereye gidelim biz? Yıllardır alıştık şu mahalleye. İyisine de alıştık, kötüsüne de... Babanız bir ev bulacaktı bize ya...”

“Evet, ilgileniyordu. Bu gün mala giderken şu aşağıda birilerine uğrayacaktı. Akşam gelince sorarız.”

Ayakta durmaktan yorulmuştu Şükrüye Hanım. Yaşlılığı gizlenecek gibi değildi ya, attığı her adımındaki dengesizliğe karşın; o, genç kızlar gibi dimdik salınmak istiyordu. Kocasına göz koyan kızlardan farklı olmadığını göstermek istiyor. Sarsak adımlarla vitrin camının bittiği duvara doğru yürüdü, yaslandı oraya. Sırtını dayadığı yerden bir güç, bir güven almış gibi, daha açık konuşmaya başladı:

“Kooperatife gitmiyoruz ya, o yüzden çıkarıyor bizi Hulusi Bey’imiz. On iki yıllık kiracısıydık şurada.”

Sustu, iki yakasına bakındı.

“Sizin dükkânı boşlayacakmışız. Bizi yıllarca idare ettiniz, sırtınızda götürdünüz. Bunca iyiliğinizi gördük. Evet, biz yoksuluz amma, iyilik bilmez değiliz. Siz bir zamanlar saz dersi alırken, odun kömür bile getirdiniz bize. Bakkala bunca borç yapalım, bunca yıl veresiye yiyelim, sonra da karşınıza geçip kooperatif kuralım. Oh, ne iyi!”

Bu kez yalnız kahvehaneyi değil, iki tarafı da kollayarak fısıldadı Nihat’a:

“Öteki kiracısını, Resmiye diye bir kadın vardı ya... Onu da çıkarıyor. Onunla araları iyiydi aslında, ne oldu, anlayamadım... Baharla birlikte kiracı temizliği yapıyor herhalde Hulusi Bey’imiz.”

Resmiye’yle Şevket’in olayını bilmeyen herhalde sayılı komşulardan biriymi, dedikodulardan uzak, saf bir yanı vardı bu kadının.

“Kim bilir?” diye Resmiye konusunu kapattı Nihat.

Bu sırada bir iki müşteri gelince, Nihat içeri girdi. Şükrüye Hanım da yürüdü ardından, eşikte bir yerde durdu. Karşı raflarda salkım saçak sarkan sucuk halkalarına baktıkça iştahı kabarıyordu. Açıktan açığa yalanmaya başladı:

“Ağzımın suyu aktı yahu!”

Müşterilerden biri belki hayrına yarım kangal olsun, satın alıp verir umuduyla, kediler gibi yalanıyordu:

“Ah para ah! Gözü kör olsun paranın! Olsa da şu halkalardan birini şöyle...”

Umduğunu bulamayınca yürüyüp gitti. Gözleri açık kapılarda, burnu yemek kokularındaydı. Evde bir dirhem yiyeceği yoktu gene. Huyu hiç değişmemişti Şükrüye Hanım'ın. Açlığını, yoksulluğunu sergilemekten çekinmiyordu. Kocasını gençti, yakışıklıydı, ama bu karın doyurmuyordu işte! Biraz da kocasına göz koyan kadınları soğutmak için kimi aile gerçeklerini, yoksulluğunu gizleme gereği duymuyordu Şükrüye Hanım.

Dışarı bulaşık suyu döken Yeter'e laf attı:

“Nasılsın, nasılsın komşu?”

“İyiyim Şükrüye Hanım'cığım!” dedi Yeter, onun beklediği bir incelikle.

Şükrüye Hanım bir iki adım daha sokuldu.

“Ne güzel kazağın var böyle,” dedi. Kazağın ucundan tutmuş, nakışlarını inceliyordu.

“Sen mi ördün?”

“Ben ördüm.”

Bir gözü kazakta, bir gözü içerdeydi Şükrüye Hanım'ın. Açık kapıdan kahvaltı sofrasını görmüştü. Biliyordu, her zaman geç yapılırdı bu evde kahvaltı.

“Buyur içeri gir Şükrüye Hanım,” dedi Yeter. Mis gibi pastırmalı yumurta kokusu aslında Yeter'in çağrısından daha etkiliydi.

“Giriyim de bir iyice inceleyim Şu kazağını. Ben de böyle bir Şey  rmek istiyorum.”

İnanmış gibi değildi Yeter:

“Ya, ya,  r!” dedi. “Güzel olur.”

Şükrüye Hanım sedire otururken evin kızlarına takıldı:

“Kırk bir kere maşallah! G zelliikte birinci kızların... T , t , t ... Şu yüze, Şu hatlara bakın siz!”

Kadının huyunu bildikleri halde, kızlar gene de hoŐlandılar sözlerinden. Nevriye kalktı, yer verdi:

“Şöyle otur teyzeciğim, sofraya buyur.”

Kızların tersine oğlanlar, gene mi geldi Şu sürüntü der gibiydiler, ikisinde de hain hain bir surat... Ana kaş göz iŐaretleriyle uyarmasa, kadını açıktan açığa tersleyecek gibiydiler.

“Sofraya buyur komşum,” dedi Yeter de.

“Yoo, yemeyim,” dedi Şükrüye Hanım. Oysa sofraya baktıkça, i i gidiyordu. Hele ortada t t p duran pastırmalı yumurtaya el deđmemiŐti daha. Çok bir üstelenmiş gibi, ikinci üçüncü buyura gerek kalmadan:

“Hadi ısrarınızı kırmayım,” diye yanaŐtı.

Çocuklar gene kıkırdaŐtılar. Ana renkten renge giriyordu. Şükrüye Hanım,  atalını pastırmalı yumurtaya batırıp çekince, ötekilerin ciğerlerini söküp almış gibi Şöyle bir irkildiler.

Her zamanki gibi gene “bir tadımlık” diyerek iyice kuruldu Şükrüye Hanım.

Kocasından, kazançlarının yetersizliğinden söz açtı. Düğün işi karın doyurmuyordu artık. Ağlamaklı oldu bir ara.

“Aah, ah! G z  kör olsun yokluğun. Sonum kötü benim Yeter Hanım. Çoluk  ocuk da yok ki yanlarına sığınsam...”

Sustu, gözlerini sildi. Demin kıkırdaşıp duran çocuklar suçlanır gibi oldular. Yeter'in ilgisi şimdi daha bir candandı.

"Hulusi Bey'imiz de çıkarıyor bizi evinden. Allah vere de yakın bir yerden ev bulabilsek..."

Elinin tersiyle gözlerini sildi:

"İnanın devlet düşkünler yurduna filan alsa, hemen giderim. Sonum kötü benim. Hiçbir sığınağım yok. Sığınaksızım ben komşum..."

Kadının hali pek dokundu ötekilere. Demin iştahla sarıldıkları pastırmalı yumurta bile ilk tadında değildi.

Akşam Sazcı Şeref karısıyla birlikte Cevat'ın evindeydi. Karı koca sedirde yan yana otururken, Nihat bir zamanlar saz dersi aldığı günleri düşünüyordu. Hiç kopmayacağını sandığı o tutku da geçici bir hevesmiş demek ki... Nelerle uğraşmışım, diye eski günlerin hevesini biraz çocukça buldu. İlk gençlik yıllarına özgü kuruntularını, kıskançlıklarını hatırladıkça, sıkılıyordu da...

Karısı gibi, Şeref ağabey de biraz yaşlanmıştı. Saçlarına yeni aklar, yüzüne yeni çizgiler eklenmiş. Gıdığı gerdanı gevşeyip sarkmış. İnce uzun dal boyunu, yaşam biraz daha eğip bükmüş önünde, hem de birkaç yerinden... Uzun boylu insanların yaşlanması daha kötü oluyordu sanki. Uzun boy, eninde sonunda kambur bir bedene dönüşüyor.

Sazcı Şeref, karısı söz etmese hiç adını bile anmayacaktı Hulusi'nin. Kooperatife girmedikleri için, ille de evimden çıkın, diyormuş. Hele şu günlerde üstlerine çok binmiş. Şeref bunları anlatırken, amacı ev sahibini kötüleyip yermek değil de, dinleyenleri güldürmekti sanki. İçki meclislerindeki muhabbetlere benziyordu konuşması; yumuşak, hırstan, öfkeden uzak...

Cevat:

“Tamam, ben kefilim dedim, tuttum o evi size,” deyince, karı koca çocuklar gibi sevindiler.

“Sizlerden ayrılmak istemiyoruz, ne iyi oldu,” dedi Şükrüye Hanım. “Buraya yakın bir ev.”

Sazcı Şeref, bakkalın sorunlu müşterilerinden biri olduğunu biliyordu.

“Bizi, veresiye defterinden kolay kolay silemeyeceksiniz, öyle anlaşılıyor.”

Bakkal Cevat, aralarında hiçbir kötü olay yaşanmamış, saygın bir müşterisiyle konuşur gibi konuştu:

“Bu günler geçecek,” diye içini çekti. Konuşurken Şereften daha hırslı, daha öfkeli görünüyordu: “Sonunda bu yaptıklarının hepsinden pişmanlık duyacak Hulusi. Hele durun bakalım. Ötekiler, hepsi pişman olacak onların.”

Çaylar gelince, Hulusi konusunu unutturacak güzel bir öykü anlatmaya başladı Sazcı Şeref.

Mahalle kışın soğuşundan, çamurundan, isinden pisin-den iyice kurtulunca, sokak araları, kapı önleri canlanı-verdi. Şükrüye Hanım eskisi gibi kızamıyordu çocuklara. On iki yılını geçirdiği bu evden ayrılacak, uzaklaşacaktı buradan. Ev sahibi Hulusi başlarının etini yemiş durmuştu. İlle de çıkın diyordu. Çıkacaklardı... Alsın, hayrını görsün evinin...

Bu yakınlarda ev bulabildikleri için seviniyordu Şükrüye Hanım. Gecekondu yasağı sıkılaştıkça, Allah'ın dağında bile ev kiralari ateş pahası olmuştu. Hemen şu karşıda, gecekonduların teraslanmış gibi üst üste bindiği karşı yamaçtaydı taşınacakları ev. Kimsenin yüzüne bakmadığı, küçük, yıkık dökük bir yerdi. Buralara yakın

olması biraz avutuyordu onu, ama gene de huyuna su-
yuna alıştığı bu insanlarla yakın komşu olamayacaktı.
Gideceği yere, oradaki insanlara nasıl ısınacağını düşü-
nüyordu.

Eski günler, buraya geldiği ilk zamanlar geliyor ak-
lına. Epey bir değişmişti mahalleli. Hem neler değişmi-
yor ki, onlar değişmesin... “Ebe” derlerdi eskiden, bu
sözü duyunca iğrenir gibi olurdu. “Teyze” demeye, “ab-
la” demeye, “hanım” demeye alıştırmıncaya dek bir hal
olmuştu. Sinirine dokunan o ilk kabalıkları yoktu şim-
di, ama o ilk günlerde daha elleri açık, daha yardımse-
verdiler sanki.

Her neyse... Ayrılırken, komşularıyla ilgili kötü şey-
ler düşünmek istemiyor. Çünkü adı gibi biliyor ki, bu-
rayı özleyecek, en kötü komşusu bile burnunda tütecek.

Şükrüye Hanımların taşınmasına konu komşu, yaşlı
genç, herkes yardımcı oldu. Eşyaları tek bir at arabasını
bile doldurmadı. Sanki çok uzaklara gidiyormuş gibi ağ-
laya ağlaya ayrıldı komşularından.

Şurdan şuraya göçmek, uzak bir gurbet gibi geldi
Şükrüye Hanım’a. Yeni komşularına ısınamayacağına
inanmıştı bir kez; öyle de oldu, kimseye ısınamadı. Bel-
ki de kafasındaki bu önyargı güçleştirdi işini. Buradaki-
ler eski komşuları gibi olamazdı; onları köylerinden ye-
ni geldikleri, daha saf, daha sıcak günlerinde tanımıştı,
“ebe” dedikleri günlerde.

Bir gün Sazcı Şeref, iki üç gün süren köy düğünleri-
nin birinden döndüğünde, karısını evde ölü buldu. Ölü-
sünün üstünde kedi büyüklüğünde fareler dolaşıyordu.
Yüzü parça parçaydı Şükrüye Hanım’ın. Kulakları, bur-
nu tırtık tırtıktı. Bir an donakaldı Şeref, ne yapacağını
bilemedi. Karısının bu haline iki kereden fazla bakama-

dı. Odadaki ağır koku dağılacak gibi değildi. Dışarı fırlayıp, “Öldünüz mü, öldünüz mü?” diye mahalleye haykırmak geçti içinden. Kendini güçlkle tuttu. Kişiliğinin o hiç değişmeyen yanını, uysallığını, işi gereği nice sarhoşların sınıdığı sabrını bu acı olay da bozmadı.

Dışarı çıktı. Gözyaşlarını silerken, “Bu kadar mı, bu kadar mı gariptik biz?” diye söylendi. Demin, “Öldünüz mü?” diye bağırarak istediği insanların yüzüne bakmak bile geçmedi içinden, karım öldü demek bile... Eski mahallesine doğru yürüdü.

Haberi ilkin Fadime duysun istiyordu.

Âşık Deveye Binmiş...

Sabah Şevkiye abla geldi dükkâna. Belli ki kızı Necla'nın nişanlısı Turgut onu da etkilemiş, ayrılmak istiyor, bırakıyor veresiyeyi. Borçlarının hesaplanmasını isteyince bir hoş oldu Cevat. Biri borç öder, para verir de, sevinmez mi bir esnaf? Hayır, sevinemiyor Cevat.

Şevkiye;

“Hesaplayın da, akşam işten dönerken ödeyeceğim borcumu,” deyince bir sıkıntı bastı Cevat'ı. Ayrılanlar böyle ayrılıyordu: Önce vereseye defterinden kurtuluyorlar, sonra kooperatifçilere katılıyorlardı. Hiç ummadığı insanları karşı yanda görmek, kahrediyordu Cevat'ı. Örgütlü bir savaşı başlattık, diyorlar kopup gidenler. Hey Allah'ım, şu ağza bakın siz... “Daha dün bulgur pilavından kurtulmuş insanların ağzına bakın siz!” diyor Bakkal Cevat, bu “örgüt” lafını duyunca, cinleri tepesine çıkıyor. Örgütlü bir savaşmış bu... Daha neler demiyorlar ki... Sömürü, emek, üretim, tüketim, birlik, dayanışma... Aracıları yok etmekten söz ediyorlar bir de...

Bulgur pilavından, ekşi ayrandan daha dün kurtulmadı mı bu ağızlar? Gel de çatlama... Bu sözleri ağzına yakışan da söylüyor şu günlerde, yakışmayan da... Bu kooperatif mahallede sömürüye karşı verilecek mücadeleden ilk örneği olacakmış! Savaş açtıkları ilk insan da Bakkal Cevat...

Sıkıntı basınca dilindeki pepelik daha bir artıyor, dili teklemeyen, sürçmeden konuşmıyor:

“Ni... Nihat, al şu defteri de, hesapla Şevkiye’nin borcunu. Anlaşılan bunlar da gidecek...”

Nihat, defter koltuğunda eve doğru giderken:

“Bu arada veresiye alanları ayrı bir kâğıda yaz,” dedi babasına. “Ben sonra bu deftere geçerim.”

“Olur, öyle yaparız.”

Elinde defterle, “arayol” dedikleri, arkadaki evlerine giden dar sokağa girdi. Gece şakır şakır yağan yağmur yüzünden toprak yol iyice gevşemiş, çamur gibi kokuyordu. Akşamki kara bulutların yerinde, geniş, duru mavilikler vardı. Pamuk pamuk ak bulutlar, gökyüzünde uyur gibiydiler.

Annesi evin önünde tavuklara yem verirken, kendi kendine konuşup duruyordu. Biraz ötede yeğenleriyle komşu çocuklar misket oynuyorlardı. Belli etmese de, şu günlerde annesi de baruttan farksızdı. Bir süredir bekledikleri kooperatif açılmıştı sonunda. Oysa ailesi her an işin bozulacağını umuyordu. Ancak raflarının bomboş olduğunu da duyuyorlar. Ana baba için bu önemli bir avuntu... “Çeşidin biri varsa, beşi yokmuş!” diye kooperatifi her fırsatta gözden düşürmeye çalışıyorlar. Eksiği çok bir dükkânda müşteri tutmak zordu.

Nihat, annesiyle biraz konuştuktan sonra, defteri hesapladığı, oyununun notlarını yazdığı arka odaya geç-

ti. Veresiye defterinin otuz ikinci sayfasını açtı. Şevkiye ablanındı bu sayfa. Kirlenmiş, yağlanmış sarı yapraklara satılan malların adları kısaltılarak yazılmıştı: Zey... Pey... Mak... Karşılarında da tutarları. Çoğu babanın kaleminden çıkmış karışık yazılar alt alta uzayıp gidiyordu. "Kuponcu"lardan değildi Şevkiye abla; çocuklar yitiriyor, diye kupon almak yerine, aldıkları her malı yazdırıyorlardı. Yazacağı oyunun sayfalarında da önemli bir yeri olacaktı Şevkiye ablanın.

"Benim veresiye defterinde de hesap açılacak sana Şevkiye'ciğim," dedi içinden. Kendi kendine gülüyordu. Güzel bir kadındı Şevkiye; güzel kadınlara bütün romanların, öykülerin, şiirlerin, oyunların sayfaları açıktı; şairlerin, yazarların onlara ayrı bir ilgisi olmuştur. Bu mahallede güzel olmanın, genç yaşta dul kalmanın, kadın olarak çalışmanın ne demek olduğunu, onun hayatından yararlanarak yazacağı oyun kişisiyle anlatacaktı. Yiyecek adlarının, rakamların doldurduğu sarı sayfalar içinde onun yüzünü görür gibiydi. Eski yüzünü hem de, daha genç halini. Hayatının altüst olduğu günlerde sanki daha çok güzelleşmişti. Düzgün yüz çizgileri, etli dudakları, kirpik yığını gözleri fotoğraftan daha canlı duruyordu gözlerinin önünde. Bütün borçlular gibi, onun hayatındaki sorunlar, zorluklar, gelgitler bu deftere de yansdı. Defteri açtığında her zaman aynı ruh hali içinde olmadı, kimi zaman keyifle ödedi burcunu, kimi aylar zorlandı. Gene de hep yüzünde hesaplı, ölçülü bir gülümsemeyle gelip gitti dükkâna. Buradaki bütün güzel kadınlar gibi, gülmesinin bile yanlış anlaşılmasından çekindi. Daha çok gözleriyle güldü. Bir zamanlar onun gözlerinde başka anlamlar da gördü Nihat. O yıllarda gamzeli yüzünün, o durgun gülüşünün yakmadığı erkek yüreği yoktu mahallede. Çocukları varken de ken-

disi geliyordu dükkâna, Nihat'ın dükkânda çalıştığı, okula gitmediği saatleri biliyordu sanki, hep onun çalıştığı saatlerde geliyordu. Aralarındaki onca yaşa karşın, sırlısıklam âşık olmuştu bu kadına.

Sokaklar cıvılcıvılcı çocuk sesleriyle doluyken, havanın birden karardığı, gökyüzünden suların boşandığı, ona felaket getiren günü, bu gün gibi hatırlıyordu Nihat. Büyükler işini gücünü, çocuklar oyunlarını bırakmışlardı. Bu yağmurda herkesin kendi evine gitmesi gerekirken, Şevkiye ablanın evine doğru koşuyorlardı. Ark genişliğindeki dar arayol insan dolmuştu. Ne olduğunu anlamak için Nihat da koştu. İçinin götüremeyeceği kadar büyük bir acı olmalıydı bu. Durdu, daha öteye gidemedi. Büyük acıları çekmiyordu yüreği. Acıya böylesine yakın olmak ne verecekti ona, ya da ötekilere? Olan olmuş, ölmüştü Tefvik ağabey. Bir trafik kazasının kurbanı olmuştu. Şoförlük mesleğinin en acı gerçeği onu da bulmuştu. Ağızdan ağıza yayılıyordu kara haber. Bir iki ev değil de, bütün evler ağılıyordu sanki. Nihat, üstünde durduğu toprakla birlikte sarsılıyordu. Tefvik ağabey, bir arkadaşının işi için köye giderken, şoförlüğünü yaptığı taksi kaza geçirmiş. Arkadaş hatırına öldü, diyordu mahalleli. Onu ölüme götüren yolculuğa bir arkadaşının işi için çıkmış. Bilinmez ki diyor komşuları, yazgı bu!

Cenazesi kaldırılırken, mahalleden bir kadının söylediği ağıt, dinleyenlere öylesine dokundu ki, gözyaşları sel olup gitti:

Ecel geldi Ankara'da çevirdi

Azrail de taksisini devirdi

Gazeteler dört bir yana duyurdu

Muradı genzinde gitti oğlumun

Aslında, gene bir trafik kazasında ölen ceviz ve boz-lak diyarı Kaman'ın Pekmezci köyü öğretmeni İsmail için yakılan bu ağıt, Tefvik ağabeye çok uymuştu; ma-hallede yıllarca ona yakılmış bir ağıt gibi söylendi:

Aman sarı kâküllü de far gibi gözü

Girse cemaate de dinlenir sözü

Komşularının deyişiyle “bir etek dolusu çocuk” Şevkiye ablanın üstüne kalmıştı. Hem ana olacak onla-ra, hem baba... İşsiz güçsüz bir kadın. İlkokul diploma-sı bile yok. Şevkiye abla şaşkın mı şaşkın. O güne kadar mahalleden dışarı adım bile atmamış. Kocasını getirmiş, o pişirmiş... Hep kıyısında, uzağında kaldığı bu koca ken-tin içine girecek, bir başına hem de... İş bulup çalışa-cak. Köye dönmek aklından bile geçmiyordu. Hepsisi de kız idi çocuklarının, hepsi de birer eksik etek... Büyük kentlere özgü yaşam kavgasının kendileri için yeni baş-ladığını gördü. Başta kocasının “hatırı için öldüğü” ar-kadaşı olmak üzere, epey bir yardım gördü çevresinden. Sonunda da taşıma su gibi kesiliverdi bu yardımlar.

Bir insan mahallede dara düşer, sıkıntıda olur da, Cevat'a koşmaz mı? Şevkiye abla hesap açtırmak için dükkâna geldiğinde ağabeyi Şadi de vardı yanında. Sul-tan'la Necla civciv gibi eteğinin altına sokulmuşlardı. Şevkiye ezgin ezgin, suçlu suçlu duruyor, onun yerine ağabeyi konuşuyordu. Yeni hesap açtıran, veresiyeye alışmamış hemen herkeste görülürdü bu durum. Borç-lanma, borç altında yaşama sıkıntısı bu... Ağabeyi her şeyine kefilim, diyor, güven veriyordu. Hemen “olur” demedi Cevat, bir düşünelim, dedi. Kadının günlerdir herkesi içinden sarsan acılarını, yoksulluğunu, perişan-lığını bildiği halde, o gün boş çevirdi Şevkiye'yi. İster is-temez düşünecekti Cevat: Dul bir kadın, ne işi var ne

geliri... Günlerce yiyip içecek, öde şu borcunu deyince de, kötü olacak sonu. Müşteriye vermek kolay, iş verdiğini alabilmekte... Pek çok müşterisiyle arası böyle açıldı. Şevkiye'yi bir süre kazanıp, sonra kaybetmek istemiyordu. Cevat günlerce evdekilerle konuştu, karısına danıştı. İşin günahını da sevabını da karısıyla paylaşmak istiyordu. Bir yanda çok sevdikleri hemşerilerinin dul eşi, yetim kalan yavruları, bir yanda iflas korkusu, dükkânı batırma kaygısı... Kimine dul, kimine yetim, kimine hemşeri diye acırsa, nereye varır bu işin sonu? Şevkiye gelip gidiyor, gene aynı mahcup tavırla isteğini yineliyordu. Yanında da hep o iki kızı, Sultan'la Necla... Kara kara, üzüm gibi ikisinin de gözleri. Kızların gözleri bile konuşuluyordu bakkalın evinde. Onları görünce, bakkalla karısının içi cız ediyor. Analarının etek ucunu kanat gibi sürekli üstlerine çekiyorlar. Babayı kaybeden çocukların, anaya artan düşkünlükleriydi bu. Babasızlığın ne demek olduğunu yeni ayırımına varmışlar gibi.

Kızlar, arada bir kendilerine de bir şeyler alınmasını isterlerken, babalı çocuklar gibi çokça mızırdanmıyorlardı.

Veresiye konusu unutulmuş değildi, günlerce konuşuldu durdu bakkalın evinde. Fadime'yle Cevat bir türlü karar veremiyordu. Sonunda, "Verelim herifim!" dedi, ilkin ananın merhamet damarı kabardı, kocasını razı etti.

Böylece Cevat'ın veresiyecileri arasına Şevkiye de katıldı. Hapishanede yatan Hikmet'in karısından sonra, veresiye defterine adı yazılan ikinci kadın oydu. Hesap açıldığı gün sevincine diyecek yoktu. Yüzü sevincin ışıyla parladı, aynı sevinç eteğinden hiç ayrılmayan çocuklara da geçti. Çocuklarına verdiği bir iki söz vardı,

yerine getiremediği için üzülyordu. Günlerdir helva ve pastırma diyorlardı çocukları, ikisini de veresiyeye başladığı gün alabildi.

Şevkiye hastanedeki işini bir doktor yardımıyla bulmuştu. Onun iş bulmasına mahallede en çok Cevat sevindi. Hiç aksatmadan borcunu ödüyordu. Zaman zaman zorlansalar da, borcunu ödemediği tek bir ay olmadı.

İlk yıllar çok güç geçiniyorlardı. Dört çocuk bir dul kadının aylığına bakıyordu. Şevkiye yakınlarının aklına uyup, işe girmeden önce, Sultan'la Necla'yı yetiştirme yurduna verdi, ancak iki gün dayanabildi buna. Kızlarını yurda teslim ettiği o gün, yaşamının hiç unutmayacağı günlerinden biriydi. Çocuklarını götürürken, ağabeyi Şadi de vardı yanında. Sultan'ın elinden dayısı, Necla'nın elinden annesi tutmuştu. Dolmuşa bindirildiklerinde bile nereye götürüldüklerini bilmiyorlardı. Gezmeye gidiyorlarmış gibi keyifliydi. Taşıta binmiş olmak bile olağanüstü bir sevinç nedeniydi onlar için. Bu sevincin, bu çocuksu saflığın biraz sonra nasıl bir acıya çarpacağını düşündükçe, gözleri dolu dolu olmuştu Şevkiye'nin.

Yurda teslim edilirlerken:

“Anacağım bırakma bizi!” diye iki çocuk kıyametleri kopardılar.

“Anacağım, bizi neden bırakıyorsun anacağım?”

Görevliler zorla, çeke çeke koparabilmişlerdi iki yavruyu.

Şevkiye daha evine gelir gelmez büyük bir acı, büyük bir pişmanlık duydu bundan. Yavrularını hapse tıkmışlardı sanki. Onları evinden atmış gibi hissetti kendini. İki gün gözlerinden yaş mı döktü, kan mı aktı bile-

medi. Kimi komşular, “Kızım cami önlerinde dilen, çocuklarını orda bırakma,” dediler. Şevkiye yeniden ağabeyi Şadi’yle yetiştirme yurdunda aldı soluğu. Kızlar analarını görür görmez, höyküre höyküre koştular, bir daha hiç kopmamacasına eteğine sarıldılar.

Yolda gelirlerken iki kardeş, yurttan geçen iki günlerini birbirinin sözünü keserek anlattılar:

“Hep ben ağladım anne,” diyordu Sultan. “Ben ablamdan çok ağladım. Ablam soruyor, kimin için ağlıyorsun, diye. Annem için diyorum ben de... Babam için, dayım için de ağla diyor bana... Kendisi ağlamıyor da, hep beni ağlatıyor.”

“Ben de ağladım ya,” dedi Necla da. “Yalancı, ben de ağladım ya!”

Çocukların bu haline ne güleceğini, ne ağlayacağını bildi Şevkiye. İki kardeş kim çok ağladı diye birbirine girmişti.

Evdeki kardeşlerle Atike teyzenin kuyusunun orda karşılaştılar. Buradaki ağlaşmalara kuyu başındaki kadınlar, çocukların döndüğünü duyan komşular da katıldılar. Necla ile Sultan’ı kadının biri bırakıyor, biri basıyordu bağrına. Atike teyze tülbendiyle gözyaşlarını silerken;

“Amanın gidin, yoksulluğu batsın!” diyordu.

Kızlar tutsaklıktan kurtulmuşlar gibi, konu komşu onları görmeye gelmişlerdi. Necla’yla Sultan’ın iki gün içinde bile yetimler yurduyla ilgili anlatacakları ne çok anısı olmuştu. Annelerine, kardeşlerine o iki günün dehşetini anlata anlata bitiremediler. Dertlenmek isteyen komşular geliyor, iki yavruyu konuşturuyorlardı.

Hastanede işe girmesinin ardından, eşin dostun yardımıyla gecekondusuna iki üç oda daha ekleyip kiraya verince, durumları daha bir düzeldi. Yemesi içmesi, gi-

yinmesi değişti şevkiye ablanın, borçlarını hiç aksatmadan ödedi. İki kiracı sayesinde rahat bir soluk almışlardı. Yıllar geçip de iki büyük kızını evlendirince, geride kalan Necla'sı, Sultan'ı babalı çocuklardan daha iyi yetiştiler. Mahallede ilkin onun kızları okudu.

Yoksulluğun üstesinden gelen şevkiye, dedikoduların üstesinden gelememişti. Kimi akrabalık adına, kimi hemşerilik adına hayatına karışmak istediler. Dul olmanın, kocasızlığın sorunları, yoksulluktan daha beterdı. Soğan kadar kocan olsun, karpuz kadar haysiyetin olur, diye boşa dememişler. Böyle bir mahallede dul yaşamak zordu. Dedikodunun bini bir para... Söylenenlerin hiçbiri akla sığacak gibi değildi. İyice baştan çıktığına, kötü yola düştüğüne inanlar vardı. El ağzı, çuval değil ki bzesin... Gecekondusuna eklediği iki oda bile göze batmıştı.

"Tevfik sağken böyle giyinemez, böyle yiyip iemezlerdi," diyordu dedikoducu komşular.

"Nerden bu değirmenin suyu?"

"İşin içinde bir iş var..."

"Biz erkek olarak..."

"O kadın olduğu halde..."

"Yolu yol değil bu kadının!"

İyi giyinse söz olur, kötü giyinse söz olur. Dolmuşa binse, taksilerle dolaştığı konuşulur, taksiye binse, hususilerde gezdiği söylenir. Kadınlar içinde bir tek o yakıştırdı kentliliği kendine. İşe girer girmez başından tülbendi, bacağından şalvarı atmış, naylon çorap giyen, dudakları rujlu, parmakları ojeli, kolu çantalı hanım olmuştu. Konu komşu orospulukla eş sayıyordu böylesini. Kolunda anta taşması bile yadırgandı. Güzelliğinin gittikçe daha bir ortaya çıkması, kadınları da, erkekleri de atlattı.

Bu dedikodular ağabeyi Şadi'yi de kızdırıyor, bunalıyordu. Bir gün mahallenin ortasında şöyle bağırdı:

“Şu dünyada bir tek erkek var, o da benim bacım! Erkekten daha erkektir benim bacım!”

İçine yıllardır kök salmış bir öfkeyi, söküp atarcasına, herkesin içinde böyle bağırmıştı ağabeyi. Sözleri yanındaki bir iki yakınına gibi görünse de, bütün bir mahalle duysun istemişti. Şadi'nin o günkü öfke dolu sözleri, komşuların beynine kazınmışçasına, yıllarca unutulmadı.

Mahallenin erkekleri dedikodulara aldanıp, bal görmüş sinekler gibi çevresinde dönüp durdular. Kimi duraklarda çıktı karşısına, kimi iş yerinin kapısına kadar geldi, kimi sokak arasında, dolmuşta, otobüste yıldı. Onu görünce içi cız etmeyen, bu güzelliğe yakın olmak istemeyen erkek yok gibiydi.

Alışverişe çoğu zaman kendisi geliyordu. O zamanlar on dokuz yaşındaydı Nihat. Şevkiye abla otuz, bilemedin otuz iki... Genç kızları imrendirecek denli güzel olduğu yıllar... Dükkanına alışverişe gelince erkekler kokusunu alırdı sanki, koca bir kahve dışarı boşalırdı. O, hiç acele etmez, hemen işim bitsin demezdi. Sırasına razı olmayıp kabalaşan kadınlara benzememek için miydi bu? Göz altından, uğrun uğrun inceleyip durur gibiydi Nihat'ı. Çene çalmak, konuşmak için küçük konular bulurdu.

Bir keresinde gene gözlerini gözlerine diktiğini görmüştü.

“Gözlerin sararmış mı ne?” diye sormuştu Nihat'a.

“Yoo, öyle mi?”

Şaşırmıştı Nihat. Gözleri belki sararmamıştı da, neden bakıp durduğunu açıklamak için bir bahane bul-

muştı o anda. Buralarda seven, hoşlanan kadın, karşı-sındakinin en çok gözleriyle ilgilenirdi.

O gidince hemen aynaya koştu Nihat; olağanüstü bir değişiklik, belirgin bir sarılık yoktu gözlerinde. Bu kadar ayrıntıyı görecektik kadar, onu izliyor muydu yoksa? Gözlerinin öncesini, sonrasını, sarılığını sayrılığını kendisinden iyi mi biliyordu? Hoşuna gitti bu ilgi. Alış-verişe geldiğinde hep ağırdan alması, sürekli onu süzmesi, gözlerinin gözlerinde kalakalması... Yüzündeki en küçük bir değişikliğin bile ayrımına varması... Her ne olursa olsun, bir kadının ilgisiydi ve güzeldi. Şevkiye abla gidince yerinde duramıyordu Nihat, gene gelsin, hep gelsin, o gelince de dükkânda kimse olmasın istiyordu. O gelsin ve başkaları gitsin... Yazık ki başkaları da oluyordu dükkânda, rahat konuşamıyordu. Hiç hesapta olmayan düşlere kapılmıştı gönlü. Yoksa bunca erkek arasında Şevkiye onu mu beğenmişti? Neden olmasın? Tanrının, gülünç olmak, rezil olmak da var bunun sonunda. Annesinden birkaç yaş küçüktü kadın. Genç yüreği her türlü düşe açık; üşengeçliği yok, ne düş kurmaya, ne sevdaya... Neler neler düşünüyor Şevkiye ablayla ilgili: El ele, kol kola dolaşmayı, sinemalarda, serin su kenarlarında, ağaç altlarında olmayı düşünüyor onunla.

Ve sonunda onun ardına takılan birçok erkekten biri de Nihat oldu.

Şevkiye'nin iş yerini, çalışma saatlerini, değişen var-diyalarını, geldiği gittiği yolları, bindiği araçları, hepsini, hepsini izleyip öğrenmişti.

Bir gün saat 15.00 vardiyası için evinden çıktığında ardına takılmıştı onun. Şevkiye daha sokağa çıkar çıkmaz, kahvenin önünde kımıldanmalar artmış, girip çı-

kanlar çoğalmıştı. Külhanbeyi, bıçkın erkeklerdi ona göz koyanlar. Durup dururken bela çıkaran soydandı çoğu.

Eğri büğrü, yamru yumru, gecekonducuların keyfine, hırsına göre biçimlenmiş dar bir yoldan gidiyordu Şevkiye. Mahalle kışın isinden pisinden kurtulmuş, burnuna bahçelerden gelen çiçek kokuları vuruyordu. Biri önündeki kadını izlediğini sezecek, onuru kırılıverecekmiş gibi tedirgindi Nihat. Belli bir uzaklığı koruyarak yürüyordu.

Mahallenin son durağındaki uzun dolmuş kuyruğuna, araya çokça adam sokmadan Şevkiye'nin hemen ardından girmişti. Çevrede tanıdık insanlar olmasaydı, Nihat biraz rahatlayacaktı. Kuyrukta birbirine yakındılar, aralarında iki güç kişi vardı. Kalabalıklarda heyecanı daha da artırıyor, ağzını açıp konuşamıyordu.

Kadını gören şoförlere, şoför yamaklarına bir haller olmuştu. Basık giydikleri yumurta topuk ayaklarından tak tak sesler çıkıyordu. Kendi topuk seslerinden hoşlanıyorlardı. Çok sinir şeylerdi hepsi de. Yalnız durağın şoförleri, muavinleri değil, kahvehanelerin önünde bir sürü adam poza geçmişti. Herkesin gözü Şevkiye'deydi. Durağın yakınındaki kahvede çalan plaklar bile değişmişti. Bir aşk türküsünü kim bilir hangi el alelacele yetiştirmişti pikaba. Manavı, bakkalı, kasabı, garsonu, hemen herkes dışarıdaydı. Şevkiye'nin güzelliğiymi onları dışarı çeken.

Böyle bir yerde güzel bir kadın için çıkmayacak bela yoktu.

Başka zaman sıraya bir an önce girmek, en öne geçmek için can atan şoförler, Şevkiye'yi kendi arabalarına alma hesabıyla ağırdan alıyorlardı. Bu güzel kadı-

nın bindiği arabalar bile kıskanılıyordu. Ne çetin bir yolla girdiğini, kimlerle boy ölçüşeceğini yeni yeni anlıyordu Nihat. Paylaşamayan, ulaşamayan bir hazine vardı sanki ortada. Kadının üst üste aynı arabaya binmesinden bile anlamlar çıkarmışlardı. Çevresinde dolananlar bir kurt sürüsünden farksızlardı. Nihat ister istemez kendini de bu aç kurtlar gibi görüyor, yaptığından utanıyordu... Daha yolun başında bazen böyle bir yılgınlığa düşüyordu.

Hesapladığı gibi aynı dolmuşa bindiler. Uzunca bir matadordu bindikleri araba. Orda da herkesin gözü Şevkiye'deydi, kadın sürekli göz hapsindeydi. Başta şoför olmak üzere, kimi de kaçamak bakışlarla dikiz aynasında arayıp buluyordu onun güzel yüzünü. Aynanın içindeki küçülmüş yüzünden gözlerini alamıyorlardı.

Şoför yamağı paraları toplarken, Şevkiye'ninkini de versem mi, diye düşündü Nihat. Nasıl karşılardı acaba? Ya dolmuştakilerin tavrı? Şevkiye abla uygun bulmazsa bunu? Bunca insanın arasında bozulmaz mıydı? Ne olursa olsun üstünden atmalıydı bu çekingenliği. Hem komşularıydı kadın, hem de müşterileri... Ölüm yoktu ya ucunda... Şoför yamağına iki kişilik para uzattıktan sonra arkaya döndü:

“Sizinki tamam, ben verdim,” dedi.

Şevkiye hoşlanmış gibiydi bundan:

“Zahmet etmeseydin Nihat,” dedi gülümseyerek.

Kadının parasını vererek, onunla yakınlık kurmak istemesi, başta şoför yamağının hoşuna gitmedi. Paranın üstünü çarpar gibi uzattı eline. Gerçi her zaman kaba, bıçkın görünmeyi severdi bu tipler.

Şevkiye'nin Samanpazarı'nda ineceğini biliyordu; ondan önce hazırlandı, birlikte indiler. Trafik ışıkların-

da biraz bekledikten sonra, yolun karşısına geçtiler. Şevkiye, yürüyüşünü Nihat'a uyduruyor, hemen ayrılmak gibi bir çaba göstermiyordu. Derslerini sordu Nihat'a, halkın da zaman zaman ilgisini çeken son öğrenci olaylarından konuştular.

Onunla konuşurken “abla” dememeye özen göstermişti. Kalabalık yüzünden bir iki adım geride kalsa, Şevkiye arkaya dönüyor, gözleriyle Nihat'ı arıyordu. Oysa yürüyüp gidebilirdi. Kadının bu tutumu daha bir yüreklendirdi onu. Yan yana geldiklerinde kolu koluna dokunuyor, ojeli, beyaz ellerine dokunduğu bile oluyordu. Hem mutluluk, hem sıkıntı veren bir birliktelikti bu. Sesindeki, bedenindeki titremeler işini zorlaştırıyordu. Daha niyetini belli edecek sözlerine başlamadan heyecanlanmıştı. Şevkiye rahat görünüyordu. Biraz sonra gerçek niyetini açınca, neden yanında yürüdüğünü anlayınca, belki o da değişecekti. Bakıp durduğu güzel yüzünde nasıl bir değişme olacağını kestiremiyordu. Ya tersler, uzaklaştırırsa yanından? Yüzü ekşirse, soğuk davranırsa? Oysa şimdi ne soğuk, ne suskun... Bu güzel birlikteliği yitirmek de vardı, yetinmezken...

Günlerce önceden hazırladığı sözleri vardı Nihat'ın, Şevkiye'yi dinlerken bu sözlerini anımsamaya çalışıyordu. Onca güzel sözden hiçbirini de hatırlayamadı. Şu anda onları yeniden yaratamazdı da... Belleği yapayalnız bıraktı onu kadınla. Etkili olacağına inandığı sözlerin hepsi de uçuvermişti sanki.

Hastaneye yaklaşmışlardı. Biraz daha gecikirse, bu önemli fırsatı kaçırabilirdi. Bir anda onu niyetinden alıkoyan her şeyi sildi kafasından. Eskiden hazırlayıp anımsayamadığı sözlere gerek duymadan:

“Şevkiye hanım,” diye başladı söze. Bir şey konuşmak istiyorum sizinle.”

Biraz şaşırmış gibi baktı kadın. Biliyordu, önce bu “hanım” sözcüğünü yadırgayacaktı. Şevkiye dik dik bakıyor, sözlerinin gerisini bekliyordu. Suskunluğunu fazla uzatmadı Nihat:

“Sizden çok hoşlanıyorum!”

Sözlerinin gerçek anlamı gözlerindeymiş gibi, bir süre gözlerine baktı kadın. Zaten hep gözlerine bakardı.

“Yani nasıl?” dedi.

Çok geçmeden yüzündeki şaşkınlık gitmiş, yol boyu takındığı yumuşak, güleç haline dönmüştü. Günlerdir kafasına taktığı, ne olacağını kestiremediği ilk tepkisi buydu işte. Hiç de büyüttüğü gibi değildi. Bundan sonra daha kolay olacaktı bu güzel kadınla konuşması. Heyecanı yatışmış, kâbarın, içine sığmayan soluğu düzelmişti.

“İnanın çok, çok hoşlanıyorum sizden!”

Kadın susuyor ve bakıyor sadece. Gene gözlerine bakıyor.

“Yani nasıl?” dedi, aynı soruyu bir kez daha sormak beceriksizliğine düştü. Nihat’ı gerçekten anlamamış mıydı? Hayır, düpedüz o da şaşkın.

“Ne kadar güzelsiniz. Günlerdir, aylardır hep sizi düşünüyorum.”

“Sen de mi? Allah Allah!”

Kırılmış, gücenmiş görünmüyordu. Böylesi sözlere, sevgi sözcüklerine alışkın olduğu belliydi. Ancak bu kadar genç birinin ilgisiyle ilk kez karşılaşılıyor olmalıydı. Ne diyeceğini bilemiyor, şaşkın şaşkın susuyordu. Onun suskunluğunu bile bir umut gibi görüyor Nihat. Kötü bir sözden daha iyi, daha umut verici. Konuşup bitirmektense her şeyi, böyle sussun daha iyi.

“Ee, ben işyerime geldim,” dedi Şevkiye. “Alasmarladık.”

“Güle güle!”

Bir genç kız canlılığıyla hastaneye doğru yürüdü, biraz ötedeki beyaz giysili hemşirelere karıştı. Bir süre keklik sekişli kadının arkasından baktı durdu Nihat. Kadının yürüyüşünde birden ortaya çıkan değişme, o genç kız canlılığı gözünden kaçmadı. Hastane’den aşağı, Opera’ya doğru inerken birkaç kez dönüp arkasına baktı. Mutluydu. Yürüyüşündeki genç kız çalımını, ona ilgi duyan genç erkeğe yakın olma çabası gibi geldi Nihat’a. Bu hiç de küçümsenecek bir sonuç değildi. Kendi yürüyüşünün de değiştiğini fark etti Nihat; yalnız onunki kadının tersine, büyümeye, olgunlaşmaya doğruydı.

Sonuç hiç de korktuğu gibi olmadı; Şevkiye o günden sonra dükkâna daha sık gelmeye başladı. Üstelik aynı duygularını fırsat buldukça açtığı halde, ayağını çekmedi. Ne tersliyor, ne olumlu bir yanıt veriyordu. Bir oyalama, bir nazlanma mıydı bu? Ya da onu ikircikli yapan başka şeyler mi vardı?

Bu böyle nerdeyse iki yıl sürdü. Bir gün Şevkiye:

“Benim senin kadar kızım var,” dedi. “Necla’dan, çocuklarımdan utanırım, seninle böyle bir ilişkiye girersem... Genç bir erkek hep çocuklarımı hatırlatır bana. Kendimle değil, hep Necla’yla yan yana düşünüyorum seni. Birbirinize yakışırsınız bence...”

“Bir kere siz yaşlı değil, çok gençsiniz. İkincisi, Necla daha çocuk...”

“Çocuk mu?” diye güldü Şevkiye. “Yaşıtları gibi hemen evlenseydi, sana kızını verirdi. Okumasaydı çoktan evlenmiş olurdu.”

“Ben üniversitedeyim, o ortaokulda... Daha küçük...”

“Olsun, ne fark eder? Kızlar çabuk büyüyüp olgunlaşır.”

Demek ki sevgilisi değil, damadı olsun istiyordu kadın. Kızmamasının, terslememesinin altında yatan bu muydu yoksa?

O güne değin Necla diye bir kızın ayrımında bile değildi. Büyümüş, koskocaman olmuş hem de... Dükkâna gelip gidişlerinde eski rahatlığı yoktu. Utanıyor, yüzü kıpkırmızı oluyordu durup dururken. Büyümüş, serpilmiş iyice. Oysa daha dün kurtulmuştu kara ilkokul önlüğünden. Birden büyümenin iğretiliklerine karşın, ne kadar güzeldi. İrileşen memelerine kendisi de alışmamış gibiydi. O yaşa özgü sakarlıkları yüzünden bazen dükkânda güç durumlara düşüyordu. Bir kere-sinde Nihat’a yardım edecekken, raftaki bütün konserve kutularını yere indirmişti. İkisi de çok gülmüşlerdi.

Anasının kendisine yakıştırdığı kıza, ister istemez başka gözle bakmaya başladı. Eskisi gibi çocuk görmüyordu onu. Biraz sıkılarak da olsa, yaşıtıymış gibi davranıyordu. Eskisi gibi “ağabey” demiyordu Necla. Dünkü ağabeyler artık onun için birer koca adayı... Kız böyle bir döneme girdiğinin farkındaydı. Dükkâna çok sık geliyordu. Yalnız dükkâna değil, ödevleri için evlerine de gelip gitmeye başladı. Fadime, Sıdika bile ısınmışlardı ona. Ardından, “Güzel kız, kanı ılık!” diyorlardı. Okuldaki başarısı her evde övülüyordu. Okumuşluğun ayrıcalığı, dersler, ödevler kolayca yan yana getiriyordu onları. Bir odada yapayalnızlardı çoğu zaman. Başka biri olsa dedikodular ayyuka çıkardı. Okumuşlar üzerindeki mahalle baskısı biraz daha azdı. Ders çalışmak gibi, herkesin aklının ermediği bir iş onları sık sık bir araya getiriyordu. Bu evin gelini olmak istediğini kim anlamıyor ki Fadime anlamasın, Cevat sezmesin. Komşular da

ayrımında; Hulusi'nin karısı, Cevdet'in karısı az mı laf vurmuşlardı?

Komşuların sandığı gibi değildi oysa ilişkileri. Bir söz beklediği belliydi Necla'nın, bir sevgi sözcüğü, onu olgun bir meyve gibi dalından eline düşürecek, anlıyor bunu Nihat. Annesine gönül verdiğini bilse, belki de buralara adımını bile atmazdı Necla. Aralarındaki engelin öz annesi olduğunu nerden bilsin? Belki de kızını kullanarak sınıyor onu Şevkiye. Duygularının gelgeç olduğunu göstermek istiyor. Biri ana, bir kız, iki güzel arasında zor bir sınavdan geçiyor.

Sonunda bu ilgisizlik karşısında Necla soğumuş, dükkâna da, eve de çokça gelmez olmuştu. Annesine olan ilgisini sezmiş olabilirdi de...

Şevkiye ise eskisinden daha sık geliyordu dükkâna. Gene her zamanki gibi konuşmaktan, çene çalmaktan hoşlanıyordu. Nihat duygularının hiç ölmeyeceğini anlatıyordu ona. Artık ne söylese terslenmeyeceğini biliyordu.

Bir kış sabahı, dükkânın تنها bir zamanında öpü-verdi onu. Ağır ağır, etli dudaklarına doğru uzandığında, kaçıracağını sanırken, o da uzanmıştı.

Bir iki kızla uzaktan uzağa işaretleşmeler sayılmazsa, adı veresiye defterinin otuz ikinci sayfasında yazılı Şevkiye, yaşamına giren ilk kadındı. Yazacağı oyunda, ondan söz etmemesi olanaksızdı.

Oyun notlarını yazdığı defter, sarı veresiye defterinin yanında duruyordu. Hayatına giren ilk kadınla ilgili anımsadıklarını unutmamak için bir bir not aldı. Hesaplayacağı borçları, babasının ona yüklediği işleri zaman zaman unuttuyordu. Oyunuyla ilgili bir sürü gözlemini yazdığı halde, ancak iki üç müşterinin borcunu hesap-

layabilmisti. Bir dernekte tanıştiği kimi yazar arkadaşlarının dediği gibi, bir tutsaklıktı sanki yazarlık. Kuma istemeyen bir eş, bir sevgili... Bu iş yüreğinin bir parçası olmalı... Sanatçı dostlarının dile getirdiği bu gerçeği kendinde de görüyordu. Yazmak, yaratmak için, işsiz, bomboş olmalı insan. Yalnız düşünmeli ve yazmalı...

İki yıl kadar sürmüştü Şevkiye ile ilişkisi. Bekâr arkadaşlarından birinin evinde buluşurlardı. Üç çocuk doğurmuş bir kadına benzemiyordu. Onu yaşlı görmemişti hiçbir zaman. Parlak, siyah saçları, ipek gibi beyaz tenine akıyordu. İlişkilerinin duyulmaması için Nihat'ı sıkılardı. Kaygılarını gidermek için ona güven vermeye çalışırdı:

“Korkma, kimse anlamıyor...”

Gülmüştü bu sözlerine Şevkiye, ilişkilerinin gizli kalacağına inanmıyordu çünkü:

“Âşık deveye binmiş, beni kimse görmüyor, demiş... Sen öyle san...”

“Güzel bir söz... Hiç duymamıştım.”

“Bizim hastanede Mardin’li bir kadın vardı, o böyle derdi.”

Arkadaşlarından anahtar alamadığı zamanlar, birbirini epeyce özlediklerinde, dükkân تنها ise, arkadaki depoya geçerlerdi. Bir müşteri gelirse, yakalanmadan, geleni hemen fark edecekleri uygun bir yer, uygun bir pozisyon bulmuşlardı kendilerine. Ellerinde kesekâğıdıyla, patatesin daha iyisini seçmek için girmişlerdir oraya. O yıllarda yüzü biraz dolgundu Nihat'ın, şişman değildi, ama Şevkiye “tonton” diye takılırdı bazen. Şişman olduğunu değil de, sevimliliğini ya da kendisinden daha küçük olduğunu anlatmak için söylerdi bunu. Göğsüne şakacıktan bir yumruk vurur:

“Başka kadınlara da patates seçtiriyor musun, ha bakiim tonton?” derdi.

Anımsadıkça onu gülümseten, mutluluk duyduğu bu anılarını, aynı sıcaklığıyla sahneye aktarabilse... Ne güzel olur!

Şevkiye'ninki başta olmak üzere, babasının hesaplanmasını istediği borçları hesapladıktan sonra, elinde veresiye defteriyle dükkâna döndü. Bu arada defter yokken, babasının küçük bir kâğıda yazdığı veresiyeleri de deftere geçirdi.

Borcunu ödemek için akşam Şevkiye geldiğinde, Nihat da oradaydı. Bir suç işliyordu sanki kadın. Borcunun tamamını ödedi. Adının silinmesini istedi defterden, utanarak istedi bunu. Nedenini bildiği halde, bir açıklama bekliyordu Cevat.

Nihat'ın yanında biraz heyecanlı, utanır gibi, ezgin bir hali vardı. Yıllar önceki ilişkilerini hatırlamak, hâlâ ikisini de heyecanlandırıyordu. Şimdi dükkândan ayrılmanın getirdiği bir suçlanma da eklenmişti buna. Bu dükkânda geçen kimi anılarını yalnız Nihat biliyordu. Ter basmıştı kadını. Sessizliği bozan gene o oldu:

“Çocuklar durumumuz düzeldi, veresiye yemeyelim artık, diyorlar.”

Cevat'ın yüzündeki gücenmişlik, kırgınlık belliydi. Dostça esenleşmeyi sağlamak için hiçbir söz gelmiyordu Nihat'ın aklına. Bir yanda babası, bir yanda ilk sevdiği kadın...

Baba laf vurmaktan duramadı:

“Durumu düzelen iyiliği tez unutuyor nedense!”

Kadını kollayacak uygun bir söz aradı Nihat:

“Şevkiye abla iyidir baba. Elbette hep veresiye yemek zorunda değiller ya... Ayrıca hep buradan almak zorunda da değiller.”

Kadın, Cevat’la dostça esenleşmenin zor olduğunu anlamıştı. Konuşmayı uzatmadan;

“Alasmarladık!” dedi, yürüyüp gitti.

Hem dükkândan, hem veresiye defterinden ayrılmıştı sonunda. Ama anılarından kurtulamayacağını Nihat gibi, o da biliyordu. Deposunda patates seçtiği dükkânı unutamayacaktı.

Oynadıkları At Belli

Şevket’le Sıdika’nın yokluğunu evde en çok ana duyuyordu. Onlar gidince eli ayağı gitmiş gibi oldu. Bütün gücü, erki yok oldu sanki. “Şevket bizim için koca bir dağ,” diyordu kocasına. Burada adını kimsenin bilmediği köylerindeki dağlara benzetiyordu oğlunu. Nihat’ın çuval kucaklamasına öykünüyor, dükkândaki işler bakımından küçümsüyordu onu. Daha çok da kocasıyla baş başa kalınca açıyordu konuyu. Sıdika’yı öve öve bitiremiyordu. Fadime’ye göre, hiçbir gelin dolduramazdı onun yerini. Hele Asuman gibi “dudağı boyalıları” hiç dolduramazlardı. “Şeerli kıızıyla evlendi,” diye, belli etmese de hep kızdı Nihat’a. Onu çocukları için kötü bir örnek sayıyor.

Mutfakta kendini zavallı bir duruma düşmüş gibi görüyordu. Yıllardır yemek, bulaşık, temizlik gibi işlere kazak bir erkekten daha yabancıydı. Kadın gibi değil, erkek gibi yönetmek istiyordu bu evi. Kadın işlerinde gücünü, evdeki ağırlığını yok eden bir şey görüyordu.

Sıdka gelin geldikten sonra, tek bir kap yemek pişirmek şöyle dursun, hazırı ısıtıp önüne koymamıştı bile. Hiç böyle uzun süreli gitmemişti Sıdka, çok istediği halde, öyle sık göndermezlerdi köyüne. Kendi ailesiyle sıkı fıkı olan, onlardan akıl alan gelinden hayır gelmeyeceğini düşünürdü Fadime. Şimdi yemek bitecek, ardından bulaşık, çamaşır, temizlik... Epeydir bu tür işlerden uzak kalmış, ev işlerinden erken soğumuştur.

Mutfakta patates soyarken, küçülmüş, aşağılanmış gibi görüyordu kendini. Ayıp işliyormuş gibi, kimselere görünmek istemiyordu mutfakta. Gelin kız, torun torba sahibi bir kadına böylesi işleri yakıştıramıyordu. Hele onun gibi "Osmanlı" bir kadına hiç yakışmazdı.

Nihat'ın karısı daha bir güncük olsun çamaşırlarını yıkamamıştı. Bir kap yemeği bile bin nazla pişiriyordu. "Aah, ah!" diye içini çekti. Dudağının boyasına aldandı. İnşallah askerdeki de onun yolunda gitmezdi. Bir korkusu da bu Fadime'nin, Zahit, Şevket'i değil de Nihat'ı örnek alırsa ya? Öyle yaparsa, başına gelecekleri şimdiden bilmeli. Babadan anadan mal mülk ummamalı... Nihat gibi kendi başının çaresine bakacağını anlamalı.

Fadime'ye göre, gelinden hizmet bekliyorsan, köylü kızından şaşmayacaksın. Buna inanıyor Fadime. Kentliler boyansınlar, süslensinler, bir de gezsinler... Gözleri alışverişte, harcamada. İşte Nihat'ınki... Üç kişiye iki maaş yetmiyor. Bir köşeye iki kuruş atmayı beceremiyorlar. Onlarda o boğaz, o çaput merakı olduğu sürece, kira evlerinden kurtulamayacaklar. Kötü bir kız değil ama, naz düşkün, mızımız... Bir bardak su istesen, bir sürü yorgunluk alametleri gösterir. Ölümcül hastalar gibi inler durur.

Soğanın yaşarttığı gözlerini sildi Fadime. Raftan kibrit aldı. Bir tutukluk vardı ocakta. Yaktığı kibritleri çöpe atmadı, yanmış kibritler için ayırdığı çay tabağına koydu. Asuman'dan öğrenmişlerdi bunu. Kendilerine örnek aldıkları güzel huyları da var Asuman'ın. Yiğidi öldür hakkını yeme... Hep böyle tutumlu olsa... Hamarattı sonra, ama kendi evinde. Ne zaman uğrasa elinde ya toz bezi ya süpürge görürdü. Günaşırı temizliği olurdu. Buzdolabını haftasına komaz, buzunu eritir, içini dışını tertemiz yapardı. Buzdolabının ömrünü uzatmak için karlanmaması gerektiğini o öğretti Sıdika'ya. Yoksa Sıdika nerden bilsin? Köyde buzdolabı mı gördü garip! Çocukların aşıları da Asuman'ın zoruyla yapılmıştı. Kendilerine kalsa, her şeyi Allah'a bırakırlardı. Burada iş yapmayı sevmezdi ama, görgüsünü bilgisini öğretmeyi severdi Asuman.

Yağın, soğanın cızırtısı, kokusu doldurdu mutfak. İnce bir duman mendil gibi sallanıyordu ocağın üstünde. Demin burnuna çarpan hafif gaz kokusu yoktu şimdi. Elinin tersiyle soğanın yaşarttığı gözlerini sildi. Belki de bu gözyaşlarından olacak, hastaneye yattığı günü anımsadı. On altıındaydı o zaman Nihat, hastaneye birlikte gitmişlerdi. Geceliğini giyip de giysilerini oğluna teslim ederken çok ağlamıştı. Bıçağın altında kalırım diye korkmuştu. Oğlu da ona sarılıp kalmış, hüngür hüngür ağlamıştı. Bir daha hiç görüşemeyeceklerini sanmışlardı. Eskiden daha zordu bu ameliyatlar. Nihat'ın o hali gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. Sandığı gibi, bütünü de sevgisiz değildi oğlu.

Belki de çocukluğundaki düşkünlüğünü beklemekle haksızlık ediyordu ona.

Eline bir kap alıp dükkâna geçti. Tezgâhın gerisinde yalnızdı Cevat. Tam konuşacaklarken, kocasının uzun öksürüklerinden biri girdi araya. Sustu çaresiz.

Fadime, “gözgöz” dedikleri camekânlardan birinin kapağını açtı, elindeki kaba pirinç doldurdu. Kocasının uzun öksürüğü geçmiş, ağzına, damağına yapışmış balgamlarla uğraşıyordu. Tutkal gibi dudaklarına kadar ulaşmış balgamdan zor kurtardı kendini.

“Nihat yarın gene gelse de, mala gitsem ben,” dedi.

Konuşmasını zorlaştıran tükürüğün sonu gelmiyordu.

“Olur,” dedi kadın. Öksürüğün verdiği bungunluğun geçmesini bekledi. Biraz düşünceli:

“Yalnız bu böyle olmaz herifim,” dedi. “Şevket’le Sıdika gelmeli gayri. Kooperatifse kurdular. Şevket gelince daha ne yapacaklar ki bize? Gözleri kör mü, kancıklarına sahip çıksalardı!”

Sobanın yanındaki şeker çuvalına oturdu. Konuşacağı konu için uygun bir tavdaydı kocası.

“Nasıl arıyorum Sıdika’yla Şevket’imi! Onların yerini kimse tutamaz!”

Cevat başıyla onayladı karısını.

“Hele Sıdika bir tane, dünyanın işini yapsa gıkı çıkmaz.”

Kocasının uysallığı, sallabaşlılığı hazır üstündeyken, içini iyice döktü Fadime. Çuvalın üstünden kalktı, kocasına daha yakın bir yer buldu.

“Ayağı sürçmedik at olmaz herifim! Etti bir hata Şevket. Unutalım bunu. Geçer gider bu günler. Yarın hepsi unutulur. Bu gorpetif filan deviremez bizi. İşte açıldı bakalım. Göreceğiz yarın ne hallere düşeceğini. Kuru kalabalık onlarınki, bizi deviremezler. Yıkamazlar

bizi... Sana bir şey diyim mi? Bize yaşlılığımızda da Şevket'le Sıdika bakar. Ötekilerden hiç hayır bekleme. Göreceksin askerdeki de Nihat'ın yolundan gidecek. O da bir dodağı boyalı bulacak. Bana yaşlılığında kim bakarsa, bu dükkân onun. Bir çamaşırımı bile yıkamayan gelini ben ne yapayım? Nihat hiç fazla ısınmasın bu dükkâna."

Fadime kocasının iyice ağzına sokulmuş, sözlerinin sözle onaylanmasını bekliyordu:

"Öyle mi amma herifim?"

"Öyle tabii."

Fadime yürüdü, çıkarken:

"Dün köye haber saldım, gelsinler gayri dedim."

"İyi etmişsin!"

Şevket'le Sıdika gelince, ana yitirdiği erkine yeniden kavuşmuş gibi oldu. Buyrukları komşulardan duyuluyordu. Kooperatif yüzünden çok tasalı olmasına karşın, bu güçlü görünme çabasını elden bırakmıyor. Aslında evde kimsenin eski tadı yoktu. Küçücük torunlar bile yaşanan sıkıntının ayrımindalar sanki. Nerdeyse kooperatiften başka söz konuşulmuyordu. Gene de biraz olsun süngüsünü dik tutabilen ana. Hele Sıdika köyden dönünce, canına can geldi. O erkeksi, yönetken kişiliğine büründü yeniden.

Fadime, Nihat'ın dükkânı sahiplenmesinden oldum olası hoşlanmamıştı. Çünkü biliyor ki, dükkâna egemen olan, aileye de egemen olur. Ananın böylesi ince hesaplarının çoktandır ayrımindaydı Nihat, bu yüzden hep dik gitti ona. Kendini güttürmedi. Anaymış, babaymış bakmaz, sırasında dikleniverirdi hepsine. Şevket'se, ananın çizdiği çizgiden bir milim şaşmazdı.

Köyden döner dönmez, Şevket hemen dükkânda çalışmaya başladı. Nihat'a iş düşmüyordu artık. Belli ki gene dışlamak istiyorlardı.

Fadime bir gün:

“Bundan sonra arada bir gelsen de olur,” dedi. “Seni çok yorduk Nihat'ım! İşinden kalıyorsun bizim yüzümüzden.”

“Yoo,” dedi Nihat. Ananın kurnazlığını anlamamış gibi göründü. “Yarım gün boşum. İşimden gücümünden filan kaldığım yok.”

“Yoo, bayağı zor senin işlerin. Kolay mı öğretmenlik? Ödevler okunacak, yazılılar okunacak... Sonra Barış da perişan oluyor arada. Burada terbiyesi bozuluyor çocuğun. Gecekondu mahallesi burası ne de olsa!”

Ana eskisi gibi laf dokundurmaya başlamıştı bile. Çocuğun terbiyesi filan... Daha çok da Asuman'dan dolayı bu laflar. Çocuğun terbiyesinden en çok o kaygılanıyordu ya... Bu yarışta onların baştan beri oynadıkları at belliydi. Nihat, gene de babasının gözlerine bakıyor, sen ne diyorsun, der gibilerden. Ses yok babada. Anayla aynı düşüncede olduğunu belli ediyor suskunluğuyla. “Sana gerek kalmadı,” demek istiyor o da. Yalnız baba anadan biraz daha farklı konuşuyor:

“Arada bir gel, şu veresiye defterlerini hesapla. Veresiyecilik iyice çoğaldı. Görüyorum ki bu iş pek sardı seni. Gene üç beş, bir şeyler veririz sana.”

“Para önemli değil.”

Ne denli gizlese de gücenikliği belliydi Nihat'ın.

Kardeşinin mahallede bazı tepkilere yol açan hatasının, kendi adına olumlu bir sonuç doğuracağından boş umutlanmıştı. Şevket'in iyice gözden düştüğünü sa-

nıyordu oysa. Görüyor ki evde beğenilmeyen hâlâ kendisi. “Ne yaptım ben bunlara?” diyordu kendi kendine. “Bütün suçum, bir dudağı boyalıyla evlenmek mi?”

Bir kez daha küçüğüne, elinde büyüttüğü, beşiğini salladığı kardeşine yenilmenin küskünlüğü, kırgınlığı içine düştü.

Bütün bunlara karşın gene de gelecekti buraya, oyununu yazdığı defter için, öykülerini anlatmak istediği insanlar için gelecekti. Bir süre daha bu insanlarla, dükânın müşterileriyle iç içe olmalıydı. Bu oyun bitinceye dek, kimseyle hiçbir hesaplaşmaya, tartışmaya girmeyecekti. Yazmakta olduğu “Veresiye Defteri” adlı oyunun ulaşacağı başarıyı, bütün öteki kayıplarının üstünde görüyordu.

Kardeşinin evli bir kadınla yakalanmış olması, onu gözden düşürmek için belki iyi bir fırsattı, ama onu bu nedenle gözden düşürmek için uğraşmadı. Kınamamıştı kardeşini, ayıplamamıştı bile. Şevket’i gözden düşürmek için pek âlâ kullanabilirdi bu olayı. Kardeşiyle savaşmak için, belden aşağı işleri kullanmayı kendine yediremedi. Bir gönül ilişkisinden çıkar umacak kadar küçülmeme-liydi.

Okuduklarını düşünüyordu. Hangi yazardı o? Ahlak konusunda güzel bir sözü vardı: İnsanlar, diyordu bu yazar, çoğu zaman ihanet ettikleri ahlaki değerlere bağlılıklarını, başkalarını ahlaksızlıkla suçlayarak kanıtlamaya çalışırlar. Kendisinin de kimi kadınlarla gönül ilişkisi olmamış mıydı? Gerçi bekârdı o günlerde, hayatına girenler de Şevkiye gibi dul kadınlardı. Birinin bunları kullanması hoşuna gider miydi? Gitmezdi elbette. Kendi yaptıklarını başkalarında ayıp saymak, suç say-

mak, bu toplumda çok yaygın bir ikiyezlölük... Böyle bir ikiyezlölüğü kendine yakıştıramıyordu.

Bundan sonra daha az gelip gidecekti buraya, yalnız veresiye defterlerini hesaplamak için gelecekti.

Kooperatif Sazı

Kooperatifte toplanan paraların önemli bir bölümü demirbaşa harcanmıştı. Cevat, çeşidine çeşit katarken, her türlü ürünü tezgâhına, rafına koyarken, kooperatifin rafları hâlâ bomboş... Mal almak için ellerinde yeterince para kalmamıştı. Durum böyleyken, son olarak binlerce lira para sayıp yazar kasa alındı. Hangi satışı, hangi kazancı, hangi parayı yazacaksa bu kasa? Burada hiçbir dükkânda o güne değin görülmeyen bu alet, kooperatifin bir köşesinde, sessiz, onları ezen bir gösterişle duruyor. Yoksul yapının içinde, derme çatma raflar, sergenler arasında gecekondulardan sonra yükselen dev gökdelenlere benziyor. Durumları daha bir gülünçleşmişti bu aygıtla. Varlıklı, büyük mağazalarda durduğu gibi durmuyor burada. Görkemli, yabancı, uzak onlara... Alışamadıkları sesine kulak veren komşular, “kooperatif sazı” diye bir ad taktılar bu alete. Aslında bir cızırtılı kasa.

Turgut kooperatife gelip gittikçe yalnız bu aygıt çarpıyor gözüne, o günlerde zor bulunan bu pahalı kasa, rafları, tezgâhı, teraziyi, bütün öteki nesneleri silip yok ediyor sanki. Turgut çok kızıyor bu aptallığa. “Hangi kazancı, hangi satışı, neyi denetlemek için aldık?” diye söyleniyordu. Toplantılarda karşı koyması kâr etmemişti. Yanlış anlaşılır, bazı yolsuzluklara göz yumduğu düşünülür diye çok üsteleyememişti de... Bu karar alınırken, kendi yetersizliğini de gördü. Bazı konularda yetersiz, beceriksiz kaldığını düşünüyordu.

Kooperatifin saymanı, satış işlerinde görevlendirilen Kâtip Hakkı’yı denetleyeceklerdi yazar kasayla.

Bu aygıt gelince güvensizlik bitti mi? Ne gezer! İnsan yapacak olduktan sonra, demeye başladılar bu kez de...

Başta Kâtip Hakkı olmak üzere, kimi üyelere güvenilmemesi, aralarında önemli bir sorun olmuştu.

Hakkı, çalıştığı otelde iş arkadaşlarına dağıtılmak üzere verilen bahşişleri kendi cebine indiriyormuş. Onunla aynı yerde çalışan iki üye, aralarındaki bu tür sürtüşmeleri buraya da getiriyorlar. “Güvenilmez o karını büyüğe!” diyorlar.

Hakkı’nın yerine bir başkasını görevlendirirler, bu kuşku biter mi? Bir başkasını, sözgelişi Ali’yi görevlendirirler... Kendilerine güvenmeyenler, Ali’ye, Hakkı’ya güvenirler mi?

Doğruluğu kendi içlerinde, kendi yüreklerinde bulamamışlar ki, onu başkalarında bulabileceklerine inansınlar...

Cevat, onlara iyi bir ders vermek için her şeyi ucuzlatmıştı. Birden ucuzcu bir esnaf oluverdi. Kâr kazanç düşünmüyordu. Ona kazıkçı diyenler günahını almışlar

sanki. Kooperatifçileri yeninceye dek bunun böyle süreci de kesin.

Kooperatifçiler toptancıdan on kilo mal alabiliyorlarsa, Cevat yüz kilo alıyordu. Böyle olunca da daha ucuza alıp, daha ucuza satabiliyor. Zam gelecek mallardan çokça alıp deposunu dolduruyordu. Her şeye o kadar sık zam geliyor ki... Deposunu dolduran, stok yapan esnaf vurgun peşindeydi. Kooperatifçiler ise, değil depolarını (zaten depoları bile yoktu), raflarını, camkânlarını bile dolduramıyorlar. Cevat müşteri çekmek için veresiyeciliği daha da kolaylaştırdı, eskiden kiracı olanları ince eleyip sık dokur, öyle hesap açardı. Şimdi yalnız kiracılar değil, işsiz güçsüz takımından bile bir sürü adam onun veresiyecisi oldu. Kooperatif üyelerine; "Ayrılın ordan, size hesap açacağım," diyordu. Kimi açığözler de ortalığı kızııştırıp, bu çekişmeden yarar umuyorlar. Cevat veresiye veriyor diye, kooperatifçiler de üyelerine veresiye vermeye başladılar. Başlangıçta herkese değil de, ödenti borcu olmayanlara verilecekti. Üç gün bile yürümedi bu uygulama. Ayrıcalık yaratılıyor, diye kimini kızdırdı. Yol açıldı bir kere. Herkes veresiye istiyor. Bu veresiyecilik kuşkuyu, güvensizliği daha da artırdı. Ya dönmezse bu paralar? Kimse ortaklık payını artırıp enayice para kaptırmak istemiyor. Veresiyeden hoşlanmayanlar bile hesap açtırdı. Bakkallar gibi veresiye defteri olan bir kooperatif çıktı ortaya. Çoğunun veresiye almasının bir nedeni de, kooperatif batarsa, paralarının bir bölümünü olsun kurtarmak. Üyelerin böyle sonu gelmez ince hesapları Turgut'u bunaltıyordu.

Bunlara benzer daha pek çok sorun yüzünden kooperatif istenilen parasal güce ulaşamamıştı. Böyle olunca da üyelerin istediği ucuzluk bir türlü sağlanamadı.

Hakkı akşam oteldeki işine giderken, kooperatifi ya Turgut'a, ya Rahmi'ye bırakıyordu. Turgut işini gücünü bırakıp, olabildiğince erken gelmeye çalışıyordu. Dava dosyalarını bile kooperatifte inceliyordu.

Hakkı, o günkü satıştan elde edilen paraları Turgut'a teslim ederken, canı çok sıkıydı. Yüzünde hafif çizikler, sıyrıklar vardı. Keskinli Kerim'le dövüşmüş. Veresiye yüzünden... Kerim gibi dünya kadar ödenti borcu olanlar bile veresiye istiyor. Hakkı vermeyince, Kerim üstüne yürümüş, yumruklamış. Hakkı olanları unutmuş gibi görünüyordu:

“Araya girdiler de canımı zor kurtardım. Hulusi filan gelmeseydi herif öldürecekti beni.”

Olayı dinleyenler, en başta Turgut, Hakkı'dan daha çok üzölmüşlerdi. Hakkı dayak yememiş de, dayak atmış gibi rahat, öfkelenmeden konuşuyordu. Gövdesini tezgâha dayamış, kendi dışında, tanığı olduğı bir olayı anlatıyordu sanki:

“Ne demişler? Deliye ver piyazı, beklet ayazı. Biz akşama kadar burada bekliyoruz. Sonuçta kimseye yararlanamıyoruz. Kooperatif yüzünden doğru dürüst uyku uyuyamıyorum. Gece çalışan bir adamım ben, gündüz uyumalıyım. Fedakârlığımızın karşılığı olarak milletten dayak yiyoruz.”

Turgut'a döndü:

“Bak sen işlerini yarım bırakıp buraya geliyorsun, icabında dosyalarını burada inceliyorsun. Ne diyorlar biliyor musun? Sen burayı güya avukatlık bürosu gibi kullanıyormuşsun. İkinci büronmuş burası. Para yiyor-muşuz biz burada.”

“Aldırma sen bunlara,” diye ona serinlik verdi Turgut. “Cevat amcanın oyunları bütün bunlar.”

Sonunda beklenen oldu, Türk ordusu birkaç gün önce Kıbrıs'a çıktı. Geceleri karartma yapıyordu. Pencereleer mavi kâğıtlarla kaplanmıştı. Herkes bol bol yiyecek alıp saklıyordu. Kooperatifin boş rafları, daha da boşaldı. Turgut, savaşın büyümeyeceğini, boşu boşuna stok yaptıklarını anlatıyorsa da, kimse dinlemiyor onu.

Bütün bunlar Cevat'ın işini kolaylaştırmıştı. Mahallede adeta devlet gibi hizmet veriyor, akla gelmedik yenilikler yapıyordu. Eksik tek malı bile yok. Parası var çünkü, dilediğini dilediğince alıyor, stokluyor. Bastı parayı, birinden telefon aldı dükkânına. Araba gibi, telefon da yüksek fiyatlarla, gazete ilanlarıyla elden ele satılan bir şeydi. "Alın, malınız gibi kullanın!" dedi müşterilerine. Mahallelinin en önemli iletişim aracı onun elinde.

"Devletin getirmedığı hizmetleri getireceğim size!" diye arada bir politikacılar gibi nutuklar atıyordu. Öyle keyifli ki...

"Daha neler getireceğim neler! Her şeye layıksınız sizler..."

Çok keskin kooperatif yanlıları, telefonu kullanmak istediklerinde tersliyordu. Ya kendi müşterileri ya da kooperatiften koparabileceğine inandığı dönekler yararlanıyordu bu aygıttan. Hele kendi müşterileri telefonla arandıklarında, kahveden, kuyu başından, mahalle çeşmesinden ya da evlerinden bulup getiriyorlardı. İsterse gece yarısı aransınlar... Dükkânı kapalıysa, evdeki "paralel"den konuşturuyordu iyi müşterilerini. Her saatte çay kahve ikramı da cabası... Kooperatifin çoğu üyesini bu yollarla tavlama zor olmadı Cevat için.

Kooperatife duyulan güvenç, inanç, her gün biraz daha sarsılıyordu.

“Hani Cevat’tan ucuz verecektiniz, hani devletten kredi alacaktınız?” diyenlerin sayısı günden güne artmaya başladı.

Cevat’ın dükkânı mahallenin postanesi gibi işliyordu. Posta kutusu da aldı Cevat, pul satmaya başladı. Alışverişini yap, mektubunu at, telefonunu et... Gerçekten de devletten beklenen hizmetleri bu yoksul gecekondlu mahallesine o getirmişti. Ülkede tûp gaz sıkıntısı çekilirken, Cevat ne yapıp ediyor, müşterilerini gazsız bırakmıyordu.

Ellerindeki özel arabayı “ambulans” gibi mahallelinin hizmetine vermişlerdi. Birinin hastası mı var, karısı kızı mı doğuracak, ‘ambulans’ hazır. Fadime gene eskisi gibi, mahallede adı “Sıhhiye Onbaşı” onun, hastayım diyenleri peşine takıp tanıdığı doktorlara götürüyor.

Cevat’ın bu yenilikleri, girişimleri, iyilikleri karşısında kooperatifçiler sönük kaldılar. Cevat daha işin başında, onları yeneceğine herkesi inandırmıştı.

Rahmi akşam Turgut’lardaydı. Geldiğinde açıldı konu, gidinceye dek kooperatiften konuştular.

“Yahu başkan,” diyordu Rahmi. “Adam bunca işi yapmak için, karşısına bizim gibi bir rakibin çıkmasını beklermiş. Biz olmasaydık, bunların hiçbiri Cevat’ın aklından bile geçmezdi. Adamın dükkânı mahallenin postanesi oldu aynı zamanda. Bu hiç aklıma gelmezdi benim. Gene de bir işlevimiz var bizim. Tam bir muhalefet görevi yaptık. Cevat’taki ucuzluğu halk bize borçlu. Getirdiği hizmetler de bizim tahrikimizle oldu.”

“Bu da iyi bir başarı,” diye güldü Turgut.

Onlar katılım paylarını ödemeyenlerden, veresiye isteyenlerden, ayrılanlardan konuşurken, söze Turgut’un annesi Rukiye de katıldı:

“Ortak eşşegin çulu olmaz derler, unutmayın bunu oğlum!”

Ortak Eşegin Çulu Olmazmış

Kooperatifte parasızlık yüzünden işler iyi yürümüyordu. Toplanan paralar buzdolabı, raf, vitrin, camekân derken, çoktan bitmişti. Hele şu yazarkasa! En çok bu aygıt canını sıkıyor Turgut'un. Ortakların birbirine duyduğu güvensizlik, böyle pahalı ve gereksiz bir aygıtı soktu aralarına.

Ellerinde mal alacak para kalmamıştı.

Hulusi hırsından çatlayacak nerdeyse. Çoğunun ödenti borcunu o ödedi. Mal alınsın diye cebinden bir-sürü para verdi. Kahveden kazandığını kooperatife yatırıyor. Biletçi Şahin, Turgut, Rahmi de para konusunda ötekilere göre daha özverili olmuşlardı.

Ortaklık payını yükseltmek için üst üste yapılan toplantılarda sonuç alınamadı. Herkes parasının batacağından kaygılanıyordu.

Çaresiz sonunda kooperatifi kapatmaya karar verdiler. Asıl hengâme de bu kapatma kararından sonra baş-

ladı. Katılım payı çok olanlar, kooperatife borç para verenler demirbaşlara el koymak istediler. Hele Hulusi çok şaşırttı Turgut'u. İçlerinde en talaşlısı o görünüyordu. Bir gün kooperatife elinde alet edevatla geldi, buzdolabının motorunu sökmeye başladı. Turgut şaşırmıştı:

“Hayrola Hulusi âbi, ne yapıyorsun?”

“Burada kalacak değil ya, bizim kahveye götürelim.”

“Satılacak bunlar, müşteri bulacağız. Öyle konuşmuştuk ya... Dursun burada, kimse dışarı atmıyor bizi.”

Hulusi çocukça bahaneler gösteriyordu:

“Niye burada dursun Turgut'çuğum? Burada durmasının bir anlamı yok ki!”

“Hulusi âbi, asıl sizin kahveye gitmesinin bir anlamı yok. Biliyorsunuz, bunlar satılacak, parası bölüşülecek.”

Derken öteden Fahri Usta da geldi. Hulusi'nin niyetini öğrenince, o Turgut gibi sakın kalamadı. Hulusi'nin elindeki İngiliz anahtarını çekip aldı:

“Ne oluyor yahu?” diye çıkıştı. “Yangından mal mı kaçırıyorsun? Bizden biraz fazla para verdin diye, koca buzdolabı senin mi olacak?”

Hulusi ağlayacak gibiydi:

“Ne birazı birader! Ben buraya verdiğim parayla dükân açardım. Benim kahvenin buzdolabı iyi soğutmuyor. Bana verin, alacağımı hesaplayın, üstünü öderim.”

“Ne zaman ödersin, hemen ödeyebilir misin?”

“Hemen veremem elbette. Amma elime para geçtikçe...”

“Olmaz öyle şey!” diye karşı çıktı Turgut.

Fahri Usta ona nispet yapmak ister gibi:

“Ben de yazarkasayı alıyorum,” dedi. “Bakkal dükânı açacağım. Benim kiracıdan boşalan yeri bakkaliye yapacağım.”

Gürültü kısa zamanda mahalleye yayılmış, bütün üyeler toplanmıştı.

Kâtip Hakkı da yazarkasaya göz koyanlardandı:

“Yahu bizim biraderle bakkal dükkânı açmayı düşünüyoruz. Şu yazarkasa bende kalsın,” diye Fahri Usta’nın elinden çekiştirmeye başladı.

Turgut gördüklerine inanamıyordu. O arada biri de teraziye sarılmıştı. Yiyecek çuvallarına sarılanlar da vardı. Rahmi’yle Turgut, aç kurtlar gibi oraya buraya saldıran bu adamları nasıl durduracaklarını bilemiyorlardı. Turgut, önce bu yağmayı başlatan Hulusi’yi vazgeçirmeye çalıştı:

“Yapma âbi,” dedi. “Gözünü seveyim! Sen böyle yaparsan, başkalarına hiç söz anlatamayız.”

Onun gururunu okşayıp durdurmaya çalıştı. Hulusi çocuk gibi, dokunsan ağlayacak:

“Yav Turgut’çuğum! Dünyanın parasını verdim ben buraya. Bir sürü üyenin parasını ben yatırdım. Ben de ondan bundan borç aldım. Şu buzdolabını bana vermeniz uygun düşerdi.”

Turgut razı olsa bile, ne Fahri Usta, ne de ötekiler razı buna. Fahri Usta; “Ben de bakkaliye açacağım,” diye bağırırken, Hulusi direniyor:

“Ulan neylen bakkaliye açıyorsun? illet etme adamı!”

Fahri Usta komşusunun üstüne yürüdü:

“Asıl sen illet etme bizi. Müflizden mal mı kaçırıyorsun? Ayıptır yaptığın, ayıp! Çok kötü bir şey başlattın sen.”

Ödenti vermeyenlerin başında gelen Keskinli Kerim bile kendini hak sahibi görüyordu:

“Ulan biriniz bir çöp alıp götürün buradan, ne var ne yok söküp götürürüm. Yapmayan şerefsiz!”

Her kafadan bir ses çıkıyordu. Bu gürültü patırtı içinde Turgut’un kanı tepesine sıçradı. Var gücüyle bağırmağa başladı:

“Yeter be yeter!”

Öylesine haykırdı ki, boğazı yırtılacaktı nerdeyse. Herkes onun haykırışı karşısında sus pus oldu. “Yeter!” diye bir perde daha yükseltti sesini. “Yeter, yeter! Anladınız mı, yeter artık!” Sesi çıktığıınca bağırdı:

“Hepinizin ne farkı var kınayıp durduğunuz Cevat’tan? Cevat amcadan ne farkınız var sizin? Başlangıçta burayı açarken, ağzınızdan çıkan sözleri bir hatırlayın. Birer Cevat’sınız her biriniz.”

Elleri titriyor, göğsü körük gibi kalkıp iniyordu:

“Ne iştir yahu? Hepiniz de meğer bakkal olmak istiyormuşsunuz. Yaa biriniz de, kırtasiye dükkânı açın, kasaplık yapın, ne biliyim, kalaycı dükkânı filan açın. Hırdavatçılık, nalburluk da fena bir iş değil. Hepiniz de bakkaliye açıyorsunuz. Vehbi Koç’un hayatını okudunuz herhalde?”

Onca öfkesine karşın, son sözlerine kendisi bile gülümser gibi oldu. Karşısındakiler sinivermişlerdi. Onlara bu mahallenin ancak bir Cevat yaratabileceğini anlattı Turgut:

“Hiç boşa heveslenmeyin, ikinci bir Cevat’a yer yok bu mahallede!”

O bilinen efendiliğinden, sakinliğinden eser kalmamıştı. Kavgaysa kavga, yumruksa yumruk demeye getiriyordu. Umutsuzca yaptığı bu çıkış etkili olmuştu. Bir utanç hali vardı hepsinde de.

Yağmalamayı onun bu öfkesi durdurdu.

Rahmi iki üç gün sonra, bakkal dükkânı açacak biriyle tanıştırdı Turgut'u. Adam buzdolabını, teraziyi, tezgâhı, rafları (yazar kasa dışında) bütün demirbaşları almak istiyordu. Uzun bir pazarlıktan sonra anlaştılar. Bu satışı bütün üyeler onayladı, en güzeli bu dediler.

Böylece çirkin miras kavgalarına benzeyen kavgaları önlemiş oldular.

Bir akşam Fahri Usta rafları sökerken:

“Yahu ben dimedim miydi size?” dedi. “Şu rafların kertiğini derin kertmeyelim, sonra sökmesi zor olur, dimedim miydi?”

Üstlerine yıkılan aptallıklarının, beceriksizliklerinin altından herkes kendini sıyırmaya, kurtarmaya çalışıyordu. Fahri Usta en ateşli üyeleriydi bir zamanlar, şimdi kendi girişimleriyle dalga geçiyor. Yenilginin getirdiği bir inançsızlık, inançsızlıktan doğan bir bozulma... Çoğu, “Ben demedim miydi?” diye başlıyor söze. Herkes yanılmanın, yanlışın dışında sayıyor kendini.

Turgut, okuduğu kitapları düşünüyor, o kitaplara göre Cevat amcanın defterini çoktan dürmeleri gerekirdi. Tersini yaşadılar. Bir telefonun bile Cevat gibilerin elinde ne büyük bir silah olabileceğini düşünemediler. Okuduğu hiçbir kitap yazmıyordu bunu. Hayat, bütün kitapların eksikliğini gösteren gerçek kitap!

“Neden kitaplara taktım şimdi de?” diye düşündü Turgut. Suçu kitaplara mı yükleyecekti? Böyle mi rahatlayacaktı? Rahatlamak için hiç de iyi bir yol değildi bu.

Dün Necla'yla gelinlik bakmışlardı. Nikâh, evlilik hazırlığı filan derken, kooperatifle fazla ilgilenemediğini söyledi ona. Hay söylemez olsaydı! Daha sözlerini tamamlamadan parladı nişanlısı:

“Ne o, kabak sonunda bizim başımızda patlayacak anlaşılan? İyi vallahi! Evlenmeyelim öyleyse!”

“Dur, yanlış anlama,” diye kekeledi Turgut. Sustu çaresiz. Rahatlamak için bu da yanlış bir yol. En iyisi başlangıçtaki tutumunu sürdürmek, şunu ya da bunu suçlamamak... Zaten bunun tersini yapmak, gülünç olmaktan başka bir işe yaramayacağına göre... Başarısızlığın da, ondan alınan dersin de içindeyim, diyebilmek en iyisi... İnsan bu kadarcık bir erdemi çok görmemeli kendine. Hele Fahri Usta, Hulusi gibi; “Ben demedim miydi?” diye başlayan konuşmaları hiç yakıştıramıyor kendine.

Böyle konuşmaktansa, susmak daha iyi... Anacığı ne güzel söylemişti: Ortak eşeğin çulu olmazmış...

Zorla Veresiye İsteyen Adam

Keskinli Kerim de bir zamanlar Cevat'ın müşterilerindendi. Cevat, ondan kolay para alamayacağını anlayınca, veresiyesini kesmiş, adını büyük defterden silip, çürük müşterilerin, gözden çıkardığı alacakların yazıldığı küçük deftere yazmıştı.

Taa yıllar öncesinin borcu hâlâ duruyordu.

Veresiyesi kesilince Kerim de ateşli bir kooperatifçi olup çıkmıştı. Kooperatif işi fiyaskoyla sonuçlanınca yeniden Cevat'ın başına bela oldu. Yıllar öncesinin borcu dururken, o gene veresiye istiyor.

Keskinli Kerim mahalleye ilk geldiği günlerde Meclis'te odacı olarak çalıştığını söylerdi. Kalıbına bakıp inanmıştı mahalleli. Oysa sonradan anlaşıldı ki, odacı değil, bir ara, epey eskiden yeni Meclis'in yapımı sırasında ya da bir yapısında amele olarak çalışmış. Ankara'da tuttuğu en uzun iş de bu. Şimdi ne yaptığını, ne işle uğraştığını bilen yok. Köyünde de böyle tembel, gölge

kovalar gezermiş. Bir adam işsizse, Cevat'ın semtine bile uğramamalı. İşsiz takımıyla başı hiçbir zaman hoş olmadı. O hiç istemese de, yılanın sevmediği ot gibi gelip deliğinin önünde bitiyordu böyleleri. Dükkanına tebelleş olan bir Keskinli Kerim olsa, dert etmeyecek. İşsizden, yoksuldan yana kısmeti bol bir mahalle burası. İşsizi ip-sizi de bol, yolsuzu, çulsuzu da... Hangi birine ne desin Cevat, hangi birine hesap açsın, veresiye versin? Hangi birini sırtında götürsün? Hepsi de veresiye istiyor. Üstelik de bu onların en doğal haklarıymış gibi davranıyorlar.

Keskinli Kerim'i önündeki müşterilerin en gerisinde görünce, bir tedirginlik, tedirginlikten de öte, bir korku sardı Cevat'ı. Bu adamın daha yüzünü görünce, göğüs kafesine değil de, çenesine çenesine vuruyor yüreği. Çene altına yakın bir yerden duyuyor yüreğinin sesini. Ayak altında ezilen kar sesi gibi, kulağının dibinden sesler geliyor. Onu görmediği günlerde ne kadar mutluydu. Dili hiç sürçmeden, kekelemeden bir konuşabilse şu adamlar... Bu kadar heyecanlı olmasından kendisi de hoşnut değil Cevat.

Keskinli Kerim'in gelişi, hemen bitişikteki evinden de duyulmuştu. Sanki kokusunu almışlar gibi, önce Fadime koşup geldi bir yürek hopurtusu içinde; ardından Şevket, onun ardından da askerden izinli gelen Zahit çıkıp geldi. Bir kavgaya hazır durumda tetikteydiler. Kerim'e sezdirmeden, ağır kiloluk demirlere, şişelere, pas-tırma, peynir bıçağına yakın duruyorlardı.

Söze nereden başlarsa başlasın, dönüp dolaşıp veresiye konusuna geliyordu Kerim:

“Yahu şu günlerde elim dar. Biraz hesap aç bana. Bu kadar katı olma Cevat ağam.”

Cevat dik dik bakıyor, söyleyecek söz bulamıyordu. Şu günlerde eli darmış... Ne zaman eli dar olmadı ki bu adamın? Müşteri yoktu dükkânda. Fadime'yle çocuklar oyalanmak için yalandan bir iş uydurmuşlardı kendilerine. Birden destek verip babanın ayranını kabartmak istemediler.

Kerim, Cevat'ın sert bakışlarını yumuşatmaya çalıştı:

“Yahu ne zalım adamsın!” diye yaltaklandı, yıldı önce. “Şöyle on-on beş gün olsun idare et birader. Veririm, bende paran kalmaz.”

“Hani eskisini verdin mi, iki yıl oldu nerdeyse?”

“Veririm, onu da veririm, bunu da...”

Ötede konuşmalara kulak kabartan Fadime'yle Şevket biraz daha yaklaştılar. Zahit de onlara uydu, Kerim'e doğru bir iki adım sokuldu. Böylece sayıca kalabalık olduklarını göstermek istediler. Kerim geldi diye her tarafa sinyaller verilmiş gibi, torunlar da çıkıp gelmişti. Küçük torunlarının bile horozlar gibi şişinmeleri, daha bir yüreklendirdi Cevat'ı. Arkasındaki bu güçten sonra, daha bir dik durdu Kerim'in karşısında. Gene de kekeleyerek konuşuyordu:

“Benim durumum öyle sandığın gibi değil arkadaş! Parasızlıktan mal alamıyorum, baksana şu raflara. Bomboş!”

“Ne mal alamaması yahu!” diye azarlar gibi bağırdı Kerim. Yaltaklanmayı bıraktı. “Baksana, çaka çaka dolurmuşsun malları. Sen de ağlarsan böyle...”

Cevat biliyor ki, bu adam karşısında “yağmur altında kalmış cüçük gibi” büzüşüp kalırsa, sinerse, iyice üstüne binecek... Kavgaysa kavgaya deyip, hõthõtlenmekten başka çaresi yoktu:

“Ne demek istiyon sen yav? Millete bedava dağıtmak için getirmediğimiz bunları.”

“Bak Cevat ağa, ağa diyorum sana... Saygı gösteriyorum... Senden bedava isteyen var mı? Veresiye istiyoruz, veresiye... Anlamıyor musun?”

“Ben de eski alacağımı istiyorum, asıl sen beni anlamıyorsun.”

Cevat'ın bu çıkışının ardından, kendisine doğru adım adım yaklaşan oğullarını da görünce, Kerim biraz yumuşar gibi oldu. Canımlı cicimli konuşmaya başladı:

“Canım kardeşim, güzel ağabeyim! Veresiye istiyoruz, bedava değil.”

“Sen şu eski takıntını ver ki, anlayalım bedava istemediğini. Şu kadar takanağı olan adama, hangi esnaf veresiye verir?”

Baştaki gibi suskun, tutuk değildi Cevat, dili iyice çözüldü bile. Bu durumda Kerim'e karşı en etkili silahı zekâsı, bir de çenesi olacaktı. Yanındaki çocuklarına, ayrıca akrabalarına da güveniyor. Yeğenlerini köyden boşa getirtmedi. Ama olayı büyötmek de istemiyor Cevat. Bunları düşünerek öfkesini, coşkusunu denetleyip yumuşuyor, kurnaz, sinecen davranıyor:

“Hele sen biraz daha peşin ye,” dedi bir bildiği varmış gibi. Ne yapıp etse, kolay başından atamıyor Kerim'i.

“Neden herkese veresiye veriyorsun da, bana vermiyorsun? Haa? Ne yaptım ben sana?”

Kerim, bir haksızlık karşısındaymiş gibi birden sesini gene yükseltti:

“Hani kooperatiften ayrılın, size veresiye vereceğim, diyordun?”

Cevat, şaşırmıştı:

“Ne sözü kardeşim, ben sana ne sözü verdim?”

Fadime, kooperatifin lafını bile duymak istemiyordu, duramadı, araya girdi. Bu arada Kerim’in üstüne atlayacak gibi duran çocuklarını kaş göz imiyle durdurdu, öte itti:

“Siz durun,” dedi onlara. Çocukları biraz uzaklaştırdıktan sonra:

“Bak, Kerim kardeşim,” dedi, çok yumuşak, uzlaşmacı bir tavırla. “Biz de parayla alıyoruz bütün bu malları. Sermayemiz kıt. Veresiyeyle elimizden gelirse tümden kaldıracalıız.”

“Ya, ya... Kaldıracaksınız... Kooperatiften ayrılanların tümüne veresiye verdiniz. Bir bana yok nedense?”

“Sermayemiz kıt, kestik artık veresiyeyle.”

“Sermayeniz mi kıt? Güldürme adamı Fadime bacı. Adamı parayla tartarsınız siz, parayla...”

Fadime gülüp gevşemek üzereyken, kendini zor toparladı:

“Her dağın kendine göre kışı olur Kerim... Bizim de kendimize göre derterimiz var. Borçluyuz biz de.  deyemiyoruz, inan. Ne derler, güneş  arığı, çarık ayağı... Bizi de borç aldığımız yerler sıkıştırıyor.”

Karı koca nerdeyse hesap veriyorlardı Kerim’e, bu durum şevket’in ağırına gitti, dayanamadı:

“Yahu ana, biz hesap vermek zorunda mıyız? Veresiye vermiyoruz, o kadar!”

Kerim’e döndü:

“Vermiyoruz arkadaş! Zorla mı alacaksın? Vermiyoruz, zorla alacaksan, buyur al!”

Kerim, öteden beri diline pelesenk ettiği sözleri söylüyor hep:

“Niye başkalarına veriyorsunuz da, bana vermiyorsunuz? Beni kooperatifin elebaşısı gibi görüyorsunuz değil mi?”

Fadime erkeklerin arasında kıvranıp duruyor, iki tarafı da nasıl yatıştıracağını bilemiyordu. İş yumruğa, kaba güce döndü dönecek. Yumruklar kalkıp kalkıp iniyor. Kerim üstlerine üstülerine geliyor, açıkça zorbalık yapıyor. Hiç alttan almıyor. Cevat sanki bakkal değil de, görevini kötüye kullanan, vatandaşlara eşit davranmayan bir devlet görevlisi. Bakkal dükkânını kendisinin haksızlığa uğradığı bir kurum gibi görüyor. Devlet kapısında hak arayan, eşitlik isteyen bir yurttaş gibi isyan ediyor bakkala:

“Vicdansızlar!” diye haykırıyor. “Bашkalarına veresiye verirsiniz, bana gelince yok değil mi?”

Dışarıdan geçenler gürültüye kulak kabartıyorlar, dükkânın önünde takılıp kalıyorlardı.

Kerim, kendisini çekip duranların elinden kurtuldu, bir daha sokuldu Cevat’a:

“Hani kooperatiften ayrılınca veresiye verecektin? Bu mu senin sözün?”

Dili gene sürçmeye başladı Cevat’ın:

“Kooperatiften sen ayrıldın mı ki? Battı, kapandı kooperatifiniz. Hem senin şahsına böyle bir sözüm yok benim.”

“Ulan yer cücesi, ne çabuk unuttun verdiğin sözün? Ulan ne felaket adamsın be!”

“Evet, felaket adamım. Yeni mi anladın bunu?”

Cevat’ın asker oğlu yayından boşanmış ok gibi fırladı, tam yumruğu indirecekken, araya girdiler.

“Sana vermiyoruz ulan!” diye bağırdı Zahit. “Herkes veresiye var, sana yok! Anladın mı? Mal bizim kar-

deşim, devletin değil bu dükkân. Canımızın istediğine veririz, canımızın istemediğine vermeyiz, anladın mı?”

Kerim kendisine söylenenleri hiç duymuyor sanki:
“İnsanlık yok sizde, insanlık!”

“Evet, bizde insanlık yok!” dedi Cevat da. Yumruk-
larını sıkmış, vuracak gibi duruyordu.

Dışarıdaki komşular, Kerim’i zor g  kollarından
tutup kahveye götürdüler. Bir masaya oturtular. Hulusi
hemen çay sürdü önüne, sigara tuttu. Sakin sakin kibri-
tini çıkarıp sigarasını kendi yaktı Kerim.

“Ulan bırakacaktınız ki, beşlik simit gibi yere yapış-
tıracaktım o yer c cesini. Karşısına kooperatif atık ya,
zıt gidiyor. Beni elebaşı biliyor.”

Kerim kendi “kredi”sine toz kondurmuyor, olayı
böyle yorumluyordu. Hulusi hiç inanmadığı halde, inan-
mış görünüyor ona.

“Tabii, tabii... Sana, bana, hepimize düşman gorpe-
tif yüzünden. Yoksa niye veresiye vermesin? Elebaşı sa-
yıyor seni.”

Hulusi bir çay, bir sigara derken, Kerim’in eksik
derslerini tamamladı.

Sabahın Erkenci Müşterileri

Bakkal Cevat, bundan sonra gönül rahatlığıyla bakabilecekti sokağa; onu ürkütüp korkutan hiçbir şey kalmamıştı. Kocaman bir kilit sallanıyordu kooperatifin kapısında. Düşmanlarına iyi bir ders daha vermenin keyfini yaşıyordu. Aslında içine sığmayacak denli yoğundu duyduğu mutluluk; ama o elinden geldiğince her zamanki halinde görünüyor. Gerim gerim gerinmiyor öyle.

Hulusi gibi bir iki kişi dışında, dükkândan kopanlar birer ikişer dönmüşlerdi; hemen hepsi de yeniden veresiyeyle bağlandılar Cevat'a. Onlarla gene eski günlerdeki gibiydi ilişkisi. Biraz çaba gösterse, gönlünü alsa, akrabalarını yanına alıp kahvesine gitse, birkaç çay parası kazandırsa, Hulusi'yi bile yeniden kazanmak zor olmayacak onun için. Kendisine müşteri getiren birine, hiçbir esnaf uzun süre düşman kalamazdı.

Hâlâ onunla inatlaşanlar arasındaydı Hulusi.

Sabahleyin kepenklerinin gürültüsü uzak evlerden duyulan dükkânını açarken, Cevat'ın ilk karşılaştığı in-

sanlar erkenden işine gidenler değil de, sabahın köründe işinden dönenlerdi. Belediye’de gece bekçisi olarak çalışan Nurettin onun erkenci müşterilerindendi. Sabahın ilk selamını Nurettin’den alır, ilk “hayırlı işler” dileğini ondan duyardı. Nurettin evinden önce dükkâna uğrardı. Kooperatifçilere katıldığı günlerde bu ilişkisi bozulmuştu. Yüzünü uzun bir süre uzaktan görebildi onun, selamını ise uzaktan bile alamaz oldu. Şimdi gene eski günlerdeki gibi, evinden önce uğruyordu dükkâna.

Cevat, her zamanki gibi bu gün de sabahın ilk selamını ondan aldı. Boyları birbirini tutmayan iğri büğrü dişleriyle karşısında gülüp duruyordu. Adamın yüzü çirkin ama, sıcacık bir gülüşü var.

Dışarısı alacakaranlıktı. Ordan buradan sesler duyulsa da, mahallenin büyük çoğunluğu uykudaydı. Bu saatte Nurettin’in karısı, çocukları da uyuyordu. Onun dükkânda neden uzun uzun oyalandığını Cevat anlıyor, bunu şaka yollu hep yüzüne vuruyordu:

“Sabah sabah avradı tatlı uykusundan uyandırmak istemedin gene, değil mi?”

Nurettin güldü:

“Ee, bizin hanımımız kıymetlidir.”

“Karıdan korkan adam gördüm amma, sencileyinini görmedim.”

“Bari dinimize dahleden Müslüman olsa... Sen ne-
sin ülen? Fadime olmasa bir hiçsin sen.”

“Niye buraya gelip oyalanıyorsun her sabah? Sen buna cevap ver. Avradın uykusunu bozmamak için değil mi? Yalan mıyım, hıı, yalan mıyım?”

“Sen benim yağırımı arıyon ya, bulamazsın.”

Nurettin hiç kızmamış gibi görünse de, karşısındaki onun böyle görünmek için kendini nasıl zorladığının

ayrımında. Cevat bu erkenci müşterisinin üstüne üstüne gidiyor. “Sabah yarenliği” dedikleri bu şakalaşmaları epey sürmüştü. Ortalık ısınmış, mahalle canlanmıştı. Dışarıdaki tuvalet kapılarının sesleri, çocuk ağlamaları, ak-sırmalar, öksürmeler duyuluyordu evlerden. Hem müşteriler, hem Cevat’ın yarenlik arkadaşları çoğalmıştı.

Fahri Usta, Bıyıklı Osman, İbrahim gevezelik için dükkâna sık sık uğrayanlardandı. Çoğu zaman zenginlik üzerine konuşuyorlardı. Kırmızıtepe’nin Vehbi Koç’u saydıkları Cevat’ı konuşturup, nasıl zengin olunacağına ilişkin düşüncelerini öğreniyorlardı. Kimi zaman da damarına basa basa konuşturuyorlar onu.

Fahri Usta’yı, Bıyıklı Osman’ı kendi tarafında görünce, yüklendi de yüklendi Nurettin:

“Sen var ya sen... Kırmızıtepe’nin Gima’sısın... Gima’sın sen, Gima...”

Cevat gerçekten kızıyor mu, keyifleniyor mu, belli değil:

“Yok canım, şurda Gima mı olurmuş? Bayırın başı... Bayırın başında su durur mu? Allah’ın dağında...”

“Su depolarını bayırın başına yaparlar, yükseklere yaparlar su depolarını. Su durmaz olur mu?”

“Bir yağmur yağsa, su durur mu şu dağın başında? Akar gider...”

Sonra biraz ciddileşti Cevat, ses tonu değişti, gülmekten dağılıp derinleşmiş yüz çizgileri kırçıl sakallarının altında yerli yerine geldi. Kendisinden her zaman zenginlik öğütleri bekleyen, gece gündüz zenginlik düşleri kuran bu insanlara şunu söyledi:

“Yaptığınız işe su girecek arkadaş, su...”

Ötekiler kulak kesilmişlerdi, deminki sululukları yoktu. Cevat yerdeki boş süt şişelerini, yoğurt kasalarını gösterdi:

“İşte şu süt fabrikasının sahibi yoksul bir adamdı. İki inekle başladı bu işe. Sonra apartmanların oraya k     bir atölye gibi bir şey yaptı. şimdi kocaman bir fabrikanın sahibi. Yaa... Suyla kazandı bu varlığı. Süte kattı suyu, kattı suyu... Ben her zaman derim: Yaptığın işe su girmeli.”

Samanpazarı’nda kahvehane işleten hemşerisi İbrahim’in hoşuna gitmedi bu “su” lafı.

“Ne yani, bize mi bu taş?” dedi.

Cevat, onun bütün kazancının su üstüne kurulduğunu o zaman hatırladı. Bu kez bilerek, keyifle vurdu taşı:

“Aha işte, biri de bu bizim İbrahim! Hah, hah, hah! Bütün kahvecilerin kazancı su’dan değil mi? Suyu boya boya sat! Boya suyu sat... Tam sudan kazanç işte!”

“Suyun da sermayesi var, maliyeti var burada,” diye savundu İbrahim kendini. “Senin Kılıçkaya’nın özünden gelmiyor bu su.”

Zenginlik düşleriyle gelenler, Cevat’tan o gün de bir şeyler öğrenip gittiler. Sonunda yalnız İbrahim’le ikisi kaldı. Mahallede Hulusi’nin birinci düşmanı Cevat’sa, ikinci düşmanı İbrahim’di. Taa evlerinin taşlandığı günlerden beri her zaman işbirliği içindeydiler Hulusi’ye karşı.

Geçen gün hemşerisine şöyle bir  ıtlattığı konuyu bir daha konuşmak istiyordu onunla. Hemşerisinin elini okşar gibi tuttu:

“Yahu gel şu Keskinli Kerim’i garson al yanına. Senin ordaki serserilerin hakkından bu gelir.”

Kahveci İbrahim gönülsüz görünmüyordu aslında:

“şu adama bulaştırma beni n’olur!” dedi, o da Cevat’a yalvarır gibiydi. “Zaten başımdaki deliler bana yetiyor.”

Cevat iki avucuyla sarıldı hemşerisinin eline:

“N’olur, yalvarıyorum bak! Bir iki ay olsun çalıştır yanında. Veresiye diye tutturuyor. İş yok, nerden ödeyecek borcunu? Yanında çalışırsa, gelir senden alırım borcunu. Hulusi salıyor bunu üstüme. Arkasında o var. Hulusi’den koparalım şunu. Bir iki ay çalışsın seninle. Hulusi bize karşı kullanacağına, biz ona karşı kullanalım.”

“Böylece en sağlam veresiyecini olur Keskinli Kerim, değil mi? Peki, yarın gönder, gelsin bakalım. Yaman adamsın Cevat sen!”

Cevat sevincinden nerdeyse göbek atacaktı. Böylece günlerdir üstüne binip duran Keskinli Kerim belasından kurtulacaktı. Veresiye defterinde gönül rahatlığıyla bir sayfa da ona açtı. Parasını Kerim’den değil, patronu İbrahim’den alacaktı. Kerim’in kazancı belki eline bile değmeden, Cevat’a gelecekti. Böyle anlaştılar onunla. Aylardır uğraştıktan sonra bakkal defterine adını yazdıran Kerim’in, veresiye olarak ilk istediği şey bira oldu. Tekel maddelerini deftere yazmadığını bildiği halde, ardından bir paket de filtreli sigara istedi. Bu meteliksiz adam alışverişe böyle başlayınca, Cevat kendisine küfredilmiş gibi bozuldu aslında, ama birayı da, sigarayı da verdi çaresiz:

“Yahu durumun ortada senin! Gene de içkinden vazgeçmiyorsun.”

Kerim veresiye alışveriş yapabileceği için çok keyifliydi. Kalın dudaklarının kenarına kıstırdığı sigarasını eline aldı:

“Cevat Ağam, bu arpa suyu, içki değil.”

“Ne suyu olursa olsun, bu da içki...”

Kerim tezgâha doğru eğilerek, kendi uzun boyuyla kısa boylu bakkal arasındaki mesafeyi kapattı:

“Bira arpa suyundan olur. Sen bu arpanın hikâyesini biliyor musun? Anlatayım mı sana?”

Bakkal, zorla alınan bu veresiyeden sonra bir de zorla hikâye dinleyecekti:

“De anlat bakalım,” dedi çaresiz.

Kerim kamburunu düzeltip tekrar doğruldu:

“Lokman Hekim’in ilaçlarını koyduğu odasını sel basmış, onca emekle, özenle yaptığı ne kadar ilaç varsa sel bir arpa tarlasına alıp götürmüştü. Arpalar, Lokman Hekim’in ilaçlarıyla sulanmış. Bu arpada Lokman Hekim’in ilaçları var. Bu hikâyeyi ben uydurmadım, dedelerimiz anlatır. Cevat Ağam, arpa diyip geçmeyecek-sin... Yaa...”

“Kerim, seninle baş edemeyeceğimi ben anladım zaten... Senin lafına laf bulamam ben,” diye güldü Cevat.

Kimsenin güvenmediği bu üçkâğıtçıyı şimdi en sağlam veresiyecilerinden sayıyor Cevat.

Uzaktan Bir Selam Gibi

Turgut, aynayı duvardan indirdi, kendini daha iyi görebileceği bir yere koydu. Yıllardır kardeşleri arasında yalnız onun ayrı bir odası olmuştu. Okumuş olmanın getirdiği ayrıcalıklardan biri de buydu. Çocukluğunun, gençliğinin geçtiği odasında son günü.

Aynayı nereye koyarsa, kendini daha iyi, daha kusesursuz görebileceğini biliyordu. Elinde kocaman boy aynasıyla, köşe köşe, duvar duvar az mı dolaşmıştı bu odada. Hele yeniyetmeliğinde... Evlendikten sonra aynalara daha az bakacağını düşünüyordu. Ayna düşkünlüğü çoğu zaman bir bekârlık hastalığıydı insanlarda.

Eşyası ondan önce ayrılmış, yeni evinde ondan önce yerlerini almışlardı. Birkaç saat sonra atacağı imzanın heyecanıyla doluydu içi. Aynalar karşısında şimdiye değin duyduğu en güçlü heyecan da bu olmalı. İstese hemen giyinir, taranır, bitirirdi işini. İstemiyor, uzatıyor bu süreyi.

Böylesi günlerin telaş ve tedirginlikleri eksik olmazdı. En çok da yakın bir dostun unutulup çağrılmamasından korkuyor. Terslik mi ararsın böyle zamanlarda! Al bir terslik de saçlarından... Saçlarının en yumuşak, en yatkın yerleri bile kirpi gibi dikleniyor. Hele arkada ayaklanan bir top saç var ki, ütüyle bile yatıştırılamazdı. Bedenindeki gerginlik, saçlarında açıkça belli oluyor.

Yardım istemesine gerek kalmadan sağdıçı Rahmi, bir bardak su getirdi:

“Dur, ıslatalım biraz,” dedi.

Bu günkü giyeceklerini ilk kez giyyordu. Yakışıklılığının ölçüleceği bir sınava hazırlanıyordu sanki. Fırfırlı beyaz gömleğini, siyah kelebek boyunbağını belki de ilki ve son kez giyecek. Yalnız onun değil, çevresinin de alışkanlıklarının dışında giydiği şeyler. En çok da boyundaki kelebek görünümlü nesneye bakıp duruyor aynada, yeni giyneğinin içinde gülünç olmaktan korkuyor.

“Garsonlara benzemem inşallah!”

“Benzemezsin,” diye güldü Rahmi.

Papyon kravat, hemşerilerinin, köylülerinin hep alay ettikleri bir aksesuardı, düz boyunbağına bile alışamamışlardı. Onlara göre kravat, tembelliğin, “gölge adamı” olmanın bir simgesiydi. Ama Turgut biliyor ki, okumuş olması, çevresinden ayrı giyinme, farklı konuşma, farklı yaşama hakkını da veriyor ona. Komşuları, kentlileşmede okumuşlara daha hoşgörölüydüler.

“Nasıl oldum?” diye göz kırptı Rahmi’ye.

“Çok yakışıklısın! Yanında iyice kompleks gelecek bana. Artist gibi oldun.”

“Yeme bizi şimdi!”

Ceketini de giydikten sonra Rahmi'yle karşılıklı si-gara yaktılar. Nikâha bir saat kalmıştı. Dışarıda büyük bir kalabalık kardeşinin getireceği minibüsleri bekliyordu. Akşamdan hazırlanan gelin arabası da gelmişti. Direksiyonda Şevket'i görünce tadı kaçtı Turgut'un. Oysa araba Nihat'a verildi, demişlerdi, o sürecekti. Mahallede "ambulans" gibi kullanılan Cevat'ın Anadol'u, bu gün Turgut'un gelin arabası olacaktı.

"Yaman adam şu Cevat amca!" dedi Rahmi.

"İnanır mısın bizimkilere zorla verdi arabayı. Nihat'ın arabası filan, diye. Onca parasızlığımıza rağmen, taksi tutulmasından yanaydım ben. Ah para, gözü kör olsun!"

Turgut, kardeşi Veysi'yi çağırıp sordu:

"Hani Nihat âbi kullanacaktı arabayı? Araba ona verildi filan demiştiniz. Niye Şevket var direksiyonda?"

Veysi biraz suçlanır gibi oldu:

"Aralarında bir şeyler geçmiş. Arabayı sana verdik diyorlarmış da, ruhsatını üstüne geçmiyorlar mıymış ne? Nihat âbi de buna kızmış, geri vermiş arabayı. Biz de yeni öğrendik."

Canı sıkılsa da çaresiz kabullendi Turgut. Bu saat-ten sonra yeni bir araba bulacak değillerdi ya...

Veysi, ağabeyinin belki biraz olsun üzüntüsünü giderir düşüncesiyle:

"Nihat âbi nikâhına gelecek, senin şahitliğini yapacak."

"Canım nikâh şahitliği başka, bu başka konu."

Veysi, ağabeyini bu mutlu gününde üzmüş olmanın sıkıntısıyla çıktı odadan. Bir kez daha:

"Yaman adam şu Cevat amca!" dediler.

Girişimleri onun yengisiyle bitmişti ya, çok olgun davranıyordu kooperatifçilere. Herkesle barışmaya hazır. Cevat, Turgut'un yakınlarıyla da ilişkisinin düzelmesini gösterip, hâlâ direnen iki üç düşmanını yalnızlığa, umutsuzluğa itmek istiyordu.

Yaman denmez mi böyle birine?

Pencereye yaklaştı Turgut. Çocukluğunun, gençliğinin geçtiği mahallesine bir daha bakmak istiyordu. Çeşmeye, bakkala doğru kadınlar gidiyordu. Şalvarlıydı çoğu. Allı morlu giysiler içindeydiler. Sokak küme küme çocuk doluydu. Kimi de karşı duvarın üstüne menemen testileri gibi dizilmişler, gelin arabasını gözlüyorlardı. Buralara bir daha hiç dönmeyecekmiş gibi bir burukluk içindeydi Turgut. Temelli ayrılıyordu sanki. Oysa sık sık gelip gidecekti. İlk müvekkilleri buradaki komşuları olmuştu. Bazı iş bağlantıları mahalleyle bağına daha da güçlendirdi. Biraz ileride bakkalla cami arasındaki kooperatiflerinin yerine takıldı gözleri. Başarısızlık bu ayrılık gününde daha bir koydu ona. Kooperatifin anahtar vurulmuş hali, öyle bir dokundu ki içine... Oysa kimi zaman unutmuş gibiydi olayı.

Kitaplardan öğrendiğini yaşama geçirecekti, boşa okumadığını gösterecekti çevresine. Bunun kıvancını duymak olacaktı tek kazancı da. "Hiçbir şey veremedem ayrılıyorum yoksul mahalleme," diye düşünüyordu. Kilit vurdukları kooperatifin yakında bir tarikat evine dönüşürüleceği konuşuluyordu. Kendilerinin bu mahalleye verdikleri umut gibi, Ecevit'in ülkeye verdiği umut da çok kısa sürdü. Görmek istemediği, düşünmek istemediği şeyler onu pencere önünden gerisin geriye yerine itti. Suskun suskun koltuğuna oturdu, bir sigara daha yaktı, ötekini söndürmeden.

Rahmi, arkadaşının kafasından geçenleri anlıyordu:

“Elli kişinin elcilliği, bir mahalle bakkalının bencilliğini aşamadı. Yenemedik bir mahalle bakkalını. Bütün sorun burada: Elcillikle bencilliğin çarpışmasıydı yaşadığımız deney. Bir yazar öyle der ya, domuz kılı gibi bizim insanımız, bir araya gelemiyor. Bilirsin belki, domuz kılından hiçbir şey örülmez. Çünkü domuz kılı bir araya gelmez de ondan...”

Epey bir zaman sustular. Hiç çekilesi değildi bu suskunluk. Çünkü suskunluk, sessizlik de konuşur bazen. İki arkadaş böyle bir ruh hali içindeler.

“Neyse,” dedi Rahmi. “Böyle bir günde konuşmayalım bunları.”

Turgut, üzerinde çıplak kollu, esmer kahveci güzeli bulunan duvar halısına dalıp gitmişti. Her sabah uyanıldığında ilkin bu halı ilişirdi gözüne. Onun hemen yanında da büyük boy bir fotoğrafı asılıydı. Yuvadan uçan kuşun geride bıraktığı güzel bir anı olarak bu fotoğraf kalacaktı.

Çiğ renkli pervazları, iki çiviye tutturulmuş küçük basma perdesiyle gözlerini açtığı anda ışımalarını beklediği pencere... Bu günden sonra kocaman bir apartman dairesinin penceresinde görececek günün ilk ışıklarını. Yıllardır gecekondularda yaşadktan sonra, her sabah bir apartman dairesinde açacak gözlerini. Oradaki her şey alışmakta zorlanacağı bir konfor gibi gelecek bu yoksulluğun ardından. İki yenilik birden giriyor hayatına: Biri evlilik, biri apartman yaşamı...

Sessizliği bu kez Turgut bozdu:

“İnsanımızdaki dayanışma ahlakını, bu yöndeki eğitimi gördük bu kooperatifle.”

“Çok doğru, bu tür girişimlerde dayanışma ahlakı çok önemli.”

Kaçışa özgü bir duygu içindeydi Turgut. Gecekon-
dularından kurtulmuyor da, kaçıyor sanki. Ona gereksin-
mesi olanları yalnız bıraktığını düşünüyor. Çok insanın
istediği, ama çok az kişinin gerçekleştirebildiği bireysel
başarıların getirdiği bir rahatsızlıktı duyduğu. Ona ge-
reksinmesi olanları yalnız bırakıyordu. İçindeki kurtu-
luşa özgü sevincin yerini, kaçışa özgü bir burukluk, bel-
li belirsiz bir utanma duygusu alıyordu.

Kalktı yerinden, demin onu yerine iten görüntüler
yine çağırıyordu. Pencereye doğru yürüdü. Karşı duva-
rın üstüne dizilmiş çocukların sayısı daha da artmıştı.
Her ev, her ağaç, her duvar, dar yollar, eğri büğrü so-
kaklar, biraz ilerideki su kuyusu, suları sık sık kesilen
mahalle çeşmesi, birer el olup sallanacak gibiydiler. Ma-
halle onu uğurlamaya hazırlanıyordu.

Biraz sonra bir sürü insan gelinle birlikte bindiği
arabanın arkasına takılacak, Gençlik Parkı'ndaki kentli-
lere karışacaklardı.

Ailesinin şaşkınlığını düşündükçe gülüyor Turgut.
“Düğün yapmayacağız, nikâh töreniyle yetineceğiz,” de-
yince, “Oğlum sen dul kadınla mı evleniyorsun?” de-
mişti annesi. Hani Necla mahallenin kızı olmasa, dul bi-
riyle evlendiğini düşüneceklerdi.

“Davulsuz zurnasız mahalle düğününden sonra, sa-
lon düğününe nasıl alışırsak, buna da alışacağız,” dedi
Rahmi. “Yalnız nikâh töreniyle yapılan evliliklere de alı-
şılacak sonunda. Giderayak mahalleyi etkileyecek bir ilk
örnek seninki. Ben de böyle evleneceğim.”

Dışarıdaki gürültüler çoğalıyordu. Korna seslerin-
den, beklenen minibüslerin geldiğini anladılar. Veysi te-
laşla girdi içeri:

“Nihat âbi geldi, o kullanacak gelin arabasını.”

“Ha şöyle!” dedi Turgut, büyük bir sevinç duydu bundan.

Dışarı çıktıklarında Nihat karşılarındaydı.

“Hadi geç kalıyoruz damat bey,” dedi saatini göstererek. Sonra fırlayıp arabanın kapısını açtı. Turgut’la Rahmi’yi bindirdi, direksiyona geçti. Birkaç yüz metre ötedeki gelin evine doğru sürdü arabayı.

Kapısına kilit vurulmuş kooperatifin önüne gelince, arkadaşlarının yüzündeki burukluk Nihat’ın gözünden kaçmadı.

“Ne o, bizim pederin karşısında pes ettiniz galiba?” diye gülerek arka koltuktaki Turgut’a döndü.

“Valla ben pes etmedim, hâlâ aklım bu mahalle için bir şeyler yapmakta.”

“O zaman beni de alın aranıza.”

Turgut inanmamış gibi baktı Nihat’a:

“Babana karşı mı mücadele edeceksin?”

“Elbette babama karşı... Ülkülerini babalarının çıkarlarından üstün tutan insanlar az mıdır şu dünyada?”

Turgut;

“Zaten gönlünün hep bizimle olduğunu biliyordum,” diye Nihat’ın hafifçe omzuna dokundu. “Hiç şaşmadım, gönlün bizlerleydi zaten.”

“Şimdi varlığım da sizlerle Turgut’çuğum. Geç de olsa varlığım da sizlerle. Bizimkiler öyle numaralar çektiler ki bana, şimdi vicdani hiçbir rahatsızlık duymadan aranızda yer alabilirim.”

“Nihat âbi, sen gene de arkadan destekle bizi, çok öne çıkma. Uzaktan destek vermen bile yeter. Peder mirastan yoksun bırakır yoksa seni...”

Neşe içinde gülüşürlerken, bu ortak kararı birkaç kez yineleyip pekiştirdiler.

“Hemen nikâh töreninde işin kulisine başlayalım,” dedi Rahmi.

“Hemen nikâh töreninde...” diye onu aynı heyecanla destekledi Nihat.

Turgut, kooperatifin satılan araç gereçleri için hayıflanıyordu:

“Keşke rafları, teraziyi filan satmasaydık. Şimdi yeniden onları almak...”

Nihat sözünü kesti arkadaşının:

“Onlara hiç gerek yok... O olay bitti bence... Yapılacak başka bir şey var...”

“Nedir o?”

“Bakkaliye gibi başlamayacaksınız işe. Her hafta belli bir malı getirip dağıtacaksınız. Birinizin evinde yapacaksınız bu işi. Dükkâna filan gerek yok. Buzdolabı şu bu istemez. Basit bir terazi yeter. Demirbaş masrafı olmayacak. Toplanan paralarla doğrudan doğruya bir iki çeşit mal alınacak. Herkese ucuzca satılacak. Bir hafta diyelim peynir, öbür hafta pirinç, bir başka sefer marna. Anladınız mı?”

“Harika be!” dedi Turgut. “Esnaf çocuğu olmak başka canım...”

Kötü adamla nasıl baş edeceklerinin yolunu bulmuş, filmlerdeki çocuk kahramanlar gibi neşeliydiler. Nihat kooperatifle ilgili düşüncelerini de söyledi arkadaşlarına:

“Bir umudun doğru anlaşılıp yanlış uygulanmasıydı sizin yaptığınız. Ülkedeki toplumcu rüzgârın bu yoksul mahalleye uzaktan bir selamı... Bence ilginç bir deneydi.”

Şevkiye'nin evine yaklaşmışlardı, evin önü ana baba günüydü. Arabadan indiler. Üç arkadaş gelini almak

için kalabalığı güçlkle yarıp geçtiler. Duvaklar içindeydi Necla, Şevkiye de kızının hemen yanında duruyordu. O da beyazlar giymişti kızı gibi, epey ağladığı, kendini bir daha koyvermemek için direndiği belliydi. Ana-kız son bir kez daha sarıldılar. İkisinin de ıslak ıslaktı gözleri. Nihat'ı biraz geç fark etmişti Şevkiye. Gülümsemeye çalıştı. Hâlâ kocasız yaşıyordu mutlulukları da, acıları da... Bu kadını ne zaman görse, taa yıllar öncesinin duygularından, ilk gençlik yıllarından bir şeyler kımıldardı Nihat'ın içinde. Artık büyüdüğüne onu tanıyınca inanmıştı. Bir arkadaş evinde buluşurlar, saatlerce sevişirlerdi. Sıcacık solukları, tuzlu terleri birbirine karışırdı.

Şimdi her ikisi için de uzak bir anı o günler.

Şevkiye konuşmak için bir söz bulamamanın sıkıntısını duyuyor, kızını almaya gelen erkeklere gülümsüyordu sadece. Nihat:

“Nikâhta da kızınla böyle yan yana durma,” dedi. “Gelin hangisi, diye şaşırır millet.”

Daha bir utanacağını sanırken, rahatladı Şevkiye. Yumruğunu kaldırdı Nihat'a, el şakası yapacak denli canlandı:

“Benim kızım o kadar yaşlı mı?” dedi.

“Hayır, kızın yaşlı değil elbet. Sen çok gençsin.”

Kalabalık hep bir ağızdan onayladı bu sözü:

“Sen çok gençsin Şevkiye.”

“Genç kız gibisin daha...”

“Eee, kızları bitirdin sayılır. Artık sıra sende...”

Necla'yı alıp, coşkulu kalabalığın arasından gelin arabasına doğru yürüdüler.

Her Gün de Patates Seilmez ki...

Şevket, tezgâhı bırakıp ekmek arabasına geçince, dük-kânda alışveriş durdu. Uzun kollu laz oğlanın taşıdığı kasalar sayılmayı bekliyordu. Fırın önlerine özgü, sıcak, mis gibi ekmek kokusu doldurdu ortalığı. Şevket ekmek dolu kasalara eğilirken gördü Nihat'ı:

“Nasılsın ağabey?” dedi yarım ağızla. Bir süredir hep böyle kardeşi, yalnız o değil, ötekiler de... Yarım bir ilgiyle karşılanıyordu, gene niye geldin der gibilerden...

Şevket'in kısa sorusunu Nihat da kısa yanıtladı:

“İyilik!”

Kasalar sayılınca, deminden beri güç tutulan kalabalık, sıcak dumanların çıktığı ekmek dolabına saldırdı. Kırıp parçalayacak gibiydiler dolabı. Şevket kalabalığı aralayıp tezgâhtaki yerine güçlükle vardı.

“Veresiye defterini verir misin Şevket?”

Şaşırmış gibiydi kardeşi:

“Ne yapacaksın defteri şimdi?”

“Borç hesaplayacağım.”

“Aydın ortası âbi, şimdi kimse para vermez...”

“Kendi borcumu hesaplayacağım.”

Şaşırmış gibi baktı kardeşi, güldü:

“Aybaşı gelmeden para mı vereceksin?”

“Evet, para vereceğim.”

Duyduğuna inanamamış gibiydi Şevket:

“Kalsın canım, acelesi yok, aybaşında ödersin borcunu.”

“Hayır, şimdi ödeyeceğim.”

Enikonu şaşırmıştı Şevket. Defteri uzatırken Nihat’ın yüzüne bakıyor, bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Hesaplaşmaya gelmiş gibi bir hal vardı ağabeyinde.

Nihat elinde defterle her zaman çalıştığı odaya geçti, kendi borcunun yazıldığı sayfayı buldu. Defterin elli beşinci sayfasındaydı adı. Yazmakta olduğu “Veresiye Defteri” adlı oyunda anlatacağı son veresiyeci müşteri kendisi olacaktı. Kendisinden esinlenerek yaratacağı bu kahramanıyla, okumuş insanların dramını anlatacaktı.

Veresiye defterinden oyununa aktaracağı kişileri rastgele seçmiyordu. Sorunlu müşteriler ister istemez kendiliğinden giriyordu oyuna. İşlerine, mesleklerine göre de bir çeşitlilik sağlamaya çalışıyordu. Arabacısından, esrar kaçakçısından tut, alaminüt fotoğraf çeken, pazarcılık, seyyar köftecilik yapanlar; otel işçileri, fırın işçileri de vardı müşteriler arasında. Düzenli geliri olmayanlar için veresiyecilik zordu. Evde çocuk çoksa, böylelerinin durumu daha da zordu.

Bu deftere adı yazılırken, pek çok müşterinin duyduğu ezikliği, utancı duymuştu o da. Hatta onlardan daha çok utanmıştı. Babasının dükkânı olması, ona ayrıcalık getirmemişti. Aslında başka bir bakkaldan veresiye

alsaydı, bu denli huzursuz olmazdı belki de. Bir zamanlar sahibi gibi çalıştığı, emek verdiği dükkânın şimdi veresiyecileri arasına girmek, ağırına gidiyordu. Hele bir olay yüzünden iki yıl önce uzun süre küsmüş, aylarca ne dükkâna, ne de burarla gelmişti. Şevket'in Resmîye'yle olan ilişkisi üzerine düzelmişti araları. Düzelmek denirse buna da...

Kendisini çok kızdıran o olayı anımsadıkça, hâlâ boğası geliyordu kardeşini.

O gün de gene böyle bir ekmek kalabalığı üzerine gelmişti. Dolabın açık kapısından dumanlar vuruyordu dışarı. Fırın işçilerine güvenmediği için kendi elleriyle saydığı ekmeğin hamur olup çökmemesi için dolap kapaklarının açık durmasını istiyordu Şevket. Başörtülü, paçalı uzun donlu, şalvarlı kadınlar çokluktaydı dükkânda. Aceleci çocukların kalabalığı bir de... Bu tatsız, ıvecen, tezcanlı kalabalığı oldum olası sevmezdi Nihat, sıkıntı duyardı. O kalabalığın içinde, kendi dükkânlarında yanlış bir yere gelmiş gibiydi. Alışveriş için getirdiği elindeki filenin ona ayrı bir sıkıntı verdiği kesindi. Elinde fileyle bu insanlardan biriydi o da. Oysa birkaç yıl öncesine kadar bu müşterilerin arası değil, tezgâhın, terazinin, kasanın başıydı yeri. Para verilen değil, para alınan, para sayılan taraftaydı. Dükkânın sahibiydi bir bakıma. Şimdiyse bir müşteri muamelesi görüyordu. Eskiden kasaya giren paraların birazı da onun elinden geçer, dilediğince harçlığını alır, canının çektiğini yedi. Lokum, üzüm, fındık, fıstık, bisküvi... canı ne isterse... O zamanlar beğenmezdi bakkallığı, hor görürdü. Çünkü okuyordu o, hem de iyi okuyordu; memur olacaktı, bakkallık kardeşi gibi okuyamayanların, derslere kafası basmayanların işiydi.

Şevket böyle kalabalık zamanlarda; “Ağabey kasaya geç, yardım et biraz!” diyebilirdi. Demiyordu. Der mi, enayi mi o? Okumaya yetmeyen zekâsı, kardeşlerinin hakkını yemeye, onları baba malından uzak tutmaya yetiyordu. Sürekli ince hesaplar içindeydi Şevket, baba malına kimseyi ortak etmek istemiyordu. Onun erken evlenmesi de, sandığı gibi bir aptallık değil, bütün bu hesapların bir parçasıydı.

Tezgâhın bir yanında Şevket, bir yanında müşteriler... Şevket mal uzatıyor, müşteriler para... Ya da para yerine geçen kuponlardan veriyorlar. Bir terazinin ancak sığıdığı tezgâh iki ayrı dünyayı ayırıyor. Satıcıyla alıcının dünyasını. Arada kalın bir çizgi, kocaman bir duvar var. Nihat, daha önceki yerine karşıt bir konuma geçince ayırımına varabilmişti bunun. Cebinde paran azsa, borçların boyuna kabarıyorsa, karşı dünyadaki adam hiç anlamaz seni, sevmez de... Kardeşin bile olsa... O günkü olay açıkça gösterdi bunu Nihat’a.

Yeniden kasanın başına geçen kardeşiyle göz göze gelmişlerdi. Yüzlerini okumak, içlerini anlamak için bakmışlardı sanki birbirlerine. Kardeşinin arada bir elindeki fileye de göz attığının ayırımındaydı. İçi boş, tüy gibi hafif file onun bakışıyla elinde ağırlaşmıştı. Suçlanmış, horlanmış gibi hissetmişti kendini.

Kalabalığın çekilmesini beklemek için dışarı çıktı. Dükkan tenhalaşınca yeniden dönecekti. “Ekmek kalabalığı” dedikleri kalabalığın arkası dışarı kadar taşıyor-du.

Nasıl da güzel bir gündü o gün. Güneş sıcacık, incitmez gözlerle bakıyordu dünyamıza. Elma ağaçlarından, dut ağaçlarından, söğütten, kirazdan kopup fışkıran yeşil, evlerin üstünü silme doldurmuştu. Uzun, sert

köy s p rgeleriyle s p r lm   ev önlerine kilimler, minderler atılıyor, oturma odaları dışarı ta ınıyordu. Kış günlerindeki gibi solgun değil, dupduru bir mavilik vardı gökyüzünde. Geçmişten gelen kımıldırlar da giriyordu bu görünüme. Yokluklar, yoksulluklar, ilkellikler içinde geçen çocukluğunu, ilk gençliğini düşünüyordu. Zor geçen delikanlılık yıllarını anımsıyordu. Karde leri o günlerde küçük olduğu için d  kk nın i leri babasıyla onun üstündeydi. Şimdi tezgâhın gerisinde m   terilere laf anlatmaya çalışan, hep silik, g   s z gördüğü kardeşi birden yerini alıvermi ti.

D  kk na girip çıkan kadınların bakı larında hınzırca bir şeyler görüyor, fısıltılarından gocunuyordu. Kim bilir, belki de eski a klarını konuşuyorlardı. Belki de yalnızca kuruntuydu bunlar. Buradaki insanları artık eskisi kadar ilgilendirmemeliydi. Ne ilk sevgilisi vardı, ne ilk gençliği. Her fısıltıdan gocunan bu delikanlı toy-luğundan kendisi de ho lanmıyor. Anımsadıkları, yitirilen her şey gibi kolayca  zleme dönüyordu içinde. Şevkiye'yle geçen günlerini özlüyordu s zgele i...

Fırın önlerine özgü taze ekmek kokusu filelerle, torbalarla ya da yalın ellerde sokaktan sokağa, evden eve ta ınıyor, bu kokuyu duyan bir  ağrı almış gibi d  kk na ko uyordu. Ekmeğin tazesı, sıcağı bir başka kokardı buralarda; ekmek, gerçek tadını yoksul insanların ağzında bulurdu. Onların kursağına inerken öyle bir tatlanırdı ki m  barek! Ekmek arabasının gele i her zaman önemlice bir olaydı burada. Tazeliğine dayanamayıp daha parası bile verilmeden elindeki ekmeği koparan koparana...

D  kk nın dışında da rahat değildi. "Sizin orda bakkal d  kk nı yok mu?" diye sormaz mı, o fısıltılarından

gocunduğu kadınlardan biri. Şu geveze kadını boğ diyor Şeytan! Böyle sorularla karŐılaŐmamak için dkkānın önünden adım adım uzaklaşmıştı. Kimsenin gevezeliğini çekecek durumda değildi Şimdi.

Aah bu insanlar!.. Hinoğlu hinlik baba mesleği bunlarda. İnsanın damarına basmak, yağırına dokunmak deyince üstlerine yoktur hani! Sizin orda bakkal dkkānı yok muymuŐ... Var elbette, olmaz mı? Buralarda olmayan büyük mağazalar, Őarkteriler, Gima'lar, gece gündüz işleyen büfeler var hem de... Gecekondularda bakkal dkkānı olur da apartmanlarda olmaz mı? Başkalarının eksiğini, ayıbını bulmak, bir ek yerini çıkar-mak ayrı bir zevk veriyor bunlara.

Bir zamanlar bu mahallede niversiteye giden iki üç gençten biriydi. Herkes çocuğuna örnek gösterir, onun gibi okumasını isterdi. Öğrenimini baŐarıyla sürdürmesi kimi insanlarda hayranlık, imrenme, kiminde kıskançlık uyandırırđı. Kazandığı bu saygınlığı yitirmemeye zen gösterirdi o da... Sonunda ola ola esnaf babasına el açan bir ğretmen olmuştu. Herkeste hayranlık uyandıran başarıların sonucu, bir sürü diplomanın getirdiği yer, babasının veresiye defteri...

“Parasızlık getiriyor beni buraya!” diyemezdi o car-car çeneli kadına. Üstelik karısı da ğretmen, kimilerinin deyişiyle “ift oluk para” akıyor evlerine; ama gene de ayın ortası demeden babasının dkkānında alıyordu soluğu. Bir memur arkadaşıyla hiç çekinmeden konuŐa-bildiği sıkıntılarını, bura insanlarıyla konuŐamıyor, konuşmak da istemiyordu. Okumuşluk bunların çoğuna öylesine uzak ve yceydi ki... Kimi de bu durumdan ucuz, çarpık sevinçler arıyor kendine. “Canım okumuşluğun sonu da boşmuş!” demeleri yok mu ya... Oku-

mak isteyenlere örnek gösterilirken, şimdi okuyamamış yeteneksizlere, okutulamamış yoksullara avuntu oluyordu.

“Okumuşluğun sonu da boşmuş, baksana Nihat’a...”

“Okudu da neyin sahibi oldu?”

“Ne ki aldığı aylık, işçi ondan iyi!”

“Evi mi var, arabası mı var?”

“Ne evi arabası, karnını doyuramıyor, karnını. ..”

Daha birkaç yıl öncesine kadar, “Biz senin gibi okuyamadık, biz işçi kaldık!” diye ezik ezik konuşan ağızlar değişivermişti.

Ekmek kalabalığı çekilmişti. Bir iki kişi vardı tezgâhın önünde. Kardeşi çığırkan pazar esnafı gibi avaz avaz bağıırıyordu:

“Vay vay vay! Nerenin malları bunlar? Param olsa da ben de yesem!”

Kucakları ekmek dolu birkaç çocuk çıktı dükkândan. Yaşlıca bir adam en öndekine takıldı:

“Ülen bu ne kadar ekmek! Ordu mu besliyorsunuz oğlum?”

Çocuk salkım saçak ardına takılmış kardeşlerini gösterdi:

“Daha onlarda da var.”

Yaşlı adam bakıp bakıp gülüyordu. Nihat’a döndü:

“Maaşlarını ekmeğe veriyorlar herhalde. Maaş mı yeter bunca ekmeğe?”

“Öyle, yetmez.”

“Geçim çok zora vardı,” diye başını salladı adam. Sonra tepeden inme:

“Bu hükümet düşecek mi?” diye sordu.

“Bilmem,” dedi Nihat. Şaşırmıştı. “Müneccim miyim?” diye adamı terslemek geçti içinden. Mahallede

son zamanlarda politikaya ilgi duyanlar çoğalmıştı. Yaşlı adam bir şey öğrenmekten çok, Nihat'ın eğilimini anlamak istiyor gibiydi. Karşısındakinin siyasal eğilimi bilinmezse, selamlar bile rahat verilmiyordu çünkü.

“Akşam televizyonu izledin mi?” dedi yaşlı adam.

Nihat gene soğuk:

“İzlemedim.”

Öğrenmek, aydınlanmak değil, ağız yoklamaktı onunki. Torunlarının burada bir partinin gençlik örgütünü kurduğunu, harıl harıl duvarlara yazılar yazıp, halktan zorla para topladıklarını biliyordu. Belki de kara listeye geçirsinler diye torunlarına adını verecekti Nihat'ın. Yaşlı adam karşısındakinin suskunluğunun güvensizlikten geldiğini anlamış gibi, ayırık dişlerini göstererek gülüyor, sevimli görünmeye çalışıyordu. Yüz bulamayınca ayaklarını sürüye sürüye gitti.

O gitti ya, Sucukçu Hasan'ın boşboğaz karısı aldı sırayı:

“Nihat baban parasız mı veriyor sana? Fileyi alıp gelmişsin...”

Yanıtı bir başka geveze kadın verdi:

“Parasız veriyor, üste de para veriyor.”

İkisine de içinden bir tiksinti kabardı.

Neden sonra dükkân iyice boşalmıştı. İvecen, bağırtkan kadınların, tezcanlı çocukların sinir bozan gürültüsü yoktu. Şevket'in o taşkın, coşkulu hali de geçmiş, sessiz sessiz duruyordu tezgâhın gerisinde.

“Buyur ağabey,” dedi Nihat içeri girince, tahta tezgâhın üstündeki eşyalar gibi soğuk, kımıltısızdı.

“Bir paket çay verir misin?”

İstedikini duymamış gibi bakıyordu kardeşi. Nihat bir kez daha yineleyince kımıldadı yerinden. Çok ağır-

dan alıyordu. Raftan indirdiği çayı Nihat'a vermedi, üstü muşamba kaplı tezgâhın kendisine yakın bir yerine, öteki ucuna koydu. Bu tavrın, bu önlemin ne demek olduğunu iyi biliyordu Nihat. Çayı vermiş gibi görünse de, elinin altında tutuyordu. Borçları çoğalan, kredisini yitiren, istenmeyen müşterilere böyle yapılırdı. Sazcı Şeref, Keskinli Kerim, Sarhoş Kâzım gibilere yapılırdı bu. İsteddiği mallar önünden geri alınmış çok adam görmüş-tü burada. Tokat yemiş gibi utanç içinde yerlerinde kalakalırlardı. Kiminden su gibi terler yürürdü. Çok azı bağırp çağırır, işi arsızlığa vurup direnirdi. Zorla vere-siye isteyecek denli pişkin, arsız olanlar da vardı içle-rinde, ama çoğu kahrolurdu. Böyle bir utancı yaşama korkusu duymuyor değildi, gene de öz kardeşinin ken-disine böyle bir tavır göstereceğini beklemiyordu. Bun-ları düşünürken, sesi daha cılız, daha ezik çıkmıştı:

“Bir kilo da şeker...”

Şevket altta bir yere isteksizce eğildi gene, sarı kilo-luk kesekâğıtlarından aldı. İsteksizliğine, gönülsüzlü-ğüne, dalgınlık süsü veriyordu. Oyalanmak için hiçbir şey bulamazsa, burnunu çekiyordu.

“Bir paket de makarna...”

Bu isteğini de dalgın gibi duran kardeşine iki kez yineledi. Kardeşinin ağırkanlılığına biraz hız katabilmek için parmağıyla makarnanın yerini de gösterdi. Raflara bakınıp duruyordu Şevket. Sonunda makarna paketi de aynı yere kondu. Kardeşinin gönülsüzlüğü enikonu be-lirginleşmişti.

Bir paket de yağ alamazsa, akşam yemek pişireme-yeceklerdi.

“Bir paket de yağ...”

Bir paket de yağ getirdi Şevket.

“Yaz bunları...”

Eli ne veresiye defterine, ne kaleme gitti Şevket’in. Yüzüne bakıyor, bir şeyler geveliyordu. Ne söylediğini anlayamıyordu kardeşinin. Beşiğini sallarken bile küçücük mırıltılarını anladığı kardeşinin, şimdi ne söylediğini anlayamıyordu. “Yazılacak mıydı?” filan diye laf gezdiriyor ağzında.

“Evet, yazılacak,” dedi Nihat.

“Abi, geçen ay da vermemişsin, epey kabardı borcun.”

Tepesinden soğuk, buz gibi sular döküldü. Saçları, tüyleri dik dik ayağa kalktı. İyi ki yalnızdılar, iyi ki kimse yoktu dükkânda. Bir an dili tutulmuş gibi kalakaldı, konuşamadı, ne diyeceğini bilemedi. Babası gibi kolay heyecanlanıyordu o da. Her söz, her sözcük kurtarmazdı onu bu utançtan. Kurşuna bedel, gülleye bedel sözler aradı. Konuşacaksa tam konuşmalıydı. Yoksa hiç sesini çıkarmamalı, kahredip gitmeliydi buralardan.

“Bak sen şuna... Bak hele... Bana veresiye yok ha? Ulan sen yüz gram zeytini tartamazken, iki yumurtanın hesabını yapamazken, babamla ben kurdum bu dükkânı. Yıllardır ben işlettim burayı.”

Şevket anlayış bekler gibi bakıyordu ağabeyine. Kendi davranışını sanki kendisi de onaylamıyor gibi... Güç durumunda olan ağabeyi değil de, oydu sanki.

“Abiciğim kızma şimdi! Geçen ay biraz vermiş olsaydın...”

Bu sırada bir kadın girdi içeri. Kardeşine bağırarak üzereyken, susmak zorunda kaldı. Öfkesini güçlkle bastırdı. İçinde yaylar geriliyordu. Kadının azıcık işi, kısa konuşmaları bile çok uzun geldi ona. İçindeki öfke, acılığını, tazeliğini yitirmeden konuşmak istiyordu. Der-

ken bir iki müşteri daha geldi. Onlarla ilgilenen kardeşinin yüzüne baktıkça hiç olmayacak şeyler geliyordu aklına. Yumruklamak, boğmak, bıçaklamak... Sıkıp durduğu, kendi ellerine vurduğu yumrukların asıl yeri kardeşinin suratı olmalıydı. Böyle kuruyordu içinden. Daha fazlasını bile hak etmişti yıllardır kardeş sandığı bu adam... Bir Habil-Kâbil öyküsü hiç de uzak değilmiş insan yaşamına.

Kendini bildi bileli kardeşinin suratı vurmaktan başka bir duygu uyandırmadı onda; hep vurmak, vurmak istedi. O yüz daha küçücük, mosmor bir et parçasıyken bile... Köy evlerinin küf kokan bir köşesinde, pekmez, turşu küplerinin yanında olurdu çoğu zaman Şevket'in beşiği. Çocukluğunun en sıkıntılı, en sinirli günlerini o beşiğin başında geçirdi. Sanki bir tutsak gibi bağlayıp giderdi annesi. Bağlı gibiydi o beşiğe. Kardeşini avutup uyutmadan oyuna gitmesi yasaktı.

"Ben şimdi geliyorum," diye çıkıp giden ananın "şimdi"si kimileyin bir günü bile bulabilirdi.

Susmak nedir bilmezdi Şevket. Konuşmayı, yürümeyi, yemeyi içmeyi bilmeyen küçücük bebek, sanki inatlaşmayı biliyor, bile bile üzüyordu ağabeyini. Ağladıkça boz tüyleri dikiliyor, mosmor kesilen yüzü iyice çirkinleşiyordu.

"Sus diyorum sana, sus!"

Ana oyunun en güzel yerinde tutup getirmişti beşiğin başına. Evlerinin önündeki geniş alanda arkadaşlarının sesleri duyulurdu. Bir uzaklaşıp bir yaklaşan çocuk sesleri, onların ne kadar mutlu olduğunu gösterirdi. O cıvıl cıvıl, sevinç dolu seslerin arasında olamamak, kendi sesini onlara katamamak, kahrederdi Nihat'ı.

"Sus diyorum sana, sus!"

Susmak ne, daha bir inatlaşır sanki kardeşi. Katılırcasına, boğazı yırtılırcasına ağlar da ağlar... Renkten renge girer yüzü. Daha karnındayken kokusuna alıştığı annesini istiyor o da...

“Sus diyorum sana, sus!”

Kendisini oyundan alıkoyan, arkadaşlarından, yaşitlarından ayıran bu varlığı kardeş diye nasıl sevsin? Hırs-la sıkıldığı yumruğunu Şevket’in suratına vurmamak için kaç kez kaldırmıştır. Sonra iyice hırslanır, kendisi de ağlamaya başlardı.

“Sus diyorum sana, sus!”

Hele oyun arkadaşlarının cıvı cıvı sesleri uzaklaşıp gidince, oyun umudunu iyice yitirir, deli olurdu o zaman. Vuramadığı yumruğunu bir daha sıkar:

“Hele bir bir büyü, bütün bunların hesabını soracağım senden,” derdi. Yeminler eder, gelecek günlere ertelerdi hıncını. Kendisine yaşının üstünde sorumluluklar yükleyen anasına da kızardı.

O mosmor, tüysüz et parçası büyüdü, saçlı sakallı adam şimdi karşısında. Çok dövdü kardeşini, çok hırpaladı, ama hâlâ o ant yumruğunu vuramamış gibiydi.

“Evet, bir ay veremedim borcumu. Beklemediğimiz bir masraf çıktı. Olamaz mı?” diye bağırdı Nihat. Bağırınca ağlamaklı, ezik halinden, o çocuksu güçsüzlükten kurtuluyordu. Biraz daha yükseltti sesini:

“Her şey aklıma gelirdi de, yıllarca çalıştığım, emek verdiğim babamın dükkânında böyle bir şeyle karşılaşacağım aklıma gelmezdi. Yazıklar olsun sana!”

Hep saygılı, sakın kalmaya çalışıyordu kardeşi.

“İyi ya âbi, bir sürü adam bu dükkânın üstüne kaldı. Raflar bomboş baksana. Mal alamıyoruz.”

Bunlar önceden hazırlanmış ezberlenmiş sözlerdi. Anadan babadan güç almasa böyle yapamazdı Şevket. “Karin çok savurgan, hep karının ağzına bakıyorsun!” diye günlerdir boşa mı laf vurup durmuşlardı. Karısıyla bozdular akıllarını!

“Bu dükkânı babamla ben var ettim, şimdi sen tümüyle üstüne konmak istiyorsun.”

“İyi ya âbi, okuttuk biz de seni, daha ne istiyorsun bizden? Seni okuttular. Beni okutmadılar. Kôr bıraktılar beni.”

“Sen daha ilkokulda başarısız oldun, o yüzden okutmadılar.”

“İlkokuldayken hastaydım, çok sık hastalandığım için okuyamadım.”

“İyi de hastalığına biz mi sebep olduk... Sonuçta beş yıllık ilkokulu sekiz yılda bitirdin...”

Gagasını vurmaya hazırlanan horoz gibi iyice kardeşine yaklaştı:

“Okumayı beceremedin ama, baba mallarına konmayı becerdin.”

“Abi bak, yanlış konuşuyorsun...”

Şevket, deminden beri ağabeyinin öfkesini azdırmak için özen gösterirken, şimdi o da değişmişti. Hiç umursamıyordu karşısındakinin öfkesini. İkisi de tartışmayı kavgaya, kaba güce çevirmeye hazır gibiydi. Dik dik, korkusuzdu bakışları.

Boyuna sıkıp durduğu yumruklarının hedefe gitmeyeceğini biliyordu Nihat. Sıkıdığı yumruklarını vurmak, neyi değiştirirdi ki? Vaktiyle az mı vurmuş, az mı döv-müştü? Daha huysuz, daha sevimsiz, daha inat, daha dövülesi bir varlık yaptı kardeşini. Kim bilir, belki de o yumruklar yüzünden kardeşinin de çocukluğundan beri

ertelediği hınçları, bugünlere bıraktığı hesapları vardı. Kardeşinin bu yaptığı, belki de ayırımına varamadığı yanlışlarına bir tepkiydi.

Sıkıp durduğu yumrukları bir kez daha gevşedi, gitmedi hedefine.

“Geçen ay vermemişim ha! Herhangi bir müşteriye yapılanı bana da yapıyorsun, öyle mi?”

Kardeşi saygılı görünme gereği duymuyordu artık:

“Sen de müşterisin âbi, müşteri değil misin? Senin kabullenemediğin gerçek bu. Sen de müşterisin!”

“Yaa!” dedi Nihat, bir an kalakaldı öyle. Tezgâhtaki çayı, makarnayı fırlatırcasına itti. Daha işin başında böyle yapmalıydı aslında, laf anlamayan bu adamla konuşmak boşaydı.

Öfkeyle çıkmıştı dükkândan.

Mahalleye girerken duyduğu o sıkıntı boş değilmiş demek ki... Rüyasını bir gün önceden gördüğü kötü bir olaya benziyordu yaşadığı, gelirken epey tedirgindi. Giderken aynı yolları elinde boş fileyle geçmek daha çok tedirgin edecekti onu. Bir çocuk kümesinin arasına girdi. Tepesindeki elektrik tellerinden uçurtma kuyrukları, ayakkabı eskileri, ipler, çöpler sallanıyordu. Yerdeki çerçöpün aynısı elektrik tellerinde de vardı. Duvar diplerinde örgü ören, dikiş diken, bulaşık yıkayan kadınlar gözüne şöyle bir çarpıp yok oldular. Acı öfke, dikenli teller gibi sarmıştı içini. “Müşteriyim ben, müşteri!” diye kendi kendine homurdandı. Sandığının tersine, çevreye karşı tam bir duyarsızlık içindeydi. Çünkü yapayalnız duyumsuyordu kendini.

Boş fileyle dönüyordu evine. Yağ yoktu evinde, çay, şeker yoktu. Aksi gibi akşama konukları olacaktı. “Ah!” diye içini çekti, avuçlarını yumrukladı. Onlar ancak bi-

zin dilimizden anlar, diyordu yumrukları. İstemedен, kendiliğinden sıkılıyordu yumrukları. Burada herkesin en iyi anladığı dil bu; kabadayılığın, kaba gücün dili...

Anayolun küçük bir eğri çizdiği yerde, arabaların hızı kesildiği için kendiliğinden durak halini almış dere kenarına geldi. Duraktakilerden uzakça durdu.

Karısı sanki daha zili çalışından anladı ters bir olay olduğunu. Nihat'ın bir yüzüne, bir elindeki çantaya bakıyordu. Asuman sormaya çekiniyor, ötekinin ise ağzını bıçak açmıyordu. Neden boştu çanta? Asuman çekine çekine de olsa sordu.

Olanları daha tam anlatmadan sert bir tartışma başladı aralarında. Birbirlerini savurganlıkla suçladılar. Sen şunu aldın, ben bunu aldım, hesaplaşması başladı aralarında. İkisi de alttan almıyor, seslerinin çıktığıınca bağırıyorlardı. Asuman sonunda tartışmayı bir yerde kesip, gözden kayboldu. Odalardan birine geçmişti. Küseceğini, giyinip gideceğini sanırken, ağlamaklı bir yüzle yenden göründü. Elindeki büyükçe kâğıda iri harflerle yazdığı yazıyı gösterdi kocasına: TÜRКÇE DERSİ VERİLİR

“Cama asıyorum bunu.”

Eski bir tartışmayı yeniden başlatmak için iyi bir koz vardı şimdi elinde.

“Hayır!” diye bağırdı Nihat. Olayın sıcaklığı sıcaklığına böyle kullanılması onu daha da kızdırdı.

“Ben esnaf ruhlu olsaydım, esnaf babamla uyum içinde olurum. Asmayacaksın o kâğıdı.”

“Evet, esnaf ruhlu değilsin sen, sanatçı ruhlusun. Yakında eserlerin sayesinde, oyunların sayesinde köşeyi döneceğiz nasıl olsa!”

Asuman kocasına aldırmadan kâğıdı cama astı.

“İndir o tabelayı!” diye bu kez daha bir yükseltti sesini. Asuman aldırıyor gibi görünse de, çekiniyordu kocasından.

“Hiçbir şey değiştirmeyecek seni, kardeşlerinden gördüğün bu saygısızlık bile...”

Çaresiz indirdi yazdığı duyuruyu. Ama ağzına gelen sözleri geri yutmadı. İnadin böylesinin bir kişilik bocukluğu olduğunu haykırdı. Hırsını kocasının “tabela” dediği kâğıttan alıyormuş gibi parça parça edip, yer yer leke kusmuş halının üstüne savurdu. Dürüstlüğe değil, inada yenildiğini düşünüyordu. Ortalıkta saçılan kâğıt parçalarını görmese, tartışmadan yengiyle çıktığına inanamayacaktı Nihat.

Nerdeyse bir yıl geçti bu olayın üstünden. Bir yıl boyunca karısının sık sık yinelediği “özel ders verme” önerisini benimseyememişti. Biliyor ki insan bir başlamayagörsün, paranın tadını alınca kendi öğrencilerine ders vermeye değin giderdi iş. Bu da açıkça rüşvet demektir. Yazık ki eğitimde önce matematik, ilgilizce öğretmenlerinin başlattığı bu yol, giderek öteki derslere de bulaştı.

Bir ay kadar önce öğrendiği bir gerçek öylesine sarstı ki Nihat’ı, bazı yeni gelir yolları aramak gerektiğini o da düşünmeye başladı. Dükkânın gizlice Şevket’in üstüne geçirildiğini küçük kardeşlerden birinden öğrenmişti. Üstelik de üç yıl önce yapmışlar bu işi. Ev, dükkân, telefon bile Şevket’in üstünde. Kardeşler arasında böylesine bir ayrım yapılıyordu. Ağabeyle konuşma gereği bile duyulmadan, çok gizli yapılıyordu her şey. Dolabın üstünde asılı duran ruhsata bakılırsa, dükkân hâlâ babanın üstünde... Değildi oysa, eski ruhsatın fotokopisiydi o. Sahtekârlıklarında teknolojiyi kullanmayı da bi-

liyorlar. Şevket'e ait ruhsat ise herkesin gözüne batmayacak bir yerde saklanıyordu. İnsanın ağırına gitmeyecek gibi değildi böyle bir düzen. Bundan bir ay kadar önce kendisine söylenen yerde saklı duran yeni ruhsatı gözleriyle gördü. Bunu öğrenince de bir süredir düzeltmenlik teklifi aldığı yayınevine gitti, haftanın dört günü orada çalışmaya başladı. Ders kitapları basan, parası bol bir yayıneviydi ikinci iş olarak çalıştığı yer.

Yayınevinden aldığı daha ilk avansla bile bütçesi biraz düzelmişti.

Elinde veresiye defteriyle ayağa kalktı. Bu yeni işi ayrı bir güç vermişti ona. Buraya hesaplaşmaya gelmişti. Ailesiyle iyice bağlarını koparacaktı. Uzak duracaktı onlardan. Artık her işleri huzurunu bozmaya başlamıştı. Eyvallahı yoktu onlara.

Zaman zaman gelip veresiye defterlerini hesapladığı odanın penceresinden dışarı baktı. Sokağın bir bölümünü görüyordu. Mahallenin en yüksek yerindeydi evleri. Karşı tepelerde teraslanmış gibi katmer katmer yükselen gecekondulara baktı. Sonra daha uzaklara, kentin dışına çevirdi bakışlarını; uzaktan erimiş, birbirine girmiş gibi görünüyordu gecekondular. Ankara'yı büyük bir gecekondu denizi kuşatıvermişti. Arada bir gidip geldiği İstanbul buradan da beterd. Mantar gibi çoğalan bu yasa dışı evleri hiçbir güç durduramıyordu. Devlet hep şaşkınlık içinde oldu bu olay karşısında. Kimi zaman evler buldozerlerle yıkılırken, kimi zaman yöneticiler ellerinde tapularla geliyorlardı. Her seçim birkaç hizmet kazandırıyordu mahalleye.

Dışarıdan çocuk sesleri geliyordu. Gece yarısı bile eksilmezdi bu sesler. Küçümencik yapılar, güz sarısıyla benek benek olmuş bir yeşilliğin içinde dere tepe akıp

gidiyordu. Yıllar önce Asuman'ı ailesiyle tanıştırmak için buraya getirirken, çocukların çokluğu onun da dikkatini çekmişti. Taksiyle gelmişlerdi. Oysa otobüse, dolmuş da binebilirlerdi. Asuman değil, Nihat istemişti taksiyle gelmeyi. İlk kez mahallesine gelen sevgilisinden kimi çirkinlikleri gizleyecekti aklı sıra. Oysa taksinin küçük camlarından her şey, bütün açıklığıyla görünüyordu: Duvar diplerinde oturan şalvarlı, başörtülü kadınlar, yamru yumru evlerin arasında, kahve önlerinde volta atan kasketli, bıyıklı, elleri şakşaklı erkekler... Camiden dönen, başları takkeli, partial giyimli sofular... Hele de çocuklar... Ziyaretin çamurlu bir kış gününe rastlaması o günün bir başka talihsizliğiydi. Çatılardan değil, duvarlardan dışarı çıkan bacasız soba borularından yükselen dumanlar pis bir koku yayıyordu. Bu yamru yumru, yıkık dökük gecekonduları, böyle bir yaşamı ilk kez görüyordu Asuman. Sevdği erkeğin onu böyle bir yaşam içine çekeceğini düşünüp ürküyordu sanki. Taksi şoförü bir yandan çocukların çokluğuna, bir yandan bozuk yollara veryansın edip durmuştu. Evlenirlerse, bir taksi şoförünün bile beğenmediği mahallede yaşayacak değillerdi herhalde. Bütün bunlar onun kendi ayıbı, kendi suçuymuş gibi, Nihat koltuğun bir köşesinde iyice süklüm püklüm olmuştu. Şoförün böyle kaba, anlayışsız çıkmasına ne demeli? Sevgilisinin bir gecekondu mahallesini ilk kez görüyor olmasına şaşmıştı. Oysa büyük kentlerde nüfusun yarısından çoğu buralarda oturuyordu. Nihat bile yakın zamana kadar, olağan yaşamın gecekondulardaki yaşam olduğunu düşünürdü. Çünkü apartmanlarda yaşayanlar artık azınlıkta sayılırlardı.

Asuman o gün taksiden inince, bir gecekondu mahallesini ilk kez gördüğünü söylerken, böyle bir yerde yaşayamayacağını da sezdirmek istemişti.

Onun gibi güzel, kentli bir kız gelir de mahallenin ilgisini çekmez mi? Kımıldayıp duran perdeler, dışarıdaki insanların birden çoğalması bu ilginin sonucuydu. Kahve hoparlöründeki arabeskin yerini, en az o denli zevksiz yeni aranjmanlardan biri almıştı. Bir plakla da olsa, gelen konunun etkisiyle mahalledeki o modernleşme çabası gülünmeyecek gibi değildi. Modernleşmek için, bir plağı değiştirivermek en kolay yoldu, kahvecinin oğlu düşünmüştü herhalde bunu.

Pencereden ayrıldı, elindeki veresiye defterine döndü yeniden. Sayfalarını karıştırmaya başladı, sarı, yamalı sayfaları... Elli beşinci sayfaya, yani kendi sayfasına geldi. Artık adı olmayacaktı bu sayfada, veresiyecilikten kurtuluyordu. Kendi adı silinince, üstüne boş bir kâğıt yapıştırılıp, kim bilir kimin, hangi garibanın adı yazılacaktı. Ancak borcunu ödedikten sonra o sayfayı bir daha hiç kullanılmamak üzere yırtmayı düşünüyordu Nihat. Yazmakta olduğu oyunun son sahnesi böyle bitecekti çünkü, veresiyeci müşterilerden biri, bakkalın elinden defteri alıp bazı sayfalarını yırtacaktı. Öfkeli müşteri fazla yazmakla, almadığı şeyleri yazmakla suçlayacaktı bakkalı. Bir esnaf için ağır bir suçlamadır bu.

Yazdığı oyun için bu defterden seçtiği insanları düşündü: Genç avukat Turgut'u, Fotoğrafçı'nın oğlu Rahmi'yi, Kahveci Hulusi'yi, Biletçi Şahin'i, Şevkiye'yi, Sazcı Şerefi, ölüsünü farelerin yediği Şükrüye Hanım'ı, nınık nınık konuşan Fahri Usta'yı, ne iş yaptığını hâlâ kimse-
nin bilmediği Keskinli Kerim'i... Çoğu eskisi gibi gene babasının veresiyecisi olmuştu, kimi büyük deftere, ki-

mi küçük deftere yazdırmıştı adını. Kooperatifçilikleri de, halkçılıkları da bir heves gibi gelip geçmişti. Turgut, Rahmi, galiba bir de Kahveci Hulusi direniyordu babasına karşı. Hükümet düşer düşmez, eski başbakanın, halkçı başbakanın resimleri kahvelerden indirilmişti. “Hani ak günler gelecekti?” diye alayla anıyorlardı o dönemi. Dün taparcasına yücelttikleri, hele Kıbrıs çıkartmasından sonra “İkinci Atatürk” saydıkları adamdan birden soğuyuvermişlerdi. Bütün bunlar için yağ ve şekeri piyasadan çekmek yetmişti. Manipülasyon o kadar kolaydı ki buralarda... Yeniden Cevat’a dönen eski müşterileri gene sık sık dükkâna uğruyorlar, Kırmızıtepe’nin Vehbi Koç’u saydıkları bakkallarından varsıllığın sırlarını öğrenmeye çalışıyorlardı. “Yaptığınız işe su girecek,” diyordu babası. Herkes sudan kazançlar peşindeydi. Becerebilirlerse, Turgut bu insanları yeniden toparlamaya çalışırken, Nihat uzaktan da olsa, onları destekleyecekti.

Elindeki defterin elli beşinci sayfasına, yani kendi adının bulunduğu yere, kolay bulunsun diye küçük bir kâğıt parçası koydu, dükkâna yürüdü. Boş dükkânda Şevket’i göremeyince, eliyle tahta tezgâha vurdu. Çok geçmeden, yandaki depoya açılan kontrplaktan yapılmış küçük kapı açıldı, elinde kesekâğıdıyla Şevket göründü, ardından da elinde iki üç soğanla Hulusi’nin karısı Elif çıktı.

“Abi, sen mi geldin?” dedi Şevket.

“Ben geldim,” dedi Nihat. “Soğan mı seçiyordunuz?”

“Soğan seçiyorduk.”

Şevket’in de, Elif’in de yüzlerindeki pembelik gözünden kaçmamıştı.

“Yaa, soğan seçmek de pek sıkıntılı bir iştir. Kokar, biliyor musunuz?”

Acemi gibi elleri titreyen kardeşine, Elif’in kırmızılığı geçmemiş yüzüne baktıktan sonra iğneyi biraz daha açık batırdı:

“Keşke patates filan seçseydiniz.”

Elif elindeki soğanları terazinin kefesine koyarken, arsız arsız güldü:

“Patatesi dün seçtik, her gün her gün de patates seçilmiyor Nihat Bey!”

Buradaki çoğu kadın gibi iğnelemeyi, laf sokuşturmayı o da iyi bilirdi:

“Malın iyisi sizin depodaymış meğer. Vaktiyle Şevkiye söylerdi de, ben pek bir şey anlamazdım. Hi hi...”

Utanma, kızarma sırası şimdi Nihat’taydı. Elif, soğan dolu kesekâgıdını aldı, ince belinden sonra birden dikleşip kabaran yuvarlak kalçasını sallaya sallaya giderken, geri döndü:

“Haa, Şevket, soğanı bizim hesaba yazıver. Hulusi’den sabah para almayı unutmuşum. Akıl kalmadı ki bende...”

Gülerek gitti evine. Demek ki Kahveci Hulusi de pes etmişti sonunda. Hem de ne pes etmek!

Bir süre donmuş gibi sesi çıkmadı Nihat’ın. Sonra veresiye defterindeki kendi borcunu gösterdi kardeşine, ardından da cebinden çıkardığı para tomarını uzattı:

“Her şey için teşekkürler!” dedi Nihat, kardeşine nazik görünmeye çalışırken, ödediği borçların bulunduğu sayfayı koparıp aldı.

“Abi, yırtmasaydın, biliyorsun, üstüne kâğıt yapıştırıp başka birini...”

“Yoo, şöyle iyice adım silinsin bu defterden, altta da üstte de kalmasın.”

Defterden kopardığı iki sayfayı ağır ağır, bir hınç alıyormuş gibi yırttı. Bunu oyununun son sahnesinin bir çeşit provası gibi gördüğü için, ayrı bir zevk duyuyordu kâğıt parçalarını yırtmaktan. Bir avuç yırtık kâğıdı çöpe atarken:

“Dilerim, herkes kurtulur bu defterden!” dedi. Biraz daha yaklaştı kardeşine:

“Sana son bir ağabey öğüdü: Anlaşılan hovardalıktan bıkmamışsın... Aman dikkat et! Gene kendi ayak-kabılarınla gidip, başkasının ayakkabılarıyla dönme, olur mu?”

Suratı kızarıp duran kardeşini dinlemeden çekip gitti.

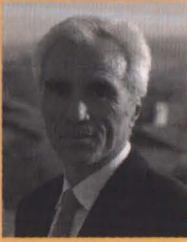
Yazarın Notu

Mahallede Bakkal Cevat'ı yıkmak için daha başka girişimler de oldu, ama hepsi de boş çıktı. Yakınlarına kadar gelen marketlere, süpermarketlere de yenilmedi. Ancak yıllar sonra belediye yoksullara bedava erzak, ekmek dağıtmaya başlayınca, işleri çok bozuldu, devlete olan vergi borcu bile zorladı onu. Sonunda istemeye istemeye kapattı dükkânını. Yaşlı olmasına karşın, birden işsiz kalmak onu çok üzdü; kapısına kilit vurulmuş dükkânının önünden geçerken, sessizce ağlıyordu bazen. Aynı belediye yaşından dolayı aynı günlerde otobüslere bedava binmesi için kart verdi Cevat'a. Canı sıkıldıkça, parasız bindiği belediye otobüsleriyle şehri amaçsızca dolaşıyor, işsizliğini unutmaya çalışıyordu. Cebinden çıkardığı fotoğraflı serbest biniş kartını parmakları arasına sıkıştırıp şoföre gösterirken, adeta bir müfettiş edası takınıyor, kapanan dükkânını bile unutacak kadar böbürleniyordu bundan.

Oğlu Şevket akrabaları bir emlakçinin yanında çalışıyordu. Hileli yollarla üzerine konduğu mal mülk, beş çocuklu ailesine fazla hayır getirmemişti.

Mahalleliye gelince... O küçük bakkal dükkânını da, Cevat'ın sayfaları yamalı, sarı veresiye defterini de şimdi çok arıyorlar. Bankalara olan kart borcu yüzünden mahallede beş kişinin evine haciz geldi. Bu yüzden intihar edenler bile oldu.

Nihat ise, yıllarca elinde bekleyen oyununu, sonunda küçük bir tiyatroya kabul ettirebildi. Sürekli bölünüp küçülen sol fraksiyonlar gibi, bu küçük tiyatro da sürekli bölünüp küçüldüğü için, ellerindeki yetersiz oyuncularla oyunu iyi oynayamadılar. Yapıtının beklediği ilgiyi görmemesi Nihat'ın hevesini kırdı; karısının çok özendirmesine karşın, ikinci oyununu yazmaya bir türlü başlayamadı.

kemal ateş veresiye defteri

Edebiyatın iyice İstanbul'a çekildiği şu günlerde,
Kemal Ateş'ten bir Ankara romanı daha...

Veresiye Defteri, öncelikle ilginç kurgusuyla dikkati çekiyor. Ateş, bir mahalle bakkalının veresiye defterinde yer alan insanları anlatıyor; başkalarına el açarak, başkalarına dayanarak, başkalarına abanarak yaşayan insanları... Borçlanmış, borçlandırılmış, yoksul insanlar... Hepsinin de ortak yanı aynı veresiye defterinde yer almak...

Kemal Ateş, bu romanında da hayatı, bütün kitapların eksikliğini gösteren kocaman bir kitap olarak görüyor.

imge.com.tr
internet kitabevi

ISBN 978-975-533-680-0

9 789755 336800